

1952

ANDRA KAMMAREN

Nr 7

26—28 februari.

Debatter m. m.

Sid.

Tisdagen den 26 februari.

Svar på frågor av:

Herr Larsson i Luttra ang. anledningen till att förslag om fideikommissens avskaffande icke kommer att föreläggas 1952 års riksdag	7
Herr Gustafson i Göteborg ang. redogörelse för de åtgärder, som vidtagits med anledning av riksdagens skrivelse rörande sådan ändring av gällande bestämmelser, att vissa infusionsvätskor må av sjukhus anskaffas direkt från läkemedelsfabrik	9

Svar på interpellationer av:

Herr Hallén ang. storleken av den personal, som utan att vara sýselsatt med legationsarbete är knuten till ryska ambassaden i Stockholm, m. m.	10
Fru Boman ang. tillgodoseende av behovet av arbetskraft för de sociala vårdområdena m. m.	17

Onsdagen den 27 februari.

Meddelande av utrikesministern	22
Svar på fråga av herr Henriksson ang. utbetalningen av statstjänarnas löneförbättringar	99
Motioner ang. Sveriges utträde ur den s. k. Marshallorganisationen ..	100
Motioner om vissa instruktioner åt den svenska delegationen hos Förenta Nationerna	101
Motion om Sveriges utträde ur Europarådet	101
Motioner om Konungens rätt att sluta fördrag m. m.	102
Utgifter å driftbudgeten gemensamma frågor	102
Lönegradsplacering för biträdespersonal m. m.	111

Utgifter under riksstatens andra huvudtitel:

Häradsrätterna: avlöningar	113
Do: reseersättning till nämndemän	114
Fångvårdsstyrelsen: avlöningar	115
Do: omkostnader	117
Interpellation ang. läroverkslektorernas inplacering i lönegrad	122

Torsdagen den 28 februari.

Utgifter under riksstatens andra huvudtitel (Forts.):

Fångvårdsanstalterna: avlöningar	125
Do : omkostnader	147
Skyddskonsulentorganisationen: avlöningar	151
Do : omkostnader	153
Övervakning av villkorligt dömda	154
Tillsyn över villkorligt frigivna m. m.	155
Bidrag till Svenska skyddsförbundet	155
Motioner om rätt till uppskjuten livränta för befattningshavare, som dömts till avsättning eller på grund av tjänstefel skilts från tjänsten före år 1935	156
Motion om ändring av pensionsåldersgränserna för personal i civil statstjänst	158
Motioner om rätt för skogsarbetare m. fl. att vid taxering till skatt för inkomst åtnjuta avdrag för vissa fördyrade levnadskostnader..	159
Motion ang. sådan ändring av kommunalskattelagen att resekostnads- och traktamentsersättning, som anvisas av annan än staten, icke skall utgöra skattepliktig intäkt	161
Motion om beredande av rätt för enskild ägare av automobil att utan särskilt trafiktillstånd få mot ersättning transportera skolbarn till och från skolan	163
Motioner om vissa ändringar i förordningen angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.	165

Samtliga avgjorda ärenden.**Onsdagen den 27 februari.**

Val av valmän för utseende av justitie- och militieombudsmän med ställföreträdare	21
Val av suppleanter för dessa valmän	21
Val av ombud i Europarådets rådgivande församling jämte suppleanter	22

	Sid.
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 1, ang. handelsutbytet med Portugal m. m.	100
— nr 2, ang. utträde ur Marshallorganisationen	100
— nr 3, ang. instruktioner åt delegationen hos Förenta Nationerna.	101
— nr 4, ang. utträde ur Europarådet	101
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 5, ang. Konungens rätt att sluta fördrag m. m.	102
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 13, ang. utgifter å driftbudgeten (gemensamma frågor)	102
— nr 31, ang. lönegradsplacering för biträdespersonal m. m.	111
— nr 32, ang. vissa pensioner m. m.	113
— nr 2, ang. utgifter under andra huvudtiteln (justitiedepartementet)	113

Torsdagen den 28 februari.

<i>Bankoutskottets</i> anmälan av framställning om medel för utgivning av register över allmogens besvär 1600—1719	125
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 2, ang. utgifter under andra huvudtiteln (justitiedepartementet) (Forts. från och med punkten 31)	125
— nr 33, ang. semester och andra förmåner för pensionerade statliga befattningshavare, som återanställas	156
— nr 34, ang. uppskjuten livränta för befattningshavare, som dömts till avsättning eller på grund av tjänstefel skilts från tjänsten före år 1935	156
— nr 35, ang. ändring av pensionsåldersgränserna för personal i civil statstjänst	158
— nr 36, ang. tilläggspension åt vissa pensionerade statliga befattningshavare	159
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 7, ang. återbetalning till Constance Seth av visst skattebelopp	159
— nr 8, ang. rätt för skogsarbetare m. fl. att vid taxering till skatt för inkomst åtnjuta avdrag för vissa fördyrade levnadskostnader	159
— nr 9, ang. ändring av 32 § kommunalskattelagen betr. resekostnads- och traktamentsersättning	161
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 5, ang. ändring i lagen om sambruksföreningar	163
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 11, ang. rätt för enskild ägare av automobil att utan trafiktillstånd få mot ersättning transportera skolbarn	163
— nr 12, ang. ändringar i förordningen angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.	165

Lördagen den 23 februari.

Kl. 2 em.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmannen

§ 1.

Justerades protokollet för den 16 innevarande februari.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att riksdagsmannen Karl Hansson i Skediga lider av influensa och att han på grund därav är oförmögen att bevista riksdagens sammanträden under de närmaste 8 dagarna, intygas.

Stockholm den 19/2 1952.

R. Grönquist.

Leg. läkare.

Kammaren beviljade herr Hansson i Skediga ledighet från riksdagsgörömlen tills vidare fr. o. m. den 20 innevarande februari.

§ 3.

Till bordläggning anmälades:
utrikesutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av protokoll angående handelsutbytet mellan Sverige och Portugal m. m.;

nr 2, i anledning av väckta motioner angående Sveriges utträde ur den s. k. Marshallorganisationen;

nr 3, i anledning av väckta motioner om vissa instruktioner åt den svenska delegationen hos Förenta Nationerna; och

nr 4, i anledning av väckt motion om Sveriges utträde ur Europarådet;

konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner om Konungens rätt att sluta fördrag med främmande makter, inträda i krig och träffa fredsuppgörelse;

statsutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1952/53 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplacement för viss biträdespersonal m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av vissa från statens pensionsanstalt utgående pensioner m. m.;

nr 33, i anledning av väckta motioner om rätt till semester och vissa andra förmåner för pensionerade statliga befattningshavare, som återanställas i tjänst;

nr 34, i anledning av väckta motioner om rätt till uppskjuten livränta för befattningshavare, som dömts till avsättning eller på grund av tjänstefel skilts från tjänsten före år 1935;

nr 35, i anledning av väckt motion om ändring av pensionsåldersgränserna för personal i civil statstjänst;

nr 36, i anledning av väckta motioner om utredning rörande tilläggspension åt vissa pensionerade statliga befattningshavare;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 7, i anledning av väckt motion om återbetalning till Constance Seth av visst skattebelopp;

nr 8, i anledning av väckta motioner om rätt för skogsarbetare m. fl. att vid taxering till skatt för inkomst åtnjuta avdrag för vissa fördyrade levnads-kostnader; och

nr 9, i anledning av väckt motion angående sådan ändring av bestämmelserna i 32 § kommunalskattelagen att resekostnads- och traktamentsersättning, som anvisas av annan än staten, icke skall utgöra skattepliktig intäkt;

första lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 30 april 1948 (nr 218) om sambruksföreningar;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckt motion om beredande av rätt för enskild ägare av automobil att utan särskilt trafiktillstånd få mot ersättning transportera skolbarn till och från skolan;

nr 12, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i förordningen angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.;

nr 13, i anledning av väckt motion om rätt för person, som häktats för lösdriveri, att få offentlig försvarare;

nr 14, i anledning av väckt motion angående införande av fem dagars arbetsvecka;

nr 15, i anledning av väckt motion om framläggande för riksdagen av förslag till sjukförsäkringslag; och

nr 16, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukkassor, dels ock i ämnet väckta motioner;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket;

nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i gruvlagen den 3 juni

1938 (nr 314), dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser till motverkande av spridning av flyghavre; och

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till lagen den 3 september 1939 (nr 608) om enskilda vägar; samt

andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 4, över motion angående utredning av frågan om ett lika för hela landet gällande bensinpris.

§ 4.

Anmälades, att följande Kungl. Maj:ts propositioner och skrivelse tillställts kammaren, nämligen:

nr 48, angående studielån med statlig kreditgaranti åt s. k. flyktingstuderter;

nr 51, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1952/53;

nr 52, med förslag till lag om ändring i vattenlagen;

nr 53, med förslag till lag om ändring i lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering;

nr 54, angående frågor om befrielse från betalningsskyldighet till kronan;

nr 55, angående befrielse från ersättningsskyldighet i vissa fall m. m.;

nr 56, angående livränta till O. A. Backlund för skada i följd av trafik med ett kronan tillhörigt motorfordon m. m.;

nr 63, angående bestridandet av vissa kostnader från anslaget till Kostnader för årlig taxering;

nr 65, angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51, m. m.;

nr 66, med redogörelse för de åtgärder som vidtagits på grund av riks-

Svar på fråga ang. anledningen till att förslag om fideikommissens avskaffande icke kommer att föreläggas 1952 års riksdag.

dagens skrivelser den 23 och den 30 maj 1951, nr 275 resp. 317, i anledning av riksdagens år 1950 församlade revisorers berättelse;

nr 67, med förslag till förordning om särskild skatt å vissa exportavgifter avseende år 1952, m. m.;

nr 68, angående rörelsekapital åt Aktiebolaget Vin- & spritcentralen;

nr 70, med förslag till lag angående dyrtidstillägg för år 1952 å särskilda

barnbidrag till ankors och invaliders m. fl. barn; och

nr 72, med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa, m. m.

Nämnda propositioner och skrivelse bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 2.04 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 26 februari.

Kl. 4 em.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 19 och den 20 innevarande februari.

§ 2.

Svar på fråga ang. anledningen till att förslag om fideikommissens avskaffande icke kommer att föreläggas 1952 års riksdag.

Herr förste vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG, som anförde: Herr talman! Herr Larsson i Luttra har frågat mig om anledningen till att förslag om fideikommissens avskaffande inte kommer att läggas fram för detta års riksdag. Som svar får jag anföra följande.

Sedan riksdagen redan år 1914 hos Kungl. Maj:t anhöll om utredning och förslag rörande avveckling av de bestående fideikommissen, har ett omfattan-

de arbete lagts ned på att föra denna fråga till en lösning. Utredningen omhänderhades till en början av en särskild sakkunnig och därefter i tur och ordning av den s. k. jordkommissionen, av lagberedningen i samband med dess arbete på en revision av successionsrätten samt av justitierådet E. Sandström. Den sistnämnde överlämnade i slutet av år 1935 en promemoria i ämnet jämte lagutkast. Efter remissbehandling i vanlig ordning bearbetades Sandströms förslag inom justitiedepartementet. I egenskap av sakkunnig inom departementet sysslade jag själv rätt lång tid med denna uppgift. Under samlingsregeringens tid gjordes upprepade försök att finna en lösning, varom de olika partierna i regeringen skulle kunna ena sig, dock utan framgång. Frågan fick därför ställas på framtiden. Under efterkrigstiden måste den i följd av belastningen på den statliga utredningsapparaten till en början stå tillbaka för mera brådskande uppgifter.

År 1949 togs frågan emellertid ånyo upp inom justitiedepartementet. Det visade sig därvid erforderligt att som grund för den fortsatta behandlingen

Svar på fråga ang. anledningen till att förslag om fideikommissens avskaffande icke kommer att föreläggas 1952 års riksdag.

skaffa sig en mera ingående kännedom om de bestående fideikommissens nuvarande förhållanden. Arbetet härpå är i det närmaste slutfört. Såsom jag tidigare haft anledning att inför denna kammardeklarera, vill jag nu ånyo uttala, att utredningsarbetet skall fullföljas och förslag om fideikommissens avveckling läggas fram för riksdagen så snart ske kan. Någon närmare utfästelse om tidpunkten härför är jag inte i stånd att lämna. Jag vill i detta sammanhang ånyo betona, att uppgiften icke blott tekniskt sett utan också i sak är omfattande och svår. Det gäller ju inte bara att utforma regler för övergången från fideikommissarisk till vanlig succession utan också att ta ställning till åtskilliga ur både privat- och samhällsekonomisk synpunkt betydelsefulla spørsmål, som knyta sig till fideikommissens innehav av stora jord- och skogsområden och av därå uppbyggda industrier. Inte minst viktigt är att söka bedöma vilka menliga följder en avveckling av fideikommissen kunna tänkas få för de betydande kulturvärden, som ha sammanhållits i fideikommissinstitutionens hägn, och vilka åtgärder som böra vidtagas för att motverka en förstörelse av dessa kulturvärden.

Med hänsyn till vad jag nu framhållit och till att yttrandena över 1935 års promemoria utgingo från förhållanden, som ganska mycket skilja sig från de nu föreliggande, kommer det troligen att visa sig erforderligt att inhämta nya yttranden av myndigheter och enskilda intressenter rörande särskilda delar av avvecklingsfrågan.

Slutligen vill jag tillägga, att saken varit föremål för förberedande överläggningar inom den nuvarande regeringen och att det råder enighet om önskvärdheten av denna reform.

Härpå yttrade

Herr LARSSON i Luttra: Herr talman! Jag skall be att få rikta ett tack till stats-

rådet och chefen för justitiedepartementet för svaret på denna enkla fråga. Som framgår av svaret har frågan om fideikommissens avveckling varit föremål för uppmärksamhet ganska länge, och det torde väl vara så, att alla nu äro eniga om att det behövs en reform på detta område, och att den reformen skall ta sikte på en avveckling av fideikommissen. Jag förstår ju, att frågan är komplicerad. Ändock kan jag inte neka till att jag är litet besviken över att den inte kommer upp till behandling i år och att man inte kan ge bestämt löfte om när den kommer upp.

I svaret säger statsrådet, att i 1935 års promemoria utgick man från förhållanden, som ganska mycket skilja sig från de förhållanden som nu föreligga, och det är självfallet riktigt. Men det är väl så att utvecklingen understrukt, att det är nödvändigt med en reform på detta område. Inte minst arvs- och förmögenhetsskatterna ha skapat speciella svårigheter för dessa fideikommissarier. Sedan finns det en stor grupp av människor, för vilka detta är en viktig fråga, nämligen den stora gruppen arrendatorer. I 1935 års promemoria har man varit inställd på detta spørsmål och säger därom följande: »Bland dessa olägenheter må sålunda framhållas, att de stora fideikommissen nödvändigt äro förbundna med arrendesystemet för jordens brukande. Även om arrendatorerna äro väl behandlade och tillgången på goda arrenden kan erbjuda vissa fördelar, är det dock ur allmän synpunkt att föredraga, att jorden befinner sig i besittning av en självägande bondeklass. En sådan är med starkare band knuten till jorden och bygden. Intresset för jordens brukande, såväl som det politiska och sociala intresset, måste antagas under en sådan regim vara väsentligt högre än då jorden brukas av arrendatorer.»

Det gäller ju här en ganska stor grupp människor. Här finns inte, såvitt jag vet,

Svar på fråga ang. redogörelse för de åtgärder, som vidtagits med anledning av riksdagens skrivelse rörande sådan ändring av gällande bestämmelser, att vissa infusionsvätskor må av sjukhus anskaffas direkt från läkemedelsfabrik.

några färska uppgifter om hur pass många det kan gälla. Det finns uppgifter från jordbrukskommissionen 1919, och i 1935 års promemoria talar man också om dessa siffror och säger, att därefter finns det inga nya som äro lika utförliga. Huruvida det nu finns några känner jag inte till. I promemorian säger man emellertid, att jordbruksfideikommissionen röra sig om 431 000 hektar. Därav skulle det vara 131 000 hektar åker, d. v. s. 3½ procent av rikets åkerjord. Det gällde 7 233 brukningsdelar, och av dessa voro endast 173 under eget bruk. 7 060 brukningsdelar om 112 512 hektar voro utarrenderade till arrendatorer. Siffrorna äro som sagt gamla, och en hel del gårdar ha väl sålts, men hur många det kan röra sig om vet i varje fall inte jag. Som en jämförelse kan jag nämna, att statens jordbruksdomäner inte uppgå till mer än 1 290, vilket alltså bör jämföras med 7 000 enligt dessa siffror. Då regeringen nu synes vara enig vill jag uttala den förhoppningen, att vi snart få en proposition i den här frågan och att den då tar sikte på en reform, som kanske alla parter kunna vara tillfredsställda med. Fideikommissionen äro ju en kvarleva från en period, som vi för länge sedan ha passerat, och det är angeläget att man får en rätsida på dessa problem. Sedan är det uppenbart, att man stöter på problemet att tillgodose vissa kulturintressen, som kan vara svårt att lösa. Det är jag utan vidare på det klara med. — Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Svar på fråga ang. redogörelse för de åtgärder, som vidtagits med anledning av riksdagens skrivelse rörande sådan ändring av gällande bestämmelser, att vissa infusionsvätskor må av sjukhus anskaffas direkt från läkemedelsfabrik.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND, som anförde: Herr talman! Herr Gustafson i Göteborg har frågat mig, om jag kan redogöra för de åtgärder som vidtagits med anledning av riksdagens hemställan i skrivelse den 30 maj 1951, att Kungl. Maj:t måtte överväga sådan ändring av gällande bestämmelser, att infusionsvätskor för intravenöst bruk få av sjukhus anskaffas även direkt från läkemedelsfabrik.

Av den förteckning över 1951 års riksdagsskrivelser och i anledning av dessa skrivelser under året vidtagna åtgärder, som finnes fogad vid JO:s ämbetsberättelse, framgår, att medicinalstyrelsen i juli 1951 fick i uppdrag att efter samråd med föreståndaren för statens farmaceutiska laboratorium skyndsamt yttra sig över den omfrågade riksdagsskrivelsen. Dessförinnan hade överläggning i ärendet hållits i departementet med bl. a. representanter för de berörda myndigheterna. Medicinalstyrelsen har avgivit sitt utlåtande. Under åberopande av bl. a. en utredning av apoteksinspektören Åberg om kostnaderna för infusionslösningar vid leverans till sjukhus direkt från fabrik respektive via apotek avstyrker medicinalstyrelsen bestämt, att specialstadganden för tillverkning och försäljning av sådana lösningar tillskapas vid sidan av eljest gällande bestämmelser för läkemedelshandling. Föreståndaren för farmaceutiska laboratoriet har emellertid anmält skiljaktig mening och tillstyrkt direktförsäljning av infusionslösningar under betryggande kontroll i avvaktan på en definitiv lösning av sjukhusens läkemedelsförsörjning.

Medicinalstyrelsens den 13 februari dagtecknade utredning kom in till inrikesdepartementet den 21 februari. Ärendet har nu remitterats till Svenska stadsförbundet och skall därefter snarast tagas upp till prövning inom departementet.

Svar på interpellation ang. storleken av den personal, som utan att vara sysselsatt med legationsarbete är knuten till den ryska ambassaden i Stockholm, m. m.

Härpå yttrade

Herr GUSTAFSON i Göteborg: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för svaret på frågan och samtidigt uttrycka min uppskattning av att man inom departementet så snabbt tog ett initiativ i den här frågan.

Det är bara att beklaga, att medicinalstyrelsen tog ett halvt år på sig för att åstadkomma denna »skyndsamma» utredning. Jag skulle här vilja säga, med den erfarenhet jag har av medicinalstyrelsens ståndpunktstagande i samband med utskottsbehandlingen i den här frågan, att för den händelse herr statsrådet till äventyrs hade tänkt vänta med denna mycket nödvändiga reform till dess herrar apotekare på medicinalstyrelsens apoteksbyrå gått med på den, är jag säker på att herr statsrådet skulle få vänta förgäves.

Jag menar, att den här frågan icke är så obetydlig, som man på vissa håll vill göra gällande. Under år 1949 uppskattade man behovet av dessa infusionslösningar till omkring 250 000 liter. Behovet ökar oavbrutet, och man räknar med att det nu skulle gå åt ungefär 400 000 liter per år på de svenska sjukhusen. Det bör vara ganska självklart, att en industriell tillverkning skulle avsevärt förbilliga dessa lösningar, och om man skulle kunna spara 100 000 kronor för den svenska sjukvården genom att läkemedelsfabrikerna under betryggande kontroll kunde leverera direkt till sjukhusen, så vore det väl en inte föraktlig besparing.

Anledningen till att denna sak bör tas upp så snart som möjligt är, att många sjukhus f. n. ha stora besvärigheter. De två stora sjukhusen S:t Eriks och Sabbatsbergs sjukhus här i Stockholm ha ju haft mycket stora svårigheter med sina infusionslösningar och fått fram icke önskvärda reaktioner på patienterna, frysningar, temperaturstegringar

o. s. v., ända tills en läkemedelsfabrik lovade att gratis leverera och fortfarande gratis levererar behovet av dessa infusionsvätskor. Detta kan ju fabriken inte hålla på med hur länge som helst, och jag vet att man på sjukhusen är orolig inför utvecklingen.

Jag är i alla fall mycket tacksam när jag förstår att herr statsrådet ämnar ta upp frågan till avgörande skyndsamt och inte vänta med ett ställningstagande till behandlingen av apoteksväsendets organisation över huvud taget.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Svar på interpellation ang. storleken av den personal, som utan att vara sysselsatt med legationsarbete är knuten till den ryska ambassaden i Stockholm, m. m.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDÉN erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har dess ledamot herr Hallén till mig framställt följande frågor:

1. Hur stor är den personal, som utan att vara sysselsatt med legationsarbete formellt är knuten till ryska ambassaden, och sker någon prövning, då dylika personer anhålla om inrese- och uppehållstillstånd?

2. Kan Ers Excellens meddela kammaren, vilka restriktioner som i fråga om verksamheten, rörelsefriheten m. m. på senare år beslutats mot vår legation (liksom andra länders) i Moskva?

3. Om sådana restriktioner f. n. äro rådande i Moskva mot vår legation, kan man förvänta att till en viss grad liknande bestämmelser komma att övervägas från svensk sida, så pass långt som kan vara skäligt med hänsyn till våra egna intressen?

Då interpellanten frågar hur stor den personal är som, utan att vara syssel-

Svar på interpellation ang. storleken av den personal, som utan att vara sysselsatt med legationsarbete är knuten till den ryska ambassaden i Stockholm, m. m.

satt med legationsarbete, formellt är knuten till ryska ambassaden, synes han utgå ifrån att jag är i tillfälle redogöra för den interna arbetsfördelningen på en utländsk beskickning. Så är inte fallet i annan mån än att jag kan ange antalet medlemmar av beskickningen å ena sidan, och av handelsdelegationen, å den andra. Sovjetunionens ambassad består för närvarande av följande antal personer av rysk nationalitet i skilda kategorier: 24 diplomater, d. v. s. sådana tjänstemän som äro upptagna i den officiella diplomatlistan, 26 andra tjänstemän (kanslist, skrivbiträden etc.) samt 5 personliga tjänare, d. v. s. totalt 55 personer. Den till ambassaden formellt knutna permanenta handelsdelegationens ställning regleras genom avtalet den 8 oktober 1927 angående den ryska handelsdelegationens i Stockholm rättigheter och skyldigheter. Enligt detta avtal skall handelsdelegationens medlemmar vara av rysk nationalitet och till antalet icke överstiga 40 personer, av vilka chefen (handelsdelegaten) och hans ställföreträdare skola tillhöra sovjetryska ambassadens diplomatiska personal. Dessa två äro inräknade bland ovannämnda 24 diplomater. Med undantag av de båda diplomaterna åtnjuta handelsdelegationens medlemmar icke immunitet och äga inga andra privilegier än att de äro befriade från skatt i Sverige för inkomst av sin verksamhet i Sovjetregeringens tjänst. Handelsdelegationen åtnjuter däremot exterritorialitetsrätt för sina tjänstelokaler i Stockholm och har rätt att använda chiffer. Rättsliga frågor som uppkomma rörande handelstransaktioner, företagna av delegationen, skola behandlas enligt svensk rätt. Handelsdelegationen utgöres för närvarande av 37 medlemmar.

Till svar på andra ledet av första frågan, huruvida någon prövning sker vid ansökan om inresetillstånd, ber jag få meddela, att samma kontrollförfarande sker i dessa fall som beträffande enskilda personers ansökan om inrese-

visum. Ifrågavarande kontroll består däri, att vederbörande polismyndighet tillfrågas, huruvida ur dess synpunkt hinder möter mot att ifrågavarande person medges inrese- och uppehållstillstånd.

Vid besvarandet av frågan, vilka restriktioner som i Moskva gälla i fråga om verksamheten, rörelsefriheten m. m. för vår beskickning, bör man skilja mellan, å ena sidan, viseringsbestämmelserna och å andra sidan rätten att färdas inom respektive anställningsland.

I fråga om utställande av viseringar samt dessas giltighetstid tillämpar det svenska utrikesdepartementet för varje land samma bestämmelser som där gälla för svenska beskickningsmedlemmars viseringar. På detta område kan man sålunda säga att ömsesidighet råder. Emellertid fordra en del stater, däribland Sovjetunionen, särskilt utresevisum vid utresa ur landet. Sådant tillstånd erfordras som bekant icke i Sverige, utan en visering gäller alltid automatiskt även för utresa ur riket.

Vad så beträffar rätten att färdas inom anställningslandet gäller, att diplomater och andra utlänningar må utan särskilt tillstånd uppehålla sig var som helst på svenskt territorium utom i särskilt angivna skyddsområden och befästningsområden, för vilka vissa restriktioner äro föreskrivna. Dessa områden utgöra en helt obetydlig del av Sveriges yta.

Inom Sovjetunionen äro i första hand gränsområdena, med obetydliga undantag, förbjudna för utlänningar. Men även i övrigt äro stora områden stängda för utlänningar. Så är till exempel Moskvadistriktet förbjudet för utlänningar utanför en radie av 40 km från Moskva. Även inom denna fria sektor äro ett tiotal räjonger, motsvarande cirka en tredjedel av sektorns yta, undantagna. Endast å fyra av tretton huvudvägar kan man färdas hela sträckan av 40 km. Efter förhandsanmälan, och under för-

Svar på interpellation ang. storleken av den personal, som utan att vara sysselsatt med legationsarbete är knuten till den ryska ambassaden i Stockholm, m. m.

utsättning att huvudvägarna följas, tillåtas resor till städerna Klin och Sagorsk (90 km respektive 75 km från Moskva) samt till Jasnaja Poljana (220 km), vilka orter äro belägna i för utlänningar förbjudna distrikt. Vid nu nämnda resor får privat automobil begagnas.

Vid resor till övriga områden och platser få endast allmänna kommunikationsmedel begagnas. Biljetter, hotellreservationer etc. måste ordnas genom den statliga resebyrån Intourist. Anmälan om avsikt att företaga dylik resa göres till utrikesministeriet. Erfarenheten har visat, att diplomater i Moskva i praktiken endast kunna räkna med att få möjlighet att besöka cirka fem större städer i tillåtna områden utanför Moskva. Undantagsvis lämnas tillstånd att göra andra resor inom landet.

I detta sammanhang må nämnas, att inskränkningar i rätten att fritt färdas inom landet även införts i Kina och i ett flertal östeuropeiska länder, nämligen Ungern, Rumänien, Bulgarien och Albanien.

Rätten att bestämma vilka områden av landet som icke må besökas av utlänningar måste visserligen betraktas som en intern angelägenhet för varje stat. Men de här antydda restriktionerna äro så vittgående att de utgöra ett uppenbart intrång i beskickningarnas möjligheter att fullgöra sina normala uppgifter. En beskickning kan svårigen fylla sin normala uppgift, om dess medlemmar knappast tillåtas lämna huvudstaden.

De sovjetryska reseinskränkningarna för utlänningar härröra sig från en förordning av 1941 med skärpta tilläggsbestämmelser 1946. Vid senaste årsskiftet inskränktes det för utlänningar fria området ytterligare.

Såvitt känt är har ingen stat hittills vidtagit några motåtgärder gentemot Sovjetunionens beskickningar med anledning av reseinskränkningarna i Sovjet.

Däremot ha vissa länder infört motsvarande restriktioner gentemot andra östeuropeiska stater, nämligen, om mina informationer äro riktiga, USA gentemot Ungern och Rumänien, Storbritannien gentemot Ungern samt Jugoslavien, Frankrike och Italien gentemot Ungern, Rumänien, Bulgarien och Albanien.

Vad slutligen angår interpellantens sista fråga, kan jag endast svara att frågan i vad mån främmande diplomaters rörelsefrihet i Sverige lämpligen bör regleras på grundval av ömsesidighet är under övervägande.

Vidare yttrade:

Herr HALLÉN: Herr talman! Jag ber att till hans exellens herr utrikesministern få framföra mitt varma och vördsamma tack för det uttömmande svar, som han här har lämnat.

Om jag nu tillåter mig att göra en liten resumé av det väsentliga framgårdet, som kammaren observerade, att medlemmarna av den ryska ambassaden jämte den till handelsdelegationen knutna personalen äro sammanlagt 92 personer. Vad man då fäster sig vid är den ganska talrika handelsdelegationen. Det bör ju finnas en viss proportion emellan dess storlek och omfattningen av den handel som drives. Jag har inte haft färskare siffror att gå efter än de från år 1949. Då visade omslutningen, att vi importerade för bara 10 miljoner kronor men exporterade för 78 miljoner kronor. Det är alltså en ganska ringa omslutning, vilket naturligtvis i och för sig är att beklaga. Som jämförelse kan man påpeka att ett annat land, som tillhör samma block, nämligen Tjeckoslovakien, samma år importerade för 103 miljoner kronor, och att vi då sålde dit för närmare 100 miljoner kronor. Denna handel var alltså mer än dubbelt så stor som vår sammanlagda handel med Ryssland, men

Svar på interpellation ang. storleken av den personal, som utan att vara sysselsatt med legationsarbete är knuten till den ryska ambassaden i Stockholm, m. m.

förmodligen anser sig inte Tjeckoslovakien behöva en så manstark representation hos oss som dess ryska grannar.

Man får nog säga, att med hänsyn till handelns omslutning tycks Ryssland i fråga om härför behövlig personal stå i särklass. Om nämligen de ryska siffrorna skulle vara normerande, skulle exempelvis Frankrike ha 200 å 300 personer här, Belgien skulle ha över 300, Holland 200, Västtyskland 300 och Nordamerikas förenta stater mer än 400. Nu menar jag inte med dessa jämförelser, att personalen bör ökas automatiskt allt efter varje miljon som handeln ökar, men det är i alla fall jämförelser, som äro värda att observeras.

Till de omdömen och önskemål, som dessa förhållanden kunna föranleda, ber jag att om en liten stund få återkomma. Jag skall i stället uppehålla mig något vid den andra frågan, alltså om de restriktioner, som gälla för beskickningarna i Ryssland. Jag tror att riksdagen är hans excellens synnerligen tacksam för de meddelanden, som han här har givit oss och som alltså innebära, att man får röra sig — åtminstone formellt har man rätt till det — inom en radie på 40 kilometer runt Moskva. Men som också excellensen påpekar är ju en tredjedel av denna sektor redan undantagen — det krymper alltså betydligt — och sedan få vi ytterligare veta, att av de 13 huvudvägar, som stråla ut från huvudstaden, får man bara färdas på fyra de uppgivna 40 kilometerna. Vid framställningar i övrigt om rätt att få företaga resor få diplomaterna i praktiken besöka endast fem städer. Dessa bestämmelser härröra från 1941 och senast från 1946. Excellensen tillägger här, att vid senaste årsskiftet inskränktes det för utlänningar, alltså även för ambassaderna, fria området ytterligare. Det skulle vara roligt att veta hur mycket det ytterligare inskränkts.

Det har uppgivits i tidningspressen,

att man skulle numera bara få röra sig på en fjärdingsvägs avstånd från huvudstaden. Jag vet inte om det är riktigt. Dessutom har jag själv läst, att vår ambassadör och andra västeuropeiska staters representanter inte ens inom huvudstaden få besöka anläggningar och institutioner, där de inte just i sin egenskap av ambassadtjänstemän ha något uppdrag att utföra. Jag måste säga att huvudintrycket av detta är uteslutande löjeväckande. Det vittnar om en både naiv fruktan och en alldeles obegräplig misstro för insyn, och vi kunna alldeles säkert här i kammaren tillfullo instämma i vad hans excellens själv säger, då han bedömer dessa underliga restriktioner. Jag tillåter mig upprepa det än en gång. Han säger: »De här antydda restriktionerna äro så vittgående att de utgöra ett uppenbart intrång i beskickningarnas möjligheter att fullgöra sina normala uppgifter. En beskickning kan svårligen fylla sin normala uppgift, om dess medlemmar knappast tillåtas lämna huvudstaden.» Jag skulle vilja tillägga till detta, att det mest konsekventa borde vara att utfärda utgångsförbud för ambassadens medlemmar.

Sedan skall jag tillåta mig säga något om den sista, som jag själv inser mycket ömtåliga frågan om reciprociteten, d. v. s. ömsesidigheten av de bestämmelser, som kunna ifrågasättas gälla. Innan jag gör det kanske jag kan lämna en liten historisk uppgift från gångna tider. Vi ha ju haft mellanhavanden med denna vår granne i gångna år. Om man läser vad fransmannen Orgier skriver om sin resa Sverige på 1630-talet — det var efter Gustav II Adolfs död, och då drottning Kristina var på tronen — så berättar han bl. a., att ryska ambassaden fick på den tiden 70 kronor i månaden i underhåll av svenska regering och vice versa, så att vårt sändebud i Moskva också uppbar en liknande summa. Förhållandet kanske inte alltid

Svar på interpellation ang. storleken av den personal, som utan att vara sysselsatt med legationsarbete är knuten till den ryska ambassaden i Stockholm, m. m.

var det bästa. Sålunda får man veta, att det svenska sändebudet fick, då han skulle göra någon uppvaktning, endast en häst till sitt förfogande, och att man svarade med samma mynt, så att när ryska sändebudet i Stockholm skulle fara på någon uppvaktning — jag tror det var för drottning Kristina, som torde ha varit tio år vid den tiden — fick han bara en släde, och det gjorde, att han kom ett par timmar för sent och kanske inte var på bästa humör utan höll sitt tal för den tioåriga drottningen på ryska, vilket föranledde Salvius att på drottningens vägnar svara på svenska.

Nu menar jag naturligtvis inte ett ögonblick att vi skulle hemfalla till en dylik nålstingspolitik och sådana barnsligheter. Det vore ovärdigt ett kulturfolk att göra något sådant. Hur skulle det ta sig ut om vi skulle utfärda bestämmelser exempelvis om att när det gäller de vägar, som utstråla från huvudstaden, finge ryska ambassaden och handelsdelegationen endast färdas på den väg som går ut genom Haga Norra grindar, eller att de inte finge bege sig längre från staden än till Tierp, Rotebro eller liknande platser? Det kan ju aldrig komma i fråga att vi skulle utfärda några sådana bestämmelser.

Jag tror emellertid att det spørsmål, som jag tagit upp i min interpellation, i alla fall är värt att övervägas. Vi veta att det för närvarande avhandlas inom olika regeringar ute i världen, och vi ha nu fått höra att spørsmålet, som ju är synnerligen allvarligt och intrikat, är föremål för överväganden inom vår egen regering. Jag vågar uttala den förhoppningen att dessa överväganden inte skola bli alltför negativa, sedan nu allmänhetens uppmärksamhet är riktad på saken. Jag tror att excellensen Undén kan vara förvissad om att han, därest han skulle vilja föreslå Kungl. Maj:t några restriktiva bestämmelser i detta avseende, har stöd av en enhällig folk-

mening, fränsett naturligtvis den kategori av medborgare bland vilka den ryska representationen värvar sina kunskapare och spioner. Det kan nämligen inte fördöljas, herr talman, att vårt folk hyser den uppfattningen, att personer ha knutits till denna legation i det uppenbara syftet att här bedriva inte affärer utan huvudsakligen underrättelsetjänst. Två illavarslände fall äro redan kända, och vem vet, ärade kammarledamöter, när nästa kommer till vår kännedom? Den gången kan det gälla befästningarna utanför Göteborg, våra senaste jaktplanstyper eller något annat. Och även om legationens storlek skulle minskas på något sätt, finns det ju här i landet en stor rikedom av andra medhjälpare. Vi här i Sverige äro just nu mycket observerade — det går många rapporter härifrån åt olika håll i världen — och såsom kammaren vet, sitter det också här i riksdagen en representant för Kominform, som, om jag är rätt underrättad, är dess huvudagent för Sverige eller vi kanske skulle kalla det den svenska sektionen. Man kan ju fråga sig: Hur långt sträcker sig den ovetenhet eller okunnighet i dessa ting, som han givetvis bedyrar sig ha?

Vår store granne österut berömmar sig av att vara fredens speciella försvarare. Jag kan inte, herr talman, finna annat än att det är ett underligt sätt att stärka freden när man söker blottlägga de defensiva åtgärder som vi vidtaga här i Sverige — att det inte är fråga om något annat än defensiva strävanden veta vi ju allesammans. Och kunde hans excellens herr utrikesministern söka övertala denne granne att lämna oss i fred för detta spionerande, som självfallet har sitt ursprung hos de ryska representanterna i Stockholm, så bleve han förtjänt av nationens fulla tacksamhet, ty vi vilja leva i fred och samförstånd med alla och inte minst med denne vår granne. Men skulle hans excellens utrikesministern anse att så-

Svar på interpellation ang. storleken av den personal, som utan att vara sysselsatt med legationsarbete är knuten till den ryska ambassaden i Stockholm, m. m.

dana konversationer äro alldeles lönlösa eller skulle kommande händelser av samma art, som vi nu fått uppleva, visa att ingen bättring står att vinna, så önska vi att man på allvar tar upp frågan om både begränsning av den personal som det här gäller och de restriktioner i fråga om rörelsefriheten som regeringen kan anse skäliga.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Jag föranledes av herr Halléns reflexioner att göra två påpekanden. Den ena är att när herr Hallén riktade sig mot den ryska handelsdelegationens storlek och gjorde jämförelser med en del västeuropeiska länders delegationer, förbisaåg han att den ryska handelsdelegationen är ombud för det ryska utrikeshandelsmonopolet och alltså driver sådana direkta affärer som för andra länders vidkommande ombesörjas av enskilda personer. Man kan alltså inte rättvisligen jämföra handelsrepresentationerna vid västerländska beskickningar med den ryska handelsdelegationen, som, enligt vad den svenska regeringen genom ett avtal av år 1927 har accepterat, skall få utgöra 40 personer, alltså något mer än vad delegationen för närvarande omfattar.

Det andra påpekandet gäller ett missförstånd av herr Hallén i fråga om de inskränkningar för diplomaterna som vid årsskiftet vidtagits av Sovjetunionen. Dessa voro innefattade i den redogörelse som jag lämnade för rådande bestämmelser.

Herr **JOHANSSON** i Stockholm: Herr talman! Den oro, som spritt sig över prostgården i Arvika och andra ställen här i landet, föranleder mig till en stillsam erinran om det enkelriktade i denna oro. Herr Hallén känner tydligen inte någon oro över att vissa andra makter ha en mångdubbelt större representa-

tion här i Sverige och verkligen gör sig skyldiga till grov inblandning i svenska angelägenheter. Jag kan också hänvisa till det faktum, att ungefär 50 000 resenärer från Amerikas förenta stater årligen utan visum besöka vårt land, medan svenska resenärer icke åtnjuta samma förmån vid besök i Amerika. Och den amerikanska officiella representationen är uppe i 700—800 personer, vill jag minnas, och även om Marshalladministrationen delvis är avvecklad, finns det åtskilliga institutioner vid sidan om själva ambassaden. I statsrevisorernas berättelse kan jag av redogörelsen för den tullfria spriten utläsa, att av 183 svenskar, som äro knutna till utländska legationer och ambassader som tjänstemän, höra inte mindre än 76 till den amerikanska, vilket ju på sitt sätt visar proportionerna mellan de olika beskickningarna i Sverige.

Detta har inte oroat herr Hallén. Det har inte heller oroat honom att det förekommer sådana förmåner som herr Lager tidigare i ett anförande påvisat beträffande inbjudningarna till hemligstämplade militära områden till gäster från väster. Icke heller oroar det herr Hallén att den stora amerikanska oljetrusten Standard Oil i sin Esso-organisation har en politisk bokföring, d. v. s. kräver upplysningar och för anteckningar om sina kunders politiska hemvist. Och det oroar icke herr Hallén att mormonkyrkan under ledning av en redaktör i Svenska Dagbladet t. o. m. mikrofotograferar alla Sveriges kyrkböcker. Det är en enkelriktad oro herr Hallén känner.

Jag har ingen anledning att betvivla vad excellensen Undén här sagt om restriktionerna för diplomaterna i Moskva. Jag har dock läst åtskilliga verk, inte minst av avhoppare från västmaktsambassader, som visa att det sannerligen icke saknats anledning till sådana restriktioner. Där tillämpar man tydligen principen att samma bestämmelser skola

Svar på interpellation ang. storleken av den personal, som utan att vara sysselsatt med legationsarbete är knuten till den ryska ambassaden i Stockholm, m. m.

gälla för alla beskickningar — en princip som kanske är så bra, att inte heller Sverige bör frångå den; utgångsförbudet kunde bli litet misslyckat om det inte blir allmänt, herr Hallén.

Att det är västmakterna som haft den största verksamheten i gång är ju rätt naturligt med tanke på vad t. ex. amerikanska underrättelseväsendet officiellt redovisat beträffande sina kostnader — bl. a. finns där medtaget en post på 100 miljoner dollars till skadegörelseverksamhet på andra länders territorium — men den svenska beskickningen har ju också fått följa med, när man utfärdat restriktioner, eftersom samma bestämmelser gälla för alla. Jag vill emellertid i detta sammanhang — eftersom herr Hallén också drog upp ett fall — erinra om att det kan presteras moträkningar från annat håll. Svenska folket fick ju inte veta — jag tror inte ens riksdagen — att mitt under brinnande krig utvisades med 24 timmars varsel inte någon liten tidningsman utan Sveriges dåvarande minister i Moskva, Assarsson, och dess dåvarande militärattaché. Anledningen — som svenska folket icke fick veta — var att förtroliga meddelanden, som de fått, ganska snart efteråt befunnos vara i Hitlertysklands och Japans ägo. Jag vill därmed icke säga att de utvisade utgjorde själva spionläckan. Jag skulle anse för mera troligt att denna fanns bland dem, som lydde de besked som general Kellgren fick, när han en gång frågade hur långt han kunde gå när det gällde att ge hemliga upplysningar åt den tyske spionchefen, general von Uthmann. General Kellgren fick då som bekant det svaret i utrikesdepartementet: »Håll honom för f—n på gott humör!» Läckan fanns här kanske hos någon bland dem, som skulle hålla herr von Uthmann på gott humör, men utvisningen från Moskva är dock ett bestående faktum, och det är litet mera när en minister får gå än när det är fråga om en journalist.

Beträffande den sista affären vill jag bara erinra herr Hallén om Svenska Dagbladets maning till hans partipress att det skall vara »någon måtta på larvigheterna» och att herr Hallén bör stilla sitt blodiga svärd, tills man får se vad som blir kvar, när det blir dom, och inte alltför mycket spekulera kring den krökta hårnålens hemlighet. Dementierna äro redan så många, att det knappast är några beklännelser kvar. Vidare borde det iakttagas en viss måtta, när det gäller utfall mot en grannmakt. Det är ju dock ett faktum, att utrikesdepartementet hittills inte har haft anledning att vidtaga några åtgärder mot någon, då man inte ens anfört några namn. Det påminner om småtjuvarnas lilla knep att skylla på »den okände», och så länge man inte har annat att komma med vore det som sagt kanske anledning att vänta. Vi skola gärna återkomma.

Herr HALLÉN: Herr talman! Jag tror att det vill inte så stor människokänedom till för att man skall få ett intryck av att den siste talaren, som annars brukar vara ganska styv och säker, nu kände sig betydligt osäker och generad. Jag vill inte locka honom till några repliker och skall därför bara säga en sak. När herr Johansson vädrar sin gamla skåpmat om mormonpredikanter som fotografera kyrkoböcker, Standard Oil och hur mycket Amerika betalar för underrättelseväsen i främmande länder tycker jag, att det är inlägg av sådan art att de icke förtjäna att besvaras här i kamraren.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDÉN: Herr talman! Herr Gustaf Johansson anförde en siffra på personalen vid amerikanska beskickningen i Sverige, som är alldeles grotesk. För att det inte skall uppstå någon mytbildning om antalet beskicknings-

Svar på interpellation ang. tillgodoseende av behovet av arbetskraft för de sociala vårdområdena m. m.

medlemmar vill jag nämna siffrorna för stormaktsbeskickningarna i Sverige. Jag har redan nämnt siffrorna för Sovjetunionens beskickning. För USA är det 35 diplomater, 98 övriga tjänstemän och 22 tjänare, totalt 155 personer; det gäller här alltså uteslutande utländsk personal. Storbritannien har 18 diplomater, 59 övriga tjänstemän och 22 tjänare, sammanlagt 99; Frankrike har 14 diplomater, 20 övriga tjänstemän och 13 tjänare, totalt 47, och Kina slutligen har 6 diplomater, 6 övriga tjänstemän och 12 tjänare, totalt 24 personer.

Herr JOHANSSON i Stockholm: Herr talman! Den siffra jag nämnde hänförde sig inte bara till ackrediterade diplomater utan också till alla andra, som i samband med Marshallorganisationen och en rad andra liknande administrationer voro knutna hit. Den skillnaden bör också observeras, att exempelvis de ryska och folkdemokratiska handelsdelegationerna även göra avslut och kontrollera beställningar ute på verkstäderna, medan de andra länderna, som inte ha utrikeshandelsmonopol, självklart ha en samling affärsmän och ingenjörer, som fullgöra sådana funktioner men som inte inräknas i de diplomatiska staberna.

Till herr Hallén, som har en standardreplik om gammal skåpmat, vill jag bara säga, att jag inte har talat om någon av dessa saker förut i denna kammare; Esso-affären är för övrigt bara två eller tre dagar gammal.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5.**Svar på interpellation ang. tillgodoseende av behovet av arbetskraft för de sociala vårdområdena m. m.**

Herr förste vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som anförde: Herr

talman! Med kammarens tillstånd har fru Boman till mig framställt följande frågor:

1) Kommer 1949 års arbetskraftsutredning att inom den närmaste framtiden framlägga sitt arbetsresultat?

2) Kommer denna utredning även att klarlägga behovet av arbetskraft för de viktigaste sociala vårdområdena och, om så icke är fallet, ämnar socialministern då vidtaga åtgärder för att snarast få den frågan klart belyst?

Som svar på den första frågan kan jag meddela, att utredningen räknar med att kunna avsluta sitt arbete i slutet av innevarande år.

Beträffande den andra av interpellantens frågor har jag erfarit, att utredningen kommer att ägna särskild uppmärksamhet åt frågan om det framtida arbetskraftsbehovet inom sjukvård och socialvård. I avvaktan på resultatet av utredningen synas därför för närvarande åtgärder icke vara påkallade för att ytterligare klarlägga behovet av arbetskraft inom de av interpellanten berörda områdena.

Härefter yttrade:

Fru BOMAN: Herr talman! Jag ber att till chefen för socialdepartementet få framföra mitt tack för den snabba behandlingen av min interpellation. Svaret är ett direkt svar på mina frågor, och det är rent svar på tal. Jag förstår av det resultat som herr statsrådet kommit till, att man inte kan lägga in någonting annat i svaret för närvarande, men jag är glad över resultatet. Jag ser, att herr statsrådet haft anledning att taga kontakt med utredningen och av den fått veta, att den kommer att ägna särskild uppmärksamhet åt frågan om det framtida behovet av arbetskraft inom sjuk- och socialvården. Då kan det kanske vara anledning för utredningen att tidigare än den ursprungligen hade tänkt sig taga itu med det här problemet.

Svar på interpellation ang. tillgodoseende av behovet av arbetskraft för de sociala vårdområdena m. m.

Jag har inte någon anledning att upprepa min syn på frågan, eftersom jag har redovisat den i interpellationen. Vad jag ytterligare skulle vilja säga är, att det är viktigt att få ett tvärsnitt genom alla kategorier för en och samma tidpunkt. Om man utreder förhållandena för en grupp vid ett tillfälle och för en annan grupp vid ett annat, får man inte något klart resultat. Detta kan emellertid varken statsrådet eller jag göra något åt i dag, utan det blir utredningens sak. Det är bara ett önskemål jag velat uttrycka i samband med interpellationssvaret, och i övrigt vill jag bara säga tack.

Herr **OHLIN**: Herr talman! Efter att ha lyssnat på socialministerns svar till fru Boman vill jag uttrycka den förhoppningen, att det betyder, att man från regeringens sida kommer att ägna litet mera intresse åt att verkligen få till stånd en sådan översikt över denna viktiga del av arbetsmarknaden, att det måtte bli möjligt att vidtaga planmässiga dispositioner för att kunna undvika bristsituationer och flaskhalsar på områden, som ur samhällssynpunkt äro ytterligt viktiga. Jag beklagar, att den arbetskraftsutredning som enligt bemyndigande i april 1949 tillsattes på våren samma år tydligen icke har kunnat avsluta sitt arbete, fast det har gått nära tre år. Det förefaller uppenbart, att man från regeringens sida inte har insett, vilken stor betydelse det har att detta grundläggande arbete blir utfört så snart som möjligt. Detta finner jag i och för sig märkligt, då det ju för regeringen med dess myckna tal om planhushållning borde vara angeläget att möjliggöra ett någorlunda planmässigt handlande på ett område, där endast samhället kan åstadkomma något sådant. Jag tror, att dröjsmålet under efterkrigstiden med att få till stånd en ordentlig översikt över dessa arbetskraftsområden varit mycket olyckligt.

Jag erinrar också om att man både från det håll jag representerar och från andra partiers sida redan på ett tidigt stadium, nämligen innan utredningen tillsattes, påpekat att det redan långt tidigare borde ha gjorts något åt saken från regeringens sida. Nu hoppas jag, att fru Bomans interpellation skall ha åstadkommit den effekten, att man under de närmaste månaderna från regeringens sida ställer all tänkbar arbetskraft till förfogande för att på allt sätt möjliggöra ett snabbt avslutande av utredningsarbetet.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**: Även om jag tillfredsställt interpellanten med mitt svar, har herr Ohlin tydligen inte blivit tillfredsställd. Med ungefär samma argument som herr Ohlin här anfört, nämligen problemets vikt och betydelse, har jag emellertid kommit fram till att det inte är värt att åstadkomma något hastverk utan att man bör iakttaga sådan omsorg och grundlighet vid utredningens arbete, att herr Ohlin inte behöver kritisera resultatet, när detta en gång kommer på riksdagens bord.

Herr **OHLIN**: Herr socialminister! Består omsorgen och arbetets noggranna utförande däri, att det dröjer ungefär två och ett halvt år innan kommittén på allvar kommer i gång med det utredningsarbete, som närmast intresserar fru Boman? Jag trodde, att slutförandet av ett arbete dock i rätt hög grad berodde på att man verkligen satte i gång med det.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**: För folk i allmänhet är det nog ett visst samband mellan den tid under vilken ett utredningsarbete pågår och resultatet av detta. Lösningen på alla de problem denna utredning har under övervägande kan helt enkelt inte forceras fram snabbare än

Svar på interpellation ang. tillgodoseende av behovet av arbetskraft för de sociala vårdområdena m. m.

som skett. Departementet har ställt alla de resurser till utredningens förfogande som den begärt, och jag har en bestämd känsla av att man inte vinner någonting på att forcera för forceringens egen skull.

Härmed förklarades överläggningen avslutad.

§ 6.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner och skrivelse; och remitterades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 48, angående studielån med statlig kreditgaranti åt s. k. flyktningstuderter; och

nr 51, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1952/53;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 52, med förslag till lag om ändring i vattenlagen; och

nr 53, med förslag till lag om ändring i lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering;

till statsutskottet propositionerna och skrivelsen:

nr 54, angående frågor om befrielse från betalningsskyldighet till kronan;

nr 55, angående befrielse från ersättningsskyldighet i vissa fall m. m.;

nr 56, angående livränta till O. A. Backlund för skada i följd av trafik med ett kronan tillhörigt motorfordon m. m.;

nr 63, angående bestridandet av vissa kostnader från anslaget till Kostnader för årlig taxering;

nr 65, angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51, m. m.; och

nr 66, med redogörelse för de åtgärder som vidtagits på grund av riksdagens skrivelser den 23 och den 30 maj 1951, nr 275 resp. 317, i anledning av riksdagens år 1950 församlade revisorers berättelse;

till bevillningsutskottet propositionen nr 67, med förslag till förordning om särskild skatt å vissa exportavgifter avseende år 1952, m. m.; samt

till statsutskottet propositionen nr 68, angående rörelsekapital åt Aktiebolaget Vin- & spritcentralen.

Vid härefter skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 70, med förslag till lag angående dyrtidstillägg för år 1952 å särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn hänvisades propositionen, såvitt angick anvisande av anslag till Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m., till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Slutligen föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet propositionen nr 72, med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa m. m.

§ 7.

Föredrogos, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtanden nr 1—4, konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, statsutskottets utlåtanden nr 2 och 13 samt 31—36, bevillningsutskottets betänkanden nr 7—9, första lagutskottets utlåtande nr 5, andra lagutskottets utlåtanden nr 11—16, tredje lagutskottets utlåtanden nr 1—4 samt andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 4.

§ 8.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren, att å morgondagens föredragningslista statsutskottets utlåtande nr 2 skulle uppföras närmast efter samma utskotts utlåtande nr 32.

§ 9.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen från statsutskottet:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser staten för statens allmänna fastighetsfond;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser staten för försvarets fastighetsfond;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1952/53, i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 39, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för bud-

getåret 1952/53 till Marinen: Fartygsbyggnader, dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående plan för flottans fartygsbyggnader;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1952/53 till oförutsedda utgifter;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1952/53 till avskrivning av oregrerade kapitalmedelsförluster; och

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1952/53; samt

från första lagutskottet, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 4 §§ lagen den 29 november 1946 (nr 722) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret, så ock om fortsatt giltighet av samma lag.

§ 10.

Anmälades, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen

nr 62, angående fortsatt disposition av ett för budgetåret 1946/47 anvisat anslag till byggnadsarbeten vid veterinärinrättningen i Skara; och

nr 64, angående fortsatt tullfrihet i vissa fall för Föreningen Rädda barnen för kläder, beklädnadsmateriel och livsförnödenheter.

Dessa propositioner bordlades.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4.59 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 27 februari.

Kl. 10 fm.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Jämlikt kammarens den 16 och den 19 innevarande februari fattade beslut skulle nu val förrättas av ej mindre tjugufyra valmän för utseende av riksdagens justitieombudsman och hans ställföreträdare samt riksdagens militieombudsman och hans ställföreträdare samt sex suppleanter för dessa valmän, än även tre ombud i Europarådets rådgivande församling jämte tre suppleanter för dessa ombud.

Därvid lämnades på begäran ordet till

Herr **ANDRE VICE TALMANNEN**, som yttrade:

Herr talman!

För vart och ett av de val, som skola företagas vid detta plenum, ber jag att få avlämna en gemensam lista, vilken godkänts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen. Varje lista upptar namn å så många personer, som det ifrågavarande valet avser.

Den av herr andre vice talmannen för val av valmännen avlämnade listan upptog under partibeteckningen »Gemensam lista» följande namn:

Fast

Rylander

Hedlund i Östersund

Ryberg

Olsson i Mellerud

Johnsson i Kastanjegården

Lindberg

Birke

Landgren

von Friesen

Holm

Carlsson i Bakeröd

Jacobson i Vilhelmina

Johnsson i Stockholm

Gavelin

Dickson

Andersson i Mölndal

Olsson i Mora

Öberg, fröken

Jansson i Aspeboda

Skoglund i Umeå

Wirtén

Hallberg

Johansson i Norrfors

Listan hade godkänts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen.

Sedan herr förste vice talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev den av kammaren godkänd; och förklarades de personer, vilkas namn upptagits å listan, utsedda till valmän för utseende av riksdagens justitieombudsman och hans ställföreträdare samt riksdagens militieombudsman och hans ställföreträdare.

§ 2.

Anställdes val av suppleanter för de under nästföregående paragraf omförmälda valmännen.

Den av herr andre vice talmannen för val av dessa suppleanter avlämnade listan upptog under partibeteckningen »Gemensam lista» följande namn:

Johansson i Skövde, fru

Wiklund i Stockholm

Andersson i Ronneby

Svensson i Stenkyrka

Jansson i Hällefors

Strandh

Listan hade godkänts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen.

Meddelande av utrikesministern.

Sedan herr förste vice talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev den av kammaren godkänd; och förklarades de personer, vilkas namn upptagits å listan, utsedda till suppleanter för de av kammaren utsedda valmännen för utseende av riksdagens justitieombudsman och hans ställföreträdare samt riksdagens militieombudsman och hans ställföreträdare.

§ 3.

Företogs val av tre ombud i Europarådets rådgivande församling jämte tre suppleanter för dessa ombud.

Den av herr andre vice talmannen avlämnade listan upptog under partibeteckningen »Gemensam lista» följande personer:

R. F. Edberg, ledamot av andra kammaren	A. V. Wallentheim, ledamot av andra kammaren
O. B. von Friesen, ledamot av andra kammaren	B. G. Ohlin, ledamot av andra kammaren
G. Hedlund i Rådom ledamot av andra kammaren	B. Näsgård, ledamot av första kammaren

De av kammaren utsedda ledamöterna i talmanskonferensen hade genom anteckning å listan bestyrkt, att de godkändt densamma.

Sedan herr förste vice talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev den av kammaren godkänd; och förklarades hava blivit utsedda till ombud i Europarådets rådgivande församling herrar Edberg, von Friesen och Hedlund i Rådom samt till suppleanter för dem respektive herrar Wallentheim, Ohlin och Näsgård.

Riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna avgiva förslag dels till förordnanden för de valda dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om det verkställda valet.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag angående de i §§ 1—3 omförmälda valen.

§ 5.**Meddelande av utrikesministern.**

Ordet lämnades på begäran till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**, som framförde det i Kungl. Maj:ts skrivelse nr 57 avsedda meddelandet till riksdagen, så lydande:

Herr talman! Riksdagen har i en skrivelse förra året uttryckt önskemålet att i vidgad utsträckning få tillfälle debattera verksamheten i Förenta Nationerna och i Europarådet på grundval av riksdagen meddelade redogörelser.

Regeringen har velat tillmötesgå dessa önskemål på det sätt att en redogörelse för viktigare ärenden inom Förenta Nationerna utdelas till kamrarnas ledamöter och därefter, tillika med en muntlig kommentar, får bilda underlag för en debatt. En mera fullständig redogörelse för FN:s verksamhet lämnas sedermera som vanligt i serien av utrikesdepartementets blå böcker. Vad verksamheten i Europarådet angår, har regeringen som bekant redan förra året inlett en praxis att i skrivelse till riksdagen redogöra för viktigare rekommendationer, antagna av församlingen. Denna skrivelse utskottsbehandlas på vanligt sätt, varpå utlåtandet från utrikesutskottet föredrages i kamrarna och kan bli föremål för debatt. Så kommer att ske också i år. Någon redogörelse för Europarådets verksamhet ingår där-

Meddelande av utrikesministern.

för icke i det meddelande som i dag lämnas.

Under hänvisning till den utdelade redogörelsen vill jag i korthet beröra skälen till den svenska regeringens och delegationens ställningstagande i några av de mera uppmärksammade frågorna, dock endast när detta ställningstagande i den offentliga debatten här hemma varit föremål för kritik.

1. Under den nyss avslutade FN-sessionen har frågan om Kinas representation varit omtvistad. Denna fråga debatterades redan under 1950 års församling och har dessutom aktualiserats vid en rad av sammanträden med olika FN-organ allt sedan Peking-regeringen tagit makten över hela det kinesiska fastlandet.

Spörsmålet har ställts så: Är det den kommunistiska Peking-regeringen eller är det Chiang Kai-sheks till Formosa flyktade regering som i FN bör företräda Kina? Det är alltså inte i detta fall fråga om huruvida en inträdessökande stat skall upptagas i FN eller icke. Kina söker inte inträde eftersom landet är medlem alltifrån FN:s stiftande och till på köpet permanent medlem av säkerhetsrådet. Reglerna om inträde i FN äro alltså inte tillämpliga i Kinas fall. Stadgan bestämmer inte, under vilka betingelser en medlemsstat, som genomgått en revolutionär omvälvning, skall i FN representeras av den segrande regimen. Men ur folkrättslig synpunkt kan det helt allmänt sägas följande. Det är naturligt om de stater, som erkänt den nya regimen, också stödja dess anspråk på att i internationella sammanhang företräda sitt land. De regeringar åter, som icke erkänt den nya regimen utan alltså upprätthålla diplomatiska förbindelser med den gamla, finna det naturligt att stödja dennas anspråk på att i internationella relationer vara behörig företrädare för landet. Eftersom ett flertal av FN:s medlemsstater alltså står på den sistnämnda ståndpunkten, har resultatet blivit att församlingens majoritet både 1950 och 1951 godkänt Chiang Kai-sheks ombud. Sverige hör till den grupp av stater som inlett diplomatiska förbindelser med Peking-regeringen och har alltså vid votering i FN-församlingen om Kinas representation ställt sig på minoritetens ståndpunkt. Några av de stater som i likhet med Sverige erkänt Peking-regeringen ha emellertid vid senaste församlingen underlåtit att rösta för godkännande av dess ombud, under hänvisning till att Peking-regeringen i en resolution från förra året av församlingen brännmärkts som angripare i Korea. Den svenska regeringen har inte röstat för nämnda resolution. Men alldeles bortsett därifrån har Peking-regeringens ansvar i fråga om Koreakriget enligt vår mening ej kunnat ändra det faktum att Peking-regeringen är Kinas regering i enlighet med det erkännande som en rad stater, bland dem Sverige, givit. Den svenska delegationens hållning har bestämts i överensstämmelse härmed.

2. Då FN:s församling nu för första gången fick att behandla en sida av det tyska problemet, syntes det angeläget att finna en procedur, som var ägnad att främja en framtida lösning av frågan om Tysklands återförening. Det borde därvid beaktas att denna fråga inte kan lösas utan de fyra ockupationsländernas medverkan. FN är icke befogat eller i stånd att genom egna åtgärder åstadkomma Tysklands återförening. För att inte från början ett positivt resultat skulle äventyras borde proceduren om möjligt väljas så, att den icke gäve anledning till skarpa meningsmotsättningar. FN borde i övrigt erbjuda sina tjänster för skyddande av valfriheten, under förutsättning att enighet kunde vinnas mellan alla berörda parter om en valordning.

Mot det av västmakterna framlagda förslaget kunde anmärkas att, eftersom den föreslagna undersökningskommissionen på förhand förklarades oacceptabel av de östtyska myndigheterna och

Meddelande av utrikesministern.

av öststaternas delegater, kommissionen med all sannolikhet inte skulle ens kunna börja sitt arbete. Det bör märkas att, om kommissionen vägras tillträde till östzonen, en begränsning av dess undersökning till västzonen enligt förslaget icke skulle ifrågakomma, en ståndpunkt som för övrigt synes ha fog för sig. Det svenska förslaget skilde sig från västmaktsförslaget i två hänseenden. Det innebär för det första att omgången med en undersökningskommission slopades och att i stället frågan om fria val såsom förberedelse till en återförening av Tyskland hänsköts direkt till de fyra ockupationsmakterna. Dessa skulle inom en månad rapportera om resultatet av sina förhandlingar inbördes och med tyska delegater. Därest ett positivt resultat framginge ur dessa förhandlingar, skulle FN vara berett att lämna sin medverkan på sätt nyss antydde. För det andra ingick i det svenska förslaget en förklaring från FN om dess beredvillighet att erbjuda sina tjänster om och när en principiell överenskommelse träffats mellan de intresserade parterna. Denna senare punkt upptogs i ett ändringsförslag till västmakternas resolution och blev sedan accepterad av dessa.

På sina håll bland anhängarna av västmaktsförslaget har man tydligen menat, att det kunde från början anses givet, att någon uppgörelse om fria val icke för närvarande är att vinna. Genom tillsättandet av kommittén och det väntade avslaget på dennas begäran att få tillträde till östzonen för undersökning av olika förhållanden, skulle man, enligt denna tankegång, klargöra att motståndet mot fria val och mot garantier för valfriheten kommer från Östtyskland och Sovjetunionen. När emellertid en politisk fråga hänskjutes till FN, bör dess vederbörande organ enligt vår mening icke onödigtvis engagera sig för en procedur som måste presumeras vara oframkomlig på grund av ena partens hållning. Däremot kan givetvis FN avskrivare ärendet, *sedan* det efter ett opar-

tiskt förfarande konstaterats, att förutsättningar för fortsatt behandling av saken från FN:s sida icke föreligga.

3. Frågan om upptagandet av nya medlemmar har grundligt debatterats i FN:s församling sedan 1947 års möte. Från svensk sida har konsekvent den ståndpunkten hävdats, att FN bör eftersträva universalitet. Eftersom ingen inträdesansökan kan bifallas utan att säkerhetsrådet med stadgad röstövertvikt tillstyrker ansökningen, ha debatterna i församlingen och där antagna resolutioner endast kunnat uttrycka en opinion som icke binder säkerhetsrådet. Vid flera tillfällen ha från svensk sida resolutionsförslag framställts, vari hänvisats till önskemålet att FN blir universellt.

Det dödläge, som sedan länge varit rådande i denna fråga, bestod ursprungligen däri att ett flertal delegationer, med USA i spetsen, vägrade tillstyrka ansökningar från en grupp »folkdemokratiska» stater, medan Sovjetunionen vägrade ge sin röst åt vissa andra stater eller ock gjorde sin röstning för dessa senare beroende av att motsidan gav sitt stöd åt de av Sovjetunionen förordade ansökningarna.

Under de sista åren har Sovjetunionens ståndpunkt mildrats på det sätt, att den ryska delegationen varit beredd acceptera en uppgörelse, varigenom samtliga inträdesansökningar (utom Koreas) skulle tillstyrkas, medan USA jämte åtskilliga andra stater icke velat godtaga en dylik kompromiss.

De voteringar, som ägde rum i denna fråga, tyda på att tanken på en kompromiss efter nyss antydda linjer vunnit allt större anslutning.

4. Församlingen hade att behandla en rapport, avlämnad av den utredningskommitté, som enligt beslut av 1950 års församling skulle närmare studera tillämpningen av sanktioner gentemot en fredsstörare. Kommitténs betänkande utmynnade i åtskilliga anvisningar för FN:s organ och för medlemsstaterna,

Meddelande av utrikesministern.

avseende en koordinering av de åtgärder, som ansåges böra vidtagas. De delegationer, som varit representerade i kommittén, framlade ett resolutionsförslag, vari bl. a. yrkades, att kommitténs anvisningar skulle godkännas av församlingen.

I och för sig hade svenska regeringen inga speciella invändningar mot kommitténs slutsatser, som gällde sanktionernas tekniska sidor snarare än deras politiska förutsättningar. Kommitténs uppgift hade varit att främja koordineringen av påtryckningsåtgärder gentemot en fredsstörare, när sådana beslutats, icke att uttala sig om under vilka förhållanden sanktioner kunde eller borde tillgripas.

Det ansågs naturligt, att ett inlägg gjordes från svensk sida i debatten. Eftersom sanktionsproblemet rullades upp, var det önskvärt att precisera Sveriges allmänna hållning till sanktioner och deras anlitande. Detta svenska inlägg underströk skillnaden, både ur rättslig och ur politisk synpunkt mellan, å ena sidan, det fall då säkerhetsrådet med erforderlig röstövertikt — d. v. s. under tillslutning av samtliga stormakter — beslutar sanktioner och, å andra sidan, när församlingen antager en rekommendation angående sanktioner. Det framhölls att i senare fallet läget kunde vara sådant att ett deltagande i sanktioner betydde deltagande i ett krig mellan världens stormakter. »Många medlemsstater anse säkerligen» — hette det i anförandet — »i likhet med svenska regeringen, att de icke kunna åta sig förpliktelse att deltaga i framtida sanktioner i sådana fall, då de kunna befara att deltagandet skulle medföra landets indragande i ett världskrig.»

Vidare underströks i detta anförande att under rådande förhållanden partiella eller regionala alliansfördrag mellan olika stater på grundvalen av art. 51 eller 52 i stadgan vore fullt legitima och förklarliga.

Angående den s. k. Acheson-planen

uttalades, att möjligheten av ett ingripande från församlingens sida, när rådets permanenta medlemmar ej kunnat enas, i vissa fall kan vara av stort värde. Om rådet har misslyckats i försöken att avvärja en kris, kan det tänkas, att församlingen har större utsikter att nå ett resultat. På samma gång underströks av den svenske delegaten, att vissa risker äro ur den allmänna fredens synpunkt förbundna med den väg som församlingen slagit in på genom Acheson-planen. »När världen är så starkt splittrad som för närvarande är fallet» — hette det i anförandet — »kan en planering av ingripanden på majoritetens vägnar lätt bidra till den uppfattningen, att man på förhand räknar med en bestämd och varaktig uppdelning av staterna i två block, som skulle stå emot varandra i ett kommande världskrig. Mycket talar för — såsom London Times uttryckt saken — att FN hålles i reserv såsom en instans där bägge parter kunna mötas och där en gång uppgörelser kunna träffas som minska spänningen.»

Slutligen framhölls i detta anförande att uppbyggandet av ett effektivt kollektivt säkerhetssystem kommer att ta mycket lång tid och att den internationella politiken för närvarande snarare präglas av de tendenser, som fått sitt uttryck i begreppet jämviktspolitik än av dem som vi innefatta i begreppet kollektivt säkerhetssystem.

Den nyligen avslutade sessionen med FN:s församling har icke att uppvisa några mer betydande framsteg i vad rör behandlingen av politiska tvistefrågor av större räckvidd. Någon avspänning i det kalla kriget mellan öst och väst har ännu icke inträtt. Koreakriget, som förekom såsom en punkt på dagordningen, upptogs ej till behandling. Frågan uppsköts i avvaktan på ett resultat av de pågående, lokala stilleståndsförhandlingarna. Att dessa utdragna förhandlingar icke avbrutits, är å andra sidan ett gynnsamt tecken. — Den uppgörelse som till slut uppnåddes mellan stormak-

Meddelande av utrikesministern.

terna om tillsättandet av en ny nedrustningskommission, med uppgift att behandla alla slag av rustningar, atomvapnet inbegripet, får anses utgöra ett positivt, om än mycket begränsat resultat. Uttalanden från stormaktshåll vittnade om att vissa förhoppningar knötes vid denna uppgörelse.

Om översikten över FN:s verksamhet utsträcktes till andra fält än det politiska, skulle bilden bli åtskilligt ljusare. Gränsen mellan de politiska problemen och de övriga är för övrigt flytande. Den skarpa skillnaden i ekonomiskt och socialt hänseende mellan de tekniskt underutvecklade folken och de högt utvecklade industriländerna, mellan de medellösa och de besuttna, har också en politisk aspekt. Såsom ansatser att minska denna spänning kan man betrakta förhandlingarna om teknisk hjälp till underutvecklade länder. På detta område ha på amerikanskt initiativ viktiga insatser redan gjorts, och den senaste församlingen har planerat en utvidgning av verksamheten. Den politiska och nationella jämsningen i stora delar av Asien och Afrika lämnar icke de folk oberörda som leva i icke-självstyrande territorier och i områden under förvaltarskap. Förenta Nationerna försöker att genom olika organ bilda sig en uppfattning om administrationen av dessa områden, i syfte att kunna främja invånarnas intressen och välfärd och att stödja en utveckling mot ökad självstyrelse. — De till FN anslutna specialorganen ha utövat en omfattande och ofta ytterst betydelsefull verksamhet. Som exempel må nämnas den internationella barnhjälp, flyktinghjälp, hälsoorganisationen.

Så länge Förenta Nationerna existerar och verkar såsom en organisation med universell tendens, finns icke anledning att misströsta om förbundets framtida möjligheter. Tvärtom, förbundet torde så småningom bli en outhärlig länk i en konstruktiv internationell politik. FN:s värde bör i rådande läge ej mätas

uteslutande med hänsyn tagen till i vad mån det kan väntas fungera såsom kollektivt säkerhetssystem i händelse av ett akut konfliktläge. Om befintligheten av denna organisation möjliggör ett planmässigt internationellt samarbete som utan densamma inte skulle kunna genomföras, och om tack vare FN en utjämning på det politiska planet i någon mån åstadkommes mellan stater med kolliderande intressen, verkar förbundet redan nu icke förgäves. Den tidpunkt kan dessutom snart nog komma då Förenta Nationerna tas i anspråk såsom förhandlingsorgan i långt större utsträckning än hittills. Det är i varje fall tillåtet att hysa den förhoppningen.

Härefter anförde:

Herr OHLIN: Herr talman! Motsättningarna mellan det demokratiska västblocket och österns diktaturer domenera alltjämt den världspolitiska scenen. Spänningen har knappast blivit mindre, men den har stelnat på något sätt. Riskerna för ett världskrig förefalla vara mindre överhängande, men de äro tyvärr ingalunda helt förbi. En gynnsam verkan har säkert den tilltagande militära styrkan i väster haft.

Demokratierna hade, vilket inte skadar att erinra sig, från 1945 till 1948/49 genomfört en mycket långtgående nedrustning. Tillgängliga uppgifter synas visa, att någon motsvarande reduktion av de militära anstalterna inte förekom i Östeuropa, ehuru naturligtvis en väsentlig demobilisering ägde rum. En väldig upprustning synes tvärtom ha fortsatt i östblocket, och antalet soldater, som ständigt höllos under vapen, uppgick till miljoner. Detta skapade en kolossal militär överlägsenhet till lands och i luften och innebar ett hot mot demokratierna — främst i Västeuropa — trots det starka vapen som de amerikanska atombomberna utgöra. Alla förslag om att rustningarnas omfattning skulle fastställas av Förenta Nationernas organ och att man med utgångspunkt

Meddelande av utrikesministern.

därifrån skulle påbörja ett arbete på nedrustning förkastades av Sovjetryssland och dess satelliter. I stället föreslog man en proportionell reduktion av rustningarna med utgångspunkt från den höga sovjetryska och den starkt nedpressade demokratiska nivån — en proportionell nedrustning, som skulle bibehålla den oerhörda ryska överlägsenheten och som skulle möjliggöra en snabb erövring av den europeiska kontinenten närhelst östblockets ledare eventuellt så önskade.

Det är mot denna bakgrund man bör bedöma frågan hur det nuvarande osäkerhetstillståndet och kapprustningen i världen ha uppkommit. Det har skett genom att Sovjetryssland insisterat på att vidmakthålla en oerhörd militär överlägsenhet, som skulle utgöra ett permanent hot mot demokratiernas frihet. I detta läge fanns för västmakterna ingen annan väg att gå än en snabb förstärkning av försvaret. Man hade i handling visat sin vilja att nedrusta under åren närmast efter kriget, men rysk misstro eller rysk expansionslust hade förmått Sovjetryssland att vägra acceptera en motsvarande politik — det enda som skulle kunna leda till förtroende och ge en känsla av tryggad fred. Svaret för det kalla kriget och den tävlan i upprustning, som nu pågår, faller alltså på den kommunistiska diktaturen. Järnridåpolitiken och det systematiska vilseledandet av den egna opinionen är också en faktor som bidragit till att skapa ett olyckligt världsläge och en känsla av otrygghet.

Ur svensk synpunkt framstår demokratiernas upprustning som enda vägen att komma ur det livsfarliga läge, som den tidigare ryska militära överlägsenheten skapat. Vår frihet kan inte bevaras, om de europeiska demokratiernas frihet går förlorad. Vår alliansfria politik bör självklart inte hindra oss att klart utsäga detta.

Lika uppenbart är att den politik som vi valt gör en snabb förstärkning nöd-

vändig. Ju mera vi härvidlag ta sikte på dess styrka i år och de närmaste åren, desto bättre. Genom en sådan militär förstärkning ge vi inom ramen för vår alliansfria politik ett viktigt bidrag till demokratiens försvar. Man får hoppas att allteftersom Västerens styrka växer diktaturerna skola inse, att en fredlig uppgörelse och en betydande nedrustning är den enda vägen att skapa fred och trygghet. Tyvärr synas vi tills vidare få räkna med fortsättning av det kalla kriget.

Svensk utrikespolitikens huvudlinje bör i detta läge enligt min mening ligga fast. Den bör innefatta 1) alliansfrihet på det militär-politiska planet, 2) ekonomisk-politisk samverkan särskilt med demokratierna kring handels- och betalningsproblemens lösning och även i vissa andra avseenden, 3) lojal intresserad medverkan inom Förenta Nationerna för att bidra till denna freden tjänande organisations stärkande, 4) nära kontakt med våra nordiska broderfolk — med beaktande av de gränser som deras avvikande utrikespolitik betingar.

Låt mig sedan först, herr talman, övergå till att säga några ord om Förenta Nationerna och den svenska politiken inom organisationen. Det mest positiva som har hänt på det organisatoriska området av FN:s utveckling under senare år är naturligtvis antagandet av den s. k. Achesonplanen på hösten 1950. Jag uttrycker min stora tillfredsställelse och glädje, vilket jag har gjort en gång förut, över att Sverige stödde denna utveckling. Kanske jag är t. o. m. något gladare över den saken än vad utrikesministern ibland så där i efterhand förefaller att vara. Förenta Nationerna skall inte dömas till överksamhet därför att vetot förhindrar ett beslut inom säkerhetsrådet. Församlingen bör i sådana lägen ha möjlighet att rekommendera åtgärder. Men det är alldeles klart, som också utrikesministern nyss framhållit, att det finns en väsentlig skillnad

Meddelande av utrikesministern.

i de lägen, där säkerhetsrådet beslutar och dem där församlingen rekommenderar.

När säkerhetsrådet *beslutar* är Sverige såsom medlem av organisationen *förpliktigt* att delta i dessa åtgärder. Vi ha, som utrikesministern många gånger påpekat, avstått från vår rätt att vara neutrala i sådana lägen. När däremot församlingen *rekommenderar* åtgärder, så ha vi *handlingsfrihet* och kunna pröva i vad mån ett svenskt deltagande är motiverat. Det ligger naturligtvis i denna ståndpunkt, att vi inte a priori bundit oss att inte delta, att vara passiva i någon neutralitetsbemärkelse. Det ligger i den ståndpunkten, att vi pröva med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall och naturligtvis med beaktande av vårt allmänna intresse av att Förenta Nationerna stärkes. Jag har fattat det så att det är regeringens ståndpunkt. Sedan får man se vilket val som träffas i de speciella fallen.

Jag nämnde att det är klart, att Sverige bör söka så långt möjligt hålla samman med övriga makter kring FN:s principer. Vi böra göra det därför att det är vårt intresse. Men då är det också klokt att i detta syfte ta vissa risker. Man undslipper inte risker genom att inte handla, genom att bryta sig ur den internationella samverkan, så snart det inte förefaller riskfritt att vara med. Tvärtom kan det ofta vara mera riskabelt att så förfara. Å andra sidan skola vi inte blunda för att vår politiska situation i vissa lägen motiverar en viss återhållsamhet. Enligt min mening är det knappast möjligt att här i förväg precisera vilka fall som äro av det ena eller andra slaget. Så vitt jag kan förstå bör till vår positiva hållning höra, att vi inte undandraga oss ett visst bidrag till de väpnade styrkor av mycket begränsad omfattning, som FN ju avser att sätta upp. Det finns en utredning som pågår och som riksdagen snart får ta ställning till. Jag skall inte om det säga annat än

att vår inställning bör a priori vara positiv. Sedan få vi på de olika punkterna ta ställning när förslaget kommer.

Till det som jag betraktar som oklokt ur svensk synpunkt med hänsyn till vårt intresse av FN:s utveckling hör, att vi för ett år sedan undandrogo oss att delta i den resolution som klart sade ifrån, att det kommunistiska Kina var angripare i Nord-Korea. Envar, som i sådant sammanhang ställer sig vid sidan, bidrager till att minska den moraliska auktoriteten hos FN, och det är en sak, som vi naturligtvis inte böra göra annat än av mycket tvingande skäl. Sådana förelägo inte vid det tillfället. Men det tillhör det förflutna.

Beträffande Kinas plats i säkerhetsrådet förefaller det mig klart, att man på svensk sida, när vi erkänt den kommunistiska regimen i Peking såsom varande den faktiska regeringen i Kina, inte kan rösta för eller stödja, att en annan regering, kuomintangregeringen, skall representera Kina i säkerhetsrådet. Det är å andra sidan klart, att frågan om Kinas ställning i FN inte kan vara oberoende av att just Kommunist-Kina gått till angrepp mot FN och att det därför måste vara med en känsla av olust man medverkar till att det kommunistiska Kina får inta en plats som permanent medlem av säkerhetsrådet, vilket i hög grad är en förtroendeplats. Denna känsla av olust och de reaktioner som betinga olusten skulle naturligtvis tala för svenskt nedläggande av rösten såsom skedde på brittiskt håll, där man liksom vi på våren 1950 röstade för Kommunist-Kina. Å andra sidan finns det ju en plats för Kina i säkerhetsrådet, och någon regering måste ju där representeras. Det förefaller mig då som man trots allt måste ur svensk synpunkt finna det mera naturligt, att denna plats intas av den regering vi erkänt, än att den intas av en annan regering, som vi numera inte erkänna. Om det hade funnits möjlighet att hålla platsen vakant under en tid, skulle naturligtvis åtskil-

Meddelande av utrikesministern.

ligt ha talat för det. Men såvitt jag har kunnat förstå — utrikesministern kanske kan upplysa om det — har en sådan möjlighet till vakanssättande inte förelegat, och i så fall måste den svenska ståndpunkten ta hänsyn till sådana synpunkter som jag nyss berörde.

Utrikesministern har också i dag och tidigare många gånger framhållit, att vi i Sverige inte skola blunda för det faktum, att FN:s resurser och handlingsmöjligheter äro begränsade. Det är säkerligen riktigt och klokt, men å andra sidan är det nog åtminstone enligt min mening för tidigt att i dag räkna med att FN:s politiska roll i huvudsak blott skulle vara att utgöra en plats, där stormakterna kunna träffas för politiska diskussioner. Även i dag tycktes utrikesministern i en passus en liten aning luta åt att man för närvarande borde resignera och inte tillskriva FN någon väsentligt större roll på det politiska planet. Det är väl ett svenskt intresse att så sällan som möjligt handla så, att FN:s politiska handlingsmöjligheter reduceras, och aldrig göra det för att markera någon mellanställning för Sveriges del mellan det demokratiska blocket och det kommunistiska. För något år sedan fällde utrikesministern ett yttrande i det avseendet som alls inte var betryggande och som med rätta kritiserats, men jag saknar anledning att än en gång ingå på det.

Jag vill emellertid inte dölja, att man för ett år sedan, när Kinafrågan var uppe i FN, fick det intrycket, att regeringen med en viss begärlighet grep chansen — här fanns möjlighet att utan att handla mot vad man ansåg rimligt intaga en ställning som liksom markerade, att vi inte voro benägna att inom FN alltid stödja västmakterna. Man liksom begagnade detta tillfälle för att markera denna sak och bedömde inte frågan uteslutande såsom den i och för sig förtjänade, som det viktiga spörsmål som den var. Det har alltså i viss mån använts för att klargöra eller för

att ge en viss betoning åt Sveriges ställning i FN.

När sådana synpunkter framhållits från vårt håll, har utrikesministern mycket bestämt reagerat däremot, och jag konstaterar, att i den intressanta radiodebatten för kort tid sedan föreföll excellensen vara en smula upprörd över att kritik av sådan art anförts. Jag tror att utrikesministern skulle göra klokt i att erkänna, att den utrikespolitiska debatten här i landet vittnar om oppositionens mycket bestämda vilja att inte i onödan skärpa några politiska motsättningar. Jag talar här för folkpartiet, men jag undrar, om inte herr Hjalmarson för högerpartiets del kan göra ett liknande uttalande, om han vill. Om man jämför oppositionens sätt att framföra sin kritik med t. ex. vad som förekommer i England, när det gäller den socialdemokratiska oppositionen där, kommer man till ganska intressanta slutsatser. Varje gång utrikesministern känner lust att litet irriterat kritisera oppositionens kritik borde han tänka på den förre engelske utrikesministern Morrison, vilket tal han använt i valkampanjen eller parlamentet, när han kritiserat den konservativa regeringens utrikespolitik. Där vägas inga ord på guldvägen, utan det används en hel rad uttryckssätt, som jag inte på något sätt vill rekommendera, att vi skola efterapa. Men jag vill dessutom tillägga att utrikesministern kan, utan att behöva gå till England, genom att studera en del socialdemokratiska publikationer finna i hur hög grad t. ex. folkpartiets utrikespolitiska ställning där vanställes. Det har ibland varit så, att varje kritik av utrikesministerns politik framkallat den kritiken: Då vilja ni väl gå in i Atlantpakten. — Det verkar som om utrikesministern och regeringen ansåge, att det inte skulle kunna tänkas, att de kunde göra något misstag inom ramen för den alliansfria politiken, misstag som bör kritiseras.

Ifall den utrikespolitiska debatten

Meddelande av utrikesministern.

här i landet skall saneras, så är det först och främst inom regeringspartiet som utrikesministern har anledning att försöka åstadkomma en sådan sanering. Jag tänker inte här ingå på någon exemplifiering, men jag är villig att göra det, om utrikesministern så önskar.

Medan jag håller på med detta tema vill jag hänvisa till att utrikesministern i sådana här sammanhang ofta brukat tala om vad som förekommer inom folkpartipressen, inte bara vad som framföres av folkpartiets riksdagsgrupp. Det har under sista halvåret inom den socialdemokratiska pressen förekommit på sina håll, särskilt i regeringsorganet, ett uppenbart omhulldande av den s. k. tredje ståndpunkten, som har framställts på ett sådant sätt, att det ingalunda har varit något kulturpolitiskt engagemang allena. Det har varit sådana uppfattningar, tydligen delade av ett icke ringa skikt inom partiet, som att Sveriges alliansfria politik skulle på något sätt predestinera oss till att ideologiskt ställa oss om inte lika långt så nära lika långt från demokratierna i väster som från diktaturerna i öster.

Statsminister Erlander har vid ett par tillfällen tagit avstånd från en sådan tolkning, det vill jag betona. Men jag tror inte det skulle skada om regeringen ville mera energiskt upplysa just sitt eget parti om att det där tredje-ståndspunktsresonemanget såsom en motivering för vår alliansfria politik är komplett vilseledande och att denna alliansfria politik har en helt annan motivering.

Den fråga, som vid Förenta Nationernas senaste församling tilldrog sig måhända störst uppmärksamhet, i varje fall på vår horisont, var ju frågan om de fria valen i Tyskland. Alla erkände att det är ett allmänt demokratiskt intresse, att sådana fria val komma till stånd i hela Tyskland så snart som möjligt. Med hänsyn till om-

ständigheterna är ett initiativ från Förenta Nationernas sida fullt naturligt. Det tror jag också att den svenska regeringen erkänner.

Nu säger emellertid utrikesministern, att Förenta Nationerna inte kan göra mera än uppmana de fyra ockupationsmakterna att fortsätta att förhandla för att skapa förutsättningar för fria val. Visserligen ha de förhandlat om detta — och annat — i åratal, men Förenta Nationerna kan inte göra mer än säga: fortsatt att förhandla! Det är alldeles klart att en sådan uppmaning framstår såsom en rent platonisk åtgärd. I Västtyskland, som ju är det land, som närmast skulle beröras av saken, är man övertygad om att vägen via ett verkligt initiativ från FN:s sida var den enda möjliga. Denna västtyska bedömning är dock ett faktum, som den svenska politiken har att beakta. Ha vi anledning att försöka stänga denna väg? Borde vi inte, om vi äro tveksamma huruvida den vägen lyckas, i annat fall ge den vad engelsmännen kalla benefit of the doubt, förmånen av en viss tvekan, och säga: à la bonne heure, den politiken kan få sin chans! Det är ju dock Tyskland som saken angår långt mera än Sverige, och vi ha hittills intagit den ställningen, att Sverige inte skulle blanda sig i problem, som vore ett direkt resultat av kriget och inte ansåges på något sätt sammanhånga med fredsslutet. Det är tveksamt om inte den här föreliggande frågan får anses vara just av den kategorien.

Den tyska och västallierade aktionen utgick ifrån att Sovjet inte visat något intresse för tyska val och därför nu borde pressas att visa sin ställning, pressas att antingen göra något positivt eller vara i viss mån avslöjad såsom ointresserad av fria val. Då kan man säga: Men detta är en sådan aktion från Tysklands och västmakternas sida. Det är en taktisk åtgärd, och det vill man inte vara med om. Man kan

Meddelande av utrikesministern.

inlägga så förfärligt många betydelser i ordet taktisk åtgärd. Jag kan inte se att det innebär någon motivering att stämpla detta såsom taktik. Det förefaller mig tvärtom vara alldeles naturligt, vara ett allmänt demokratiskt intresse att det blir klargjort, var Sovjet står, och att inte dess ställning till de tyska valen kan döljas bakom en dimridå av att förhandlingar pågår. Men det är ju det som varit det ryska intresset! Förhandlingar pågå, alltså kan ingenting sägas!

Ryssland kan enligt min mening inte rätteligen beklaga sig om Förenta Nationerna medverkar till ett sådant klarläggande, ty Ryssland kan när som helst visa, att det vill gå med på fria val, och kan visa det genom att göra konkreta erbjudanden. Det är sant att utsikterna äro mycket små till ett ryskt accepterande, att en FN-kommission skall få komma in och undersöka förhållandena i Östtyskland. Det är också sant att man kan diskutera, vilket uppdrag en sådan kommission borde ha. Man kan diskutera om den resolution, som antogs av FN, definierade detta på ett lyckligt sätt. Men detta kan väl knappast vara något tillräckligt motiv för att man över huvud taget skall ställa sig emot själva tanken. Även om man räknar med att en viss stat inte vill medverka på den eller den punkten, skulle det innebära ett ganska farligt prejudikat, om Förenta Nationerna då skulle säga: Ja, i så fall kunna vi inte överväga det. Det måste finnas situationer, där internationella organisationer gå fram med ett visst förslag, även om en grupp ställer sig avböjande och även om detta är en grupp som beröres av förslaget.

Herr talman! Jag sade, att på den sovjetryska sidan önskar man tydligen upprätthålla bluffen om intresse för fria tyska val, men man vill inte ta något steg i den riktning som kan åstadkomma dessa val. Man önskar alltså passivitet från FN:s sida och

låtsade stormaktsförhandlingar. Västmakterna och Västtyskland vilja skapa en situation som skulle innebära en viss press på Ryssland att gå med på något positivt steg med risk att eljest bli avslöjat. En sådan situation, som skulle innebära en viss påtryckning på Ryssland, skulle antingen kunna befrämja en utveckling, som ledde till fria val, eller också skulle den visa att Ryssland är ointresserat av sådana val. Jag kan inte se att det ur svensk synpunkt kan finnas något att invända mot att ett försök av denna art göres.

Det svenska förslaget, som gick på en annan linje, kunde som vi veta inte åstadkomma någonting. Det var risk för att det kunde skapa en försening. Om det blev antaget skulle det bli nya förhandlingar, kanske under ganska lång tid. Sedan gjordes då det tillägget i det svenska förslaget, att de fyra makterna skulle rapportera inom en månad. Därigenom minskades risken för att det skulle bli någon tidsutdräkt. Å andra sidan fick ju förslaget en mycket platonisk karaktär, ty det var väl ändå ingen som tänkte sig att de fyra makterna skulle inom en månad kunna komma överens om något i fråga om tyska val, att Ryssland skulle gå med på något väsentligt steg. Tror utrikesministern att det var mycket större utsikter att Ryssland skulle gå med på det inom 30 dagar än vad det var, att Ryssland skulle gå med på någonting, om Förenta Nationerna följde den andra linjen?

Det gjordes av Nederländerna och andra länder sedan ett tillägg till västmaktsresolutionen, att FN erbjöd sig att stå till förfogande för organisation av fria val, när sådana äro möjliga. Ett sådant tillägg skulle, det tror jag alla äro överens om, ha kunnat uppnås utan att det svenska förslaget hade framlagts.

Resultatet av den svenska aktionen har blivit, att den på sina håll har tolkats som ett stöd för ryska strävanden,

Meddelande av utrikesministern.

även om detta naturligtvis ingalunda har varit den svenska avsikten. Det har skapats en viss kyla, en misstänksamhet på en del håll mot den svenska politiken. Om man får döma efter en del tidningsuttalanden i Västtyskland, har man stått mycket främmande till den svenska aktionen och varit benägen att så välvilligt som möjligt tolka den såsom beroende på okunnighet om de faktiska förhållandena. Inte särskilt smickrande för den svenska ståndpunkten!

När en stat utan att ha utsikt att göra någon nytta gör en aktion, som åstadkommer en sådan bedömning i utlandet av dess politik, får den självfallet räkna med att betala priset av vissa olägenheter. Det är klart att man får bära nackdelarna av kritik från andra maktors sida, ifall det är något väsentligt som man tror sig kunna uppnå, men om man inte har den möjligheten, skall man naturligtvis inte i onödan försätta sig i ett sådant läge, att en negativ utländsk reaktion inte kan undgå. I det fall, som jag nu har refererat, stod intet att vinna. Motivet för ett svenskt initiativ förefaller mig därför alldeles otillräckligt.

Man skall här också komma ihåg, att vi genom denna aktion kommit i en viss motsättning till Danmark och Norge, något som vi ju inom Förenta Nationerna bruka särskilt försöka undvika. Vidare uppgav man Sveriges position, att frågor, som voro mer eller mindre direkt en följd av kriget, skulle vi intaga en relativt passiv hållning till. Jag tror, herr talman, helt allmänt att det är klokt att vi på svensk sida vänta med våra initiativ till de fall, där det finns någorlunda goda förutsättningar att uppnå någonting.

Jag övergår nu till ett kort påpekande rörande de svenska förbindelserna med Sovjetryssland. Kammaren diskuterade i går storleken av den personal, som finns vid den sovjetryska ambassaden och vissa andra ambassader.

Man snuddade då något vid en fråga, som jag här skall kort beröra, nämligen den att den ryska ambassadens personal tydligen till någon del har varit verksam i kontakt med svenska spioner. Jag tillåter mig nu fråga utrikesministern: Har Sveriges regering gjort klart för sovjetregeringen att detta uppträdande från ambassadpersonalens sida upprör den svenska opinionen och allvarligt skadar förbindelserna mellan Sovjetryssland och Sverige? Om regeringen har gjort sådana föreställningar, vad har man på sovjetrysk sida i så fall svarat?

En annan fråga, som gäller samma problem, är att det förekommer, att en svensk medborgare blir häktad och fängslad i Ryssland utan att svenska beskickningen under lång tid därefter kan få kontakt med honom. Liknande ting ha ju förekommit i andra öststater.

Regeringen har säkerligen i sådana fall gjort upprepade föreställningar för att ambassaden skulle få kontakt med dessa svenska medborgare. Är utrikesministern i stånd att upplysa om vad man på sovjetrysk sida svarar, inte bara i det konkreta fallet utan på ett svenskt mera principiellt påpekande av att vi måste anse det vara en rättighet för vår representation att få kontakt med svenska medborgare, som häktas eller fängslas? Jag är säker på att svenska folket väntar ett mycket bestämt uppträdande från regeringens sida i sådana frågor och vill inte på något sätt antyda, att regeringen icke har visat ett bestämt uppträdande. Jag endast efterlyser en försäkrän från regeringen, som gör detta klart.

När jag här talar om spionage i rysk tjänst, kan jag inte underlåta att göra ett tillägg om det kommunistiska partiets ansvar. Det är ju nämligen ofrånkomligt, och det måste sägas ut alldeles klart, att det kommunistiska partiet blir mer och mer komprometterat, ju fler personer med kommunistisk åskådning

Meddelande av utrikesministern.

som ägna sig åt spionage. Om dessa människor äro medlemmar av det kommunistiska partiet under de år, då spionaget äger rum, eller inte, spelar faktiskt mindre roll än den omständigheten, att det finns ett uppenbart samband mellan den kommunistiska åskådningen och de landsförrådiska handlingar det här gäller. Det kommunistiska partiet lär ju sina medlemmar att anse Rysslands politik för att vara i allo riktig. När den kolliderar med den svenska politiken, så är det den svenska politiken som är felaktig. Intet övergrepp mot svenska medborgare i öststaterna har ägt rum under senare år, såvitt jag vet, utan att kommunisterna ha försvarat övergreppet och vänt sig mot den svenska kritiken däremot. Kommunisterna försvara alltid rysk politik och ryska intressen mot de svenska, och det är alldeles klart att detta måste åstadkomma en inställning bland många personer med kommunistisk åskådning, som tyvärr gör det lättare för dem att lockas till spionage och annan liknande verksamhet. Det är därför som det kommunistiska partiets medansvar, när det gäller denna olyckliga utveckling som de upprepade spionagefallen innebära, icke kan bestridas.

Vilken inställning det svenska samhället nu skall inta till problemet för att minska riskerna av denna art, få vi ju tillfälle att diskutera här i kammaren, när den interpellation, som jag riktat till statsministern, besvaras.

Nu skall jag, herr talman, innan jag slutar be att få beröra en annan sida av den svenska utrikespolitiken, nämligen den som gäller det ekonomisk-politiska samarbetet särskilt i Väst-europa. Detta samarbete inom Parisorganisationens ram — alltså i nära kontakt med Förenta staternas motsvarande organisationer — har lett till mycket betydelsefulla resultat, och jag är glad över att kunna konstatera, att man från svensk sida helhjärtat har

deltagit i detta arbete och säkert gjort åtskilliga insatser där.

Nu har naturligtvis detta arbete i viss mån kommit i ett nytt läge, eftersom själva Marshall-hjälpen är praktiskt taget slut och det ekonomiska samarbetet i anslutning till Atlantpakten griper omkring sig. Det har funnits och finns därför måhända en risk för att det blir det ekonomisk-politiska samarbetet mellan atlantpaktstaterna, som kommer att utvecklas mer och mer, medan arbetet inom organisationen för ekonomisk samverkan i Paris och i Europeiska betalningsunionen kommer att få mindre betydelse. Jag tror, att en sådan utveckling skulle vara olycklig och att det är både ett svenskt och ett internationellt intresse att samarbetet inom Parisorganisationen inklusive betalningsunionen får utvecklas som hittills och inte presas åt sidan till förmån för den andra organisationen. Jag konstaterar med stor tillfredsställelse att den svenska regeringen vid upprepade tillfällen har hävdat just den ståndpunkten, att det är av betydelse att ett samarbete, där till exempel Schweiz, Sverige och Irland kunna delta, fortgår, och jag är övertygad om att svenska regeringen kommer att fortsätta att hävda denna principiella linje.

Vad sedan själva den aktuella frågan om det svenska betalningsöverskottet inom betalningsunionen beträffar, så har jag redan här i kammaren framhållit varför jag anser det vara naturligt med hänsyn till omständigheterna att vi sträcka oss ganska långt i fråga om villighet att ge kredit, hellre än att genom brist på valutor i andra västeuropeiska länder framkalla utländska motaktioner. Ur den synpunkten var naturligtvis — av orsaker som jag här inte närmare skall diskutera — statsministerns tal om nya exportavgifter på *alla slags varor* mycket olyckligt, ty det kunde ju inte annat än öka irritationen i Väst-europa. Jag tänker på den irritation, som redan förut finns, på grund av höga

Meddelande av utrikesministern.

svenska exportavgifter på vissa varor och på grund av de s. k. konjunktur-utjämningsavgifterna, vilkas natur missförstått. Det är ganska naturligt om man i utlandet tänkt så: Skola vi nu utöver förutvarande priser också betala ett extra pristillägg på svenska varor? Då går det för långt, och då måste vi inskrida. Jag har för min del varnat regeringen för alla antydningar till en sådan politik, men regeringen har inte velat lystra. Vi ha nu fått se vad som inträffat. Vi ha fått en politisk, utländsk motaktion mot de svenska exportpriserna. Orsakssammanhanget bakom denna politiska aktion kan naturligtvis aldrig utredas. Det enda som kan konstateras är, att just en sådan utveckling, som jag för min del ansåg att regeringen borde räkna med och försöka förebygga, eftersom den var olycklig, har inträffat. Nu förefaller det klart att vi i detta läge böra undvika en fortsatt politisering av vår utrikeshandel och försöka få ett slut på utländska åtgärder i denna riktning. Enligt min mening böra vi vara mycket aktiva inom Parisorganisationen, när det gäller att försöka uppnå trygghet för att inte det som inträffat blir ett prejudikat, då ju detta mycket allvarligt skulle skada de ekonomiska förbindelserna i Västeuropa. Jag anser visserligen att vi skola vara mycket sena och återhållsamma, när det gäller att tillgripa motåtgärder av olika slag, men det är givet att vi ha anledning klargöra, att vi icke kunna acceptera vilka slags åtgärder som helst från utlandets sida, när dessa åtgärder stå i direkt strid med själva andan och meningen bakom de senaste årens västeuropeiska samarbete. Att det är önskvärt ur svensk synpunkt, att vår export så mycket som möjligt får skötas av industrien och exportörerna själva, strider ju inte i minsta mån mot vad jag här sagt. Jag tror regeringen bör överväga och ompröva både konjunktur-utjämningsavgiftspolitik och annat, för att försöka befrämja utvecklingen i denna riktning.

En mycket närbesläktad fråga och likaledes en lycklig utveckling äro de tullhöjningar och importrestriktioner som ha införts i en rad länder under det senaste året. Det är tyvärr så, att det finns risk för att det konstruktiva arbete, som Parisorganisationen utfört, kan komma att gå sönder. Enligt min mening är det bättre att man i Västeuropa går ganska långt, när det gäller internationella kredittransaktioner, än att acceptera importkvoter och tullhöjningar, och jag tror att det är hög tid att man försöker sätta vissa spärrar mot en politik av den art, som förekommit det senaste halvåret. Vilka metoder som där kunna användas, är här inte platsen att närmare diskutera. Jag vill bara uppmana regeringen att bestämt stödja alla försök att få till stånd regler, som avskräcka olika stater från tullhöjningar och ökade importrestriktioner, men att inte där bara rekommendera utan också vara villig till sådana internationella överenskommelser, som naturligtvis i vissa lägen kunna kännas som en svensk påfrestning.

Det förhåller sig naturligtvis så, att den svenska utrikespolitiken sällan kan göra några stora insatser på världspolitikens arena. Det senaste försöket i tyskslandsfrågan förefaller mig inte särskilt lyckat. Våra politiska ansträngningar inriktas naturligtvis i regel främst med hänsyn till vårt speciella läge och med beaktande av vårt intresse av att Förenta Nationerna stärkes. Men på det ekonomisk-politiska området kunna vi inom ramen för vår utrikespolitikens allmänna riktlinjer någon gång göra insatser av betydelse inte bara för Sverige utan även för en större krets i Europa. Jag hoppas att regeringen på detta område skall fullfölja det arbete, som har förekommit under senare år, en politik som förefaller föga uppseendeväckande för många, men som enligt min mening likväl på lång sikt kan utgöra ett bidrag till förståelse och fred mellan folken.

Meddelande av utrikesministern.

Herr HJALMARSON: Herr talman! Det sätt, på vilket utrikesministern och hans olika ställföreträdare ha agerat i Förenta Nationerna, kan uppenbarligen inte bedömas isolerat från den allmänna målsättning för svensk utrikespolitik som regeringen företräder. Det kan naturligtvis ha sitt intresse att syssla även med enskildheterna i de svenska delegaternas taktik, att övertänka om det verkligen finns något i den svenska utrikespolitikens natur, som tvingar oss att uppträda så, att vi få ovett från väster för våra uttalanden och från öster för vårt sätt att rösta. Funderingar av det slaget må vara hur motiverade och närliggande som helst. Förmodligen säga de dock mera om svenska utrikespolitiker än om den svenska utrikespolitiken.

Endast en liten replik till utrikesministern om Kinas representation i FN. Det var enligt min uppfattning ett mycket formalistiskt betraktelsesätt som utrikesministern anlade i denna fråga. Den omständigheten, att vi ha erkänt Pekingregeringen, kan omöjligt medföra att vi skulle vara skyldiga att förorda Kommunist-Kinas representation i FN vid vilken tidpunkt som helst. Vi måste ha frihet att välja den tidpunkt som är lämplig för FN. Och lämpligt att taga in Pekingregimen kan det omöjligt vara i ett ögonblick då Kina ådeltar i ett angrepp mot hela säkerhetsorganisationen.

Vad frågan om de tyska valen angår delar jag herr Ohlins synpunkter.

Sverige för en alliansfri utrikespolitik. Om denna allmänna definition råder enighet mellan de demokratiska partierna, en enighet som jag hoppas inte skall riskeras från något håll vare sig av partitaktiska skäl eller genom doktrinära uttolkningar.

Den alliansfria vägen är dock bara en av nu rådande politiska och strategiska förhållanden betingad målsättning. Inte minst i utlandet bör man vara medveten om detta faktum. Be-

greppet alliansfri politik är en negativ bestämning. Det innebär att vårt land varken binder sin nutida eller framtida handlingsfrihet genom att ansluta sig till någon stormaktsallians. Bevarad handlingsfrihet är emellertid, hur väsentlig den än är, inte nog som aktuell handlingslinje. Den måste kompletteras med levande innehåll. Den måste få en positiv syftning. Att vara försiktig är bra, men att inte ha någon annan handlingsnorm än försiktigheten kan vara höjden av oförsiktighet.

Två maktblock stå emot varandra, sägs det. Därav följer en växande oro och internationell spänning. Så länge den består äro utsikterna att förvandla den internationella solidariteten från en stimulerande frä till en gripbar och förpliktande verklighet minimala, för att inte säga obefintliga. Ungefär så tror jag att man kan sammanfatta ett sätt att resonera som icke utan medverkan från regeringens sida vinner för var dag ökad spridning i svenska folket. Genom att se världsdramat på detta förment objektiva sätt, att se det realistiskt, som jag tror termen är, ger man näring åt de föreställningar och förhoppningar, som säkerligen finnas hos många, att vi skulle kunna stå utanför, stå vid sidan om.

Herr talman! Vi må beklaga det eller ej, men det finns inte något folk som kan ställa sig utanför, inte på denna planet. I världen i dag finns varken parterr eller parkett, bara en för alla nationer gemensam scen. Där finnas också vi. Förvisso är det ett beklagligt faktum att öst i dag står mot väst och att knappast någon fråga av internationell räckvidd kan undgå att infekteras av denna motsättning. Det finns då ingen annan utväg än att försöka tränga bakom fasaden och fråga sig varför motsättningen vuxit fram och vad den rör. Ingen förklaring kan vara ytligare än den som stannar vid det gamla ordspråket att det aldrig är ens fel när två tvista. Vad

Meddelande av utrikesministern.

vi dagligen göra för att leva i fred inom våra gränser är att försöka att ta reda på vems fel det är att två tvista. Varken domstolar eller lagstiftare nöja sig med själva faktum.

Man behöver ingalunda acceptera allt i västmakternas utrikespolitik för att med full övertygelse kunna hävda att västerns demokratier kämpa för ideal som också äro våra. Det må täcka verkliga eller förmenta intressen eller ej. Kvar står att Amerika och England och deras förbundna med oerhörda uppoffringar sträva att göra världen säker för individuell och nationell frihet, för möjligheten att leva ett rimligt och värdigt liv. Om detta är ett s. k. västmaktsintresse, desto bättre för oss.

Sovjetryssland företräder i dag en hänsynslös erövringslinje. Metoderna skifta från dag till dag. I botten ligger det kalla hotet kvar, hotet från den största militärmaskin världen skådat. De röda banderollerna med de vackra glosorna dölja bara för en tid bajonetterna. En stridsvagn, översållad med vita fredsduvor, är dock en stridsvagn.

Mot varandra stå inte bara två maktblock. Mot varandra stå en aggressiv stormaktskonstellation, som skickligt utnyttjar fredens vackra ord för sina syften, och en fri sammanslutning av stora och små makter, som till fredens försvar försöka organisera en handlingsduglig internationell solidaritet inom FN:s ram.

Varje folk måste självt avgöra vilka bidrag det mäktar ge för att självt göra denna solidaritet till en verksam fredsfaktor. Två ting måste man ta med vid sin bedömning. Den som i uppbyggnadsskedet ställer sig utanför riskerar att få stå där även i den stund, då frågan om internationell solidaritet är en fråga om liv och död. Troligen inte ens en stormakt, och säkert inte en mindre stat, har utsikt att ensam kunna värja sig mot den moderna aggressiviteten.

Föreanta Nationerna är naturligtvis varken någon en gång för alla i vissa former låst organisation eller något självändamål. Stadgejuristeri och historiska paralleller ha där som annorstädes bra litet med det levande livet att göra. Föreanta Nationerna befinner sig i utveckling, man kan kanske säga från egenskapen av utrikesministrarnas diskussionsklubb och en organisation för konserverande av andra världskrigets resultat till ett instrument för internationell solidaritet och säkerhet. Majoriteten av medlemsstaterna äro medlemmar för att få någonting utträttat, inte för att få resonera om varför ingenting blir utträttat.

Även vi måste godtaga dessa realiteter eller gå vår väg. Därvidlag gäller det mindre att utforma våra reservationer än att klart och tydligt bejaka den förpliktande solidariteten och markera vår samhörighet med den västerländska världens strävanden.

Att en aktiv insats i FN:s strävan den icke blott är förenlig med vår alliansfria politik utan dessutom ett nödvändigt komplement till den, förefaller med hänsyn till vårt politiska och militära läge uppenbart. I omedelbar närhet av vårt territorium lever en aggressiv stormakt med väldiga och hittills underskattade militära resurser. Ingen hotar oss västerifrån. Bistånd vid ett angrepp står endast att vinna hos västerns demokratier. Allt talar för att förutsättningarna för ett sådant bistånd kunna skapas utan att vi uppge vår alliansfrihet. Det självklara instrumentet för våra anspråk på solidaritet är FN. Således måste det vara ett klart svenskt intresse att stödja de krafter inom världsorganisationen, som driva på den naturliga utvecklingen mot gemensam säkerhet.

Om det är sant att vad världens människor mest frukta är en sammandrabbning mellan stormakterna, är det dubbelst sant att den verkliga faran för oss är ett stormaktsanfall. Ingen har begärt att Sverige i förväg skall binda sig vid

Meddelande av utrikesministern.

sanktioner vare sig mot en stormakt eller mot någon annan. Det finns därför ingen anledning, och ej heller kan det någonsin vara ett svenskt intresse att i förväg deklarera att vi under alla förhållanden komma att ställa oss utanför en kollektiv aktion i det enda fall, som kan tänkas beröra oss själva.

Statsministern angav den svenska linjen, när han i februari förra året i riksdagens första kammare på regeringens vägnar deklarerade att Sverige i frågor av denna art förbehåller sig frihet att handla från fall till fall, och han hade icke någonting att invända mot den tolkningen av sitt uttalande, att detta innebär att vi kunna träffa våra avgöranden »utan någon på förhand angiven allmän princip». Ingenting har inträffat, som kan motivera en ändring i detta hänseende.

Det är mycket lätt, herr talman, att konstatera att den internationella fredsorganisationen ännu inte har de maktresurser, som erfordras för att förvandla den internationella rätten från en from önskan till en ordning, som binder oss alla. Inte heller är det svårt att förklara varpå detta beror. Östblocket är militärt starkare än någon fruktat, och västmakterna äro fortfarande svagare än vi hoppats att de skulle vara. Kommandometoden har visat sig temporärt överlägsen en fri samverkan som rustningsfaktor. Arbetet att stärka den fria världens motståndskraft har emellertid kommit i gång. Portgångsföret är snart övervunnet. Motsättningarna mellan de samverkande staterna hålla på att upplösas. Europaarmén förberedes, och snart börja de fria människornas beslutsamhet att värja sin frihet att mogna ut i styrka över hela vår värld. Även våra fortsatta försvarsansträngningar tjäna fredsarbetet i Förenta Nationerna. I och med denna utveckling blir också fredsfaktorn FN något annat och mer än den i dag är. Dess moraliska makt att stämpla en angripare blir en faktisk makt att hejda honom.

Att huvudbördan under nu rådande förhållanden i varje sådan aktion måste falla på England och Amerika, förändrar icke aktionens karaktär. Den är allt fortfarande det faktiska uttrycket för säkerhetsorganisationens moraliska kraft och ansvar, och därvidlag ha alla medlemsstater medinflytande och medansvar. I vanlig demokratisk ordning bestämmer majoriteten.

Att vägen till målet, den kollektivt organiserade freden, är lång, backig och delvis okänd, är intet skäl för att avstå från att streta vidare; även för oss gäller satsen att antingen lyckas mänskligheten att avskaffa kriget eller kommer kriget att avskaffa mänskligheten.

Sveriges chans att med bibehållen frihet — och det är bara under den förutsättningen vi resonera — hålla sig utanför en världskonflikt är i synnerhet efter den sista tidens utveckling på flygets område så liten, att vi måste göra vad i vår ringa förmåga står för att världskonflikten skall kunna undvikas. Även vi måste medverka i, om det uttrycket tillåtes, en förebyggande försvars- och utrikespolitik.

Allt tyder på att vi få dela våra skandinaviska grannländers öden. Vi måste dra konsekvenserna härav. Låt mig ta ett konkret exempel. Bornholm är en dansk ö. Ur försvarssynpunkt är den primär för Sverige men sekundär för Danmark. I en motståndares hand är Bornholm ett osänkbart hangarfartyg, nödvändigt för ett anfall mot de södra delarna av vårt land. Skulle det under sådana förhållanden inte vara naturligt, att den svenska regeringen toge kontakt med den danska för att se efter, vilka ansträngningar som kunna och böra göras för att få de svenska intressena tillgodosedda, då Danmark ordnar försvaret av denna sin ö? Är det någon som häri skulle kunna se något annat än ett sätt att tillvarata ett legitimt och i första hand svenskt försvarsintresse? Förändras vårt behov av flankskydd i

Meddelande av utrikesministern.

söder därav att Danmark tillhör Atlantpakten, eller förändras Sveriges alliansfria ställning av att vi försöka lösa ett av våra konkreta försvarsproblem? Nej, herr talman, våra faktiska gemensamma försvarsproblem i Skandinavien, de konkreta frågorna, kvarstå.

Till våra interna förvarsfrågor återkomma vi i annat sammanhang. Måhända på visst sätt än mera direkt sammanhängande med de utrikespolitiska frågorna äro vissa högaktuella och brännande inre säkerhetsproblem. De köpta förrädarna mot den nationella solidariteten, som säkerhetspolisen med berömvärd skicklighet avslöjat, ha gått främmande makt till handa. Vi veta alla vilken denna främmande makt är. Sovjetrysslands påtagliga intresse av att med alla medel utforska våra försvarsanstalter är en omständighet, som vi inte bara kunna notera utan som måste påverka vår allmänna inställning. Moskvaradion brukar ju varna oss för spioner, som ingen i detta land sett röken av. De ryska spionerna ha vi både sett och hört. Vi dra våra slutsatser.

Från de avslöjade förrädarna leda gånger till både kommunistpartiet och ryska ambassaden. Förmodligen mötas dessa underjordiska kanaler någonstans, dit ingen insyn når. Vad kommunistfilialen i vårt land angår få vi väl göra oss beredda att gräva fram de underjordiska rötterna. Sådana tåla aldrig dagsljus.

Enligt vad vi fingo höra i gårdagens interpellationsdebatt är den svenska ambassaden i Moskva, liksom övriga beskickningar där, underkastad utomordentligt hårda bestämmelser vad rörelsefrihet och annat angår. Det var, herr utrikesminister, ett mycket tillfredsställande besked som lämnades, när vi fingo veta att det nu ansetts lämpligt överväga, huruvida inte även vissa begränsningar för ryska ambassaden i Stockholm vore motiverade. Jag hoppas, att dessa överväganden utmynna i bestämda åtgärder. Vi måste ju,

herr talman, skaffa oss garantier för att våra ärade gäster inte utsättas för obehaget att behöva träffa kriminella element. Landsförrädare betraktas som kriminella element i det här landet.

Herr talman! Inte bara en nation utan även en statsledning behöver utrikespolitisk rörelsefrihet. I en demokrati skapar man denna genom upplysning, genom att ihärdigt tala sanning, genom att säga människorna sanningen om läget och dess risker, om de krav nutiden och framtiden ställa på oss alla. Ha vi inte tyckt oss märka en böjelse hos oss svenskar att vilja tro, att de största riskerna redan dragit förbi, därför att ännu ingenting har hänt? Detta är en fara, som alltid hotar demokratierna. Människorna där äro så inställda på ett normalt, fredligt liv, att de oflekterat förutsätta att alla ha samma inställning och handla därefter. Denna känslomässigt grundade demokratiska omisständsamhet skapar problem, som ingen statsledning i ett folkstyre kommer förbi. Det gäller inte bara att väcka folket utan också att hålla det vaket, vilket är bra mycket svårare.

Till sist, herr talman! Sverige är ett litet land och vår ton är lågmäld. Men det är utomordentligt viktigt att vår stämma, när den gör sig hörd, talar det språk, som faller sig naturligt för de folk, vilka hylla sig till människovärdets, frihetens och rättens ideal. Att ärligt och öppet bekänna sig till västerlandet, det är inte att följa med strömmen, inte om man är beredd att ta konsekvenserna. Vi ha ingen egen linje i dessa ting, därför att det bara finns två linjer, för eller emot — för eller emot det, som gör livet värt att leva för en västerländsk människa. Dagens bekymmer få inte dölja den stora gemensamma uppgiften. Procedurfrågor, taktiska överväganden, kombinationer och motkombinationer ha sin tid — nu gäller det västerlandet.

Herr FAST: Herr talman! Även om

Meddelande av utrikesministern.

denna debatt främst avser Förenta Nationernas verksamhet, är det oundvikligt att, som också har skett, jämväl andra ämnen komma på tal. Utrikespolitiken måste ju stödjas inte blott av Förenta Nationernas omfattande verksamhet utan även av det nationella försvaret och vad som sammanhänger med de nationella säkerhetsproblemen. Vårt land har även medlemskap i vissa europeiska organisationer, vilkas verksamhet är av utrikespolitiskt intresse. Och dessutom ha vi i dag på kammarens bord utrikesutskottets utlåtanden över en del kommunistiska motioner, som beröra utrikespolitiken.

Enligt mitt förmenande kunna vi skatta oss lyckliga över att de utrikespolitiska motsättningar, som onekligen finnas i vårt land, inte utlösa lika våldsamma och sönderslitande debatter, vare sig i riksdagen eller ute bland folket, som fallet är i många andra länder, både inom och utom Europas gränser. Vi kunna också vara glada över att den iskalla isolering, som man på vissa håll menade skulle bli vårt lands lott till följd av den politik vi valt, i stort sett uteblivit. Även på de håll, där man av lättförklarliga skäl är eller varit missträknad över vår utrikespolitiska kurs, ha dock respekten och förståelsen ökats undan för undan. Jag tänker därvid, herr talman, inte främst på det tal, som den finske statsministern skulle ha hållit men som sedan aldrig hölls. Vi ha ju alltid varit medvetna om att den av oss valda utrikespolitiska kursen skulle vara till särskilt gagn för vårt östra broderland. Nu har emellertid detta på ansvarigt håll också sagts direkt ut. Det är möjligt att den finske statsministerns icke hållna tal hade till syfte att i vida kretsar sprida förståelse för tanken på ett alliansfritt, neutralt Norden. Jag tror emellertid att man gör klokt i att betrakta Norges och Danmarks ställningstagande och deras anslutning till Atlantpakten som ett verkligt avgörande. Samarbetet i öv-

rigt mellan de nordiska länderna främjas bäst av att det finns både respekt och förståelse för ländernas olika utrikespolitiska linjer.

När man ser ut över vår söndertrasade och splittrade värld och ger akt på de politiska, ekonomiska och ideologiska motsättningarna, så förstår man, hur svårt det är att kunna brygga över dem ens så långt, att en respektfylld och normal sammanlevnad skall vara möjlig, framför allt mellan de skilda idévärldar, som möta varandra. Man kan tyvärr inte påstå, att framstegen varit särskilt stora när det gällt att lösa de många tvister, som andra världskriget efterlämnade. Ännu en gång har det ordspråk besannats som säger, att genom krig löser man inga tvister, men nya och svårlösta konfliktämnen uppstå, vilka man sedan under årtal framåt får försöka att lösa förhandlingsvägen. Men i rättvisans namn måste man nog ändå erkänna, att vissa framgångar vunnits och att man kan våga hysa förhoppningar om att ett nytt världskrig skall kunna förhindras. Jag tror inte att vare sig öst- eller väststaterna vilja krig, men det har samlats så mycket brännbara ämnen, att en våldeld lätt kan utbryta. Det råder väl intet tvivel om att Förenta Nationerna utfört ett arbete, som varit ägnat att främja freden och att lösa riskfyllda tvistefrågor. Om ett vapenstillestånd kan komma till stånd i Korea — och därtill synas ju nu vissa utsikter skymta — skulle detta sannolikt medföra en avspänning och en förbättrad atmosfär för lösandet av andra besvärliga tvisteproblem. Redan det förhållandet att Förenta Nationerna kunnat bli ett forum för överläggningar mellan staterna har varit och är fortfarande ägnat att i viss mån minska spänningen länderna emellan. Om de stater, som nu stå utanför Förenta Nationerna, kunde vinna inträde, skulle säkerhetsorganisationens styrka ökas. En del av dessa utomstående länder ha från kriget kvardröjande problem, som

Meddelande av utrikesministern.

komma under Förenta Nationernas behandling. Det borde väl då vara naturligt, att de själva genom ansvariga ombud skola kunna föra sin talan. Jag är glad åt att Sveriges ombud verkat för att göra anslutningen till Förenta Nationerna så allmän som möjligt. Det är angeläget att Förenta Nationerna snarast möjligt i positiv och välvillig anda behandlar de ifrågavarande ländernas inträdesansökningar. Givetvis måste därvid fordras, att de länder som vilja ansluta sig verkligen förfoga över sig själva, alltså äro suveräna.

Däremot tror jag inte på välsignelsen av att det ingås någon fredspakt mellan de permanenta rådsmedlemmarna, såvida inte ett sådant avtal följes av överenskommelser till lösning av de mera brännande tvistefrågorna. Allmänt hållna s. k. säkerhetsavtal och fredspakter ha vi haft många, men såväl före som under och efter världskriget ha de synts vara tämligen värdelösa, enär man utan skrupler brutit dem. Utan att de mest brännande tvistefrågorna lösas genom överenskommelser mellan stormakterna blir det, som utrikesutskottet har framhållit i ett av de utlåtanden, som nu ligga på riksdagens bord, endast fråga om allmänna försäkringar om vilja till fred och en upprepning av vad som redan finnes fastslaget i Förenta Nationernas stadga. Det är väl ingen tvekan om att de framförda kommunistkraven äro propaganda av samma slag som de s. k. fredskongresser, vilka anordnas i kommunistisk regi.

Det kommunistiska kravet om att de svenska ombuden i Förenta Nationerna skola verka för förbud mot atomkrigföring har riksdagen tidigare behandlat och besvarat. I sitt utlåtande över de nu väckta motionerna i denna fråga framhåller utrikesutskottet, att intet som helst tvivel kan råda om att vårt land önskar medverka till åvägabringandet av sådana internationella överenskommelser, som genom att ge trygg-

het mot atomvapnets användning undanröja det hot mot civilisationen, som detta vapen onekligen utgör. Likaså har det uttalat, att vi vilja positivt medverka till varje nedrustningsöverenskommelse som undanröjer eller förminskar krigsfaran. Häri är inneslutet, att vi inte vilja nöja oss med propagandamässiga, till intet förbindande förslag, utan att vi vilja få fram verklighetsbetonade förslag till effektiv kontroll av en nedrustning, vilken tar hänsyn till den upprustning som skedde i vissa länder, medan andra länder efter andra världskrigets slut kraftigt nedrustade.

Här kan också hänvisas till Förenta Nationernas rekommendation till säkerhetsrådet att periodiskt samlas till överläggningar för att finna utvägar i avsikt att avlägsna den spänning mellan stormakterna som nu råder. Vad angår bestämmelserna i FN:s stadgar om säkerhetsrådets befogenheter, den s. k. Achesonplanen, är jag angelägen framhålla, att det här är fråga om rekommendationer och icke om ofrånkomliga ålägganden. Den svenska utrikesledningen har också i handling visat att prövning har skett från fall till fall och med hänsyn tagen till att vårt handlande står i överensstämmelse med vår deklarerade utrikespolitik och till riskerna för vårt land i varje uppkommet läge.

Jag hänvisar i detta sammanhang till det yttrande som den svenske delegaten, landshövding Vougt, höll och som återgivits i den tryckta redogörelsen och sedan utförligt här redovisats av hans excellens herr utrikesministern. För egen del vill jag endast understryka uttalandet, att när FN bildades ansågs ett kollektivt säkerhetssystem kunna fungera endast ifall samtliga permanenta rådsmedlemmar i det särskilda fallet vore ense om ett ingripande mot den stat som hotade eller bröt freden. Detta hindrar inte att Achesonplanen kan ha stor betydelse i de hotande eller

Meddelande av utrikesministern.

utbrutna konflikter, där andra länder än någon av stormakterna äro engagerade. Vid användandet av den fria provningsrätten har det här i riksdagen vid några tillfällen rätt delade meningar, varvid jag i detta sammanhang inte skall uppehålla mig. När det gäller frågan om upprättandet av den militära kår, som skall ställas till Förenta Nationernas förfogande, är jag angelägen framhålla att, om en sådan kår upprättas, måste vi även här förbehålla oss fri provningsrätt beträffande den tidpunkt och i vilka fall denna kårs medverkan kan tagas i anspråk.

I anledning av kommunistmotionen med begäran om Sveriges utträde ur den s. k. Marshallorganisationen lämnar utrikesutskottet en värdefull redovisning över vad denna organisation rent ekonomiskt har betytt även för vårt land. Sannolikt kommer denna redovisning icke att vara matnyttig i den kommunistiska propagandan. Däremot kan man ju kräva att det från kommunisthåll icke lämnas oriktiga upplysningar angående den amerikanska organisationen »Administration för ömsesidig säkerhet» som är ett helt fristående organ, icke att förväxla med organisationen för europeiskt ekonomiskt samarbete. Liksom utrikesutskottet anser jag att när nu Sverige inte längre har behov av marshallmedel bör det ankomma på regeringen att ta de initiativ, som till följd härav kunna anses påkallade.

I kommunistmotionen om Sveriges utträde ur Europarådet göres en del oriktiga påståenden. Enligt stadgarna kan Europarådet icke göra några bindande uttalanden om upprättande av en Europaarmé. Detta framgår tydligt av att i stadgarna klargjorts, att frågor rörande medlemmarnas försvar icke falla inom Europarådets kompetens. Det hade enligt min mening varit bäst om detta stadgande hade så respekterats, att man inte ens till diskussion hade upptagit dylika ämnen. Skulle

man så ändra denna organisations stadgar att det kunde bli fråga om verkliga ålägganden för medlemmarna, ja, då måste enligt min åsikt vårt land ompröva sitt medlemskap i denna organisation, som i sådant fall kunde komma i strid med vår utrikespolitiska linje.

Det bör emellertid uppmärksammas, att man i Europarådet inte röstar nationsvis, utan ombuden företräda sina egna meningar. Det visar sig här som så många andra gånger, att ett parti handlar på ett sätt när det är i opposition och på ett annat sätt när det kommer i regeringsställning. Detta tycks vara fallet med det konservativa partiet i England, som efter regeringsskiftet inte längre synes hysa samma heta önskan som tidigare att utöka Europarådets kompetens. Det förefaller mig som om man ibland bildat internationella eller europeiska organisationer, innan man haft arbetsuppgifterna riktigt klarlagda, och inte heller gjort en tydlig gränsdragning till redan befintliga organisationer. Inte minst ur den synpunkten tror jag att det var riktigt, när svenska ombud påtalat, att det behövdes ett intimare samarbete mellan Europarådet och organisationen för ekonomiskt samarbete, liksom också när de varnat för bildande av nya organisationer utan bestämda arbetsuppgifter och som måhända skulle vara ägnade att försvaga befintliga organisationer, som syssla med nära liggande problem.

Utan tvivel har FN lyckats bättre då det gällt att främja lösningar av andra problem än de politiska. Jag syftar i detta sammanhang på det sociala lagstiftningsarbetet, på rekommendationer om hjälp åt underutvecklade länder, m. m.

Med hänsyn till Tysklands belägenhet i Europas mitt och till den roll som landet återigen spelar i Europas produktion är det inte underligt, om frågorna rörande Tysklands enhet och om Västtysklands upprustning blivit brän-

Meddelande av utrikesministern.

nande problem. Den senare frågan intresserar i första hand Förenta staterna och de länder som äro anslutna till Atlantpakten.

Frågan om Tysklands enhet bringades som bekant till behandling i Förenta Nationerna. Den roll som vårt lands ombud därvidlag spelade har ju klandrats på oppositionshåll. Enligt det till FN inlämnade resolutionsförslaget skulle det tillsättas en delegation, som bl. a. skulle ha till uppgift att i såväl den tyska öst- som västzonen undersöka, huruvida medborgerliga och konstitutionella förhållanden i de båda zonerna medgäve fria, hemliga val. Man visste här på förhand att förhållandena i Östtyskland äro sådana, att fria val där ännu äro otänkbara. Först måste Sovjet medge ändringar av statssystemet och ge medborgarna politiska fri- och rättigheter. Man måste också på förhand veta, att Sovjet inte skulle tillåta en fri och obunden undersökning av förhållandena i den tyska östzonen, vilket även bekräftades i deklarationer som avgåvos av de från Östtyskland inkallade delegaterna.

Under sådana förhållanden var det väl rätt naturligt att man från svensk sida frågade sig, om man borde stödja en resolution som måste ha helt andra syften än dem som offentligen hade redovisats. På svenskt håll ansåg man på goda skäl att de fyra stormakterna först borde undersöka, huruvida förhandlingar mellan dessa stater kunde skapa förutsättningar för att fria val längre fram skulle kunna äga rum i hela Tyskland. Skulle sådana förutsättningar kunna skapas genom dessa förhandlingar, då vore det lämpligt att Förenta Nationerna ställde sina resurser till förfogande för valens genomförande. För att det inte skulle bli en orimlig förhållning av förhandlingarna mellan stormakterna föreslogs, att en rapport skulle avges till FN inom en månad. En del av det svenska förslaget upptogs också sedermera i den resolution som

antogs, och det finns anledning understryka att i det svenska förslaget med tydlig skärpa framhölls betydelsen av att fria val så fort som möjligt kunde ordnas i hela Tyskland.

Den som i fortsättningen vill följa utvecklingen i dessa frågor kommer sannolikt till den uppfattningen, att den svenska ståndpunkten var realistisk. Eftersom vi inte tillhöra Atlantpakten ha vi ingen anledning att engagera oss i frågan om Västtysklands återupprustning, en fråga som utan tvivel satt sin prägel på den av Förenta Nationerna antagna resolutionen. Enligt mitt förmenande fylla vi bäst vår roll inom FN om vi utan sidoblickar söka främja förslag, som ligga inom det realiserbaras gränser och inte tillkommit för att gagna ovidkommande syften. Såväl frågan om Tysklands enande som frågan om Västtysklands upprustning kommer nog att visa sig vara mer svärbemästrade problem än vad t. o. m. mera pessimistiska iakttagare räknat med.

Med talmannens tillåtelse vill jag med några ord beröra den olust, som skapats i vårt land med anledning av återkommande spionier, riktade mot Sverige. För demokratiskt sinnade medborgare är det svårt att förstå den lätthet som ett visst land har när det gäller att finna fanatiska proselyter, som med eller utan erhållna judaspengar äro beredda till snart sagt vilka gärningar som helst, riktade mot det egna fäderneslandet. Att gagna och tjäna det land som man ideologiskt anser sig förenad med blir det största, inför vilket alla andra hänsyn få vika undan. Man finner också hurusom rekryteringen sker från dessa ideologiska kretsar. Man får en skrämmande påminnelse om vad en fanatisk ideologisk fostran kan leda till och vad femtekononverksamheten kan betyda för ett land även under fredstid.

Herr talman! Det hjälper föga att man på kommunisthåll söker frita sig från allt ansvar härvidlag endast genom

Meddelande av utrikesministern.

att hänvisa till att det är förutvarande partimedlemmar som begått de förrädiska handlingarna. Ånej, så enkelt går det inte att komma undan ansvaret för den politiska fostran, som det kommunistiska partiet ger sina medlemmar och sina påverkbara sympatisörer. Hela den kommunistiska propagandan går ju ut på att nedvärdera allt inom det egna landet samtidigt som man omåttligt förhärligar det kommunistiska lyckoriket och sovjetsagolandet. Den uppagiterade lydnadsplikten till ett annat land än det egna måste också så småningom medföra konsekvenser, framför allt bland ungdomar med överhettade hjärnor.

Nu tillhör jag ingalunda dem, herr talman, som förmena att kommunister i allmänhet eller ännu mindre de kommunistiska väljarna äro beredda till illojala handlingar mot sitt land. Men vad jag velat framhålla är, att den politiska mentaliteten i detta läger är ägnad att skapa psykologiska förutsättningar för rekrytering av en femtekolonn, som i farans stund kan bli ödesdiger och som även under fredstid sätter avskräckande spår.

I länder, där det kommunistiska inflytandet är väsentligt större än hos oss, har försvarsansträngningarnas värde redan från början betydligt reducerats genom faran för femtekolonnverksamhet. Värdet av militära allianser med dylika länder har också avsevärt förminskats. Vad som under senare tid hänt i vårt land kommer utan tvivel att öka vaksamheten både hos allmänheten, myndigheter och polisen. En sådan reaktion har klart kommit till uttryck inom svensk fackföreningsrörelse, vilket framgår av inom fackföreningarna nyss förrättade val.

Vid vår berättigade reaktion mot landsförrädiska handlingar och femtekolonnverksamhet gäller det dock för oss att hålla huvudet kallt, att iaktta vaksamhet men också att söka undvika att helt oskyldiga utsättas för oberättigade trakasserier — jag tänker därvid

inte minst på de många flyktingar som uppehålla sig i vårt land.

Till sist skulle jag, herr talman, vilja framhålla att förhållandet mellan Förenta staterna och atlantpaktländerna och Europa i övrigt för den närmaste framtiden väl i hög grad beror på presidentvalets utgång. Ingen kan väl i nuet förutse vilken utrikespolitik, som sedan detta val förrättats kommer att föras av Förenta staterna. Alla äro vi nog överens om att detta val kommer att i åtskilliga avseenden påverka utvecklingen i Europa, men det gagnar föga att nu spekulera häröver.

Efter allt, som hänt och händer inom Europa, får man ett allt starkare intryck av att vi inte ha anledning att ångra den utrikespolitiska linje, som vi ha valt, och att denna därför bör konsekvent och tveklöst följas.

En iakttagelse, som jag också tror mig kunnat göra, är att man i en del av Europas länder ansett sig böra minska på den militära rustningstakten. Länderna kunna inte i längden bära hur höga militärkostnader som helst, såvida man inte radikalt vill skära ned folkens levnadsvillkor och sänka den sociala standarden, vilket i de demokratiska länderna inte kan ske utan att befolkningen allvarligt reagerar. Både smör och kanoner kunna ej erhållas i hur stor utsträckning som helst — åtminstone ej i de flesta länder. Resurserna äro begränsade, och folkens förmåga och villighet att bära bördorna ha också sin begränsning. Om denna folkens reaktion kunde komma till ett likvärdigt uttryck även i folkdemokratierna och Sovjet, då kunde den bli en fredsfaktor av betydelse, men som det nu är, herr talman, kan den lätt förbytas i sin motsats.

Herr EDBERG: Herr talman! Man har under den senaste tiden kunnat lägga märke till hur luften uppenbarligen börjat tryta en smula för dem som haft ett verkligt konsekvent alternativ

Meddelande av utrikesministern.

till den svenska utrikespolitiken, nämligen atlantpaktanshängarna. Trumpetstötarna i de tidningar, som tidigare blåst till marsch ut mot Atlanten, smattrar inte fullt så käckt som för ett par år sedan, och det förefaller också som om en del av de mycket få ledamöter i riksdagen, som tidigare låtit sig tjusas av det atlantiska vågsvallet, börja bli betänksamma. Jag skulle i det fallet kunna nöja mig med att erinra om den metamorfos, som en värderad representant på sörmlandsbänken, herr Wedén, har genomgått. I sitt jungfrutal 1949 uppmanade han regeringen att frigöra sig från det komplex, som för dess del kunde uppstå därigenom att en viss stormakt i väster hade mycket ringa förståelse för socialdemokratiska idéer, och att i belysning av det amerikanska atombombsmonopolet, som enligt talarens mening hade givit ett annat perspektiv på risker som det ena eller andra slaget av svensk politik kunde medföra, frimodigt bryta ut Sverige ur den riskfyllda isoleringen. Det uppfattades allmänt som ett klart förord för en svensk atlantpaktanslutning.

I nästa års utrikesdebatt var samme talare något försiktigare. Han förordade nu närmast en samordning av de norska och svenska försvarsdispositionerna. Om detta var menat som ett slutmål eller endast som en hållplats på rutten ut mot Atlanten blev aldrig riktigt klart. Vägen låg i varje fall icke lika obeslöjad som ett år tidigare. När herr Wedén i fjol höst engagerade sig i ett meningsutbyte om den svenska linjen i tidskriften Utrikespolitik, hade han hunnit ytterligare några dagsresor från vad som 1949 hade förefallit så självklart. Nu hade han upptäckt Finland och fann, att hänsynen till detta land vägde så tungt, att han för sin del inte kunde övertygas av dem som argumenterade för att vi nu borde bryta med den alliansfria hållningen. Med välgörande friskhet polemiserade alltså den ärade representanten på sörmlandsbän-

ken mot sin egen ståndpunkt två år tidigare. Nu ville han endast att Sverige offentligt skulle avge två deklarationer: dels hur vi skulle handla i ett tänkt fall, därest ryssarna skulle marschera in i Finland, dels att vi — med självklart fasthållande av vår alliansfria kurs — funnit de västra tillfartsvägarerna genom Skandinavien så viktiga, att den svenska försvarsmakten måste förbereda försvaret av dem och, om de hotades, också försvara dem.

Med den berömvärda snabbhet, varmed herr Wedén har utvecklats, kanske man kan se fram mot den dag, när herr Wedén själv börjar polemisera mot slikt hypotesmakeri och inser, att om vi strö omkring oss deklarationer om hur vi ämna handla i det ena eller andra framtidsfallet, riskera vi att hamna i någonting som varken är alliansfrihet eller allians men som sannolikt är riskablare än bådaderna. Kanske kan herr Wedén också göra till sina de ord, som herr Ohlin, låt vara med en helt annan adress, yttrade i fjolårets utrikesdebatt: »Jag anser, att det är mycket betydelsefullt, att man inte i onödan binder den svenska utrikespolitiken.»

Av folkpartiets utrikespolitiska ideologer i denna kammare är det, såvitt jag har kunnat finna, endast herr Häckner som envist som Cato och dristigt som Parsifal upprepar sitt »För övrigt anser jag, att vi böra utträda ur alliansfriheten».

Man kan fråga sig, om dessa förändringar, som jag tillåtit mig något illustrera med ett enda fall, bottna i en verklig åsiktsförskjutning eller fastmera i en känsla av att det inte är opportunt att inför den trögrörliga svenska opinionen komma med alltför oreserverade paktrekommendationer. I flera fall förefaller det nog, som om man på allvar skulle ha reviderat sina tidigare uppfattningar en smula; i andra fall har man blivit påtagligt osäker där man tidigare varit tvärsäker. Å andra sidan kan man, herr talman, inte underlåta

Meddelande av utrikesministern.

att konstatera, att enigheten här i riksdagen när det gäller bedömningen i en rad utrikespolitiska frågor icke längre är densamma som den var för ett par år sedan. I och för sig vore det kanske icke så anmärkningsvärt, om meningarna ginge isär i vissa detaljfrågor, där det kan vara fråga om bedömningsnyanser. Men frekvensen av sådana fall och det sätt, på vilket meningsskiljaktigheterna blåsas upp, tyder onekligen på en så stark önskan att markera en särställning gentemot den officiella attityden, att man inte kan låta bli att fråga sig, om det icke trots allt ligger någonting annat bakom, någonting som man av en eller annan anledning ej vill säga ut.

Herr Ohlin stod nyligen i denna talarstol och förklarade, att den utrikespolitiska diskussionen här i landet vittnar om oppositionens mycket bestämda vilja att inte skärpa de utrikespolitiska motsättningarna. Jag kan bara säga, att många ha fått ett radikalt motsatt intryck, och skulle den diskussion, som har förts från folkpartiets och högerens sida, vittna om en bestämd vilja att inte skärpa de utrikespolitiska motsättningarna, så skulle ju dessa motsättningar i själva verket vara ännu större än de som ha kommit till synes.

Ytterligare ett par frapperande drag kanske kunna understryka den allmänna iakttagelsen. När det gällt tysklandsaktionen, på vilken flera talare varit inne i denna debatt, har oppositionen, såvitt jag kunnat finna, helt velat rikta kritiken mot den svenska utrikesledningen med fullständigt förtigande av det faktum, att alla FN-delegater, även folkpartiets och högerens representanter i Palais Chaillot, varit helt ense och t. o. m. i något fall, om jag inte vet fel, påfordrat aktionen. Ännu mer frapperande är emellertid de täta scenförändringar, som särskilt folkpartiets ledare företagit i sin inställning till en rad olika frågor. Herr Ohlin påstod nyss, att folkpartiets utrikespolitiska

ställning vanställes på socialdemokratiskt håll. Han ansåg sig inte böra lämna någon exemplifiering. Så mycket angelägnare är det för mig att få lämna en exemplifiering på vad jag menar, när jag talar om scenförändringarna från herr Ohlins sida. Jag skall göra det med endast ett par exempel.

När den första kineseresolutionen i januari förra året var uppe till behandling i FN, förordade herr Ohlin, att Sverige skulle rösta för de punkter — punkt 2 och övriga punkter — som innebär ett fördömande av det kinesiska angreppet, avstå från röstning om punkt 8 — den som talade om sanktioner — och sedan lägga ned rösten vid slutvoteringen om hela resolutionen. Meningsskiljaktigheterna kunde här alltså jämt sägas gälla en metodfråga.

Den 7 februari, en vecka efter omröstningen i Lake Success, offentliggjordes den första scenförändringen. Då meddelade herr Ohlin kammaren, att han hade kommit till klarhet om att vi bort rösta för kondemnationen och avstå från sanktionsparagrafen men sedan rösta för resolutionen i dess helhet. Man kan här bortse från att detta var en linje, som endast valdes av Israel och som, om vi hade valt den, inte skulle gjort oss mindre isolerade från västmakterna, än om vi hade följt herr Ohlins tidigare rekommendation eller den linje som regeringen valde. Det essentiella är, att herr Ohlin alltså den 7 februari var emot en sanktionsrekommendation. Han förklarade i kammaren, att han rätt regeringen att icke ställa i utsikt ett svenskt deltagande i sanktionsaktioner.

I maj månad kom sedan den sanktionsresolution, som han redan i januari—februari kunnat förutse som en logisk konsekvens av den tidigare resolutionen, en konsekvens som den svenska oppositionen inte hade velat tro på. Nu skulle man alltså få se herr Ohlin och regeringen på samma linje. Men nej! Nu följde nästa scenförändring. Nu var

Meddelande av utrikesministern.

folkpartiets ledare beredd att även taga sanktionsparagrafens konsekvenser i form av kollektiv aktion för en sanktionsuppfordran. Ännu på morgonen den 17 maj syntes det som om herr Ohlin närmast var böjd att rösta för den punkt, som förbjöd leveranser av vapen, ammunition och krigsmateriel, vilket Sverige ändå inte exporterade till Kina och därför knappast behövde uppfordra sig själv att inte exportera i fortsättningen.

Men detta var ej den springande punkten. Sin inställning till resolutionen i dess helhet har herr Ohlin inte ansett sig skyldig deklarerera, och det har han inte heller gjort i dag. Den målmedvetna dimbildningskampanj som bedrivits i en del av folkpartiets press kring den senare och väsentliga punkt i resolutionen, vari sanktionskommittén uppmanas att överväga ytterligare sanktioner, en punkt, som kunde öppna dörren för vad som helst, gör det emellertid inte helt uteslutet, att ytterligare en scenförändring kan ha inträtt efter den 17 maj.

Minst tre, kanske fyra ståndpunkter inom loppet av några månader kan tyckas vara mycket, även för att komma från folkpartiet. Jag vill nu inte påstå, att denna glidflykt är oroande, men den kan knappast heller sägas vara särskilt roande. Herr Ohlin kan näppeligen inte avfärda dessa glidningar som bagateller, eftersom han ju själv gjort allt för att uppförstora skiljaktigheterna. Scenförändringarna kunna i och för sig f. ö. sägas vara mindre intressanta än de motiv, som kunna ha dikterat dem.

En av folkpartiets förespråkare i pressen, herr Selander i Eskilstuna-Kuriren, som givetvis inte låtit sig nöja med sådana halvmesyrrer, förklarade vid ett tillfälle kärvt: »Oppositionen står endast på en inbillad grund, och dess ståndpunkt kommer endast att behålla skenet av hållbarhet, så länge inte världshändelserna tvinga FN till mera långtgående krav.» Jag har ingen anled-

ning att polemisera mot uttalandet, att oppositionen står på inbillad grund, men några frågor resa sig i sammanhanget: Är det för dessa mera långtgående krav som man velat skapa en beredskap genom de upprepade scenförändringarna? Har tillbakaryckningen, sådan den kunnat konstateras bland en del tidigare paktanhängare, kanske endast varit taktiskt betingad? Kan man vänta att den ansvariga partiledningen inom folkpartiet kommer att göra sig beredd på nya glidningar?

Kritiken mot de svenska ståndpunkts-tagandena i FN har såvitt jag har kunnat finna utgått från tre huvudmotive-ringar. I intet fall har det — åtminstone har jag inte kunnat finna det vare sig i herr Ohlins eller i herr Hjalmar-sons anföranden i dag — gällt några invändningar i sak. Om andra västeuropeiska länder till äventyrs — låt oss göra det tankeexperimentet — kommit på den linje som Sverige nu kommit att välja, skulle det uppenbarligen inte från något håll ha yrkats att Sverige ensamt skulle ha trätt fram på den linje som nu har blivit majoritetens. I stället har man sagt: Sverige får inte isolera sig från övriga länder i väster. Man har myntat ett slagord: Solidaritet med FN. Det är kanske en smula oklart vad som åsyftas med detta. Att Sverige som en del av den västerländska kulturvärlden måste känna sig och verka som en verksam lem i dess organism bör ju stå utanför varje diskussion. Sverige är ju för övrigt med inte bara i FN utan också i de speciella samarbetsorgan, som de västerländska demokratierna skapat — Parisorganisationen och Europarådet — och som kommunisterna väl i dag liksom flera gånger tidigare komma att plädera för att vi skola lämna, medan däremot Schweiz, som tar sin eviga neutralitet betydligt mera doktrinärt, varken är med i FN eller i Europarådet — detta understryker kanske den något svårare balansgång som den svenska alliansfriheten måste

Meddelande av utrikesministern.

kreera. Att vara med om att göra de internationella samarbetsorganen så effektiva och så funktionsdugliga som möjligt för sina syften måste också ligga helt i linje både med Sveriges traditioner och med dess intressen.

Men det är ju inte detta saken gäller. När det talas om solidaritet med FN och om att Sverige inte bör isolera sig från övriga väststater, ligger däri, så vitt jag har kunnat förstå, en rekommendation att vi, oavsett vilka bedömningar vi rent sakligt kunna göra i de olika detaljfrågorna, skola söka en ankarplats inom en viss regional grupp, sådan denna tränger in i FN, och följa dess politiska signaler.

Men vad betyder nu detta? Ingen kan ändå vara verklighetsfrämmande nog att tro att FN lever sitt eget, självständiga liv utanför den giganternas kalla brottnings, som vi ju i övrigt varit överens om att hålla oss utanför. Det gamla folkförbundet skulle redan genom Wilsons öppet uttalade avsikt och i själva sin konception välta den gamla diplomatin ur sadeln. Det blev i stället en tillflyktsort för diplomatin. Detta gäller, om jag har fattat saken rätt, i ännu högre grad om FN med dess ännu bistarre klimat.

Föreanta Nationerna som kollektivt säkerhetsorgan har ingalunda ersatt det gamla jämviktssystemet mellan olika maktgrupper. Utanför FN lever det gamla maktsystemet sitt bullrande liv i brytningarna mellan östblock och atlantpaksblock. FN kan inte leva oberoende av sådana realiteter. I själva verket marschera också maktgrupperna upp i FN och söka där ett av sina fora i det kalla kriget. Annorlunda kan det inte gärna vara. Att vi med vår speciella ställning inte kunna bortse från detta när problemen anmäla sig in concreto måste väl ändå vara uppenbart.

Jag vill här endast, eftersom kinare-solutionerna kommit på tapeten, erinra om att vi ingalunda varit ensamma om att oroa oss för den utveckling händel-

serna i Fjärran Östern kunna ta. När den första kinesresolutionen behandlades i FN, skrev Times, att man fann det »oroande att den amerikanska delegationen i Lake Success alltså insisterar på att en moralisk förkastelsedom och ospecificerade sanktioner skola tas tillsammans» — om den saken oroade herr Ohlin lika mycket som den oroade Times, visade han det åtminstone inte. Den tidvattenvåg, som gått genom den amerikanska opinionen och som väl utgjort den egentliga bakgrunden till de amerikanska framstötarna inom FN, må vara aldrig så förklarlig. I hundratusentals amerikanska hem har man sett sina söner försvinna på krigsteatern i det fjärran Korea, och i hundratusentals andra går man i bävan för att det skall bli deras söners tur. Att den stämningen då kan breda ut sig, att det är bättre med en resolut aktion, som gör en ände på förskräckelsen, än med utsikterna att få en förskräckelse utan ände, är inte förvånande. Men faran av en sådan opinion bör å andra sidan inte underskattas. Oron har varit påtaglig på många håll i Västeuropa och även inom den amerikanska administrationen.

När Churchill nyligen talade inför amerikanska kongressen, ansågs den förnämsta avsikten vara att han skulle förklara britternas fruktan för och bestämnda motstånd mot en utsträckning av kriget, exempelvis genom en bombning av mandsjuriska baser. Ja, det antyddes till och med att den amerikanska administrationen, som funnit kongressen gensträvig och där Acheson endast kunnat finna åtta kongressmän i representanternas hus och ännu färre i senaten villiga att träda till försvar för hans så kallade appeasementspolitik, direkt skulle ha animerat Churchill att på detta sätt bidra till att skapa en motvikt till militärernas, till Pentagons inflytande över Capitol Hill, där Taft och många andra ha lånat mera än ett halvt öra åt macarthurismen. Efter hemkomsten har Churchill också kritiserats i det

Meddelande av utrikesministern.

engelska parlamentet för att han inte talade ut tillräckligt tydligt; i går var det till och med omröstning om ett misstroendevotum.

Jag har endast velat erinra om detta för att illustrera att de frågor, som det gällt att ta ställning till, ingalunda varit så enkla att man endast kunnat avfärda dem med slagord om att vi inte få isolera oss från de övriga länderna i väster. Det slagordet får sin verkliga innebörd endast om man menar att vi inom FN borde söka anknytning till en regional politik, som utanför FN tagit formen av en allians. Men om detta till äventyrs är avsikten bör det ju sägas klart ut.

Vidare har det — och det tycks också ha utgjort ett motiv på en del håll vid oppositionens ståndpunktstagande — en smula föraktfullt talats om det exotiska följde, i vilket vi vid flera tillfällen kommit att hamna. Därmed avses tydligen Indien och en rad andra stater i Nära och Mellersta östern. Man kan här kanske bortse ifrån att detta sällskap dock representerar hälften av de många folkmiljoner som FN innesluter. Det essentiella är, att vi uppe i denna frostiga utkant knappast kunna göra anspråk på att besitta en högre politisk visdom än folk som händelsevis ha ett annat hudpigment. I vart fall bör man nog vara ganska försiktig med anspråken i väster på att kunna bättre bedöma Asiens till ytterlighet komplicerade problem än asiaterna själva förmå.

Och än mera: de forna kolonialfolkens emancipation har säkerligen inlett en ny epok, om vars vidare utveckling vi föga kunna veta men som gör det berättigat att tro att en del av världens framtid ligger förborgad där borta. Den oförstående och fjära attityd, som man på många håll i väster — inte minst i Amerika — visat mot de nya, folkrika staterna där borta, ter sig för mig som ytterst nedslående; den kan innebära direkta faror. Jag tror att Västerens länder ha all anledning att försöka förstå

de nya asiatiska staterna; det kan bli dessa och inte Västerlandet som skriva morgondagens historia.

I vart fall kan man inte rimligen finna att Sverige blivit komprometterat genom att i fråga om asiatiska problem komma på samma linje som en rad av dessa stater.

För det tredje har det talats om de ogynnsamma verkningarna inom amerikansk opinion av de svenska ställningstagandena i vissa frågor. Det var ett argument som flitigt användes i en radiodebatt för litet sedan. Jag sökte själv under ett par månader förra året i all anspråkslöshet studera dessa påstådda ogynnsamma verkningar, som spelat en så stor roll i den svenska agitationen, och jag måste medge att jag inte fann dem. Jag vill inte påstå att den bild jag fick kan vara i alla detaljer riktig, men jag vågar dock påstå att den svenska oppositionens uppgifter på denna punkt varit betydligt överdrivna. Den amerikanska opinionen dömer nog för övrigt efter mera substantiella ting än efter en och annan nedlagd FN-röst. Sverige levererar över huvud taget inga hot news till den amerikanska pressen. I den mån Sverige över huvud taget nämnes, vilket sker sällan, och i den mån något kritiskt säges om den svenska politiken, vilket sker ännu mera sällan, kan det tänkas att man helt enkelt refererar den svenska oppositionen, vilket sedan av samma opposition kan användas som ett bevis på att vårt anseende däröver har skadats.

Jag kanske får för tydlighetens skull tillägga att jag visst inte menar att vi skola driva som någon sport att skilja oss ut från övriga västerländska länder. I flertalet fall leder också vår prövning till ståndpunkter som sammanfalla med övriga västdemokratiers, vilket ganska klart framgår av den rapport som ligger på kamrarnas bord. Men om vi efter en sakprövning i konkreta frågor finna att en annan linje än den, som en regional grupp väljer, förefaller att vara

Meddelande av utrikesministern.

den rimligaste, behöva vi ju inte klä oss i säck och aska därför att vi komma att gå vår egen väg.

Låt mig illustrera detta med ett par ord i tysklandsfrågan, kring vilken flera talare, och alldeles speciellt herr Ohlin, ha uppehållit sig. Den svenska utrikesledningen har här för omväxlings skull anklagats för aktivitet, medan den eljest brukar anklagas för passivitet. Man kan naturligtvis diskutera huruvida Sverige haft någon anledning att ge sig ut på det tyska gungflyet. Men vad man inte kan komma ifrån är ändå, att det är ett fundamentalt intresse för Sverige hur det tyska problemet kommer att lösas. Stabila förhållanden i Centraleuropa måste för ett land med Sveriges geografiska läge te sig närmast som ett livsvillkor. Ingen kan tro att sådana stabila förhållanden kunna åstadkommas så länge Tyskland ligger klivet. Så länge delningslinjen finnes, kommer den att ligga där hotande som en Europas korealinje. Efter 1871 brukade franska statsmän med hänsyftning på det förlorade Elsass-Lothringen säga: »Aldrig tala därom, alltid tänka därpå.» Vilken aktuell väg än Västtyskland med hänsyn till dagens speciella kombinationer kan komma att slå in på, kommer alltid »deutsche Osten» att leva i medvetande och i kalkyler och spela en dominerande roll i de utrikespolitiska beräkningarna. Talar man inte om det, så tänker man alltid på det. Det måste därför betraktas som ganska otillfredsställande att det tyska problemet, när det första gången marscherar in i FN, reduceras till en propagandadetalj i det kalla kriget.

Jag har förut citerat Times, och jag kan inte undgå att göra det en gång till, eftersom herr Ohlin ur någon annan tidning gjorde ett citat, som skulle visa hur dumt den svenska utrikesledningen har handlat. »Eftersom ingenting kan göras utan rysk medverkan», skrev Times om den FN-kommission, som skulle konstatera vad som för alla var

ett uppenbart faktum, nämligen att fria val inte kunna hållas — när herr Ohlin menar att man ändå borde konstatera detta, innebär det ju en rekommendation att klä av det som redan är naket — »kan det hela endast förvärras genom att man väljer en för den ryska regimen icke antagbar metod.» Times underströk också att tysklandsfrågan, som är ett betydligt större problem än själva frågan om valen, endast kan lösas genom en överenskommelse mellan de fyra ockupationsmakterna.

Nåväl, om hela den svenska delegationen efter ett studium av frågan kommer till samma ståndpunkt som den som har funnit uttryck i Times kan det kanske inte anses alldeles opåkallat att Sverige gör sin röst hörd. Om Sverige eventuellt hade vunnit större gehör, är det då sannolikt att herrar Hjalmarson och Ohlin skulle ha bröststat av sin kritik? Inte heller här har man ju haft några egentliga invändningar i sak, utan det är tydligen vad man betraktar som en isolering som man har funnit snopet.

Ett faktum är dock att när förslaget företecknades den 5 december, möttes det med stort intresse från en rad småstaters sida, vilket rapporteras av flera framstående iakttagare, bland annat till Dagens Nyheter här i Stockholm och Politiken i Köpenhamn. Det finns ingen anledning att gå in på det spel som fick vinden att vända sig. När herr Ohlin säger att det svenska förslaget inte kunde åstadkomma någonting, kan det kanske ändå erinras om att det uppenbarligen haft en väsentlig betydelse för det norska av fyra andra stater stödda tilläggsförslaget, som dock vidgade kommissionens uppgifter genom att i västmaktsresolutionen arbeta in några av de centrala linjerna från det svenska förslaget. Även om man är generad över att det svenska förslaget utmanövrerades, torde man likväl kunna medge, att det i någon mån verkade enbart genom att vara.

Meddelande av utrikesministern.

Till slut skulle jag bara vilja säga, att även om jag själv anser att övertygande skäl ha talat för de linjer som Sverige kommit att följa i de frågor som vi här diskuterar och även om jag bestämt hävdar att man inom FN måste söka sin väg mellan blocken likaväl som utanför FN, kan jag rent känslomässigt förstå dem som vilja se oss på samma linje som västvärlden i övrigt. Vår samhörighet med dem som omfatta samma samhällsideal som vi är ju självklar.

Men skulle man inte kunna vidga perspektivet en smula och erkänna, att det svenska särgåendet, som i vissa detaljfrågor i FN varit mera formellt än reellt — det visar opinionen i flera västländer — och som framför allt kommer fram i den allmänna alliansfria linjen, kan rymma vissa positiva värden, inte bara för oss själva. En nedlagd röst eller en allmän frihet från militära engagemang betyder ju inte att vi smita ifrån vårt ansvar, det lägger bara ansvaret på ett annat plan. Vi ha redan varit i situationer där behov anmält sig av opartiska medlare, och i ett par fall ha vi fått träda till. Sådana situationer kunna komma tillbaka i nya och kanske ännu större sammanhang. I sådana uppgifter kan vår speciella ställning få sin djupare motivering.

Jag frågar mig för övrigt, om inte den svenska alliansfriheten, med det internationella ansvar som även denna medför skulle kunna ges en än mera aktiv innebörd. Jag tillät mig nyss erinra om de asiatiska folk som helt nyligen ha frigjort sig från västerns förmyndarskap. Dessa länder, som nu ta de första stegen mot självstyrelsens väg efter sekler av feodalism och kolonialstyrelse, sakna erfarenhet av ett sant demokratiskt styrelseskick. Medan demokratien i väster är en tradition och ett sätt att leva, har den inte vuxit upp ur dessa länders egen mark. Där måste begreppet fyllas med innehåll.

Vilken väg dessa länder skola välja är osäkert. Misstrogna mot de gamla

koloniherrarna skola de fylla ut det politiska vacuum som skapas genom västerlandets uttåg. Vart de komma att dras i den dramatiska dragkampen mellan världsåskådningarna kan emellertid bli avgörande också för Europas öde. Den engelske kulturhistorikern Toynbee menade i ett föredrag vid Zürichs universitet för någon tid sedan, att det vore bäst att Asiens folk så snart som möjligt finge en reell kontakt med den ryska imperialismen för att de skulle upptäcka, att den inte är bättre än den västerländska. Ju snabbare proceduren fullbordades, menade Toynbee, desto snabbare skulle kommunismen komma att förlora sin lockelse. Det förefaller att vara en katastrofteori.

Skulle det inte kunna tänkas att västerländska idéer trots allt skulle finna en groningsgrund därborta, hur djupt kolonialländerna än ha komprometterat Europa och västerlandet i övrigt. Endast ett fåtal länder ha förutsättningar att återställa ett sådant förtroende. Bland de västerländska folken är det såvitt jag kan förstå endast Skandinavien och Schweiz som undgått att drabbas av de färgade folkens ovilja och misstänksamhet. Även i det stycket inbjuder alltså vår särställning till speciella insatser.

Teknisk hjälp till underutvecklade länder ges, om också i alldeles för ringa omfattning, genom FN, som inrättat ett speciellt organ för uppgiften. Den tanken har väckts, att en svensk insats skulle kunna göras efter delvis andra linjer, exempelvis genom utbyte i stor skala av vetenskapsmän, tekniker och administratörer — framför allt administratörer — varigenom en praktisk och syntetisk bild av västerländsk vardagsdemokrati skulle kunna förmedlas till länder som nu söka gå sin egen väg. Nu menar jag inte att våra samhällsförhållanden skola översättas till de hindustanska eller malajiska, men erfarenheterna av hur ett folk med gammalt självstyre löser sina inre var-

Meddelande av utrikesministern.

dagsproblem kan kanske ge vissa rön och erfarenheter som efter nödig anpassning kunna omplanteras i annan jordmån.

Om jag fattat saken rätt, skymtar en begynnelse till en sådan verksamhet i det anslag på 6 miljoner kronor som utrikesministern i år har äskat för bidrag till internationell hjälpverksamhet. 6 miljoner äro en ganska blygsam summa, men jag hoppas att en sådan verksamhet skall kunna successivt utbyggas. Jag hyser inga illusioner om att vi skola kunna utöva något avgörande inflytande, men några spår borde också en sådan verksamhet kunna avsätta i utvecklingen, liksom de små svenska insatserna i Abessinien inte gått spårlöst förbi. I någon ringa mån skulle en sådan verksamhet kanske kunna bidra till att överbrygga den klyfta som motsättningarna mellan västerlandet och de unga folken därborta skapat och därmed ytterst tjäna vitala västerländska idéer.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HÄCKNER (kort genmäle): Herr talman! Här har sagts att jag skulle yrka på Sveriges anslutning till Atlantpakten. Jag har emellertid för min del sagt ifrån — jag tror det var i samband med diskussionen om korearöstningen — att jag icke *för närvarande* yrkar på en sådan anslutning. Jag anser att vi i viss mån ha bundit vår position och att det måste framkomma nya omständigheter för att motivera en dylik anslutning.

Däremot är jag klart inställd på att rikta kritik mot dem som påstå, att det redan skulle ha visat sig lyckligt att vi icke tillhöra Atlantpakten. Detta problem är så oerhört svårt, att man omöjligen kan komma med tvärsäkra påståenden. Historien får så småningom visa vem som har rätt i det fallet. Jag vet att

hänsynen till Finland har ett visst värde, men jag har å andra sidan tillåtit mig framhålla, att vi ha erfarenhet av hur Ryssland reagerade när Norge, som dock är landanslutet till Ryssland, anslöt sig till Atlantpakten. Det är inte alls säkert att en svensk anslutning skulle medföra de ödesdigra konsekvenser som man här utan vidare utgår ifrån. Frågan får alltså till vidare lämnas öppen.

Jag har emellertid också hävdad, att den alliansfria linjen, framför allt sådan den benhårt har tillämpats av regeringen, har stora nackdelar. Särskilt betänkligt finner jag det att man anser, att den alliansfria linjen skulle hindra oss att söka en samverkan med de nordiska länderna i syfte att förbereda ett gemensamt försvar för den händelse ett anfall skulle göras mot alla de nordiska länderna. Om man nu säger, att alliansfriheten hindrar ett sådant samarbete även i liten omfattning visar det att det är något fel med den politik vi ha bestämt oss för. Man borde ompröva politiken på denna punkt.

Herr WEDÉN (kort genmäle): Herr talman! Herr Edberg har tydligen blivit så förtjust i ett par av de polemiska inlägg han gjorde i vår debatt i tidsskriften Utrikespolitik i höstas, att han velat upprepa dem här. Jag skall inte trötta kammaren med att upprepa vad jag vid det tillfället bemötte honom med utom på en enda punkt.

Herr Edberg tog återigen upp resonemanget om vad han kallade olämpligheten av att yttra sig om vad Sverige skall göra i det ena eller andra hypotetiska framtidsläget. Jag har för min del velat hävda, att det finns två sådana hypotetiska framtidslägen som jag betraktar som stående i särklass: det ena en händelseutveckling, som medför en ockupation från östsidan av Finland, det andra att ett krig i Norden inträffar, som, utan att i inledningske-

Meddelande av utrikesministern.

det beröra svenskt territorium, hotar att skära av våra förbindelselinjer västerut. Jag har svårt att föreställa mig att herr Edberg och hans meningsfränder icke vilja erkänna, att dessa båda hypotetiska framtidslägen äro av så ytterligt allvarlig karaktär för Sverige, att vi böra förbereda oss på vad vi skola göra för det fall att dessa hypotetiska lägen verkligen inträffa. Vill man icke föra en diskussion om vad som kan bli nödvändigt i sådana situationer, då vill jag icke kalla detta en klok försiktighet, herr talman, utan då vill jag snarare karakterisera det som ett mycket oklokt sätt att försöka undfly förberedelserna för att undgå en händelseutveckling som eljest kan bli av katastrofal karaktär.

Herr **OHLIN** (kort genmäle): Herr Edberg är utan tvivel en talangfull person i åtskilliga avseenden, men som historiker tillhör han tydligen icke de lyckade. Nu har jag gått miste om en del av hans anförande och skall inte taga upp det till närmare utläggning; det är för övrigt omöjligt på tre minuter. Jag vill bara taga upp ett fall här.

Min ståndpunkt rörande omröstningen i kinafrågan var, att vi skulle rösta för punkten där Kina stämplats som angripare. Sedan fanns det en annan punkt i resolutionen, sanktionspunkten, där jag menade att vi inte skulle rösta för utan lägga ned rösten. Intill dess det kommit betryggande förklaringar om denna sanktionspunkt menade jag, att den var så pass väsentlig, att man skulle lägga ned rösten när det gällde resolutionen i dess helhet. Men sedan inträffade det, vilket herr Edberg tydligen underlåt tit att här markera, att det från amerikansk sida lämnades enligt min mening betryggande förklaringar på den punkten. Det var då som jag — vilket också finns redovisat i kammarens protokoll för den 7 februari — drog den slutsatsen, att det var naturligt att vi röstade för Kinas stämplan-

de som angripare, lade ner rösten i sanktionspunkten men röstade för resolutionen i dess helhet. Detta meddelade jag regeringen så snart jag fick tillfälle att träffa den. Nu fick jag inte något sådant tillfälle förrän ett par timmar efter det omröstningen ägt rum. Men tidpunkten för att ändra uppfattning om vad som var den lämpliga ståndpunkten var naturligtvis när den amerikanska förklaringen förelåg, och det hade varit både möjligt och lämpligt för regeringen att dra samma slutsats då som jag. Nu vill herr Edberg öppna en process mot mig därför att jag inte träffade regeringen förrän ett par timmar efter omröstningen och därför inte kunde meddela den denna min slutsats. Jag måste säga herr Edberg, att det förefaller ganska orkeslöst med det slagets processer.

Vad sakfrågan beträffar, skall inte en ståndpunkt ändras när det tillkommit en ny omständighet, som motiverar det? Naturligtvis! Detta är uttryck för en konsekvent allmän inställning och inte något annat, som herr Edberg vill göra gällande. Huvudsaken, den stora stridsfrågan, var ju emellertid om vi skulle rösta för Kinas stämplande som angripare. Herr Edberg har här tydligen i dag av motiv, som jag icke skall spekulera över, velat uppehålla sig vid en hel del frågor för att ge intryck av starka motsättningar mellan opposition och regering. Jag vill bara här helt kort konstatera, att den ståndpunkt som folkpartiet intar i utrikespolitiskt hänseende, det är den som deklarerar av gruppens talesmän. Att det sedan finns en eller annan nyans och dissenter i vårt parti liksom i andra partier, det veta vi. Det är rätt intressant, att herr Edberg inte intresserar sig för att kommentera herr Nermans från regeringens avvikande ståndpunkter men ägnar ett oerhört intresse åt att kommentera avvikande ståndpunkter inom folkpartigruppen. Vad kan det bero på, herr Edberg?

Meddelande av utrikesministern.

Herr **EDBERG** (kort genmäle): Herr talman! Jag vill ge herr Ohlin den komplimangen, att han utan tvekan är en mycket talangfull glidflygare, men jag har en känsla av att han denna gång inte motiverade sin glidflykt lika talangfullt som han eljest många gånger plägat göra.

Jag vet mycket väl att scenförändringen den 7 februari motiverades med ett referat, enligt vilket den amerikanske chefsdelegaten Austin skulle ha sagt, att ett antagande av resolutionen i dess helhet inte skulle binda för några kollektiva aktioner. Men det stod ju redan vid den tidpunkten tämligen klart, att Mr. Austins ord inte kunde ges den innebörd, som herr Ohlin försökte förläna den. Detta har också bekräftats av den fortsatta händelseutvecklingen.

Jag noterar i detta sammanhang, att herr Ohlin varit anmärkningsvärt tystlåten när det gällt hans ståndpunktstagande till de logiska konsekvenserna av sanktionspunkten i den första kinareolutionen, nämligen sanktionsresolutionen i maj månad. Vi veta ännu inte huruvida herr Ohlin vid den tidpunkten var beredd att rösta för inte bara den punkt, som föreskrev embargo på vapen och andra krigsförnödenheter, utan också för den punkt, vari sanktionskommittén uppfordrades att överväga ytterligare sanktionsåtgärder eller huruvida herr Ohlin varit beredd att rösta för resolutionen i dess helhet. Det är detta som gör, att man ännu inte riktigt har klart för sig huruvida det är tre eller fyra ståndpunkter, som folkpartiet under loppet av fem månader kommit att intaga.

Sedan vill jag bara till herr Wedén, som har utvecklat skälen till varför han numera inskränker sig till att efterlysa ett par deklarationer om hur Sverige skulle handla i det och det tänkta framtidsfallet, säga, att jag hyser alltjämt den förhoppningen, att med den snabbhet, med vilken herr Wedén hittills utvecklat, skall han snart komma att inse

det olyckliga i att ett land strör omkring sig deklarationer om hur man har för avsikt att handla i en rad olika länkta framtidsfall. En politisk utveckling får ju ändå aldrig fullständigt den karaktär, som man förutser vid skrivbordet. Ett krigsfall utvecklas aldrig likadant som när man håller ett krigsspel. En rad okända faktorer kunna spela in. Om vi hade diskuterat en sådan här fråga före det senaste världskriget, om hur vi skulle handla i händelse Danmark och Norge blivit ockuperade, hade vi naturligtvis ställts inför en utomordentligt svår samvetskonflikt. Nu efteråt, med det händelseförlopp som kom att utspelas och som förhållandena kommo att ligga till, erkänna ju både Danmark och Norge att de bäst tjänades av att inte Sverige till ingen nytta förrödde sina krafter vid den tidpunkten.

Slutligen vill jag bara notera, att jag kanske har gjort herr Häckner en orättvisa. Han är tydligen inte längre lika bestämd i sin mening som han varit vid de tre föregående utrikespolitiska debatterna. Det har jag i så fall bara att notera som ytterligare ett exempel på att något av eftertankens kränka blekhet börjar inträda bland dem som förut så käckt gjort sig till förespråkare för en annan linje än den alliansfria.

Herr **WEDÉN** (kort genmäle): Herr talman! Då herr Edberg drog parallellen med händelseutvecklingen under det senaste världskriget och den ockupation från tysk sida, som då drabbade Danmark och Norge, vill jag fråga herr Edberg om han hyser den förhoppningen, att en liknande utveckling, men nu igångsatt från ryskt håll, efteråt skulle kunna bedömas från svensk, dansk och norsk sida på samma sätt som enligt herr Edbergs framställning händelseutvecklingen under det senaste kriget numera bedöms i de tre länderna.

Meddelande av utrikesministern.

Herr HÄCKNER (kort genmäle): Herr talman! Jag sade ju i min föregående replik, att jag vid en föregående utrikespolitisk debatt uttryckligen förklarade, att jag icke för närvarande yrkar på anslutning till Atlantpakten. Jag intar alltså i dag samma ståndpunkt som då, vilket förvånande nog undgått herr Edberg.

En annan sak, herr talman, är ju, att när de nordiska försvarsförhandlingarna hade spruckit man med fog kunde diskutera vilken ståndpunkt vi skulle inta, och jag ansåg då att det fanns starka skäl för en atlantpaksanslutning. Att det fanns skäl att följa Norge på den vägen bl. a. för att inte få en nordisk splittring, det är väl en sak för sig. Men när vi sedan bundit vår politik vid den alliansfria linjen har jag väl rätt att resignera och säga, att det för närvarande icke finns tillräcklig anledning att yrka på en sådan anslutning. Förhållandena kunna dock lätt ändras, och det är väl ändå så, att vår utrikespolitik inte kan vara fastlåst, utan vi måste ta hänsyn till varje ny inträffad situation. Det är inte principiöshet att ha en sådan ståndpunkt, utan det är en rent realpolitisk inställning.

Herr EDBERG (kort genmäle): Herr talman! Jag vill först och främst säga till herr Wedén, att det inte var någon parallell jag försökte dra mellan förhållandena i det föregående kriget och vad som kan tänkas inträffa vid en eventuell ny konflikt. Jag hyser över huvud taget inga större illusioner om att Sverige skulle kunna hålla sig utanför, om några skandinaviska länder droges med. Det enda jag har menat är att vi över huvud taget inte kunna veta någonting om hur framtida förhållanden kunna komma att utveckla sig, och det måste då betraktas som ytterst oklokt att låsa fast sig vid deklarationer för speciella tänkta framtidsfall.

Till slut vill jag också säga ett par ord till herr Häckner. Han talade om

vad han hade yttrat i sin deklaration vid fjolårets utrikespolitiska debatt, och jag får kanske läsa upp vad herr Häckner i själva verket sade: »Det förhåller sig helt enkelt så, att det i samband med de nordiska försvarsförhandlingarna, där det visat sig att Norge och Danmark drogos mot Atlantpakten, fanns talesmän inom folkpartiet för den uppfattningen att det vore riktigt att Sverige följde med samtidigt på vägen västerut.» Herr Häckner fortsatte: »Jag håller fortfarande på att det varit klokt att vi gjort gemensam sak med Norge och Danmark 1949.»

Om det enligt herr Häckners mening hade varit klokt att vi inträtt i Atlantpakten 1949, är det svårt att förstå varför det skulle vara oklokt att göra det senare, så vida det inte är herr Häckner som har kommit att ändra sin egen uppfattning. Om det nu inte är klokt för Sverige att inträda i Atlantpakten, hade det väl inte varit mera klokt 1949.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Herr Edberg riktade nu en kraftig och principiell kritik mot utrikesminister Undéns ståndpunkt — tydligen utan att observera det, ty annars skulle partilojaliteten kanske ha hindrat honom. Herr Edberg understryker hur betänkligt det är att i förväg klargöra hur ett land skall handla i vissa tänkta fall, men det är ju vad utrikesministern har gjort när han beträffande Sveriges deltagande i FN-aktioner i förväg kommit med vissa deklarationer om hur vi skola handla. Jag noterar med intresse denna herr Edbergs replik.

För det andra har statsministern, som herr Hjalmarson påpekat, i annat sammanhang talat om att man icke skall göra deklarationer i förväg utan handla från fall till fall, en ståndpunkt som är svärförenlig med utrikesministerns.

Meddelande av utrikesministern.

För det tredje har herr Nerman, som är socialdemokratisk riksdagsman, intagit helt andra ståndpunkter än dessa båda herrar, och för det fjärde ha vi sett hur »tredjeståndpunktarna» — det kallas tredje ståndpunkten men är alltså en fjärde — släppas fram i Morgon-Tidningen. Nej, herr Edberg, vi i folkpartiet kunna inte tävla med regeringspartiet när det gäller att presentera provkartor på olika ståndpunkter.

Herr PETTERSSON i Dahl: Herr talman! Det andra världskrigets slut har inte följts av något verkligt fredstillstånd. Motsättningarna mellan vad som brukar kallas öst och väst ha förhindrat en stabilisering av det världspolitiska läget. Ännu nära sju år efter krigets slut har något fredsfördrag med Tyskland icke kunnat upprättas. Landet är delat i två hälfter, och denna tudelning utgör ett ständigt hot mot världsfreden.

Många människor i alla länder ha satt hopp, om än svagt, till Förenta Nationerna och trott att denna organisation skulle kunna skapa bättre förhållanden i världen och utjämna motsättningarna. Dess föregångare, Nationernas förbund, hade misslyckats med sin uppgift därför att dess medlemsstater inte kunde jämka samman sina stridiga intressen. Världens statsmän borde ha lärt av Nationernas förbunds misslyckande och inte göra samma misstag igen. Förhoppningarna på Förenta Nationerna ha emellertid inte infriats. Förenta Nationerna har icke i handling kunnat förverkliga principerna i sin stadga, av vilka de viktigaste äro att skapa nödvändiga förutsättningar för fred, frihet och rättvisa samt aktning och respekt för ingångna avtal och den internationella rättens förpliktelser.

Felet ligger givetvis inte hos organisationen som sådan utan hos dess medlemmar. Förenta Nationerna blir liksom alla andra organisationer vad dess medlemmar göra den till. Om inte viljan till

samarbete på ömse håll är levande kan det inte bli något samarbete och inte heller någon fredlig utveckling i världen. Fastän Förenta Nationerna hittills inte kunnat prestera några avgörande insatser för fredens bevarande bör man för den skull inte kasta yxan i sjön. Man måste väl alltså ändå tro att viljan till samarbete verkligen finns och att den så småningom kan göra sig gällande. Helt naturligt kunna de skillnader i ideologisk uppfattning och materiella intressen som hålla spänningen i världen vid liv inte övervinnas på kort tid, men man vill ändå tro att det skall vara möjligt. I varje fall utgör Förenta Nationerna det enda effektiva organ som existerar för diskussioner och överläggningar om de brännande världsproblemen. I fråga om kriget i Korea har Förenta Nationerna gjort en kraftinsats av verkligt stora mått, som kanske kan ge mänskligheten förhoppningar om att nya aggressioner av detta slag skola kunna undvikas. Alla folk och stater borde slå vakt om FN och söka stärka organisationen så att den kan fylla sin stora uppgift, att bevara freden i världen och lägga grunden till en lyckosammare utveckling för mänskligheten.

Säkerligen önska alla folk fred, och intet lands regering vill med berätt mod störta mänskligheten i den ohyggliga olycka som ett nytt världskrig skulle utgöra. Men vart och ett av de båda block, i vilka stora delar av världen äro uppdelade, bevakar hårt sina egna intressen. Härtill kommer den skarpa motsättningen av ideologisk natur mellan demokratin och kommunismen. Det är såväl dessa idépolitiska motsättningar som de realpolitiska motsättningarna som framkallat det kalla kriget, vilket kastar hotande mörka skuggor över världen.

Även årets generalförsamling med Förenta Nationerna, för vars arbete utrikesministern lämnat redogörelse här, har präglats av motsättningarna mellan de båda blocken. Trots de ganska hår-

Meddelande av utrikesministern.

da sammanstötningarna mellan företrädarna för desamma kan man dock måhända spåra en spirande vilja till förhandlingar. Från båda sidor ha lagts fram förslag till kontroll av atomvapnet och till avrustning, och Förenta Nationerna har beslutat låta ett särskilt organ noggrant studera dessa för världsfreden så utomordentligt viktiga problem. Några konkreta resultat ha således icke vunnits i fråga om nedrustningen och kontrollen, men bara den omständigheten att från ömse håll något intresse visats för en grundlig utredning av frågorna bör inge förhoppningar. Pessimisterna kunna invända, att dessa frågor så många gånger tidigare stått på Förenta Nationernas dagordning utan att de förts fram till någon lösning, men hela atmosfären till nedrustningsdiskussionerna ser nu ut att ha något förbättrats.

En annan synnerligen väsentlig fråga, som debatterats vid årets generalförsamling, är den om de båda tyska rikshalvornas återförening. Tysklands uppdelning på två olika stater är, som jag inledningsvis nämnde, en av de svåraste stötestenarna på vägen mot en stabilisering i världspolitiken, och så länge denna fråga inte lösts kommer krigshotet att hänga över vår världsdell. Förenta Nationernas generalförsamling beslöt att tillsätta en kommitté för att undersöka möjligheterna till gemensamma och fria val över hela Tyskland för att därigenom återställa den tyska riksenheten. Utsikterna för att denna kommitté skall lyckas med sitt arbete torde dess värre inte vara stora. Sverige lade som bekant i denna fråga fram ett eget förslag, innebärande en uppmaning till de fyra ockupationsmakterna att söka enas om en lösning av frågan om de gemensamma valen. Det svenska förslaget har utsatts för kritik, men man kan invända, att det ändå till sist måste bli en uppgörelse just mellan dessa ockupationsmakter, om Tysklands enhet skall kunna återställas. Ett litet land som

Sverige har tyvärr inte stora möjligheter att påverka besluten inom Förenta Nationerna. Det är inte lätt att vinna gehör för förslag, som komma från en stat som står utanför de storblockbildningarna. Detta får emellertid inte hindra oss från att söka göra vårt bästa för att bidra till strävandena att skapa utjämning och upprätthålla freden.

Sverige har valt att föra en alliansfri utrikespolitik och att alltså stå utanför de båda stora maktblocken. Detta är en politik, som omfattas med förtroende av den överväldigande majoriteten av vårt folk, och på det partis vägnar, som jag representerar, vill jag vid detta tillfälle än en gång ge uttryck åt vår föresats att hålla fast vid den alliansfria politiken. Den alliansfria linjen betyder ingalunda, att Sverige isolerar sig från internationellt samarbete i övrigt. Vi vilja efter måttet av våra krafter fortsätta detta samarbete.

Vår utrikespolitik har till mål att bevara åt landet fred och frihet, men sättes friheten i fara komma vi att kämpa mot den eller dem, som hota densamma. Vi tro, att Sverige genom denna politik kan ha en chans, om än liten, att bevara freden, om olyckan av en ny världsbrand skulle drabba mänskligheten. För att värna om vår fred och frihet måste vårt försvar hållas så starkt och effektivt som våra resurser någonsin tillåta. Vi hoppas på freden, men vi måste också räkna med att kriget kan komma till våra landområden.

Att Sverige inte är någon idyllisk vrå, som kan ligga lugnt vid sidan av världshändelserna, visa de senaste spionerifaffärerna. De inskräpa vikten av den allra största vaksamhet gentemot personer, som för sin övertygelses skull äro villiga att förråda sitt eget land. De båda spionerna Andersson och Enbom samt deras medbrottslingar ha inte i första hand spionerat i syfte att tjäna pengar utan därför att de varit övertygade kommunister. För en rättrogen kommu-

Meddelande av utrikesministern.

nist kommer alltså det egna landets intressen i andra hand och den internationella kommunismens i första hand. Det är ofattbart att svenska medborgare kunna bli förrädare mot sitt eget land och lämna Sovjetunionen uppgifter om vårt försvar och därmed sammanhängande förhållanden. Sovjetunionen är kommunismens hemland, och kommunisterna skola enligt sin egen uppfattning tjäna detsamma och som sagt inte dra sig för att göra det värsta av allt man kan tänka sig — bli landsförrädare.

Det är enligt min mening en synnerligen allvarlig sak, att såväl Andersson som Enbom varit anställda i statens tjänst, den förre vid kustartilleriet och den senare vid statens järnvägar. Det är nödvändigt, att en strängare kontroll utövas gentemot opålitliga element, så att inte sådana personer kunna erbjuda tillgång till viktiga militära hemligheter. Det är också nödvändigt att säkerhetspolisen får möjlighet att arbeta effektivare, så att sådana allvarliga spioneribrott, som det här varit fråga om, kunna upptäckas på ett tidigt stadium. I fallet Enbom skulle spioneriet kanske ännu inte ha varit avslöjat, om inte Enbom själv gripits av samvetsbetänkligheter över sin brottsliga verksamhet. Jag vill endast hoppas att de båda få ett strängt, välförtjänt straff.

De båda spioneriaffärerna måste också väsentligt försvaga tilltron till det kommunistiska partiets lojalitet mot det egna landet. Visserligen vill jag inte alls påstå att alla kommunister skulle kunna göra sig skyldiga till sådana brott, som Andersson och Enbom ha begått, men det kommunistiska partiets nära förbindelser med en viss främmande makt och dess villighet att i vått och torrt försvara allt vad detta lands regering företar sig, måste rubba tilltron till dess vilja att vara lojalt mot det egna landet. Det är också mycket anmärkningsvärt, att detta främmande lands beskickning, d. v. s. den sovjetryska ambassaden,

söker kontakt med människor för spionage mot Sverige. Detta utgör ju en uppenbar överträdelse av diplomatens hederslagar. Man har nog också rätt att ställa den fråga, som ställdes under gårdagens interpellationsdebatt: Varför är denna legation så mycket större än andra länders?

Herr JOHANSSON i Stockholm: Herr talman! Den föregående talaren betonade, att alla folk vilja fred. Detta gäller i markant grad det svenska folket. I en utrikesdebatt i Sveriges riksdag borde man under sådana förhållanden främst behandla frågan, hur Sverige med sin utrikespolitik kan medverka till en avspänning i världen. Folkmajoriteten vill inte vara med om något svenskt deltagande i ett aggressivt block eller i något engagemang, som äventyrar våra möjligheter att stå utanför ett krig. Men vad har debatten här i kammaren — i varje fall från höger och folkpartiets representanter — hittills rört sig om? Deras yttranden visa att de, inte formellt men reellt, äro långt borta från den deklarerade alliansfria vägen, och att de i verkligheten vilja — alltså icke formellt men i handling — nära anknytning till atlantpaksblocket. Vilka vägar man är inne på kunde vi höra, när herr Hjalmarson talade om Bornholm. Jag vet inte, varifrån herr Hjalmarson hämtat sin bornholmsstrategi. Mig veterligt har den ön aldrig spelat någon större roll i sådana sammanhang. Sovjettrupper körde en gång bort tyskarna från ön, men när detta var gjort drogo de sig tillbaka till sitt eget territorium. Nu vill herr Hjalmarson, att Sverige för befästandet av denna ö, som tidigare varit obefäst, skall samarbeta med den regering, som ställt sina trupper och sin ungdom under en främmande generals befäl, under amerikanen Eisenhowers. Ja, denna regering har t. o. m. gått med på att danska folket under ett eventuellt krig icke skall behöva lyda sin egen konung och sin egen

Meddelande av utrikesministern.

regering, om den amerikanske befälhavaren säger annorlunda. Bara detta visar vilka vågar herr Hjalmarson är inne på. Han talade så vackert om att han »ihärdigt skulle tala sanning», och ändå byggde både herr Hjalmarson och herr Ohlin hela sin argumentering på en uppenbart falsk förutsättning.

De ha även i dag kommit med det gamla påståendet, att faran och oron i världen komma från öster. Herr Ohlin talade t. o. m. om Sovjetunionens erövringslystnad, precis som om det vore Sovjetunionen, som i dag för krig på främmande mark, i Vietnam, Korea, Malacka, Tunisien och Egypten. Han och herr Hjalmarson ha panna att påstå detta, trots att de mycket väl känna till alla de försök till samförståndslösningar på den ursprungliga FN-stadgans linje, som Sovjetunionen gjort.

Herr Ohlin hävdar här i debatten, att västmakterna vilja ha upprustning för att åstadkomma nedrustning. Detta är väl ändå bland det tokigaste som sagts i denna kammare! En sådan åtgärd för nedrustning behövde man emellertid inte vidtaga, eftersom Sovjetunionen som bekant under en följd av år har föreslagit, att samtliga stormakter — alltså även Sovjetunionen själv — inom en mycket kort tidrymd skulle minska sina rustningar av alla slag med en tredjedel. Dessa förslag ha herrar Hjalmarson och Ohlin samt regeringen i Sverige varit med om att rösta ned.

De fortsätta att utbreda föreställningen om faran från öster i strid mot förnuft och logik. Vad säger man i upprustningspropagandan i dag? Jo, som herr Ohlin sade nyss, att Europa var i ett fruktansvärt livsfarligt läge förut, då Sovjetunionen var så starkt. Det har hävdats i amerikansk och annan propaganda, att det för några år sedan skulle vara ett fjorton dagars jobb för röda armén att gå fram till Engelska kanalen och Pyrenéerna. Man säger, att man nu rustar för att skapa en motvikt mot detta. Nu säga ju logikens lagar, att om

sovjetregimen skulle ha hyst sådana brottsliga planer, som man vill tillvita den, skulle den väl inte ha varit så dum att den väntat tills motståndarna blevo topprustade, utan den skulle då ha utnyttjat den »livsfarliga situation», som herr Ohlin talade om. Bara detta visar ihålligheten i argumenteringen. Samtidigt säger Truman, Acheson och Churchill upprepade gånger, att de inte tro att Sovjet vill anfalla nu eller den närmaste tiden. De vilja inbilla folk, att Sovjet har anfallsplaner, men bara väntar på att Amerika, England och de andra länderna först skola bli utomordentligt starka.

Detta visar att Atlantpaktens anhängare aldrig ha trott på sin propaganda om angrepp från öster. Faran kommer från väster, från de krafter som frukta att kapitalismen förlorar i fredlig tävlan med socialismens värld. De vilja icke acceptera det förslag, som bl. a. Sovjetunionen genom Stalin har gjort västerns värld: låt de två systemen — det kapitalistiska och det socialistiska — tävla fredligt med varandra, idka handels- och kulturella förbindelser med varandra, och sedan må folken i de båda områdena av erfarenheten lära, vilket system som är det bästa. Det är denna fredliga tävlan, som dollarkungarna äro rädda för. Socialismens länder ha ingen högre önskan än att få leva i fred; de ha lidit tillräckligt av krig, och de ha tillräckligt med stora uppgifter inom sitt eget territorium. Det är annorlunda med dollarkungarna och deras drabanter. De ha byggt hela den nuvarande konjunkturen på upprustning och på de krig, som de redan satt i gång. Så fort det kommer ett telegram att det kanske blir fred i Korea, veta vi vad som händer. Det blir då en katastrofal störtning av aktievärdena på börsen i New York, och då kommer Trumans regering med det lugnande: »Nej, det är inte så farligt.»

Kan någon undgå att se att det är från väster och bara från väster, som

Meddelande av utrikesministern.

det i dag drives en systematisk och medveten krigspropaganda? Det torde inte vara obekant för kammaren att så sker. Jag vill erinra om hur denna propaganda kommit till uttryck i den amerikanska tidskriften Collier's krigsnummer. Ur detta tidningsnummer, som utgått i 3 miljoner exemplar, som understötts av dollarfinanserna och där de främsta medarbetarna utöver sin lön fått 20 000 dollar i gratifikation, har jag hämtat ett par bilder som jag vill visa här. På den ena se vi hurusom den amerikanske soldaten efter kriget står triumferande på Sovjetunionens karta. På den andra se vi hurusom krigsgalna människors massmordsdrömmar ta sig uttryck i en grant färglagd bild av atombomben som utplånar Moskva. Det är med denna ruskiga mentalitet som vissa medlemmar av denna kammare tydligen känna sig befryndade.

Enligt de ritningar, som uppgjorts av tidningen, skulle kriget börja år 1952 och pågå i 3½ år samt sluta med amerikansk seger. Därefter skulle sovjetkulturen avlösas av den amerikanska Stålmans- och Fantomkulturen och den klassiska baletten på Bolsjojteatern i Moskva avlösas av dansöser från New Yorks nattklubbar. Det skulle som sagt ta 3½ år, men detta förefaller onekligen litet skrytsamt, när man vet att Amerika och dess tio bundsförvanter hittills ha använt ett år och åtta månader för att marschera mellan 30 och 40 kilometer i det lilla och dåligt beväpnade Korea.

Den krigshets, som på detta sätt kommit till synes i Collier's och som dagligen kommer till uttryck i de amerikanska telegrammen, står naturligtvis i nära sammanhang med den hetskampanj här i Sverige, som vi i dag fått höra en del exempel på. Den psykologiska krigsföringen har utvecklats mycket långt i Förenta staterna. Det gäller att skapa hat och misstro mot de stater och folk, mot vilka man skall rikta

kriget. Det går också en rak linje från krigspropagandan i Collier's till den propaganda som vi hört här i dag.

Inte heller tidpunkten är någon tillfällighet. Den som sett den gamla paradjäsen »Madame Sans Gêne» vet att den gamle räven Fouché, Napoleon-tidens polisminister, hade en princip som han formulerade på följande sätt: »Varje polischef måste alltid ha en sammansvärjning på lager.» Detta gäller också Hestapo i Sverige, och det var nog ingen tillfällighet att den första spionaffären spelades ut inför fredskonferensen i Norden och den andra inför fredsmånaden. Man märker regissörerna från ett visst hus vid Strandvägen, där det också fanns kontor för en av de inblandade i affären.

Också av den svenska riksdagens egna utredningar — jag tänker t. ex. på Sandlerkommissionens bekanta rapport — framgår att Hestapo mycket ofta kan välja tidpunkten, därför att polisen arrangerar det hela själv. Jag behöver bara erinra om fallet Nordh-Hansen, två nazister som av den svenska säkerhetspolisen fingo i uppdrag att försöka ta sig in i det kommunistiska partiet och därvid medförde s. k. militära handlingar, som hade utarbetats på försvarsstaben. Detta med den förutsättningen från säkerhetspolisens sida, att de skulle smugla över dessa handlingar till någon kommunist och sedan göra en spionaffär av saken.

På samma sätt märker man hur trådarna gå ihop i den mycket illaluktande affär, som förts fram i dagens debatt. Jag skall inte nu föregripa vad vårt partis ordförande senare kommer att säga om den saken. Jag vill bara ge ett par repliker till dem, som i dag ha använt debatten om vår utrikespolitik för att angripa det kommunistiska partiet.

Det blir litet tjatigt med hela denna med Collier's-hetsen samstämda hets. Debatten får en karaktär av nedbusning, en släktskap med den amerikanska gula pressens metoder, och tidning-

Meddelande av utrikesministern.

arna slunga dagligen ut vilka äreröriga beskyllningar som helst mot vilka oförvitliga svenska medborgare som helst. Då borde väl åtminstone de mera anständiga tycka att det hela går litet långt. Jag vill säga herr Ohlin, att vårt parti — och den rörelse som över hela Europa stod i spetsen för motståndet mot nazismen och som har sett så många av de sina stupa i denna kamp — icke kan smädas av ett parti, vars bägge största tidningar just i dagarna haft en månadsång diskussion om vilken av dem som var mest till salu för Adolf Hitler och Joseph Goebbels. Dessa tidningar ha ingen rätt att ta till orda i detta sammanhang och inte heller deras medarbetare.

Vilka var det som på sin tid tjöto värst om kommunistiska spioner, kommunistiska sorkar och kommunistiska underjordiska gångar? Jo, det var t. ex. det s. k. socialistiska partiet i Sverige och dess tidning Folkets Dagblad. Senare vid polisutredningen visade det sig emellertid att detta parti genom den numera straffade ledaren Herman Johansson, även kallad Planka, hade tagit emot över 400 000 kronor av den tyska ambassaden. Vidare var det den grupp, som fanns kring förre högermannen Rütger Essén i Dagsposten, organ för vad som utgjorde en utlöpare av högerns gamla ungdomsförbund — herr Hjalmarson har också varit med där men han böjde av litet tidigare. Vid polisutredningen visade det sig, att man inom denna grupp tagit emot 250 000 kronor. Därefter kommer i hetsen mot kommunismen Kreugerpressen — i krigstidens dokument av tyskarna själva erkänd såsom deras bästa språkrör i Sverige under kriget — Kreugerpressen som även under sin värsta nazistiska förfallstid hade som politisk medarbetare folkpartiets chef herr Bertil Ohlin.

Både herr Ohlin och herr Hjalmarson efterlyste åtgärder mot Sovjetambassaden. Jag tror att man borde i all

stillhet först övertänka vad man kan ha i händerna när man går dit. Som jag sade redan i går vore det nog klädsamt med en viss måtta, när man deltar i vrålhetsen mot en stormakt, med vilken man säger sig vilja leva i gott grannskapsförhållande.

Utrikesministern har inte svarat på propäerna, och jag tror att jag förstår varför han inte gjort det. En svensk utrikesminister kan ändå inte bära sig åt hur som helst. Vad skulle utrikesministern ha att anföra när han kallar på den ryske ambassadören? Jo, han skulle exempelvis kunna anföra Dagens Nyheters och säkerhetspolisens berömda kidnapping av en medspion uppe i Kemi — Enbom kunde ju aldrig glömma den gråtande hustrun och de stackars barnen, när han brutalt tog och körde i väg dem till sovjetgränsen. Det går nog inte för herr Undén att komma med den historien, ty det är redan bevisat att det hela är lögn. Det har aldrig i detta sammanhang funnits någon gråtande hustru eller barn. Det hela är hopljuget av Tingsten i Dagens Nyheter och säkerhetspolisen.

Eller kanske herr Undén vill anföra historien om atombombshemligheten, som smugglades via Boden från Amerika till Sovjet? Den är redan dementerad, det finns snart sagt ingenting som inte Hestapos lilla grupp har bekänt — jo, det skulle möjligen vara att man ännu inte har bekänt att den för-rådde Sverige i femmilsloppet och var skuld till att Mora-Nisse blev efter. Men atombombssmugglingen skratta både norska polisen och andra åt.

Eller skall herr Undén anföra historien om att halva Bodens officerskår söps under bordet av Enbom? Det ha de ju själva bestritt. Eller skall han kanske dra fram Norrbottens-Kurirens bestämda påståenden om att i denna affär äro insyltade framför allt officerare och andra, som tillhöra de borgerliga partierna eller det socialdemokratiska partiet? Om det är riktigt, då

Meddelande av utrikesministern.

skulle det ju finnas aktuella spioner inom dessa partier, och alla kunde ta varandra i hand. Skall ett parti anklagas för vad någon medlem eller någon f. d. medlem kan ha gjort sig skyldig till i fråga om brott eller provokation, då komma konsekvenserna att bli ganska vittgående. Men vi kalla inte folkpartiet för ett förskingrarparti på grund av vad Filadelfia-Jacob eller någon annan har gjort.

Vad skulle utrikesministern annars ha att anföra när han träffar den ryske ambassadören? Jag kan inte hitta något annat än historien om den krökta hårnålen, som fanns hos nazistyglingen Lodin. Men jag tror inte att excellensen Undén vill komma med några hårnålar till sovjetambassadören — jag tror inte att Sveriges utrikesminister vill göra sig löjlig.

Nej, man får nog vänta med attackerna tills man har någonting att komma med. Vi skola gärna, när herr Ohlins interpellation kommer, plocka sönder en efter en av de attacker, som göras mot vårt parti. Man har aldrig lyckats kompromettera vårt parti, och man kommer inte att kunna göra det i fortsättningen.

Efter dessa ord, som ligga litet utanför ramen för dagens debatt men som framkallats av att man här dragit in fallet Enbom, vill jag säga något om den psykologiska krigföringen. Tidpunkten för en intensifiering av denna har tydligen valts dels med hänsyn till fredsmånaden, dels och framför allt därför att det börjar bli litet bråttom för amerikanarna. Det är inte bara inom svensk arbetarrörelse, som en vändning börjar ske, utan den ena amerikanske senatoren efter den andre kommer hem från Europa och rapporterar att den antiamerikanska stämningen överallt blir allt starkare. Det är därför man med alldeles särskild frenesi angriper de rörelser som kämpa för freden.

Den svenska folkmajoritetens krav

på en alliansfri politik visar emellertid att i Sverige har man icke, trots alla sådana kampanjer, fått människorna att tro att det kommer någon verklig fara från öster. Tvärtom har det nog blivit klart för allt flera medborgare i vårt land, att den verkliga faran kommer från väster, från de anfallsbaser i Sveriges rygg, som Förenta staterna bygger upp i Danmark och framför allt i Norge. Det är också därför den finske statsministern Kekkonens tal har väckt så stor uppmärksamhet.

Herr Fast har i sitt anförande här uttalat sig mycket sympatiskt om detta tal men har samtidigt velat betrakta den nuvarande konstellationen i Norden såsom statisk. Såsom vi alla veta finns det ingen konstellation som inte kan ändras. Vad är det statsminister Kekkonen anför i sitt så uppmärksammade tal? Jo, hans tankegång är följande: Finland och Sovjetunionen ha en ömsesidig biståndspakt. Denna pakt träder icke i kraft om icke Finland utsättes för krig eller Sovjetunionen angripes via Finland, och detta angrepp, säger Kekkonen, kan endast komma från något annat nordiskt land. Det var från den synpunkten, som Kekkonen — vilken talade i fullt samförstånd med Finlands president Paasikivi — dels vände sig mot de aktivistiska tankar som här kommit fram, dels förordade Sveriges neutralitetspolitik och dels direkt riktade sig mot atlantpaktspolitiken i Norge och Danmark. Valet av tidpunkt för Kekkonens tal kan kanske sammanhålla med att man även i Finland fått kännedom om vissa uttalanden av Norges mycket amerikanske utrikesminister Halvard Lange, uttalanden som tyda på att det kan hända, att Amerika när som helst gör detsamma i Norge som i Island, det vill säga besätter de nybyggda flygbaserna och militärt ockuperar en del av landet. Norges och Danmarks nuvarande regeringar ha ju ställt sina länders ungdom och sina trupper under

Meddelande av utrikesministern.

främmande befäl och låta de egna officerarna spela andraplansroller i förhållande till de amerikanska staberna. Det är ofattbart för oss, att länder, som nyss varit ockuperade av tyskarna, så snart efteråt äro beredda att uppge sin oavhänglighet och ställa sig under dollarimperialisternas kommando. Vi som minnas hur det kändes med tyskarna i hotande närhet under åren 1940—1945 ha i dag anledning att känna detsamma, när baser utbyggas och när en annan aggressiv makt står beredd att ockupera Norge.

I hela Europa, även i Danmark och Norge, observera vi dock en växande motspänstighet mot den amerikanska politiken, ett växande medvetande om de faror som den politiken medför. I Danmark stå som bekant två av de borgerliga partierna i opposition mot atlantpaktspolitiken, medan i Sverige högern och folkpartiet tyckas bli mer och mer angelägna att komma in i densamma. Herr Ohlins iver svalkas bara av att han vet, att han kommer att få en stor del av sitt parti emot sig, om han skulle följa den öppet krigsaktivistiska linje som länge företratts av Bonnierpressen. Behöver jag erinra om de många gånger då den förfäktat, att om Sverige militärt angripes av Amerika, om Amerika vill använda oss som bas för angrepp österut skall Sverige icke göra militärt motstånd utan låta det ske? Detta är ren och klar quislingpropaganda; den skiljer sig på intet sätt från Vidkun Quislings politik.

När Förenta Nationernas stadgar brötos, när majoriteten av regeringarna övergav den ursprungliga och riktiga linjen, att man via säkerhetsrådet skulle sträva efter samförstånd mellan stormakterna och lägga detta som grundval för en fredlig politik, när det programmet bröts dels genom Koreapolitiken och dels genom Achesonplanen, var Sverige med bland dem som medverkade till denna ödesdiga vändning. Trots att sakmaterialet pekade i motsatt rikt-

ning, vilket jag tidigare påvisat i kam-maren, godkände Sverige den amerikanska motiveringen för dess koloniala rövarkrig i Korea, vilket maskerades såsom FN:s krig. Sverige röstade mot Sovjets förslag till atombombsförbud och nedrustning och stödde Baruchplanen, som syftade till amerikanskt herravälde via monopol på atområvaror och på den fredliga användningen av atomkraften. Sverige stödde som jag nämnde Achesonplanen, och Sverige sände en ambulans till amerikanska sidan i Korea. Å andra sidan erkände Sverige folkets Kina och avgränsade sig därmed från beslutet att utestänga världens största makt från dess givna plats i säkerhetsrådet. Jag går nu över till de dokument, som föreligga i rapporten från FN detta år. Den mest diskuterade frågan har varit den tyska frågan. Där intog Sverige i början en självständig hållning, som verkligen visade en väg till lösning av detta svåra problem, ty det är klart att vad man nu kommer med inte är någon lösning. Här har talats om att det inte finns förutsättningar för fria val i öster. Men hur ser det ut i Västtyskland, där den kommunistiska pressen i mycket ringa grad är tillåten, där man öppet förbereder partiförbud? Vad som föreslagits av den tyska demokratiska republiken och understöts av Sovjet är att tyskarna för det första skola få fred och att sedan västra och östra Tyskland tillsammans skola avgöra riktlinjerna för ett fritt val. Vad har man nu beslutat? Jo, att man skall skicka dit en undersökningskommission, som skall undersöka om det finns förutsättningar för ett fritt val. Det är som om man ville driva skoj med hela FN, när man väljer delegater i denna kommission från Brasilien och Pakistan. I Brasilien har man haft ett fritt val på trettio år, och det parlamentet blev snart decimerat. Det är lika karikatymässigt som när man i dag sätter upp Hitlers efterföljare i Tyskland och ge-

Meddelande av utrikesministern.

neral Franco som demokratiens försvarare i första linjen.

Sverige var inne på den riktiga linjen, att man skulle återgå till fyrmaktsbestämmelserna, återgå till det system som dock fick alla de fyra stormakternas underskrift i Potsdam. Det var beklagligt att Sverige avstod från sitt förslag i sista omgången.

Sverige har vidare, med en viss sydamerikansk reservation, stött sovjetförslaget att problemet om FN:s universalitet skall lösas så, att praktiskt taget alla de länder som sökt inträde skola få inträde. Det är den enda riktiga lösningen av den frågan.

Sverige har som jag förut sagt gått med på Achesonplanen. Men man har mycket starkt i år och även i debatten i dag markerat skillnaden mellan säkerhetsrådets beslut och en rekommendation från församlingen. Sverige har genom Allan Vougth förklarat, att Sverige icke har någon skyldighet att vidtaga sanktioner på församlingens rekommendation, om man har anledning befara att Sverige därmed drages in i kriget. Säkerhetsrådet har satts åt sidan genom Achesonplanen i det att det praktiskt taget är Amerika, som utser angripare var det vill i världen. Sverige skulle således kriga mot de angripare, som USA pekar ut.

Nu är det ändå så långt gånget, att regeringen och herr Vougth hålla på att förbereda ändring i den svenska värnpliktslagen, som skall leda till att svensk trupp skall kunna skickas utomlands i krig mot de fiender som Amerika utpekar. Det är en mycket ringa tröst, att herr Vougth till en ungdomsdelegation uttalat, att det icke kan bli fråga om Korea — svensk trupp skall bara kunna användas i länder med ungefär samma klimat som vårt! Jag tror inte att det kommer att minska motståndet från Sveriges ungdom. Förslaget kommer att möta en mycket stark opinion, ty Sveriges ungdom vill

inte blöda och dö för intressen, som icke äro Sveriges.

Vi notera med glädje det som är positivt, det som pekar i fredlig riktning och kanske på en viss mycket svag åtstramning i vissa punkter mot de aggressiva krafterna. Tyvärr måste vi dock konstatera att Sverige höll sig på den gamla linjen i de avgörande frågorna. Vad Sovjetunionen föreslagit i FN har fullkomligt förvanskats i debatten hittills. Sovjetunionen har satt in sina krafter på fred i Korea nu, nedrustning med en tredjedel av styrkorna under kommande år med början nu, atombombsförbud med effektiv kontroll av dess efterlevnad, organiserat på mycket kort tid samt fredspakt mellan stormakterna. Några av dessa förslag voterades helt enkelt ned med Sveriges hjälp. Andra överlämnades till den nedrustningskommission, som satts till och i vilken Amerika bestämmer takten. Det amerikanska förslaget, som kallas för nedrustningsförslag, har inte ett dugg med nedrustning att göra. Det är tvärtom ett förhållningsförslag för den tid, under vilken Amerika och dess drabanter fullfölja upprustningen. Det är typiskt, att samtidigt som denna kommission sätter sig ned för att börja arbeta, ske de verkliga avgörandena i London och Lissabon. Det skall ställas upp femtio stridsberedda divisioner, varav tolv från Västtyskland. Man skall komma överens med Franco, och allt flera av Europas byar och skördebarande åkrar skola bli startbanor för Amerikas bomb- och atombombflyg. Nu har man redan drivit Amerikas militära utgifter i höjden, så att de uppgå till 81 miljarder dollar, om man också däri räknar in vad som getts ut till upprustningen i Europa. Det är ungefär 68 gånger mer än som gavs ut för rustningsändamål år 1939, det år då Hitler marscherade upp.

Sverige stödde i alla dessa frågor de amerikanska förslagen, som äro förhål-

Meddelande av utrikesministern.

ningsförslag, och röstade ned det förslag om fredspakt, till vilket redan 600 miljoner röstande människor från hela världen anslutit sig. Det är den mäktigaste opinionsyttring för fred, som världen hittills har sett. Därmed är jag inne på det, som är positivt och löftesrikt i dagens läge. Det är den fredsrörelse, som man här i Sverige bekämpar, som om det vore något brottsligt att arbeta för fred. Det är första gången som freden har satt massorna i rörelse. Tidigare fanns det små, isolerade pacifistiska junter. Nu är det hundratals miljoner ärliga viljor i aktion för fred. Detta faktum har en betydande inverkan på läget i världen. Organisatörerna av ett tredje världskrig möta allt starkare motstånd, och de ha ingen anledning att prisa resultaten av de krig, som de redan satt i gång.

Herr Edberg sade, en passant, att det är möjligt, att det blir Asien, som skriver den kommande tidens historia. Det kanske inte skadar att man får klart för sig i riksdagen, att hälften av mänskligheten bor i Asien och att det inte rör sig om småsaker, när denna hälft av mänskligheten i glödande hat mot det imperialistiska förtrycket börjat resa sig mot västmakternas långa plundravälde. Jag har nämnt Korea. Jag kan tillägga att trots att det amerikanska folket är hjärtligt utledset på detta krig, där amerikanerna inte komma någonstans och där de meniga inte tycka sig ha något att göra — vilket de ha rätt i — är härskarklicken i Förenta staterna så dödsrädd för fred att den, när något förslag godkännes i Panmunjon, ögonblickligen reser nya orimliga krav för att det icke skall bli fred.

Nu vilja amerikanerna utvidga kriget till Kina genom blockad och bombning av Mandschuriet och genom att låta Chiang Kai-sheks styrkor anfalla via Burma med amerikanska vapen, trots att alla de amerikanska vapen, som förut skickats, ha kommit i folkarméns händer.

Walter Lippman, den för närvarande

mest citerade amerikanske publicisten, har trots att han själv tillhör denna klick varnat sin regering och sagt att Kina inte kan besegras genom någon blockad. »På Formosaarmén kan ingen lita. Dess trupper skulle troligen smälta bort så fort de landsattes på kinesiska fastlandet. Vi äro inte heller, säger han vidare, beredda på sådana händelser som inträffat i Persien, Egypten och Tunisien. Vi ha ingen anledning att reta asiaterna, att göra dem mera hatfulla mot oss än de redan äro. Vi kunna inte räkna med att åstadkomma mycket med trupper och vapen.» Detta visar hela deras hjälplöshet.

Svenska Dagbladets pariskorrespondent Sven Aurén påvisar samtidigt vad kriget i Vietnam hittills kostat Frankrike. Kostnaderna uppgå till 15 miljoner svenska kronor om dagen. Kriget har redan varat längre än det första världskriget utan att det hela lett till något resultat. Förlusterna i människoliv äro fruktansvärda, och förlusterna av utbildade franska officerare utgöra ett permanent hinder för en utbyggnad av officerskadern. Härtill kommer början till ytterligare ett krig, nämligen i Tunisien. Det har redan gått så långt, att kolonialministern efter det sista nederlaget börjat tala om fred i Vietnam. »Det är omöjligt att företaga någon offensiv, när det inte finns någon front.» Vederbörande ha på flera håll i Asien märkt, att det inte är så lätt att föra krig, då man har ett helt folk emot sig. Engelsmännen ha fört krig i Malacka men ha inte kommit någonstans. Tror Englands regering att det med massakern i Ismaelia och med den nya quislingregeringen kring det tjocka fatet går att åstadkomma någonting, så tar den nog miste. Egyptiska folkets vilja att äntligen bestämma över sig självt är inte att ta miste på, inte heller det tunisiska. Hela den muhammedanska världen sluter sig i dag samman i den resning, som bortre Asiens folk börjat mot imperialismen och mot krigsmakterna i väster.

Hur är det i Europa? T. o. m. de som

Meddelande av utrikesministern.

helhjärtat, ja hundra procentigt äro med på den amerikanska upprustningslinjen, kunna inte komma bort från att deras länder digna under de fruktansvärda kostnaderna för denna upprustning. Man behöver bara se på Norge och Danmark, som med snabba steg närma sig en rustningsbudget på en miljard om året, medan de före kriget knappt hade något försvar att tala om. Amerikas dollarkungar ha bråttom med kriget, ty de se att tiden inte arbetar för dem. För dem var det gångna världskriget en lysande affär, som gav 70 miljarder dollar i profiler. Dödens köpmän tjäna nya profiler på varje litet barn, som sönderslites av en napalmbomb i Korea. De ha dock haft svåra mödor med att samman-kitta det block, som ideligen håller på att glida isär. Folken göra revolt. Västtyska folket ser hur nazismen stiger upp igen och hur de gamla nazistiska bödelsknektarna frigges på löpande band och ta ledningen. Även de som äro antikommunister, även de som äro säkra anhängare av ett borgerligt Tyskland begripa i alla fall så mycket, att om ett tredje världskrig skulle släppas lös, skulle inte en brandgavel komma att stå upprätt i det som en gång var Tyskland. Därför har Adenauer folkets majoritet emot sig. I Frankrike lyckades vederbörande efter tre dagars våldsamma ansträngningar med amerikanska och engelska löften rädda Faure-regeringen några veckor till, men t. o. m. Dagens Nyheter medgav att det inte var mycket värt, då motståndet i alla fall var så starkt. Bakom de officiella deklarationerna finnas dock motsättningarna orubbade kvar. Folken orka helt enkelt inte längre.

Jag har förut i denna kammare nämnt att England före Churchills senaste nedskärningar kommit ned till en vecoranson av kött, som var så stor som en gummiklack. Jag har tidigare i denna kammare sagt att det kan bli så knappt, när ett krig lider mot sitt slut, men att det är farligt att börja ett krig med

sådana ransoner. Det ordet får inte mindre giltighet, när kötttransonen efter Churchills senaste nedskärning på sin höjd blir så stor som en damklack.

Varken i Amerika eller Europa kan krigsindustrien, trots att den arbetar för högtryck, dra till sig det folk, som konsumtionsindustrierna kasta ut på gatan på grund av den standardsänkning, som följer i upprustningens spår. Alla de bekymmer, som vår regering redovisar, ha upprustningen i Väst Europa som förutsättning. Italien har miljoner arbetslösa, Danmark har 150 000. När redan rustningarna för det nya kriget skapa sådana bekymmer är det felaktigt att tro, att dessa frågor kunna lösas med krig, som i stället hundrafalt skulle öka bekymren.

Kapitalismen har organiserat två världskrig på 30 år och redan förlorat bägge. Dessa krig ha lett till att en tredjedel av mänskligheten sagt kapitalismen farväl. Därför är det så meningslöst med hetskampanjer mot en rörelse, som visar sig ha denna attraktionskraft. Dollarkungarna äro desperata. De spela hasard, de veta att läget inte kommer att bli bättre för dem. Deras planer måste hejdas, ty ett nytt krig skulle betyda så ohygglig ödeläggelse av liv och av alla de värden människor skapat, att vi inte få låta detta ske.

Därmed är jag tillbaka till utgångspunkten. Vilken utrikespolitik skall Sverige bedriva för att medverka till avspänning i världen, för att medverka till att vi skola slippa krig? Vi göra inte någon eftergift för tanken, att vi här i Sverige skola klara oss även om hela den övriga världen brinner. Den tanken tror jag är falsk. Det som en ung svensk skald har skildrat och som en del människor gå och drömma om, att de skola bli väckta med kaffe på sängen dagen efter den första atombombkrevaden, att de skola kunna läsa i morgontidningen om alla stackars döda och sårade i andra länder och på grannens gata är en farlig illusion. När vi käm-

Meddelande av utrikesministern.

pa för fred, så kämpa vi för fred åt alla.

Eftersom herr Hagberg i Luleå inom kort behandlar de motioner, som vi väckt, behöver jag inte nu syssla med dem. Vi ha en lång rad förslag till årets riksdag, förslag, mot vilka herr Fast delvis har polemiserat. De gälla utträde ur Marshallorganisationen och Europarådet, begränsning av Konungens rätt att börja krig, förbud mot krigspropaganda samt en rad andra förslag. Jag vill endast påvisa, att de utgöra ett sammanhängande helt. Vi vända oss nu som förr — hur hetsen än stegras — mot krigsaktivismen i Sverige och mot den amerikanska femte kolonnen. Herr Hjalmarson sade att han inte sett någon västlig femte kolonn i Sverige. Ja, den svenska säkerhetspolisen såg som bekant inte heller den tyska femte kolonnen förrän efter Stalingrad. Sådana saker ha alltid sina givna perioder.

Ett samröre med nämnda organisationer är ett samröre i krigsförberedelsernas tecken. Europarådet och Marshallorganisationen äro båda knutna till Atlantpakten. Ur New York Times har jag här en uppställning över de organisationer, som Amerika stöder sig på för Europas kontegration, som det heter. Sverige är med i somliga av dessa organisationer. De sex instrumenten för Amerikas politik äro: Atlantpakten, Europaarmén, Europarådet, Marshallplanen, Schumanplanen och den europeiska betalningsunionen. Dessa utgöra ett nätverk, som vi delvis nystat in oss i, och i detta nätverk vilja framför allt folkpartiet och högern ytterligare nysta in oss. Vi vilja däremot komma bort därifrån, och vi tro att den maning, som herr Fast nyss talade om, Kekkonens maning, motsvarar någonting som ligger djupt rotat hos folken i Norden. Kekkonen gav uttryck för vad många tänka. Han har påvisat, varifrån faran verkligen hotar och att Nordens länder ha möjlighet att få leva i fred.

Nu säger herr Fast, att detta är nå-

gonting som vi inte kunna ändra på. Norge och Danmark ha valt sin väg. Jag tror att herr Fast har fel i detta. Folkopinionen i Norge och Danmark håller på sina håll på att svänga om. Man börjar förstå hur farlig den linje är, som man givit sig in på. En finsk och en svensk folkopinion — inte minst en svensk sådan — kan allvarligt driva på i rätt riktning för att Norden skall återgå till en alliansfri politik, så att vi verkligen få en fast front mot krigsanstiftarna, mot dem, som vilja ha Sverige in i ett krig och driva de här nämnda kampanjerna i detta syfte. Jag tror att krafter, som vilja arbeta i denna riktning, finnas i de flesta partier. De finnas framför allt bland Sveriges arbetare och bönder. De vilja inte vara med om något krig. Jag vågar gå så långt att jag säger, att om vi driva en sådan politik, då rädda vi inte endast våra egna länder från krig. Skulle krigsanstiftarnas planer bromsas upp på ett så viktigt frontavsnitt som det här uppe i Norden, då finnas alla förutsättningar för att freden skall kunna bevaras för alla folk och världen räddas från atombombkrigets fruktansvärda förödelse. Detta bör enligt vår mening vara riktlinjen för Sveriges utrikespolitik.

Herr BRACONIER: Herr talman! Herr Johansson i Stockholm började sitt anförande med att säga, att det svenska folkets stora massa vill ha fred. Herr Johansson i Stockholm vet mycket väl, att majoriteten av det svenska folket är representerad i detta hus. Han skall förgäves försöka intala några andra makter, att den politik vårt land för skulle vara främmande för fredens ideal. Icke heller skall det lyckas herr Johansson i Stockholm att intala andra länder, att Danmarks och Norges folk sälja sin frihet till främmande makt, därför att dessa länder upplevat ett krigs fasor och ett krigs ockupation och nu gått med i atlantpaksorganisa-

Meddelande av utrikesministern.

tionen. Han skall förgäves försöka intala någon att dessa länders politik inte skulle vara lika fredsälskande som någon annan stats. Herr Johansson i Stockholm skall likaså förgäves försöka intala de godtrogna, att Amerikas stora människomassor — fackföreningarna därborta ha enligt en rapport från LO ganska nyligen en mycket stor makt — skulle sakna inflytande och att Amerikas politik dirigeras av några få. Vi ha hört den förkastelsedom, som herr Johansson i Stockholm fällde över de västerländska demokratierna, och vi veta därmed också hans ideal.

När herr Johansson i Stockholm talar om krigets fasor skulle jag vilja ställa en fråga till honom. De som upplevde det andra världskriget visste, att det inte var västmakterna, som 1939 ingick den pakt med Sovjetunionen, som gav möjligheter för en annan totalitär makt att kasta sig över de demokratiska staterna. Det är upplysande för det svenska folket när herr Johansson i Stockholm här påstår, att de demokratiska folken inte ha några möjligheter att själva bestämma över sitt öde — detta skulle även gälla Sverige. Jag vill dock erinra herr Johansson i Stockholm om — han har nog läst i skrifterna — vad Stalin sade några månader efter det tyska infallet i Sovjetunionen. Det var en polemik mot Hitlers argumentation, och man har aldrig förnekat riktigheten av detta tal. Stalin sade, att arbetarna i England och Förenta staterna ha sina demokratiska rättigheter. De hade, sade han, möjligheter att hävda sina fackföreningars små intressen. Jag ställer vidare den frågan till herr Hagberg i Luleå, eftersom han skall tala efter mig: Har icke herr Hagberg i sina kommentarer till det kommunistiska programmet förklarat, att ni solidarisera er med Sovjetunionens politik? Då är det inte underligt om man också indirekt vill försvara det spionage, som från kommunistiskt håll gjorts i detta

land. Då skall han inte angripa de demokratiska makterna.

Om det nu är på det sättet, som herr Johansson i Stockholm mycket riktigt betonade, att det svenska folkets majoritet vill ha fred, hur kan det då komma sig att han inte tar avstånd ifrån förkunnelserna i den ryska radion, där man talar om krigshysteri i vårt land? Svenska arbetare skulle skriva till den ryska radion och tala om, att man i Sveriges land lever i krigshysteri. Det gör inte svenska folket, och det göra inte heller de danska och norska folken. Det bör sägas ifrån, att den argumentering, som kommunisterna föra, innebär en förvanskning av alla sanningbegrepp, och att man kan prestera en sådan förvanskning endast om man vänder upp och ned på alla begrepp, om man tillhör en annan kulturform än den västerländska kulturformen.

Det kanske efter denna polemik mot herr Johansson i Stockholm kan tillåtas mig att beträffande Sveriges hållning i Förenta Nationerna säga, att då vi gingo in i FN, sade regeringen med all rätt, att det var ett allvarligt steg och att vi skulle ikläda oss utomordentligt stora förpliktelser, som inte kunde anses förenliga med en följdriktig neutralitet. I själva verket är det ju inte på det sättet, som man ibland hör i den politiska debatten, att Sverige alltid skall vara neutralt. I alla de fall, där säkerhetsrådet är enhälligt, äro vi förpliktade att följa säkerhetsrådet. Vi äro skyldiga att gå med på sanktioner, om säkerhetsrådet är enigt. Nu är det också ett faktum, att denna vetorätt är en olycka för FN. Det var också det som man skulle försöka att överbrygga med Achesonplanen. Jag medger gärna, att detta betyder handlingsfrihet från fall till fall, men det innebär inte, att vi under alla förhållanden inte skola gå med på några sanktioner.

Herr Vougts sade den 2 januari 1952, att vi inte skola gå med på sanktioner i sådana fall då detta kan leda till indrag-

Meddelande av utrikesministern.

ning i ett världskrig. Det är ju alldeles riktigt, att den övervägande delen av Sveriges folk har den uppfattningen i nuvarande situation, men jag vill säga, och det framfördes också i den radiodebatt, som nyligen ägde rum och i vilken även hans excellens utrikesministern deltog, att det kan vara mycket svårt att veta, i vilka fall sanktioner leda till ett världskrig eller inte. Man kan inte utan vidare på det viset på förhand avgränsa själva frågan om sanktionerna och säga, att de här sanktionerna skola vi vara med på, men de där sanktionerna skola vi inte delta i.

I och med att Sverige har accepterat Achesonplanen ha vi därmed, såvitt jag förstår, gått ett steg utöver FN:s charta. Vi ha sagt, att själva maskineriet, sådant det konstruerats från början, var otillräckligt och att vi i varje fall ville försöka skapa en ökad solidaritet. Jag tror att så långt äro vi alla ense. Det förhåller sig så, att man fått det intrycket ibland, att man på regeringshåll är litet negativ, även om man erkänner svårigheten att formulera några allmänna principer, som täcka alla möjligheter. Men jag vill också betona, att om FN skall falla sönder vid ett veto i säkerhetsrådet, då måste man fråga sig, hur man över huvud taget skall kunna skapa en internationell trygghetsorganisation. Måste vi då icke för all framtid avsäga oss möjligheten att få en internationell trygghetsorganisation? Måste vi icke, om vi acceptera Achesonplanen, hoppas att nationernas stora majoritet i flertalet fall skall kunna enas kanske även om sanktioner.

Det kanske också må tillåtas mig att citera några ord ur en artikel om ideologi och politik i regeringsorganet Tiden av en ledamot i regeringen, vilken artikel jag för min del ansåg vara intressant och där själva grundfrågan var den, om inte den nationella välfärden måste underordnas andra värden. Det var en artikel av statsrådet Hammarskjöld, och i den artikeln står följande som jag helt kan instämma i:

»Det behövs ett successivt accepterande av ökat internationellt ansvar, ett inväxande i den internationella utvecklingen, som ger utlopp åt krafter, vilka eljest skulle vändas inåt till vår egen skada.» Vad är det annat än en bekännelse till den västerländska kulturkretsen, en bekännelse av det internationella ansvarets idé? Det står också i samma artikel: »Om den internationella välfärden inte underordnas andra värden, kan det bli även ett folks öde att vinna hela världen men förlora sin själ, eller med mera prosaiska ord att bevara sin välmåga till priset av vad som ger detta värde.» Jag vill säga att därmed har statsrådet Hammarskjöld poängterat problematiken i hela den nuvarande ordningen, i hela den nuvarande trygghetsorganisationen, där en vetorätt ju kan kullkasta FN. Vi kunna emellertid mycket väl tänka oss sanktioner mot ett Tyskland, som i en viss situation är synnerligen starkt. Det kan visserligen sägas vara en konstruktion nu, men det är ju mycket möjligt, att Tyskland blir en utomordentligt stor och stark stat.

I kommentarerna i tidskriften Tiden sägs, att man kan acceptera statsrådet Hammarskjölds resonemang till hälften. Tidningen tillägger — det är en redaktionell kommentar detta — att det kan hända, att Västeuropa om än mödosamt går mot förnuftiga former av ekonomisk och politisk integration. Därmed visas ju, att man inte kan måla sig ur den kulturkrets och det sammanhang, i vilket vi leva, och det ställer ju den frågan, om vi inte då också måste i vissa situationer påtaga oss ett ganska stort ansvar, när det gäller befrämjande av ett västeuropeiskt och ett europeiskt samarbete.

Det finns också en artikel av statsrådet Hammarskjöld i Svensk Tidskrift, där han skriver, att det att välja Europa innebär just att vi anknyta till den livsform, som är gemensam för hela

Meddelande av utrikesministern.

västerlandet, en livsform, som ju herr Johansson i Stockholm nu som så många gånger förr tagit avstånd från genom att gyckla med dessa demokratiska värden. Vi tillhöra västerlandet, som herr Hjalmarson sade, vi tillhöra den västerländska kulturkretsen.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord i anledning av den debatt, som har ägt rum här i dag i denna kammare.

Vad först beträffar herr Ohlins uttalanden i slutet av hans anförande om vårt förhållande till Sovjetunionen, vill jag bara säga att då det har varit några spionaffärer, som på något vis ha berört Sovjetambassaden, har man från svenska regeringens sida reagerat snabbt och bestämt. Vi ha därvidlag ansett, att även om det inte fanns mycket sannolikhet för att det verkligen var fråga om spioneri utan endast om överträdelse av de regler, som gälla för särskilda områden här i landet, var det riktigare att handla litet för strängt än att handla litet för mildt. Vad beträffar den sista spionaffären har det ännu inte kommit någon rapport till utrikesdepartementet från polisens sida, och jag kan därför inte uttala mig på något sätt om den saken.

Herr Ohlin ställde någon fråga angående kontakten i Sovjetunionen mellan där häktade svenskar och den svenska ambassaden. Jag vet uppriktigt sagt inte vad han syftade på, men jag undrar om han inte har gjort sig skyldig till en förväxling med Polen.

Om jag sedan går över till det egentliga ämnet för dagens debatt, vill jag först med tillfredsställelse konstatera, att herr Ohlin tycktes vara relativt tillfredsställd med den politik regeringen fört inom FN denna session. Han hade såvitt jag kan förstå endast velat framställa kritik på en punkt, nämligen i den tyska frågan. Nu vill jag naturligtvis gärna från början säga, att det är

klart, att man kan ha olika meningar om den tyska frågan liksom i åtskilliga andra frågor där det kan finnas skäl för olika linjer. Men jag vidhåller alldeles bestämt, att enligt min mening den ståndpunkt, som intogs på svensk sida, var en riktig och välmotiverad ståndpunkt.

Herr Ohlins invändningar tror jag mig kunna summera i tre punkter. Först och främst ansåg han i och för sig, att det förslag, som lades fram från västmakterna, var ett bra förslag. Han tog visserligen med i beräkningen, att det inte kunde leda till någonting. Undersökningskommissionen skulle ju undersöka förhållandena i hela Tyskland men har inte fått komma in i östzonen, såsom redan hade definitivt förklarats från östtysk sida. Herr Ohlin menar emellertid, att det skulle ha varit bra, om man ställt Sovjetunionen mot väggen och fått ett besked om att man från dess sida inte ville vara med om att hjälpa till att lösa den tyska frågan.

Hans andra invändning var den, att vi, oavsett hur det ena eller andra förslaget var sakligt sett, borde från svensk sida visa återhållsamhet när det gäller sådana spørsmål, som sammanhånga med fredsuppgörelsen. Slutligen trodde han sig kunna konstatera, att det svenska förslaget inte hade kunnat leda till någonting och att det har framkallat en del ogynnsamma reaktioner i andra länder.

Om jag först får säga något om västmaktsförslaget om den där undersökningskommissionen, tror jag, att förslaget stötte många redan från början därigenom, att där föreslogs en undersökning, som inte i och för sig var ett nödvändigt led i åtgärder för att organisera fria val i hela Tyskland. Man föreslog alltså en undersökning, som skulle ha till uppgift att undersöka, huruvida förhållandena i hela Tyskland tillåta avhållandet av fria val. Och när denna undersökning sedan specificerades i resolutionsförslaget, så tog man

Meddelande av utrikesministern.

där upp, att den skulle syssla med de konstitutionella förhållandena, lagar och bestämmelser i både Väst- och Östtyskland, att den skulle undersöka i vad mån partierna hade rörelsefrihet och att den slutligen skulle undersöka, hur domstols- och polisväsendet fungerade.

Nu kan man säga som jag sade där nere under debatten, att allt detta vet man förut. Man vet att det är ett mycket godtyckligt polisvälde i Östtyskland, man vet att det inte för närvarande förekommer fria val där. Det är onödigt att skicka en undersökningskommission för att avlägga rapport om den saken.

Syftet med den aktion, som FN skulle kunna göra i den tyska frågan, var att främja sådana anordningar, att man framdeles skulle kunna hålla fria val, att alltså skapa nya förhållanden, att skapa kontroll över valen genom en internationell kommission och skapa nya garantier av olika slag för att det skulle bli möjligt att framdeles avhålla fria val. Med andra ord, man behövde inte en undersökningskommission för att så att säga rapportera om de otillfredsställande förhållandena i Östtyskland, som vi alla känna till.

Det skulle inte kunna väntas att en sådan undersökningskommission skulle accepteras från östtysk och rysk sida. Eftersom detta led i förslaget sålunda i och för sig var överflödigt men däremot kunde vara en käpp i hjulet, ett absolut hinder för att man skulle komma vidare, fanns det enligt min mening starka sakliga skäl att gå förbi denna undersökningskommission.

Sedan var det gemensamt för både västmaktsförslaget och det svenska förslaget, att de fyra ockupationsmakterna skulle vara den bestämmande instansen. Västmaktsförslaget gick ut ifrån att undersökningskommissionen skulle rapportera till de fyra ockupationsmakterna, vilka sedan skulle taga ståndpunkt. Om man säger att där kan man aldrig komma till ett resultat, utan det

blir bara utdragna förhandlingar, så gäller det bägge förslagen, även västmaktsförslaget. Enligt detta förslag skapade man liksom ännu längre tidrymd mellan startandet av denna aktion och ett eventuellt framtida positivt beslut. Man lade in hela denna period med en undersökningskommission, och sedan skulle man ändå få förhandlingar inom de fyra ockupationsmakterna. Var det en taktisk manöver, var den enligt min uppfattning en dålig manöver, en verkninglös manöver, ty den omständigheten att man från rysk sida sade, att denna undersökningskommission ville man inte vara med om, utsade faktiskt ingenting om huruvida man från rysk sida skulle vara beredd att gå med på förhandlingar om fria val.

Vad sedan beträffar den andra invändningen, att man från svensk sida i allmänhet bör visa återhållsamhet, så har jag en viss förståelse för den, då det gäller speciellt vissa slag av fredsuppgörelser. Krigets utgång bestämmer om ett territorium skall flyttas över från ett land till ett annat, och regeringen har också insett och beaktat, att det kan vara anledning att visa återhållsamhet och inte engagera sig i sådana direkta konsekvenser av krigsavgörandet. I detta fall låg saken emellertid litet annorlunda till, och även i den frågan har man all anledning att se på saken i varje särskilt fall. Här är det ju så, att intresset av Tysklands återförening — det är inte fråga om en fredsuppgörelse i och för sig — var så stort ur allmän europeisk synpunkt, att här föreföll det vara all anledning att vi intogo vår ståndpunkt på det sätt som vi ansågo kunna bäst gagna syftet. Därvidlag har jag för min del den uppfattningen, att Sverige har all anledning att taga position, om det gäller att stödja ett förfaringsätt, som är överensstämmande med FN:s vanliga principer och dess opartiska behandlingssätt när det gäller olika tvister, som underställas organisationen. Här

Meddelande av utrikesministern.

fanns verkligen ett intresse att bevaka ur FN:s synpunkt alldeles vid sidan av vad tyskarna och västmakterna tänkte. Det var angeläget att man använde en så att säga normal procedur, som inte kunde sägas på förhand vara utformad så, att den riktade en udd mot den ena sidan.

Herr Ohlin vidgade på den punkten sin anmärkning i ett annat sammanhang till att över huvud säga, att han tyckte att Sverige emellanåt markerat en mellanställning mellan öst och väst i FN, som enligt hans mening bara skulle innebära att vi ville slippa att ta parti, att vi över huvud taget skulle vilja markera ett avståndstagande från västmakterna. Herr Hjalmarson var inne på alldeles samma linje, såvitt jag förstod honom. Han uttryckte sig i något mera högstämda ordalag, att här gäller det inte att välja olika linjer utan det gäller att alltid bestämma sig för Västerlandet. Hela detta betraktelsesätt anser jag vara i grunden felaktigt. Skall Sverige ha någon speciell uppgift inom FN, skall det vara att i frågor, där vi kunna åstadkomma ett närmande mellan öst och väst, också hjälpa till att göra det. Jag skulle vilja gå ett steg längre och säga, att man väntar nog av oss att vi skola göra det. Det är inte så sällan som det ifrågakommer, att man vid behandling av frågor inom FN behöver ett land eller en delegation eller dess representant för att åstadkomma en förmedling, som eljest är svår att få till stånd. Jag kan ju säga här, att vi fingo underhand en förfrågan, om inte vi ville gå in i denna undersökningskommission, tydligen just därför att man ansåg att Sverige hade en sådan ställning, att vi i sådana sammanhang kunde göra speciell nytta.

Jag kan inte anse det vara riktigt att försöka betrakta alla möjliga politiska frågor i FN som frågor, där svart står emot vitt och där man måste ta position emot den ena sidan, annars bryter man ledet, annars sviker man sin sam-

hörighet med västmakterna eller hur det nu uttryckes. De politiska frågorna äro i allmänhet ganska komplicerade. Alla goda argument finnas inte på den ena sidan och alla dåliga argument på den andra, utan det är ofta en blandning av synpunkter och argument, och det kan mycket väl vara plats för en verksamhet från ett land i Sveriges ställning, där man försöker att finna en gemensam plattform eller i varje fall att lägga fram ett förslag, som opartiska personer måste säga sig att det borde ha möjligheter att förena olika meningar, även om det nu inte lyckades.

Sedan ville herr Ohlin påstå beträffande den tyska frågan, att man hade ju inte kunnat komma någon vart med det svenska förslaget, ty vi kunde väl inte inbilla oss att man inom trettio dagar skulle uppnå ett resultat i förhandlingarna mellan de fyra ockupationsmakterna. Nej, men man kanske hade kommit ett litet steg längre än med en undersökningskommission. Undersökningskommissionen har ännu inte lyckats komma i kontakt med Östtyskland. Den skulle ju enligt det förslag, som antogs av majoriteten och som jag nyss redogjorde för, först pröva om den kunde göra något, om den kunde dels åstadkomma dessa undersökningar om de faktiska förhållandena och dels komma med några förslag därutöver, såsom den sedan fick i mandat att göra, och sedan i tidernas fullbord skulle den vända sig till ockupationsmakterna. Jag menar att om man valt den procedur som vi förslogo, hade det varit vissa utsikter att i denna mycket starkt begränsade fråga konstatera, huruvida det fanns något allvar i de uttalanden, som gjorts även från rysk och östtysk sida, att man var för fria val och Tysklands återförening. Här förelågo ju överensstämmande förklaringar från bägge sidor. Om man då går till en förhandling mellan auktoriserade representanter för regeringarna,

Meddelande av utrikesministern.

borde det inte vara alldeles omöjligt att komma till en uppfattning om huruvida det från ena sidan bara är tomma ord, såsom man misstänker, eller om det ligger något allvar i det. I gynnsammaste fall skulle man komma ett stycke på väg och kanske ena sig om en fortsatt undersökning. I ogynnsamt fall fick man konstatera till FN, att det finns uppenbarligen ingen som helst plattform för en gemensam lösning, och då får FN för närvarande avskriva frågan.

Beträffande den ogynnsamma reaktion, som herr Ohlin talade om såsom en följd av det svenska förslaget, spelar det i och för sig ingen roll, att det blir en ogynnsam tidningsreaktion när den ståndpunkt man intagit varit väl motiverad i sak. Den ogynnsammaste tidningsreaktionen har för övrigt varit i Sverige och inte i andra länder. Vad beträffar Västtyskland kanske jag kan avslöja ett yttrande, som gjorts från socialdemokratiskt håll, nämligen att partiledningen i Bonn meddelat den svenska partiledningen, att man tyvärr grundat sin uppfattning om det svenska förslaget på ett mycket kortfattat och vilseledande presstelegram, och man har beklagat de uttalanden, som gjorts.

Om jag sedan får gå över till att säga några ord till herr Hjalmarson får jag först rättvisligen konstatera, att han var väsentligt mera kritisk än herr Ohlin till både den politik som förts i FN och till regeringens utrikespolitik över huvud taget. Han gjorde någon anmärkning om att han visste inte riktigt, huruvida vår politik i FN verkligen var ett uttryck för svensk utrikespolitik eller bara ett infall av några svenska politiker, men det temat får han väl utveckla litet närmare.

Han började med Kinafrågan och sade mycket enfattiskt, att det var alldeles orimligt att tillåta Kina en anslutning till förbundet nu, när det låg i krig med FN, med själva organisationen. Först använde han uttryck som om han menade,

att det var onödigt att fatta beslut nu; det kunde man ha skjutit på. Jag tror han inte riktigt uppfattade, att det inte var fråga om en inträdesansökan, som man kan skjuta på hur mycket man vill. Här komma två delegationer som stå i vestibulen, den ena från Chiang Kai-shek och den andra med fullmakt från Peking. Vilken skall slå sig ned på Kinas bänk? Man hade inte den utväg som herr Ohlin gjorde gällande, att man kunde låta bägge delegationerna vänta genom att inte avgöra frågan. Den möjligheten fanns alltså inte.

Nu glömde herr Hjalmarson att tala om, hur herr Hjalmarson skulle ha röstat. Skulle herr Hjalmarson ha röstat för Chiang-delegationen och godkänt dess fullmakt eller skulle han rent av lagt ned sin röst? Skulle han iakttagit den passivitet, som högern nu gisslat i många år i fråga om den svenska politiken i FN?

Beträffande sedan herr Hjalmarsons uttalande om vår politik i allmänhet, så utvecklade han där några allmänna synpunkter, som i vissa avseenden överensstämde med vad han sagt förr men på andra punkter innehöll något nytt. Först och främst ville han oerhört starkt betona, att alliansfriheten, som även han och hans parti anslutit sig till, är något mycket temporärt och betingat av nuvarande politiska och strategiska förhållanden, och att detta skall göras mycket tydligt och klart utåt. Nu får jag säga, att jag vet inte om herr Hjalmarson är rätte mannen att svara för svensk utrikespolitik utåt i den mån hans politik skiljer sig från den officiella politik som föres. Jag tycker nog, att när han betonar i denna grad det temporära i den svenska politiska linjen, är han inne på ett sluttande plan.

Hans andra synpunkt var — den har han utvecklat tidigare — att vi skola förankra vår politik i Förenta Nationerna, och då är det särskilt Achesonplanen som för honom är det nya, där Sverige nu skall slå in på en politik,

Meddelande av utrikesministern.

som närmare överensstämmer med hans känslor. Nu är det ju så, att när man talar om Sveriges förhållande till Förenta Nationerna, äro vi alla eniga om att inta en positiv ståndpunkt och göra det bästa möjliga av Förenta Nationerna. Och så förhåller det sig ju också med Achesonplanen. Det är klart att alla äro vi ense om att i den mån den kommer till tillämpning skola vi försöka få ut bästa möjliga resultat av densamma. Men herr Hjalmarson har här en avvikande synpunkt på det sättet att han vänder sig mycket starkt mot att regeringen eller jag uttalat att vi inte vilja dragas in i ett världskrig på grund av en rekommendation från Förenta Nationernas församling. Herr Hjalmarson säger, att i det enda fallet då en sådan deklaration för oss skulle ha intresse skulle vi ställa oss utanför. Han menar tydligen, om man översätter det litet mera konkret, att om här blir ett krig mellan östmakter och västmakter, ett krig som utlöser en reaktion av Förenta Nationerna, vore det orimligt att vi skulle ställa oss utanför just i det fallet. Det innebär såvitt jag förstår att han menar, att om det uppnås en rekommendation med två tredjedels majoritet i församlingen för ett ingripande, skall Sverige frivilligt ingripa i det kriget och alltså ställa upp på västmakternas sida. Jag vill i förbigående säga, att då herr Ohlin i en replik till herr Edberg kom in på denna fråga, som även andra talare varit inne på, och menade att det skulle finnas en motsättning mellan mig och statsministern och mellan mig och herr Edberg i detta avseende, emedan jag skulle ha sagt, att vi skola ta ståndpunkt i förväg, under det att statsministern sagt, att vi skola bedöma varje fall där det uppkommer, så tror jag att denna motsägelse inte är svår att genomskåda. Herr Ohlin har säkert redan gjort det. En sak är att säga, att vi ha som riktlinje att vi inte vilja bli indragna i ett världskrig på grund av en rekommendation, men huruvida den situationen föreligger i

det ena eller andra fallet får naturligtvis bedömas i det enskilda fallet, det har jag sagt många gånger. Det finns ingen som helst motsättning i detta till att man har en allmän riktlinje, som man också bör deklarera. Nu förstår jag, att herr Ohlin anser att vi skola hålla det öppet, om vi vilja ge oss in i ett världskrig eller inte, men det anser jag ju vara alldeles felaktigt. Jag tycker att det är av stor betydelse för oss själva, inte minst med tanke på det läge vi komma att befinna oss i, att vi på förhand förberett den politik vi komma att föra.

För att återgå till herr Hjalmarson har han velat mycket starkt hålla på Förenta Nationernas verksamhet såsom kollektivt säkerhetssystem och helt inordna Sverige i detta system. Därmed ha vi fått in på omvägar, kan man säga, ett engagemang, som inte skiljer sig så mycket från att vi skulle komma med t. ex. i Atlantpakten. Nu är frågan om det kollektiva säkerhetssystemet och om sanktionernas tillämpning, när världen är i ett läge som det nuvarande med stark splittring, ändå inte så förfärligt enkel. Det är inte bara här i Sverige vi ha betänkligheter mot detsamma; sådana komma ofta från utlandet. Men även i länder, som mycket starkt gått in för denna politik, finns det många varnande röster för att man skulle fästa för stor vikt vid den kollektiva säkerheten och tro, att när man bygger sin politik på den kommer man att uppnå resultat. Jag vet inte om herr Hjalmarson läst en nyligen utkommen bok av mr Kennan, nyutnämnd amerikansk ambassadör i Moskva; annars skulle jag varmt rekommendera den boken till hans studium. Han vänder sig mycket bestämt mot det han kallar juridisk-moraliska betraktelsesätt i internationella frågor, som enligt hans mening dominerat i hög grad inom den amerikanska opinionen och som där allttjämt spelar en mycket stor roll. Han menar att detta sätt att alltid vilja moralisera utgår från en underförstådd

Meddelande av utrikesministern.

mening att alla länder äro ungefär lika, ha samma levnadsstandard och förstådd mening att alla länder äro ungefär lika, ha samma levnadsstandard och moralkodex, om jag så får kalla det, och att de äro mottagliga för samma argument och samma betraktelsesätt. Och så kommer man in på sådana där idéer som det moraliska bedömandet av Kina, utan att man mycket vet om hur Kina för egen del reagerar mot detta moraliska bedömande — denna sista reflexion var min egen. Mr Kennan framhåller mycket starkt, att många gånger är detta betraktelsesätt ägnat att skärpa en uppkommen situation eller också att leda till att det blir ett moraliserande utan vidare effekt. Och det sammanhänger också med detta litet formella sätt att behandla frågorna, som skiljer så starkt mellan internationella krig och inbördeskrig. Ett inbördeskrig är något som inte angår den internationella organisationen, det internationella kriget är ett brott, som skall beivras med organisationens hela makt. Ja, han går så långt att han uttrycker stark skepsis om över huvud taget småmakterna böra dragas med i sanktionssystemet, eftersom den trygghet som kan finnas i alla fall vilar på de stora makternas alliansmöjligheter. Jag vill bara framhålla detta, ty jag tycker att när herr Hjalmarson kommer till dessa problem, tar han på dem oerhört lätt och försöker popularisera uttryckssättet i alltför hög grad.

Ja, det är ytterligare ett tredje drag i herr Hjalmarsons politiska program jag inte kan underlåta att säga något om, och det är när han kommer in på det skandinaviska försvarssamarbetet. Jag har nog aldrig fått riktigt klart för mig hur långt herr Hjalmarson vill gå på den linjen, men jag såg nyligen i en artikel i Svensk Tidskrift, som skildrade högerns unga garde, att det där hette, att 1950 gjorde sig herr Hjalmarson för första gången till förespråkare för tanken på en militär gemenskap mellan de skandinaviska länderna, som inte skulle

inskränka sig till teknisk samverkan. Författaren hade emellertid glömt att mer än ett år tidigare regeringen hade haft sådana förhandlingar och under en lång, lång tid sysslat med detta problem. Sedan heter det i artikeln, att genom detta herr Hjalmarsons utrikespolitiska program skulle Sverige naturligt inordnas i det västliga försvarssystemet utan att därför behöva ansluta sig till Atlantpakten — en åtgärd, som tills vidare för vår del av flera skäl saknar aktualitet. Och så heter det vidare: »Det var då högern åter ryckte till sig initiativet i den utrikespolitiska debatten.» Jag vill ingalunda göra herr Hjalmarson ansvarig för en karakteristik, som någon författare i Svensk Tidskrift gjort sig skyldig till, men jag tycker nog att hans skandinaviska program är ganska otydligt och oklart, och jag måste även på den punkten säga, att jag fruktar att om han fortsätter och förtydligar detta, kommer han på ett sluttande plan.

Till kommunisternas talesman skall jag inte säga mer än att om herr Gustav Johansson skulle komma med ett program, så skulle det väl vara denna fredspakt. Och nu skulle jag vilja begagna tillfället att fråga herr Gustav Johansson: Vad skulle pakten innehålla? Vi ha under flera år hört talas om att det fordras en fredspakt, men ingen auktoritet har hittills talat om vad den skulle innehålla. Det kan väl inte bara vara fråga om att en rubrik och hundratals miljoner underskrifter skulle vara tillräckligt för att lösa de akuta svårigheterna i detta fall.

Den svenska utrikespolitiken är ju grundad på den övertygelsen att det överensstämmer bäst med våra säkerhetsintressen att föra en alliansfri politik, som vi gjort under dessa år. Vi anse att om vi engagera oss i försvarssamarbete med andra länder, detta samarbete, även om det inte vilar på direkt avtal, dock måste uppfattas utåt som ett överenskommet försvarssamarbete, och då förlora vi fördelarna av den

Meddelande av utrikesministern.

alliansfria politiken. Skulle herr Hjalmarson fullfölja tanken på ett allmänt skandinaviskt försvarssamarbete, måste jag säga att det kan leda till att, om han skulle få sin vilja fram, detta skulle manövrera in Sverige i ett läge, där vi första dagen av ett världskrig skulle vara invecklade som krigförande part. Om det tillfredsställer våra trygghetskrav vill jag lämna osagt. Det är klart och naturligt att vi i första hand försöka tillgodose våra egna säkerhetsintressen, men vi ha naturligtvis också sinne för att vi inte på något sätt skola komma i motsättning till vad vi betrakta som övernationella värden eller komma i motsättning till eller skada några intressen, som vi själva måste sätta högt. Och det anse vi att vår politik beaktar. Vi anse att om vi genom vår politik kunna förebygga att friktionen skärpes i våra trakter mellan öst och väst, ha vi gjort en insats, som tillfredsställer även våra moraliska krav, alltså vid sidan av våra nationella egoistiska trygghetskrav. Försöka vi genom vår politik hindra att en tillspetsning sker mellan de kolliderande blocken på grund av förhållandena i vår region, betrakta vi det som om vår politik hade en viss betydelse i internationellt avseende.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr talman! Jag erinrar mig några ord, som utrikesministern fällde under radiodebatten för kort tid sedan om Sverige och FN-frågorna. Utrikesministern framhöll, att en förutsättning för att vi här i landet skola kunna föra en utrikespolitisk debatt, som skall kunna ge någonting i sak, är att vi låta bli att misstänkliggöra varandras motiv. Jag är tyvärr nödsakad att säga, att jag sällan har hört ett anförande så fyllt av osakliga insinuationer som det utrikesministern här höll. Utrikesministern framhöll, att när jag har sagt att vår alliansfrihet är betingad av vår nuvarande position, så betyder det att jag

skulle ha givit mig in på ett sluttande plan. Ja men, Ers Excellens, var det inte så, att vi allesamman voro överens om att för den händelse Ryssland skulle visa aggressiva avsikter mot Finland, vi voro nödsakade att ta vår ställning under omprövning.

Utrikesministern gjorde vidare gällande att min tankegång skulle vara den, att så snart två tredjedels majoritet uppnås i församlingen för vidtagande av sanktionsåtgärder, skulle Sverige engagera sig i konflikten. Detta sade utrikesministern efter det att jag här i kammaren kraftigt opponerat mig mot att vi i förväg skola binda vår handlingsfrihet efter det att jag tagit fasta på statsministerns deklaration i första kammaren för ett år sedan att vi böra pröva denna fråga från fall till fall och efter det att jag understrukit att denna deklaration uppfattats som den svenska linjen. Jag ber, herr utrikesminister, att få erinra om att bakgrunden till statsministerns uttalande i första kammaren var just samma frågeställning som i dag.

Man hinner tyvärr inte med att på den korta tid som tillmätes oppositionens talare — i motsats till talare från regeringsbanken — i en replik gå in på alla de frågor man skulle vilja beröra. För att anknyta till en tankegång hos herr Undén vill jag dock något utveckla varför vi på vårt håll känna ett behov av att ideologiskt motivera vår ställning i utrikesdebatten. Vi kunna icke nöja oss med att säga att kampen går vidare mellan de båda maktblocken och att den kollektiva säkerhetens tryggande efter FN:s stadgar ännu ligger långt i fjärran. Vi kunna icke nöja oss med det, därför att det icke är hela sanningen om vårt verkliga läge. Då skulle vi vara oärliga mot oss själva och mot omvärlden, om vi stannade där. Vi kunna icke känna oss till freds, om vi icke få ge ett klart uttryck åt var vi höra hemma, och om vi icke få understryka att FN-demokratiernas och speciellt västmakternas möjligheter att

Meddelande av utrikesministern.

hejda den kommunistiska aggressiviteten äro avgörande för vår egen existens som fria människor i ett fritt land. Finns det någon medborgare i detta land, som efter att ha övertänkt saken, kan ha någon annan uppfattning i denna fråga? Om så icke är fallet, varför skulle då inte detta sägas ut? Jag kan inte föreställa mig annat än att bakgrunden till herr Hammarskjölds artikel i Tiden måste vara ett behov av att deklarera samma sak.

Vad vi anmärka på i regeringens attityd är, att inläggen från regeringshåll i utrikesdebatten pendla mellan en otvetydig beklännelse till västerns ideal och ett besynnerligt betraktelsesätt von oben, en inställning av utomstående iakttagare som från en upphöjd åskådarplats ser på den bråkiga världen runt omkring. Ett exempel på det förra var statsministerns uttalande i förstakammardebatten den 7 februari i fjol. Ett exempel på det senare var utrikesministerns Strömstadstal. Denna pendelsvängning skapar osäkerhet, både här hemma och ute i världen, om vad vi egentligen mena, och ingenting kan enligt min tro vara olyckligare.

Herr talman! Eftersom jag har ännu någon minut till mitt förfogande vill jag sluta med att säga, att vi naturligtvis måste förbehålla oss rätten att välja och intaga en egen ståndpunkt, när vi finna detta vara sakligt påkallat. Men man får en känsla av att utrikesministern liksom vill, att vi skola anstränga oss för att intaga en egen ståndpunkt även i lägen, där man inte kan finna detta motiverat. Att ha en egen ståndpunkt har ju ändå inte något värde i och för sig, utan bakgrunden måste vara ett bestämt sakligt intresse. Jag kan emellertid icke hjälpa, att jag finner vårt ställningstagande t. ex. i den tyska frågan vara i någon mån ett uttryck för en sådan önskan att till varje pris pressa fram en egen mening.

Utrikesministern framhöll att jag uttryckt mig alltför populärt i debatten

här i dag. Ja, gärna det. Men en svensk utrikesdebatt kan i dagens läge icke främst få vara en angelägenhet för juridiska och diplomatiska experter. Den rör hela svenska folket. Den avser icke i första hand att klarlägga vissa tekniska specialfrågor, som i mitt tycke ha kommit alltför mycket i förgrunden i dag. Debatten gäller framför allt vår egen framtid som fria medlemmar i det västerländska samfundet.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Utrikesministern sade nyss, att syftet med FN:s aktion måste vara att främja fria val i Västtyskland och att man varit av den uppfattningen att enda vägen att nå detta mål var via en FN-aktion av det slag som förekommit. Man ville uppnå att antingen Ryssland av den påtryckning som den nya situationen innebar skulle förmås att ta faktiska steg i riktning mot fria val eller också att Ryssland skulle avslöja sig som ointresserat av sådana val. När utrikesministern säger att FN:s åtgärder icke skola rikta sin udd mot ena sidan — och det gjorde inte hans förslag, där man endast talade om fyrmaktsbehandling — vill jag svara: Ja, men om motståndet mot fria val under flera år har kommit från den ryska sidan, och om man vill skapa en situation som ökar utsikterna för dylika fria val, så torde det vara ofrånkomligt att FN:s aktion i viss mening riktar udden just mot den ryska sidan. Däröver kan Sovjetryssland, som jag förut sade, icke beklaga sig.

Utrikesministern sade vidare, att i frågor som gälla öst och väst, där vi kunna åstadkomma ett närmande mellan de båda, böra vi göra det. Det förväntas av oss. Ja, men herr utrikesminister, inte är väl frågan om fria val i Tyskland och den svenska aktionen i samband därmed ett sådant spörsmål, där utrikesministern hoppats att genom sin aktion kunna minska motsätt-

Meddelande av utrikesministern.

ningarna mellan öst och väst? Om så är, måste jag säga att utrikesministern i sin bedömning är mera ljusblå än jag tilltrött honom att vara.

Att vi i FN icke alltid skola ta position för västmakterna är så självklart, att jag inte behöver uppehålla mig vid det. Vi skola i varje fråga ta sådan ställning som vi anse vara riktig, med beaktande bl. a. av vilka utsikter vi ha att göra nytta och vilka risker vi ta att skada Sverige.

Utrikesministern talade om att den ogynnsamma tidningsreaktionen har förekommit mest i Sverige. Men utrikesministern förbigick på ett vill jag säga anmärkningsvärt sätt — och han gav därigenom kammaren närmast ett motsatt intryck än det verkliga — att reaktionen på bestämmande håll både i Västtyskland och på andra håll bland västmakterna har varit mycket ogynnsam för Sverige. Det bör icke undanhållas allmänheten genom att utrikesministern begränsar sina observationer till tidningspressen. Där kan man ju säga att vi ha haft tur, när vårt initiativ har kommit att observeras så pass litet som fallet varit i vissa länders press.

Vidare sade utrikesministern: »Vi vilja icke att Sverige drages in i ett världskrig.» Han gick så långt, att han tycktes vilja antyda att det inte råder enighet om den saken. Det var det mest beklämmande i utrikesministerns anförande här. Vi ha ju understrukt dussintals gånger här i riksdagen, att vi äro överens om att Sverige bör försöka hålla sig utanför ett krig. Men utrikesministerns referat av min ståndpunkt var sådant, att det väl skulle ha kunnat motivera mycket indignerade tonfall. Om jag ville använda samma metod skulle jag kunna säga: Jaså, vill regeringen föra en sådan politik, att den i förväg accepterar och förklarar att den kommer att visa vilken undfallenhet som helst gentemot Moskva hellre än att tänka sig att tillgripa försvar?

Utrikesministern skulle säkert komma att avvisa en sådan tolkning. Det är inte referat av den art utrikesministern använder som befrämja ett klargörande av ståndpunkterna.

Det som jag har hävdad i dag och tidigare är, att utrikesministerns allmänna deklarationer om hur vi böra handla och inte handla i tänkta situationer i FN, äro inte klargörande och kunna leda till misstolkning, rent av, av den art jag här nyss nämnt, och att det därför är bättre att uttala sig så som statsministern gjorde i första kammaren i debatten i fjol, där det inte förekom någonting av utrikesministerns allmänna deklarationer. Jag vill dock slå fast, att vi äro överens om själva målsättningen här, nämligen att försöka hålla Sverige utanför krig.

Sedan vill jag också slå fast en annan sak nämligen att utrikesministern har betonat att om säkerhetsrådet fattat beslut om FN-åtgärder, så är Sverige förpliktad att delta och kan alltså i det fallet icke åberopa neutralitet. Jag vill också slå fast att utrikesministern förklarat, att om församlingen rekommenderar åtgärder, så skola vi ta ställning i varje särskilt fall. Vi komma alltså då att förbehålla oss att i vissa fall icke hävda vår neutralitet. Jag tror det är värdefullt om svenska folket får klart för sig att detta är regeringens ståndpunkt och icke någon sådan onyanserad neutralitetsståndpunkt som understundom sagts. Det som behöver understrykas i dag efter debattens uppläggning, där man så tydligt ansträngt sig på en del håll inom regeringspartiet att överbetona motsättningarna, är väl ensidigt om själva målsättningen att bevara fred och frihet, om alliansfrihet. Men det måste vara berättigat för oppositionen att hävda, att regeringen kan begå misstag i sin utrikespolitik, och det måste vara möjligt att framföra dessa kritiska anmärkningar, utan att det ögonblickligen skall sägas: »Då äro ni

Meddelande av utrikesministern.

alltså utanför den gemensamma ramen.»

Hans excellens herr ministern för utrikesärendena **UNDEN**: Herr talman! När herr Hjalmarson förklarade, att han sällan hade hört något sådant misstänkliggörande anförande, som tillika var fullt av osakliga insinuationer rörande hans motiv, ber jag att få säga, att jag inte begriper någonting av herr Hjalmarsons ord. Jag har inte misstänkliggjort honom på något sätt och inte på något vis talat om hans motiv. Jag har bara försökt att analysera hans politik, hans politiska program, och jag har på några punkter måst röra mig med förmodanden, eftersom det var så pass dunkelt framfört. Nu hade ju herr Hjalmarson tillfälle att klargöra sin politiska inställning, men det gjorde han inte. Jag använde ju bl. a. en artikel med uttalanden om herr Hjalmarson för att tala om, att jag själv var förvånad över att han redan 1950 trätt fram med sitt eget utrikespolitiska program och ryckt initiativet till högerpartiet. Det må vara förklarligt att jag är intresserad av hur herr Hjalmarson ser på frågan om det försvarspolitiska samarbetet. Några som helst försök till misstänkliggöranden låg det inte i mitt anförande.

Då herr Hjalmarson nu betonar, att han upprepade gånger sagt att vi måste bevara vår handlingsfrihet i händelse av rekommendationer från generalförsamlingens sida, så är detta visserligen sant. Men han har ju också vänt sig mycket starkt mot mina uttalanden, att om vi löpa risk att dras in i ett världskrig, måste vi ställa oss utanför. Han har då sagt, att i det enda fall som är av intresse för oss, vilja vi ställa oss utanför. Vad kan man dra för slutsatser av herr Hjalmarsons ord på den punkten?

Herr Ohlin kom tillbaka till den tyska frågan och undrade, om jag var så naiv att jag trodde, att motsättningarna

mellan väst och öst här skulle kunna mildras. Detta var, som jag redan förklarat, inte alls motivet till det svenska förslaget, utan motivet var att vi ville försöka få till stånd en procedur, som var sakligt sett mera tillfredsställande. Det är ju så, att när man har en sakligt stark ståndpunkt händer det ibland, att den visar sig ha förutsättningar att överbrygga motsatser. Och jag kan gärna tillägga, att om en viss irritation på sina håll gjorde sig gällande över det svenska förslaget, så kan denna kanske förklaras av att förslaget för många som togo del av det verkligen var mycket lockande, när det gällde att ta ståndpunkt oberoende av den allmänna linjen. Det var väl detta som vållade irritationen. Så snart det blev klart att röstsiffran för förslaget skulle bli mycket låg lade sig irritationen fullständigt.

Sedan sade herr Ohlin några ord om att jag hade yttrat mig på ett sätt som var beklämande, och då komma vi på nytt tillbaka till frågan om förhandsdeklarationer. Jag tror att herr Ohlin mycket väl förstår, att man i förväg kan göra en förklaring om att vår målsättning är att inte låta oss dras in i ett världskrig, och den förklaringen är inte onödig. Den är tvärtom av mycket stor betydelse just när det gäller Achesonplanen, eftersom denna teoretiskt sett gör det möjligt att i händelse av en akut konflikt, som kan sätta världen i brand, votera fram en rekommendation innebärande ett förordande av militära sanktioner. Då är det viktigt och värdefullt att vi från svensk sida på förhand gjort klart, att vi i en sådan situation önska försöka att föra neutralitetspolitik. Lika klart är det ju, att vi komma att göra motstånd mot varje försök att angripa vårt territorium och att hela vår väldiga försvarsbudget inte är till för någonting annat än att vi om möjligt skola hålla vårt territorium intakt i händelse av en konflikt. Den där lilla analogien

Meddelande av utrikesministern.

om att vi skulle underlåta att uttala oss, därför att vi kunde komma i den situationen, att vi behövde ge efter för några slags krav, som vore oförenliga med vår politik, tror jag således inte har någon större betydelse. Gäller det ett hot om att vi skulle bli utsatta för angrepp eller för genommarsch eller någonting sådant, är det fullt klart att vi med all vår kraft komma att mot-sätta oss detta.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HEDLUND**: Herr talman! Rapporten om FN-frågorna visar, att det finns ett mycket starkt intresse för att angripa problem av skilda slag. Även om resultatet på ett flertal punkter kan synas magert i förhållande till önskemål och förväntningar, få vi besinna vilka gigantiska problem det är fråga om och således granska resultatet med hänsyn härtill.

Den alldeles övervägande delen av svenska folket är säkert i hög grad intresserad av internationellt samarbete. Men utan vidare måste man konstatera, att det finns åtskilliga grupper, som faktiskt göra det internationella samarbetet en otjänst; grupper som ligga vid sidan av de rent negativa och de pessimistiska och som aldrig kunna se några framkomliga vägar eller ens vilja göra några försök. Det finns entusiaster, som äro så gripna av sin vilja att göra någonting, att de tappa förmågan att bedöma vad som över huvud taget är möjligt och att forma sina strävanden i förhållande därtill. Efter några fruktlösa försök att realisera vad som vid en närmare eftertanke framstår som ogenomförbart äro de färdiga att kasta yxan i sjön. Alla förutsättningar saknas, menar man, för fortsatt arbete. Det är sådana som tro, att farkosten kan användas redan på det stadium, då endast konstruktionsritningarna föreligga och alltså inte beakta nödvändigheten av att på en blank köl foga plankor till plankor. De inse inte, att man först se-

dan båten verkligen gjorts sjöduglig kan använda den på en stormfylld ocean.

Hur kan man egentligen tänka sig, att problemet fred på jorden, för att nu ta det största i detta sammanhang, skall kunna lösas i en handvändning och att vad som i årtusenden varit föremål för drömmar hos stora delar av mänskligheten helt plötsligt skulle bli verklighet? Det är de oavbrutna, envisa strävandena att ta nya tag efter misslyckandena och att ihärdigt arbeta mot det stora målet, freden, hur många generationer det än må kräva, som leder till resultat. I det hänseendet har jag med glädje ansett mig kunna instämma i vad dagens meddelande från utrikesministern avslutningsvis innehåller.

Även i vårt land har man på sina håll hemfallit åt vad jag skulle vilja kalla överoptimismens pessimism. Man har menat, att det inte finns någon anledning för oss att vara med i Förenta Nationerna, om vi på förhand veta, att vi kanske inte så sällan kunna bli tvungna att förhålla oss passiva gentemot en rekommendation exempelvis i anslutning till Achesonplanen. Är det inte då bäst att vi genast lämna Förenta Nationerna, har man frågat.

Här förbiser man först och främst skillnaden mellan bindande beslut och rekommendationer. Såsom framgår av den tryckta utdelade redogörelsen föreligger det en betydande skillnad i både rättsligt och politiskt hänseende. Redan ordet »rekommendationer» anger ju, att medlemmarna måste ha en självständig rätt att bedöma, om de anse sig kunna efterkomma uppmaningen. Det finns ingen anledning för mig att upprepa vad den utförliga redogörelsen innehåller på denna punkt. Jag nöjer mig med att stryka under, att vi självfallet inte kunna efterkomma en rekommendation, om den för oss in i ett stormaktskrig.

Å andra sidan är det uppenbart, att vi i många lägen kunna och oförbehållsamt böra följa rekommendationer som ges. Så var fallet med biståndet i fråga

Meddelande av utrikesministern.

om sjukvården i Korea, och det är inte uteslutet att situationen kan vara sådan, att vi kunna finna motiv för att på generalförsamlingens rekommendation sända en frivillig trupp utan att därmed behöva påta oss risken att dras in i en stormaktskonflikt.

En annan kategori, som inte heller gör vår utrikespolitik några större tjänster utgöra de, som av skilda anledningar deklarerar sin ståndpunkt i så svävande ordalag, att ingen vet var de stå eller, för att tala konkret, huruvida de verkligen mena att vi skola behålla vår alliansfria linje. Man har från oppositionens sida vid åtskilliga tillfällen talat om att vår utrikespolitik skulle vara på glid. Det är inte bara i pressen utan också i anföranden av framstående oppositionsmedlemmar som man har kunnat finna just detta uttryckssätt. Jag förstår faktiskt inte vad man egentligen menar med ett sådant tal. I ideologiskt avseende har det väl från alla demokratiska partier gång på gång strukits under, att vi anse oss nära knutna till västdemokratien; folkdemokratien däremot är någonting för oss väsensfrämmande, ha vi sagt. Vår frihetslidelse medger här ingen kompromiss om ideologier. Dess bättre synas allt flera svenskar komma till insikt om den saken. Förekomsten av ulvar som avslöjas har väckt många förut sovande. Det uppdagade militärspionaget måste utlösa en skärpt vaksamhet både från myndigheterna och från allmänheten. Svenska folket i dess helhet måste väckas till insikt om de faror som här lura och om skyldigheten för alla och envar att hjälpa till att uppdaga de förrädare, som ytterligare kunna finnas. Ingenting får underlåtas i det hänseendet.

Till herr Johansson i Stockholm skulle jag vilja säga att upptäckten av de två senaste spionfallen inte, som han försökte göra gällande, på något sätt har samband med storpolitiken. Spionen A fastnade i polisens garn vid

rutinundersökningar; spionen B, som upptäcktes helt nyligen, hade själv fällt yttranden, som satte polisen på spåren.

I detta sammanhang skulle jag vilja säga ett par ord i anslutning till de omnämnanden av statsminister Kekkonens uttalanden som här gjorts av ett par talare, bl. a. herr Johansson i Stockholm. Kekkonen kunde i ett av talen nyligen inte använda nog starka ord för att ge uttryck åt sin förtrytelse över att det verkligen fanns folk i Finland, som inte satte sitt eget fädernesland på främsta platsen. Jag tror att vi ha anledning att göra samma uttalande för vårt lands räkning.

Herr Ohlin tog i dag åter upp frågan om vårt ställningstagande till Koreas brännmärkande som angripare. Herr Ohlin påstod att vi underlåtit att stämpla Kina som angripare. I dag, liksom när vi debatterade denna fråga i början av 1951, gör jag gällande att vi verkligen stämplade Kina som angripare och att vi skilde oss från majoriteten endast i fråga om metoden för detta brännmärkande. Jag skall inte gå närmare in på detaljerna utan bara omnämna, att den resolution som förelåg och blev antagen av majoriteten omfattade flera frågor, bl. a. frågan om sanktioner. Det var detta som gjorde att vi föredrogo att använda vår egen metod i detta sammanhang.

Beträffande den tyska frågan delar jag den uppfattning, som den svenska delegationen gav uttryck åt, och detta främst med hänsyn till tvenne förhållanden. Alternativet — västmaktsförslaget — tog nämligen sikte på en undersökning av förhållanden som äro kända över hela världen. Det är en känd sak att man inte har press- och yttrandefrihet t. ex. i Sovjetunionen och att man över huvud taget där inte har det skydd och den garanti, som man skulle göra undersökningar om. Det var alltså kända förhållanden man skulle undersöka. Det andra skälet som gör att jag kan ansluta mig till delega-

Meddelande av utrikesministern.

tionens ståndpunkt är att tidsbegränsning var stipulerad, varför risken för allt onödigt uppskov var eliminerad.

Herr Ohlin var inne på frågan om exporten från vårt land och avgifterna på exportvaror. Jag blev inte riktigt på det klara med herr Ohlins ståndpunkt. Kan det verkligen vara så, att herr Ohlin menade, att denna överenskomelse med industrien om konjunkturavgifter på vissa exportvaror inte borde ha träffats? I så fall skulle det vara mycket intressant att få veta detta.

Det har talats åtskilligt här om klokheten eller oklokheten i att på förhand dra upp riktlinjer för vårt utrikespolitiska handlande. Så mycket måste man fastslå, att några riktlinjer äro vi ändå tvungna att hålla oss med; vi kunna väl inte handla alldeles på måfå. Sedan är det en annan fråga hur långt vi anse oss vara i stånd att dra upp riktlinjer. Vi ha ju t. ex. en fast riktlinje, innefattande att vi skola stå fria från militärallianser. Men även om man anser att vi ha behov av vissa riktlinjer så betyder detta ej att vi böra på förhand göra deklarationer beträffande lägen, vilkas alla detaljer man inte på förhand kan överblicka. Men för min del anser jag att det ingalunda är fallet med deklarationen, att vi inte kunna följa en rekommendation enligt Achesonplanen i de fall vi därigenom nödgas delta i ett stormaktskrig eller löpa risk att indragas i ett sådant. Är man från folkpartiets och högerens sida beredd att ge sin anslutning till det sistnämnda uttalandet?

Herr förste vice talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr talman! Det var med stor tillfredsställelse jag tog del av inrikesministerns uttalande att det råder enighet i vårt land om den alliansfria linjen, och vi äro också eniga om att riktmärket för denna politik skall vara vårt
6 — *Andra kammarens protokoll 1952. Nr 7.*

lands frihet och fred. Inrikesministern berörde även det inre säkerhetsproblemet, och det är med anledning därav jag skulle vilja göra honom en fråga. Han kanske inte anser sig kunna eller böra besvara den, och om så inte sker, möter ingen kritik därför från min sida. Jag ville bara fråga om inrikesministern uppmärksammat den s. k. turisttrafik, som enligt uppgifter i tidningspressen lär pågå från Sverige via Berlin till östblocket och vars syften förefalla ganska klara för de flesta tänkande medborgare här i landet?

Jag kanske också, herr talman, får begagna tillfället att ge en liten replik till excellensen Undén. Jag måste över huvud taget opponera mig mot den taktik man understundom begagnar på regeringsbänken. Man vet att vi inom oppositionen ha en mycket begränsad tid till vårt förfogande — regeringsbänkens talesmän ha där ett stort försteg framför oss. Det är omöjligt att under loppet av några minuter hinna gå in på alla problem. Då man alltså inte gör detta, får man inte från regeringsbänken ta detta förhållande till intäkt för att vi inte önska diskutera alla de frågor som regeringsbänken tar upp. Det skulle vara mycket glädjande om regeringen vore lika pigg på att diskutera alla spörsmål som oppositionen för fram.

Utrikesministern yttrade att han inte velat framföra några insinuationer beträffande mina motiv. Nå, låt oss då lämna motiven. Men de förmodanden, som utrikesministern gjorde, voro ett uttryck för en mycket osaklig insinuation. Jag konstaterar med tillfredsställelse att utrikesministern uppenbarligen icke vidhåller att vår ställning när det gäller alliansfriheten skulle kunna karakteriseras som en politik »på det slutande planet», och att han inte heller längre vidhåller sitt förmodande beträffande vår ståndpunkt i sanktionsfrågan. Samtidigt, herr talman, vill jag framhålla att vi alla önska att vi inte skola

Meddelande av utrikesministern.

bli indragna i ett stormaktskrig. Därom råder det inga delade meningar.

Får jag till sist, herr talman, också besvara utrikesministerns fråga om det skandinaviska försvarsproblemet. Utrikesministern vet precis lika bra som jag att vi tagit upp denna fråga med tanke på den situation, som expertisen ansett vara den mest sannolika vid ett krigsfall i Norden, nämligen situationen vid ett angrepp som drabbar oss alla här i Skandinavien. Vi ha understrekit att vi för denna eventualitet böra undersöka, vad vi kunna göra för att förbereda försvaret. Det är omöjligt att ge en samlad översikt över alla de konkreta problem som i sådant fall aktualiseras — det är jag inte i stånd till. Vi ha emellertid hemställt till regeringen att förutsättningslöst få resonera om dessa ting. Vill regeringen vara med därom?

Herr **OHLIN** (kort genmäle): Herr talman! Utrikesministerns förmodan, att irritationen i utlandet berodde på det svenska förslagets utomordentligt överlägsna egenskaper, kastar ett blixtljus över hans bedömande av dessa frågor. Jag lämnar det för alla att betrakta.

Till både utrikesministern och inrikesministern vill jag säga, att den ståndpunkt vi i folkpartiet klart och bestämt deklarerat går ut på att vi skola försöka hålla Sverige utanför ett krig, detta genom en alliansfri hållning, en positiv FN-politik jämte den nordiska kontakt jag nämnde i mitt första anförande. Vi anse — och jag exemplifierade detta utan att överdriva motsättningen härvidlag till regeringen — att den något mer positiva hållning till FN, som vi rekommenderat, är mer ägnad än regeringens linje att bevara Sveriges fred. Detta trots att vi flera gånger påpekat att själva målsättningen är densamma.

Jag tror också att en sådan politik som vi förordar är mer ägnad att ge

Sverige stöd, för den händelse vi skulle bli angripna, och man kan kanske inte helt bagatellisera den sidan av saken. Jag konstaterar, medan vi nu tala om vad som *inte* säges, att det på regeringsbänken nästan alltid råder en fullständig tystnad kring detta ämne, hur vi skola kunna skapa bästa möjliga förutsättningar för att Sverige inom ramen av vår utrikespolitik skall erhålla stöd om vi bli angripna.

Herr Hedlund talade om exportavgifterna och frågade om jag menade, att överenskommelsen med industrien inte borde ha träffats. Men, herr Hedlund, här har handelsministern ansträngt sig för att förklara för svenska folket att det inte finns några exportavgifter utan något helt annat som heter konjunktur-utjämningsavgifter — vilka utlandet har missförstått. Och så finna vi, trots allt detta, att inrikesministern själv missförstår och sammanblandar konjunkturutjämningsavgifterna med exportavgifterna. Vad jag i detta sammanhang talat om gällde statsministerns plan på verkliga exportavgifter på *alla* varor, förmodligen riktade mot vissa marknader. Jag skulle vilja råda inrikesministern att studera detta projekt, och sedan vore det intressant att höra vad han i dagens läge anser om det.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HEDLUND**: Jag förstår att herr Ohlin avser avgifter som aldrig funnits, det förstår jag nu efter det senaste klarläggandet. Jag trodde att herr Ohlin i sitt första anförande syftade på sådana avgifter som verkligen hade uttagits och inte bara på sådana, som det varit tal om.

Jag konstaterar att man både från högerns och folkpartiets sida visserligen klart framhåller, att vi önska fred, att målsättningen är fred — för att nu tala med herr Ohlin — men att man vägrar att besvara min fråga, huruvida man är villig att efterkomma en FN-

rekommendation enligt Achesonplanen, även om detta för oss in i ett stormaktskrig.

Herr **OHLIN** (kort genmäle): Herr inrikesministern får ursäktas mig, men jag tycker att detta var det mest fantastiska yttrande jag hört i andra kamraren. Jag har ju i min principdeklaration redan besvarat denna fråga genom att säga, att målsättningen bör vara att hålla Sverige utanför krig. Och så frågar inrikesministern: Vill herr Ohlin då vara med om en politik som för oss in i kriget? Nej, jag upprepar att det är min bestämda övertygelse att Förenta Nationerna är en institution som har vissa möjligheter att bevara freden, att det är i Sveriges intresse att denna organisation stärkes och att vårt land genom en positiv hållning i FN — så långt detta är möjligt med den allmänna målsättningen för vår utrikespolitik — får större utsikter att bevara freden än om vi i FN inta en annan ställning.

Herr **HJALMARSON** (kort genmäle): Jag har t. o. m. ännu lättare, av rent tekniska skäl, än herr Ohlin att besvara herr Hedlunds fråga, eftersom jag redan i min förra replik strök under — såsom inrikesministern kanske observerade — att vi alla äro överens om målsättningen att undvika att bli indragna i en stormaktskonflikt.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HEDLUND**: Herr talman! Herr Ohlin hör ofta fantastiska saker här i kamraren, och jag antar att han hör sådana på andra håll också, men det må stå för hans egen räkning. Det var inte målsättningar och önskemål det var tal om här utan riktlinjer. Jag förutsätter nämligen att varje vettig människa är på det klara med att vi skola försöka hålla oss undan krigets fasor, men frågan är vilken väg herrarna vilja vandra mot det målet. Äro ni beredda att avstå från att delta i sank-

Meddelande av utrikesministern.

tioner som kunna dra in oss i krig? På den frågan får jag det svaret, att på den och den vägen finns det ännu större utsikter. Jag kan inte få ett ja eller ett nej på min klart uppställda fråga. Detta tillåter jag mig konstatera.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Jag skall egentligen inte blanda mig i detta, men det är väl möjligt att både herr Ohlin och herr Hjalmarson har velat göra en sådan förhandsförklaring, fastän det inte kom så tydligt fram som det gjorde i min tidigare förklaring för regeringens räkning, som de då kritiserade, nämligen att man på förhand kunde säga, att om ett efterkommande av en rekommendation om militära sanktioner skulle innebära att vi skulle vara invecklade i ett världskrig, säger man nej. Jag skulle alltså bara vilja ge herrar Ohlin och Hjalmarson den förmånen, att de anses ha anslutit sig till en sådan förhandsförklaring om vi inte få höra någon opposition emot detta.

När det gäller den tyska frågan nöjde sig herr Ohlin med en lustighet om det svenska förslaget. Jag hade ju framfört en ganska utförlig kritik av det förslag som hade framlagts från västmakts håll, och jag har inte sedermera från herr Ohlin hört några invändningar mot detta, bortsett alltså från denna lilla lustighet, att det var någonting otroligt att jag tänkte mig att detta förslag på grund av sina förtjänster skulle kunna anses som farligt. Ja, herr Ohlin, det var verkligen så att det ibland anfördes att förslaget var väldigt besvärande, eftersom det ju kunde hända att det var många som skulle rösta på det. Det var just detta som sades under hand och som kanske, såsom jag sade, förklarar irritationen.

Herr **HAGBERG** i Luleå: Herr talman! Det är några frågor som jag skulle vilja ytterligare beröra.

Meddelande av utrikesministern.

Jag noterade redan vid remissdebatten med tillfredsställelse att den svenska delegationen i Förenta Nationerna i några uppmärksammade fall hävdade en annan mening än Förenta staterna.

Man kan kanske antaga att utrikesministern, när han i höstas förklarade att Förenta Nationerna inte få bli ett bihang till Atlantpakten, hade det faktum i tankarna, att Förenta Nationerna för närvarande i mycket äro ett bihang till Förenta staternas utrikespolitik. Och han kanske tänkte på sådana fakta som att Förenta staterna kontrollera alla utskott i generalförsamlingen liksom i Förenta Nationernas elva specialorgan, att tre fjärdedelar av sekretariatets medlemmar äro amerikaner, att efter diverse utrensningar nästan hela FN-personalen består av amerikaner eller personer från atlantpakt-länder, att den amerikanske chefen för polisen, Hoover, öppet låtit förkunna att man skulle öka antalet agenter i Förenta Nationernas sekretariat och permanenta organ samt att s. k. oamerikansk verksamhet beivras, vilket enbart kring årsskiftet 1950/51 ledde till att ett sjuttio-tal medarbetare i Förenta Nationerna avskedades på grund av opålitlighet mot Förenta staternas politik.

Om allt detta och om några liknande skandaler berättas ingenting i regeringens redogörelse. Men det är lika fullt mycket alarmerande för alla dem som önska att Förenta Nationerna skola fylla sina stora, självpåtagna uppgifter och verkligen bli ett organ för samarbete mellan makterna i stället för ett organ i en maktgrupps händer mot en annan.

Det kan sägas, att tecken på ett tillfrisknande framträda och att den amerikanska FN-politiken blir impopulär, ja, avskydd i en del FN-kretsar och hotar att beröva Förenta staterna den prestige som ännu kan finnas kvar. Vi mena därför, att det inte finns anledning att kasta yxan i sjön, även om

mycket inträffat som berövat Förenta Nationerna dess förtroende som ett organ för fredens sak.

Herr utrikesministern har i sitt på många punkter mycket förståndiga anförande för en stund sedan bemödat sig om att förta intrycket av de avvikande meningar, som från den svenska regeringen framförts gentemot Förenta staterna i fråga om Förenta Nationernas politik. Det är som om han bad om ursäkt för att han gått emot amerikanerna i den tyska frågan. Det är att i grunden vanställa hela situationen när man å ena sidan framställer den tyska demokratiska republiken såsom en polisterrorns hemvist och å andra sidan förtiger den nazifierade politik som nu genomföres i Västtyskland och särskilt av Förenta staterna. Men man kommer inte ifrån sådana fakta, som amerikanernas egna erkännande, att åttio procent av all administrativ personal i dess ockupationszon tidigare varit nazistiska ämbetsmän, att till och med cheferna i den nya Bonnstaten äro f. d. medlemmar i nazistiska partiet och att samma människor återinsatts i den tunga industrien i Ruhr och i spetsen för den nya Wehrmacht som amerikanerna ha genomtrumfat. Och det är fakta som man inte finner motsvarighet till i den tyska demokratiska republiken. Däremot kan nog herr Undén i sin egen press då och då finna exempel på varför ingripanden ha företagits. När man öppet i socialdemokratisk press här i landet skryter över alla sabotage och alla ogärningar som begås mot den nya regimen i östra Tyskland, så kanske detta kan förklara en hel del.

Min partikamrat Gustav Johansson har redan berört den finske utrikesministerns tal den 29 januari. Huvudinnehållet är ju känt. Finland kan stå neutralt i ett storkrig om det inte angripes från skandinaviskt område, men Norges och Danmarks anslutning till Atlantpakten har i verkligheten skapat

Meddelande av utrikesministern.

den enda krigsfaran, och en fruktansvärd krigsfara, för Finland. Det är en mycket svår anklagelse, väl den starkaste anklagelse som anförts under fredstid av en ansvarig nordisk statsman mot kolleger i andra länder.

Men den saken berör ju lika omedelbart vårt land och vårt folk. Vägen till Finland och Sovjetunionen går genom och över svenskt område. Samma öde, att indragas i det av amerikanerna propagerade och även planlagda kriget, hotar vårt land i det ögonblick Atlantpaktens stridskrafter från Norge-Danmark gå till aktion mot Finland-Sovjetunionen, och detta understryker även vad herr Gustav Johansson här har sagt: Faran kommer från väster.

Att Sveriges regering hållit god min i detta elaka spel är förvånande. Det kan inte vara i god tro som den upprepade gånger uttalat sin förståelse för Norges anslutning till Atlantpakten, respektive sin tillfredsställelse över den väldiga militära upprustningen i Norge och Danmark. Island är redan ockuperat, men är det mycket annorlunda med Norge och Danmark?

Jag vill utöver vad herr Gustav Johansson nyss har erinrat påminna om att den norske justitieministern just nu håller på med förslag till en grundlagsförändring, som skall byta ut den 130 år gamla förklaringen i grundlagen, att »Kongeriget Norge er et frit, selvständigt, udeleligt og uafhængeligt Rige», och byta ut den med den motiveringen, att det traditionella självständighetsbegreppet befinner sig i upplösning, att suveräniteten förlorat sitt värde och att grundlagens nuvarande bestämmelser stå, som det heter, i motsättning till Norges indragande i en trängre politisk, ekonomisk och militär gemenskap. Men vare sig från regeringens eller från den borgerliga oppositionens sida har man funnit något anmärkningsvärt i detta. Det är, mena vi, verkligen på tiden att man börjar se

efter vad det är som sker i det som synes ske. Och jag tror, att vill man objektivt pröva denna fråga, då måste man också erkänna att ett nordiskt samarbete bara kan bli till välsignelse för de nordiska folken om det syftar till att försvara fredens sak och att draga Danmark och Norge ur Atlantpaktens faror.

Utrikesministern började i dag med att säga, att en redogörelse för Förenta Nationernas verksamhet och Europarådet kunde bilda underlaget för dagens utrikesdebatt. Jag måste tyvärr säga, att han talade mycket allmänt om den första frågan och teg helt om den andra. Många brännande problem, som ha samband med Sveriges fred, ha förbigåtts med tystnad. Dit hör förvandlingen av våra grannländer Danmark och Norge till militära uppmarschområden för det propagerade kriget, vilket som den finske statsministern påvisat, skapar en dödlig fara inte bara för Finland utan också för Sverige, dit hör den tyska återupprustningen under Hitlergeneralernas ledning, dit hör Förenta Nationernas användning som ett medel för den amerikanska krigspolitiken mot Korea och Kina, för att nu bara nämna några exempel. Men dit hör också, vilket särskilt belysts av förra veckans smädekampanj mot det kommunistiska partiet och Sovjetunionen, Sveriges förhållanden till detta rike. Jag tillät mig redan för några år sedan uttrycka den meningen, att Sveriges förhållanden till Sovjetunionen förvandlats till den svenska utrikespolitikens huvudfråga. Detta har som sagt fått en ytterligare belysning under föregående vecka. Regeringen kan inte frånsäga sig medansvaret — för att inte säga huvudansvaret — för denna kampanj. Jag tänker därvid mindre på försvarsministerns engagemang än på det faktum, att den politiska polisen uppenbarligen många veckor i förväg kunnat furnera pressen med så kallat material, och att den socialdemokratiska pressen gått i spetsen i denna hysterikampanj

Meddelande av utrikesministern.

som till och med överträffar krigsärens värsta ansträngningar i denna riktning. Det är kanske tillräckligt att illustrera det hela genom att erinra om den seriösa och utomordentligt diplomatiskt genomförda processen mot den kvinnliga franska agenten och hennes medhjälpare för en kort tid sedan. Man var till och med så finkänslig i pressen att man presenterade henne som »ryska grevinnan», allt i det genomskinliga syftet att vilseleda allmänheten om den franska regeringens kunskapande i vårt land.

Många länder äro intresserade av vad Sverige har för sig. Det är mycket som tyder på, att man vare sig i öst eller väst tror alltför starkt på de svenska officiella neutralitetsförklaringarna. En dag kommer det säkert att visa sig, att den miljard dollar, som den amerikanska regeringen anslagit för underrättelseverksamhet i olika länder, även funnit mångsidig användning i vårt eget land.

Alla länder, även vårt eget, försöker få reda på så mycket som möjligt om vad andra länder i verkligheten ha för sig. I synnerhet är intresset stort, om man väntar sig en potentiell fiende i vederbörande land. Men frågan är ändå: Skall nu en sådan verksamhet som alla regeringar utföra och som alla människor avsky, verkligen tagas till utgångspunkt för en ensidig och hysteriskt präglad kampanj mot ett grannland, eller skall den behandlas som den verksamhet, som på motsvarande sätt bedrives av andra länder? För vår del är svaret självklart. Men om man i stället utnyttjar en affär, vars omfattning tills vidare inte är känd, för en kampanj av den senaste veckans storleksordning, då kan det bara uttolkas som en politisk spekulation med syften som äro lika långtgående som dess konsekvenser. Det är de, som vilja göra Sverige till en bricka i det planerade amerikanska kriget mot Sovjetunionen och folkdemokratierna, som ha intresse av denna kampanj. Den ligger följaktligen i främmande maktens intresse, i detta fall i

Förenta staternas intresse. Att denna kampanj samtidigt utnyttjas i ett inrikespolitiskt syfte, för att kompromettera ett legalt politiskt parti, minskar inte huvudsyftet. Liksom kampanjen mot kommunismen var nazisternas första förberedelse för det andra världskriget, är kampanjen mot kommunismen i dag Förenta staternas motsvarande förberedelse, och den har fullt riktigt uppfattats och uppskattats av dess agenter i olika länder, däribland vårt eget.

I den senaste spionaffären har en person utpekats, som en gång var medlem i det kommunistiska partiet och som även haft en underordnad sysselsättning på en tidningsredaktion. I den förra spionprocessen blev det däremot fullt klarlagt, att den dömda aldrig varit medlem i någon kommunistisk organisation, men vad brydde sig pressen och den statskontrollerade radion om detta faktum? Vi mena, att man måste låta varje sak vara vad den är. Intet parti kan anklagas för enskilda medlemmars kriminella handlingar, därest det icke försvaret dessa. Det vare oss fjärran att anklaga det socialdemokratiska partiet för alla de fackliga förskingrare, som varit rekryterade i detsamma. Lika litet skulle det falla oss in att säga att medlemmar av folkpartiet ej kunna betros med ekonomiska uppdrag, eftersom en av dess främsta i Stockholm ställts under åtal och prickats för förskingring. Hela denna användningsmetod är typiskt amerikansk. Men under allt detta ligga fortfarande de utrikespolitiska spekulationerna. Det är det också för herr Ohlin, när han här talar om att det väsentliga med ertappade spioner inte är om de numera äro medlemmar i det kommunistiska partiet utan att deras politiska åskådning predestinerar dem till kriminella handlingar i Sovjetunionens tjänst. Det är, herr Ohlin, ett resonemang lika beklämmande och ohederligt, som om vi sade, att medlemmar av herr Ohlins parti är predestinerade till att begå kriminella handlingar.

Meddelande av utrikesministern.

Efter vad jag kan förstå var kontentan av herr Ohlins anspråk i dessa avseenden, att han ville förbjuda den socialistiska propagandan. Han ville förbjuda upplysningar om Sovjetunionen, såvida ej dessa upplysningar äro av den karaktären, att de anses kompromettera detta land. Konsekvensen av hans resonemang är också, att om en medlem i folkpartiet spionerar för Sovjetunionen, är det icke folkpartiet utan det kommunistiska partiet, som är ansvarigt därför. Det är ingen hemlighet, att många medlemmar av herr Ohlins parti ha sina politiska ideal i Förenta staterna och England, men det vore lika orimligt att anklaga hans parti för vad enskilda medlemmar eventuellt göra i dessa länders tjänst, låt mig säga på grund av sin politiska övertygelse, såvida de inte försvaras av folkpartiet. Det är lika orimligt som det är att lägga det politiska ansvaret på det kommunistiska partiet för en skadegörare mot vårt land, därför att han någon gång råkat inneha en kommunistisk medlemsbok.

Det är sedan gammalt en offentlig hemlighet att två folkpartitidningar i Stockholm bedriva systematisk verksamhet för att på hemliga kanaler skapa sig informationer om vad som försiggår i kanslihuset. Därigenom ha de också många gånger, och det har förvånat många, kunnat giva offentlighet åt innehållet i dokument, som då varit hemligstämplade. Herr Ohlin känner till denna sak. Det är mig inte bekant, huruvida han vidtagit åtgärder för att göra slut på denna smutsiga underrättelseverksamhet.

Jag tror, att herr Ohlin skall sopa rent framför egen dörr, innan han börjar med andras. Han har i sin plädering i dag för den amerikanska angreppspolitik, för det kalla kriget, för upprustningen och för sina krav på ett ekonomiskt-politiskt block mellan Sverige och västmakterna klarlagt, vad som döljer sig bakom försöken att göra det kom-

munistiska partiet ansvarigt för förbrytelser, som begås mot vårt land.

Den socialdemokratiske talesmannen, herr Fast, talade om att man skall hålla huvudet kallt, men faktiskt gav hela hans anförande i det avsnittet ett intryck av en utpräglad hysteri, som till och med överskrider vad man tillät sig under krigsåren.

Jag har ju varit 20 år i denna riksdag och jag har uppenbarligen bättre minne än många av dess äldre medlemmar. Jag vet vad man tillät sig under Hitlers storhetstid, vilka provokationer, vilka anklagelser, vilka åtgärder. Det är bara, tycker jag, så förnedrande, att det här finnes en mängd aktningstvårda människor som länge ha tillhört denna riksdag, som ännu ha dessa erfarenheter i minnet, och som komma ihåg, vilken smutsig byk som den s. k. Sandlerkommissionen fick ta hand om, och att dessa i dag inte alls låtsas om sina erfarenheter. Det kan hända, och jag är ganska säker därpå, att det kommer att bli samma resultat av dessa kampanjer, som det blev av de kampanjer, som drevs under krigsåren.

Herr talman! På kammarens bord ligga fyra utskottsutlåtanden över kommunistiska motioner. Ett har levererats av konstitutionsutskottet, de övriga av utrikesutskottet. De ha alla samband med utrikespolitiken, och en del talare i debatten ha varit inne på de spörsmål, som de behandla. Utan att representera samtliga förslag som vi ställt, så ge de i alla fall en del av vår uppfattning om hur den svenska utrikespolitiken skall bedrivas för att tjäna Sveriges sak.

I den av våra motioner som behandlats i konstitutionsutskottet ha vi tagit upp två frågor, nämligen dels frågan om riksdagens otillräckliga inflytande över traktater med främmande makter, dels frågan om riksdagens obefintliga inflytande över det stora spörsmålet om och när landet skall börja krig och sluta fred. Konstitutionsutskottet finner bestämmelserna och maktbefogenheterna

Meddelande av utrikesministern.

i fråga om traktater med främmande makter i princip väl avvägda, och det erinrar om att år 1921 genomfördes en uppmjukning av Konungens allena rätt i dessa avseenden. Men i verkligheten ligger ännu avgörandet hos Konungen själv i fråga om de viktigaste ärendena. Varken regeringen eller utrikesnämnden, med vilka Konungen har att samråda i vissa fall, kunna bestämma de beslut som fattas. Det gör en ensam människa, Konungen själv. Därtill kommer, som utskottet också påpekar, att Konungen själv avgör vilka frågor han finner vara av den vikt att samråd kan anses vara föreskrivet. Förhållandet är alltså detta: en ensam människa, Konungen, kan enligt vår grundlag ensam fatta beslut om krig eller fred. Viktiga avgöranden, av vilka hela folkets välfärd är beroende, ligga i händerna på en ensam människa. Hans sympatier respektive antipatier, hans fördomar, hans sinnesstämning kunna avgöra sådana beslut. I en situation när ett så ödesdigert beslut som det vilket gäller krig fattas, då blir riksdagens av konstitutionsutskottet återopade finansmakt av en ganska formell innebörd vad gäller själva kärnfrågan.

Vi anse inte detta för demokrati utan för demokratiens motsats. Det kan i en kritisk situation, såsom historien gett många exempel på, leda till en katastrof för folket. Flera mycket viktiga och långtgående beslut ha under senare tid fattats av Kungl. Maj:t på grundval av dessa stadganden. Både besluten om Sveriges anslutning till Marshallorganisationen, det bilaterala avtalet med Förenta staterna och beslutet om Sveriges medlemskap i Europarådet kunde fattas utan att riksdagen i förväg fick ta ställning därtill. Vi ha föreslagit en grundlagsändring, som berövar Konungen denna makt över liv och död för folket. Vi anse att denna makt skall läggas i riksdagens händer, och vi anse detta vara demokrati.

I motionerna nr 8 och 316 i andra

kammaren ha vi föreslagit att Sverige anmäler sitt utträde ur Europarådet och dess organ samt utträder ur Marshallorganisationen och uppsäger det bilaterala avtalet med Förenta staterna. Europarådet och dess organ liksom Marshallorganisationen ingå i det blocksystem, som med Förenta staterna som inspirator och delvis som organisator skapades efter kriget för att dela upp Europa i två fientliga läger. Europarådet har dessutom en parlamentarisk församling, sammansatt av riksdagarna i de länder som tillhöra rådet. Riksdagens ledamöter i denna församling äro inte bundna av några direktiv vare sig från riksdagens eller regeringens sida. De äro helt suveräna att medverka i vilken galenskap som helst, oansvariga och, om de vilja, ansvarslösa.

Denna europaförsamling har också handlat därefter. Den har fattat beslut i strid mot stadgan och mot förutsättningarna för europaförsamlingens verksamhet, och särskilt komprometterande är därvidlag dess beslut med 80 röster mot 5 att skapa en europaarmé, trots att detta beslut direkt strider mot stadgans bestämmelser. Detta erkännes också av utrikesutskottet. Mot vårt påstående, att Europarådet verkar som ett annex till Atlantpakten, erinrar utrikesutskottet om stadgans förbud mot att behandla militära frågor. Man tröstar sig följaktligen med att beslutet är olagligt och att i varje fall den svenska delegationen med hänvisning till stadgan inte medverkade vid beslutets tillkomst. Men detta är ju ytterligare ett skäl för Sverige, som inte vill delta i något block, som inte vill vara med i någon militärallians och som i händelse av ett storkrig vill upprätthålla neutralitet, att utträda ur denna komprometterade organisation.

Nu har europaförsamlingens beslut om en europeisk armé tagits om hand av Atlantpaksorganisationen, vars medlemmar till större delen även tillhöra Europarådet och dess organ. Euro-

Meddelande av utrikesministern.

paförsamlingen har alltså fungerat som ett förberedande organ när det gällt tillkomsten av Atlantpaktens europa-armé.

Marshallorganisationen tillskapades med den formella motiveringen, att den skulle främja de anslutna staternas ekonomiska tillfrisknande. Men motsatsen har blivit fallet. Dess största medlemsstater, England, Frankrike och Amerika, stå nästan inför statsbankrutt. Handeln mellan östra och västra Europa, som är ett så viktigt villkor för ekonomisk hälsa i vår världsdel, har minskat med 50 procent jämfört med förkrigstiden. Massarbetslöshet, omedelbart ekonomiskt krishot, fortsatt dollarbrist, inskränkt konsumtion, det är några realiteter i Marshallorganisationens kvarblivande s. k. tillgångar. Ändå allvarligare är om möjligt de militära och politiska konsekvenserna. Marshallplanen har befordrat omläggningen från fredsekonomi till krigsekonomi. Den har därjämte centraliserat kontrollen över de strategiska råvarorna i Förenta staternas händer och nästan förklarat det inre europeiska varuutbytet.

Amerikanerna skapade en administration, som skulle fungera som en arbetsgivare åt Marshallorganisationen, eller Parisorganisationen som den också kallas. Denna administration har nu bytt namn och väl också delvis funktion. I stället för Administrationen för ekonomiskt samarbete kallas den nu Administrationen för ömsesidig säkerhet. Utrikesutskottet bestrider att denna förändring uttrycker amerikanernas beslutsamhet att använda Parisorganisationen för det angivna militära syftet. Men man kommer dock inte ifrån att praktiskt taget varje amerikansk åtgärd på dessa områden har syftat till att befordra de amerikanska blockbildningssträvandena som det viktigaste ledet i krigsförberedelserna. Det är inte vår utan utskottets framställning som är missvisande på denna punkt.

Lika missvisande är utskottets redo-

görelse för vad Sverige erhållit av Marshallmedel. Skulle man tro utskottet utgjorde hela beloppet 107 miljoner dollar, varav 20,4 miljoner som lån. Den föreställningen måste bibringas en ytlig betraktare, att de 87 miljonerna är en ren gåva från de snälla amerikanerna till vårt land, medan de ju i verkligheten är betalning för varor, som Sverige levererat till andra länder. Dessutom har detta indirekt tvingat Sverige att ge krediter till betalningsunionen på närmare en miljard kronor. Hur mycket amerikanerna förtjänade på devalveringen av den svenska kronan, som ju också ingick i Sveriges förpliktelse, är svårare att fixera, men det måste ju bli betydligt mera än de pengar Sverige lånat genom Marshallorganisationen. Utskottet tycks dock godta den tanken, att eftersom Sverige inte mottagit några dollarkrediter bör det bilaterala avtalet med Förenta staterna uppsägas, men utskottet menar att detta är regeringens sak. Vi för vår del menar, att riksdagen skall ha en mening i denna fråga i stället för att överlämna den till en regering, som trots de negativa resultaten av amerikansk ledning över den ekonomiska handelspolitiken i Europa nu skall överflytta större delen av den svenska utrikeshandeln på Förenta staterna.

Huvudvikten när det gäller bedömningen av Sveriges förhållande till Marshallblocket och Europarådet måste läggas på det politiska planet. Det handlar väsentligen om en politisk blockbildning med många militära beröringspunkter. Och eftersom den svenska utrikespolitiken proklamerats som alliansfri och fristående gentemot alla stormaktsblock är det inte bara ologiskt utan orimligt att delta i detta block, och det måste väsentligt försvåra en neutral linje i en stormaktskonflikt.

Vårt förslag om direktiv för den svenska FN-delegationen att stödja förslaget om en fredspakt mellan de fem stormakterna liksom alla förslag, som syfta till förhandlingar i stället för maktpolitik

Meddelande av utrikesministern.

och till respekt för Förenta nationernas stadgar och vetorätten, går utskottet emot med en mycket krystad motive-ring. Utskottet finner en fredspakt nyttig endast om den ger en samtidig lösning av de största tvistefrågorna. Men det är ju detta som ligger bakom förslaget om en fredspakt.

Därmed replikerar jag också herr utrikesministern i hans replik till Gustav Johansson för en stund sedan. Bakom förslaget skyntar förslagen om fred i Korea, om nedrustning, om atomvapenförbud och om samarbete på FN-stadgans grund. Det är, tycker jag, alldeles orimligt att mot förslaget om en fredspakt ställa förslag om Koreafred, eftersom dessa frågor höra ihop. Naturligtvis kan man tänka sig att endast en del av frågorna bringas till sin lösning i samband med en fredspakt. Men det kan ju inte vara ett argument mot en fredspakt, att denna inte kan ta upp alla olösta problem. Här tycker jag således att utskottet i stället för att leverera argument *mot* en fredspakt levererat argument *för* en sådan.

Utskottet hänvisar till ett tidigare utskottsutlåtande, att Sverige önskar undanröja det hot mot civilisationen som atomvapnet utgör. Men varför? Jag måste här upprepa en fråga, som nyss ställdes: Varför röstar då Sveriges representation mot förslaget om förbud mot atomvapenkrigföring och om kontroll däröver, varför röstar man för ett förslag, den s. k. Baruchplanen, som tillåter fortsatt framställning av atomvapen och som uppskjuter frågan om förbudet till en oviss framtid?

Nästan samma frågor kunna resas till utskottets försäkran, att det ställer sig positivt till en nedrustningsöverenskommelse. Faktum är ju, att den svenska delegationen motarbetat konkreta förslag, att stormakterna omedelbart skola skära ned sina stridskrafter och rustningar med minst en tredjedel. Den har gjort detta samtidigt som den solidariserar sig med den amerikanska upp-

rustningen av Atlantpakten, den amerikanska baspolitiken, Koreakriget och det kalla kriget. Varför, fråga vi. Eftersom en överenskommelse med amerikanskt bistånd anses ofrånkomlig. Ja, det tror jag är den mening som utrikesministern i dag i flera olika vändningar har försökt klargöra, även om han inte talat fullt klart om vad han menat.

Inte heller i fråga om stadgans bevarande och vetorättens bibehållande vill utskottet göra något uttalande. Denna förbehållsamhet kan tolkas så, att den svenska riksdagen är motståndare till den nuvarande FN-stadgan och det skydd för småstaterna, som vetorätten i själva verket innebär. Men är det verkligen avsikten med utskottets skrivning? Enligt vår mening — den har redan uttryckts av Gustav Johansson — är den ursprungliga FN-stadgan viktigare för de små staterna än för de stora. Den är egentligen förutsättningen för de svenska neutralitetsdeklarationerna. Den innebär att säkerhetsrådet inte kan fatta beslut om ett stormaktskrig och att, om ett sådant utbryter, Sverige rent automatiskt blir löst från sina förpliktelser visavi Förenta Nationerna. Utskottets underliga skrivning på denna punkt kan tyvärr tolkas som en rekommendation för strävandena att sätta FN-stadgan ur kraft.

Jag kommer, herr talman, att med denna motivering yrka bifall till våra motioner, när dessa komma upp, utan att i fortsättningen ingå på motive-ringen.

Jag vill till slut också säga några ord åt herr utrikesministern. Han har i en artikel i den socialdemokratiska skriften Aktuell politik uttryckt följande tanke, som jag nyss delvis har varit inne på: »En helt annan betydelse skulle en fredspakt få som löste ett antal aktuella tvistefrågor, vilka för närvarande hindra ett internationellt samarbete. En fredspakt som innebure en uppgörelse rörande t. ex. den tyska frågan, Koreafrågan, nedrustningen eller

Meddelande av utrikesministern.

atomkontrollen, en dylik fredspakt skulle göra skäl för sitt namn.»

Om jag reserverar mig för den undanglidande formuleringen om atomkontrollen, vill jag kort och gott fastslå, att herr Undéns önskemål äro förträffliga. Det är sådant som behövs, som skulle jaga krigshot och ångest på dörren och kunna lägga grunden till en varaktig fred, men det finns ingen annan väg till detta än samarbete mellan de ledande makterna i enlighet med FN-stadgan, d. v. s. fredspetitionens väg. Eftersom de ledande imperialistiska makterna inte vilja gå denna väg återstår det bara en enda sak för folket: att tvinga in dem därpå igen. Det är detta som är fredspaktens hela hemlighet.

I samma artikel har utrikesministern försökt karakterisera kommunisternas utrikespolitik. Han påstår att kommunisterna anse ett krig mellan de kapitalistiska staterna och de stater som beträtt socialismens väg vara oundvikligt. Detta påstående är icke en karakteristik utan en karikatyr. Man skall förgäves i auktoritativa uttalanden från kommunistiskt håll söka en bekräftelse på herr Undéns påstående i detta avseende.

Kommunisterna ha alldeles tvärtom som arbetshypotes de båda systemens samlevnad utan krig och verka för att de i fredlig konkurrens skola visa folken vad som är livsdugligt och vad som hör det förgångna till. Vi tala för fred, vi verka för fred och vi äro fast övertygade om att fredens krafter äro tillräckliga om de bara samverkar, och vi kämpa aktivt för att hindra det ragnarök, det tredje världskrig varom herr Undén har skrivit. Anhängarna av idén om ett tredje världskrigs oundviklighet bo i väster. Tesen om det tredje världskrigets oundviklighet har fått sitt uttryck i Trumandoktrinen, i Atlantpakten och i det kalla kriget.

Det är icke den officiella målsättningen som angripes från vårt håll un-

der herr Undéns beklagande. Det är tvärtom avsteget från denna målsättning som vi ansett underminera grunden för den fredsfrämjande utrikespolitiken. Vi vilja att Sverige skall upprätthålla goda förbindelser med alla länder, men vi äro därför också motståndare till en politik som ställer folkdemokratierna och Sovjetunionen i strykkläss.

Låt mig här ge en replik till herr Bracconier, som ställde en fråga till mig om vår ställning till Sovjetunionen. Jag vill säga att vi låta vår hållning till Sovjetunionen bestämmas av tre väsentliga faktorer. Den första är Sovjetunionens utrikespolitik, som vi anse vara en fredens utrikespolitik, den andra är att Sovjetunionen har beträtt socialismens väg — vi kunna icke förstå den socialist som icke känner sig befryddad med de krafter och också de länder som genomföra en politik som motsvarar hans politiska ideal — och den tredje faktorn, som är mycket viktig och som vi hoppats att man vid stilla eftertanke skall ägna ett större beaktande i detta land, är att Sovjetunionen, är Sveriges granne.

Jag förstår mycket väl att man kan ha olika meningar om det politiska systemet i Sovjetunionen, men om man vill sitt folks välgång, borde man vara angelägen om att gentemot ett så mäktigt grannfolk iaktta rent elementära krav på hur man skall uppträda folk och länder emellan. Det är ju ingen hemlighet för någon, att det finns gamla komplex som många gånger, även under vår 140-åriga fred, ha hotat att kasta oss in i krig mot detta land. Vi anse att det är vår granne, att det är en mäktig granne och att det är en god granne. Eftersom den svenska regeringen officiellt under det andra världskriget tackade Sovjetregeringen för att den genom sitt ingripande hade räddat Sveriges fred och oavhängighet, kunna vi återropa oss på officiella källor härvidlag.

Meddelande av utrikesministern.

Det finns, herr talman, i den internationella liksom i den nationella politiken två väsentliga tendenser, två väsentliga ideologier, två väsentliga huvudkrafter, mellan vilka en spänning finns utan att denna behöver utlösas i krig. Det är kapitalismens kontra socialismens huvudkrafter, det är spänningen mellan reaktion och utveckling, mellan tillbakagång och framsteg, mellan krig och fred. Vi stå i fredens läger, vi äro stolta däröver och vi hoppas och kämpa för att också vårt land skall göra en bättre insats än hittills i denna världskamp för freden.

Herr **BRACONIER** (kort genmäle): Herr talman! Herr Hagberg i Luleå ställde en fråga til mig, och jag vill endast hänvisa till vad herr Hagberg har skrivit om Sovjetunionen i sin kommentar till det kommunistiska programmet: »Därför kan arbetarklassen inte betrakta Sovjetunionen som den betraktar vilket annat land som helst. Den står inte bara i djup tacksamhetsskuld till detta land, den känner att det representerar dess egna ideal och därför måste solidariskt understödjas.»

Bör det inte, herr Hagberg, för ett svenskt parti vara det väsentliga att man i alla fall understödjer de egna demokratiska institutionerna? Bör det inte vara den främsta riktlinjen? Att i ett politiskt program säga, att man skall solidarisera sig med främmande makt, det anser jag inte vara svensk politik.

Herr **HAGBERG** i Luleå (kort genmäle): Herr talman! Om jag i detta uttalande — det är gjort för åtta år sedan, och jag förutsätter att herr Braconier citerar mig rätt — hade utgått från att det icke är vår främsta plikt att solidarisera oss med vårt eget land och folk, skulle herr Braconiers invändning ha varit riktig. Men detta har hela tiden varit utgångspunkten, och därför är hans invändning oriktig.

Herr **BRACONIER** (kort genmäle): Herr talman! Herr Hagberg i Luleå säger i partiprogrammet, att han solidariserar sig med Sovjetunionen och att den representerar arbetarklassens ideal. Det måste väl också innebära att styrelseformen i Sovjetunionen är herr Hagbergs ideal. Det må vara hans uppfattning, men det är inte de svenska demokratiska partiernas uppfattning.

Herr **HAGBERG** i Luleå (kort genmäle): Herr talman! Detta är väl att föra över resonemanget till ett annat plan. Vi ha aldrig dolt att vi vilja ha en annan styrelseform i Sverige. Vi ha hela tiden sagt att vi äro motståndare till den kapitalistiska ordningen i vårt land och att vi arbeta för att genomföra en socialistisk ordning. Följaktligen är herr Braconiers försök att utvidga problemet på detta sätt icke riktigt.

Herr **OHLIN**: Herr talman! Det är inte min avsikt att nu fortsätta den utrikespolitiska debatten med något längre bemötande av vad som har sagts från regeringsbänken, utan jag skall begränsa mig till ett par korta konstateranden.

Jag vill först påpeka och ha noterat i kammarens protokoll, att mitt huvudanförande, som jag höll innan utrikesministern uttalade sig, icke gav den minsta grund för de tolkningar som utrikesministern tillät sig rörande folkpartiets utrikespolitiska hållning. Jag vill uttrycka ett beklagande av att utrikesministern är så föga intresserad av en saklig utrikespolitisk debatt, att han tydligen med helt andra avsikter och på ett sätt, som han själv måste inse vara vilseledande, försöker beskriva ett annat partis hållning. Jag tror att utrikesministern inte någon gång tidigare har gått så långt därvidlag som i dag, vilket är ägnat att både förvåna och föranleda beklagande.

Sedan vill jag säga två saker till inrikesministern. Redan i mitt huvudanförande sade jag, att politiken med kon-

Meddelande av utrikesministern.

junkturutjämningsavgifter borde omprövas. Vi få ganska snart, tror jag, tillfälle att gå in mera i detalj på den punkten.

Vidare vill jag konstatera med anledning av herr Hedlunds lilla replikinlägg om Sveriges ställning till eventuella förslag från Förenta Nationerna som skulle innebära vårt indragande i stormaktskrig, att om inrikesministern inte förstår innebörden av de mycket tydliga deklarationer som jag har gjort, så finns det ingen möjlighet att hjälpa honom. Då är han säkert ensam i kammaren om att inte förstå dessa.

Om inrikesministern har några särskilda avsikter med att låtsas att han inte förstår, kan jag verkligen inte ta upp kammarens tid med att polemisera däremot. Jag skulle kanske, för att hjälpa herr Hedlund litet på traven, kunna säga en enda sak. Antag att en person talar om att han icke har för avsikt att gå och dränka sig. Då säger en bekant till honom: »Du uttrycker Dig inte tillräckligt tydligt. Jag vill ha rent besked av Dig. Om någon kommer och föreslår att Du skall dränka Dig, vad tänker Du då göra? Svara ja eller nej?» Vad skall man egentligen säga om att det föres en dylik argumentation i en utrikespolitisk debatt, som skulle ha till uppgift att för svenska folket klargöra den svenska utrikespolitikens karaktär och de skillnader som kunna finnas mellan de olika partiernas inställning? Det är väl alldeles uppenbart att en person, som gjort en sådan deklaration jag här nämnt, redan i förväg har svarat nej, om någon kommer och föreslår honom att han skall dränka sig.

Det behövs således inte något ytterligare klargörande av folkpartiets ståndpunkt än det vi givit många gånger förr, nämligen att vi anse att man bör sträva efter att hålla Sverige utanför krig, så länge detta är möjligt med bevarande av vår frihet.

Jag vill, herr talman, innan jag slutar säga några ord med anledning av de

kommunistiska talarnas uppträdande här. Såvitt jag har uppfattat, har man på det hållet inte kunnat bestrida, att den ryska upprustningen under åren närmast efter krigets slut, alltså under en period då västmakterna starkt nedrustade, är en av huvudorsakerna, för att inte säga huvudorsaken till uppkomsten av det osäkerhetstillstånd som nu råder i världen.

Herr Hagberg försökte nyss att för det kommunistiska partiets del smita ifrån allt ansvar för den benägenhet att stå till främmande maktts förfogande, som flera nuvarande eller f. d. kommunister ha visat på ett sätt som lett till ur svenska synpunkter mycket tråkiga verkningar. Det är, herr talman, alldeles klart att ett parti inte kan vara ansvarigt för om någon medlem av detta parti gör sig skyldig till spioneri eller begår något annat brott. Men kommunisterna kunna inte komma undan ansvaret med detta enkla principiella påpekande. Ty det kommunistiska partiet bedriver bland sina medlemmar en, jag vill inte säga upplysningsverksamhet men jag kanske kan kalla det uppfostningsverksamhet, som direkt tar sikte på att inge dem den föreställningen, att den politik som Sovjet för *alltid* är den riktiga, alltid är den som tjänar att skydda freden! Det är väl då rätt naturligt om åtskilliga kommunister börja luta åt den slutsatsen, att de böra stödja den sovjetryska politiken även om denna skulle stå i strid med svenska intressen. Såvitt jag förstår, har man på kommunistiskt håll här i kammaren både i dag och tidigare alltid hävdad, att Sovjetrysslands politik är den riktiga. Närmast det förekommit några olikheter i fråga om ställningstagandena på sovjetrysk och svensk sida, ha kommunisterna aldrig tagit avstånd från Sovjetryssland och i stället uttalat sig för den svenska ståndpunkten. Man har alltså på kommunistiskt håll predikat på ett sätt som varit ägnat att befästa föreställningen om »de arbetande massor-

Meddelande av utrikesministern.

nas» ofrånkomliga *solidaritet med Sovjetryssland*. Det hjälper då inte, herr Hagberg, att bara här i debatten kasta in ett uttalande om att man utgår från såsom något självklart, att en svensk skall visa solidaritet med Sverige o. s. v. Hela uppträdandet på kommunistiskt håll har ju i årtal varit det motsatta. Man har försökt suggerera fram den föreställningen att en god kommunist skall visa solidaritet med Sovjetryssland, och det är väl denna propaganda som har medfört, att kommunisterna tydligen äro mycket mer benägna än andra att åtaga sig spioneri och annan sådan verksamhet till förmån för Ryssland. Man kan inte på kommunistiskt håll komma ifrån ansvaret för denna propaganda genom att här i debatten kasta in ett litet uttalande av motsatt innehåll.

Det är lika uppenbart att metoden med att ge kommunist, som ha vissa utländska kontakter, order att lämna partiet för att inte detta skall bli komprometterat — en sak som vi väl inte hinna närmare diskutera i dag — inte kan vilseleda någon. I det fall, som senast blivit aktuellt här i Sverige, rör det sig emellertid om en man, som ganska länge varit medlem av det kommunistiska partiet. Vad jag fäster vikt vid är icke huruvida han är eller varit medlem av partiet vid en viss tidpunkt, utan vid det förhållandet att det är en person, som uppenbarligen handlat under intryck av den kommunistiska propaganda som år efter år bedrivits av partiet. Om det kommunistiska partiet i fortsättningen vill undslippa ansvaret i sådana fall, måste det alltså lägga om hela sin propaganda, avstå från att ständigt försvara Sovjetrysslands intressen mot Sveriges. Men vi veta ju allesammans, att en sådan omläggning kommer icke det kommunistiska partiet att göra.

När herr Hagberg försöker göra en kringgående manöver genom att säga att herr Ohlin tydligen vill förbjuda

den kommunistiska propagandan, vill jag svara herr Hagberg: Nej, vi vilja visst inte imitera herr Hagbergs ideal-land, där man förbjuder propaganda av partier med annan inställning än det maktägande. Vi försvara den politiska friheten här i landet på ett helt annat sätt än som sker i Sovjetryssland. Men om herr Hagberg i dag skulle vilja begagna tillfället att klart och otvetydigt ta avstånd från den politik som i Sovjetryssland föres gentemot andra meningsriktningar än den maktägande, skulle det genast vara ett litet steg i riktning mot en omorientering. Det skulle vara intressant att höra om herr Hagberg är villig att uttala sig för införande av politisk frihet i Sovjetryssland i stället för den nuvarande diktaturen.

Vi för vår del komma inte, herr Hagberg, att förorda att kommunisterna berövas rätten att predika. Vi tro nämligen inte att man här i landet behöver tillgripa sådana medel. Vi tro att det håller på att gå upp för svenska folket vad det kommunistiska partiet i själva verket är för ett parti. Vi se i den reaktion mot kommunisterna, som under senare år allt mer kommit till synes här i landet, ett bevis på att den politiska mognaden inom Sveriges folk är så stor, att det skall vara möjligt att avlägsna det kommunistiska hotet med bevarande av den demokratiska frihet, som vi vilja värna.

Herr HAGBERG i Luleå (kort genmäle): Herr Ohlin försöker här göra gällande, att det är den s. k. uppfostringsverksamhet, som man inom det kommunistiska partiet skulle bedriva både i förhållande till sina medlemmar och allmänheten, som är det verkligt komprometterande för partiet, och han säger att vi måste, om våra försäkringar skola bli tagna på allvar, taga avstånd från denna uppfostringsverksamhet.

Detta resonemang för till ganska märkliga funderingar. Vi på vårt håll

Meddelande av utrikesministern.

ha många gånger påpekat, hurusom det största organet för folkpartiet vid upprepade tillfällen förklarat, att Sverige icke får försvara sig mot angrepp från västmakternas sida. Och herr Ohlin har många gånger här i riksdagen av oss ställts inför det enkla spørsmålet, om han är anhängare av denna politik eller motståndare därtill. I det senare fallet skulle det vara fullständigt klart, att Dagens Nyheters ståndpunkt inte är densamma som folkpartiets men det mesta, som herr Ohlin någon gång velat säga, är att han förklarat, att han inte är ansvarig för vad man skriver i Dagens Nyheter. Från själva den propaganda, som hela tiden har drivits i Dagens Nyheter, har herr Ohlin icke tagit avstånd, utan han har — visserligen på ett smidigare och skickligare sätt än Dagens Nyheter — framhållit att den är den riktiga.

Det är väl då hälsbrytande att av en annan rörelse kräva att denna, därför att det plötsligt upptäckes att en medlem av rörelsen begått en kriminell handling, skall påtaga sig åtminstone ett slags politiskt ansvar. Vi kunna inte ta något politiskt ansvar för vare sig förskingrare eller landsförrädare av olika slag, eftersom vi aldrig ha givit någon medlem den uppfattningen, att det skulle ingå i vårt partis uppgifter att syssla med spioneriverksamhet eller annat sådant. Herr Ohlin skall förgäves i den propaganda, som vi ha bedrivit, söka efter något belägg för en sådan tes.

Det är en fullständigt godtycklig konstruktion, som ingen domstol i världen, därest den iakttar rent elementära grunder, skulle kunna godkänna, när med en så löslig motivering ett parti anklagas för att ha ansvaret för förbrytelser som en enskild medlem har begått och som inte alls ha med partiets verksamhet att göra.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr Hagberg låtsades missförstå mig. Jag

har inte sagt att det kommunistiska partiet bedriver någon öppen propaganda för spioneri. Vad jag framhållit är, att det kommunistiska partiets propaganda, som går ut på att Sovjetunionen alltid har rätt, alltid försvarar freden och därför bör på allt sätt stödjas, skapar underlag för den inställning hos enskilda kommunister, som jag har påtalat och som naturligtvis i viss mån predisponerar för en villighet hos en del individer att ställa sig till förfogande på ett sätt som icke är förenligt med en svensk medborgares förpliktelser mot sitt eget land. Det predikas nämligen av kommunistiska partiet alltför litet om en svensk medborgares förpliktelser mot sitt eget land och tiofallt för mycket om hans förpliktelser mot Sovjetunionen.

Vidare vill jag till herr Hagberg säga, att ingen folkpartitidning intar någon som helst beroendeställning till Förenta staterna eller något annat land, medan däremot det kommunistiska partiet och hela dess press stå i ett uppenbart beroendeförhållande till Sovjetryssland.

Herr HAGBERG i Luleå (kort genmäle): Herr talman! Herr Ohlin har ju i dag använt många anföranden för att övertyga Sveriges riksdag om det riktiga i den politik som Förenta staterna fört efter kriget — det kunna alla, som följt debatten, konstatera. Med herr Ohlins eget sätt att argumentera kan jag utan vidare säga, att herr Ohlin här försökt bedriva en uppfostringsverksamhet som syftar till att skapa illojalitet mot Sverige och som gör att ansvaret, när en sådan illojalitet kommer att framträda i fortsättningen, kan återföras på herr Ohlin. Men detta visar väl hur orimlig herr Ohlins argumentering är.

Det finns i dag två tendenser i den internationella politiken: å ena sidan den som företrädes av Förenta staterna, å andra sidan den som företrädes av Sovjetunionen. Herr Ohlin anser, att

Meddelande av utrikesministern.

Förenta staterna för en fredspolitik medan jag anser, att de föra en krigspolitik och Sovjetunionen en fredspolitik. Alldeles oberoende av vilka åsikter vi ha om det ena eller andra landets politik kunna dessa dock inte användas som argument eller som grund för att sätta en förrädarstämpel på ett parti, om en av dess medlemmar begår en handling, som är kriminell och olaglig men som inte har med partiets politik att göra. Det tycker jag är så självklart att man inte ens borde behöva diskutera det.

Herr HÄCKNER: Herr talman! Jag skulle med anledning av det sista anförandet vilja framhålla, att de som närmast äro misstänkta för landsförrädisk verksamhet ändå ha haft sådana förbindelser med Ny Dag och Norrskensflamman, att även kretsarna kring dessa tidningar få anses vara komprometterade. Jag förstår att man vill bagatellisera detta, men det skall inte lyckas. Vi ha i dag från dessa kretsar hört de vanliga uttalandena, som alltid gå ut på angrepp på Förenta staterna, det land som närmast kan tänkas vilja hjälpa oss för den händelse att vi skulle bli utsatta för ett anfall österifrån. Detta visar mer än något annat, att det inte är svenska intressen som dessa herrar göra sig till talesmän för. Det förhållandet att vi måste lita på hjälp från väster vid ett överfall österifrån får inte undanskymmas i den svenska utrikespolitiska diskussionen, men det verkar onekligen som om man skulle vara benägen att göra detta från regeringshåll.

Den ståndpunkt i den tyska frågan som har intagits från den svenska utrikesledningens sida har här diskuterats och med rätta kritiserats. Jag har för min del inte kunnat förstå denna ståndpunkt. Om det inte tidigare hade förekommit fyrmaktsöverläggningar, hade det ju varit en lämplig utväg; då hade det varit riktigt från excellensen

Undéns sida att säga, att förslaget var ägnat att närma de fyra makterna till varandra. Det verkliga förhållandet är ju emellertid det motsatta. Det har förekommit oändliga överläggningar mellan fyrmakterna, och när man nu på västmaktsidan har funnit att det inte var riktigt att fortsätta dessa förhandlingar längre utan att man borde försöka en annan taktik, kommer den svenska regeringen och söker lägga krokben för denna. Man kommer med en professorlig pekpinne till västmakterna och säger att de inte skola välja den utvägen — det är bara taktik och det är inte lämpligt — utan man skall i stället föra en saklig politik. Detta har med rätta uppfattats såsom en utmaning mot väster och har lett till demarcher från detta håll. Då kan man inte negligera vårt missgrepp och säga att många ville ha röstat för den svenska ståndpunkten. Vårt ställningstagande i den här frågan har i viss mån varit ett uttryck för den tredje eller fjärde ståndpunkt som ibland skymtar bakom regeringens politik, och det tycker jag är mycket olyckligt. Om vi inte kunna stödja västmaktsidans förslag, ha vi åtminstone anledning att inte gå emot dem.

Jag skulle här närmast vilja rikta en replik till herr Edberg, som jag inte fick tillfälle till senast. Han har kritiserat min ståndpunkt i fråga om Atlantpakten och därmed sammanhängande problem och har då velat göra gällande, att jag har ändrat mening. Jag kan inte inse annat än att herr Edbergs uttalande visar, att han inte vill förstå min ståndpunkt. Han anser, att eftersom jag förut sagt att det finns skäl att överväga en anslutning till Atlantpakten men nu inte längre hävdar detta, jag har ändrat mening. Han förbiser emellertid det förhållandet, att när vi efter de nordiska försvarsöverläggningarna förde frågan om Atlantpakten på tal, var det för att genom en fri diskussion avgöra vilken

Meddelande av utrikesministern.

väg Sverige skulle gå. Då fanns det ju skäl att intaga samma ståndpunkt som Norge; bland annat hade man därvid undvikit den splittring av Norden som nu blivit ett faktum. Då fanns det anledning att taga upp detta problem till allvarlig diskussion, men när Sverige sedan en gång valt ståndpunkt och en längre tid fullföljt den alliansfria linjens politik, är det orimligt att fortsätta diskussionen. Man får ju då acceptera som ett faktum, att vi nu för en alliansfri politik; vi måste då också acceptera det förhållandet, att endast nya utrikespolitiska fakta av överväldigande betydelse kunna förmå Sverige att överge den alliansfria linjen. Det är alltså inte jag som har ändrat mening i sakfrågan. Jag har endast tagit hänsyn till att Sverige inte utan vidare kan ändra en intagen utrikespolitisk ståndpunkt.

Trots att jag anser att det i det nuvarande läget inte finns någon anledning att yrka på en anslutning till Atlantpakten, har jag ändå, herr talman, tillåtit mig att kritisera den av Sverige förda utrikespolitiken. Jag har gjort det därför att jag funnit, att den har haft en viss isolationistisk prägel. Alliansfriheten har blivit liksom ett kritstreck för hönan. Man har från regeringshåll pekat på att vi inte kunna diskutera med exempelvis Norge om några som helst gemensamma förberedelser för att möta ett eventuellt samtidigt överfall på Nordens länder. Vi kunna inte göra detta, därför att det skulle inte stämma med den alliansfria linjens politik. Jag anser att det är skäl till en omprövning av denna negativa ståndpunkt. Det finns faktiskt områden där en samverkan mellan Nordens länder i fråga om sådana förberedelser inte medför att vi automatiskt indragas i ett världskrig, försävt inte en rysk aggressionspolitik direkt hotar vår självständighet; i sådant fall är det ju riktigt att vi komma med i

kriget, eftersom det då gäller Sveriges eget väl.

Det är bland annat därför som jag för min del inte kan förstå regeringens rädsla för att deklarera en ståndpunkt till exempelvis det fallet att Finland skulle bli föremål för aggression eller att våra förbindelser västerifrån skulle avskäras. Jag tror att detta skulle vara förenligt med svenska intressen och även med den alliansfria linjen. Om vi inte göra en sådan deklaration utan ängsligt undvika den, stå vi handfallna, om något ödesdigert skulle inträffa. Då komma vi att stå inför ett fait accompli.

Det finns även andra skäl för att här deklarera en klar ståndpunkt, bland annat att Ryssland inte bör få den uppfattningen, att vi skulle stå överksamma i händelse av en rysk aggression mot Norden, även om den inte direkt riktar sig mot Sverige. Ryssland kan annars få den uppfattningen, att det kan saklöst ockupera Finland utan att Sverige vidtar någon som helst åtgärd för att ändra sin politik och att det kan göra vad som helst beträffande våra förbindelser längre västerut utan att det kommer oss vid. Med sådan tystnad uppmuntra vi en rysk aggression. Erfarenheterna från förspelet till det sista världskriget visa, att just en sådan underlåtenhet att deklarera en ståndpunkt kan uppmuntra en angripare.

Ännu ett skäl för att här deklarera en klar ståndpunkt är, att vi inte i onödan skola utsätta oss för misstro från västmakterna och från våra nordiska grannar. Det är ganska farligt, om vi driva en politik, som leder till en allt mera utbredd misstro mot vårt framtida handlande i en kritisk situation. Vi ha bland annat sagt, att vi kunna förstå Norges ståndpunkt därför att den grundar sig på en historisk erfarenhet men att Norge också bör förstå vår ståndpunkt med hänsyn till vår

Meddelande av utrikesministern.

historiska erfarenhet. En dylik argumentering är emellertid ägnad att föra oss in i ett farligt läge. Man kan ju nämligen resonera så, att om vi åberopa historisk erfarenhet kan det lätt befaras, att Sverige fullföljer samma politik som under andra världskriget, då vi inte iakttagit en strikt neutralitet utan gjorde eftergifter för den tyska aggressionen. Vi gjorde betydande avsteg från neutraliteten, och det är ju också en historisk erfarenhet. Man kan fråga sig varför Sverige skulle åberopa den historiska erfarenheten i det ena fallet men inte i det andra. För att förekomma sådana betänkliga konsekvenser skulle en öppen och klar deklaration från svensk sida vara av utomordentligt intresse för Sverige. Jag skulle, herr talman — tiden är långt framskriden — vilja sluta med att framhålla, att det är fel om vi utslutande ta sikte på att vår utrikespolitik bör vara alliansfri och helt och hållet förbise den utomordentliga vikten av att vi också ha möjlighet att få hjälp västerifrån, om den ödesdigra stunden verkligen skulle komma.

Herr JOHANSSON i Stockholm (kort genmäle): Herr talman! Herr Ohlin sade nyss i en replik till herr Hagberg i Luleå, att Dagens Nyheter inte står i något beroendeförhållande till Amerika. Detta skulle emellertid kommunistpressen göra gentemot Sovjetunionen. Jag vill erinra om att det kommunistiska partiet och den kommunistiska pressen kan och vågar visa att vi inte står i något beroendeförhållande, och detta är vi ensamma om. Vi är de enda, som vågar ge full insyn i våra företag. Mynigheterna har haft så många möjligheter till insyn att de vet, att herr Ohlins historia inte har någon grund. Jag har dock inte tänkt lägga mig i folkpartiets inre debatt om vilken av folkpartiets stora tidningar som var eller är till salu till en viss främmande

makt. Det bekymret får herr Ohlin själv klara ut.

Till vad herr Ohlin yttrade om beroende vill jag ytterligare säga, att vi nyss här i talarstolen hade en folkpartist som sade, att vi inte får uppträda så, att Amerika på minsta sätt misstror oss. Kan man komma längre när det gäller beroende, herr Ohlin, än vad herr Häckner, medlem av folkpartiet, nyss deklarerade!

Sedan vill jag ge en replik när det gäller spionaffären. Herr Hagberg i Luleå sade nyss, att alla länder har ett underrättelseväsende. Jag antar — oavsett vilket land det nu gäller — att man aktar sig för att låta agenterna arbeta inom vårt parti. Man låter dem givetvis hellre arbeta inom högern, folkpartiet och socialdemokraterna, så att de får vara i fred för säkerhetspolisens. Herr Häckner är försvarsadvokat i sitt borgerliga yrke. Brukar det vara vanligt, herr Häckner, att en försvarsadvokat fäller en dom innan en utredning skett och innan det ens finns någon polisrapport? Jag räknade nyss upp en rad orimligheter i Enbomaffären. Jag erinrade om att Svenska Dagbladet sagt den socialdemokratiska pressen, att det fick vara »någon måtta på larvigheterna». Expressen tog Ryhninger i upptuktelse. Det luktar lång väg av denna process. Vänta tills vi är framme vid de kommande debatterna, så att ni ser, vad ni fått ut av detta. Förra gången fanns det ett brott, men då hade ni ingen kommunist att beskylla. Denna gång finns det en före detta kommunist, och nu gäller det att komma med något brott. Hittills har det inte förebragts något annat än vad jag i dag har räknat upp.

Sedan vill jag till slut säga ännu en sak med anledning av herr Ohlins anförande. I folkpartiets egen historia finns det vissa fakta som professor Torsten Gihl i sin bok erinrat om. Herr Ohlin firar ju i dagarna sitt partis 50-årsjubileum. Berättelsen handlar om

Svar på fråga ang. utbetalningen av statstjänarnas löneförbättringar.

de krafter som gjorde allt för att driva Sverige i krig mot Ryssland. Man bedrev spionhets och kallade den liberale ledaren Karl Staaff för rysk agent. Krigshetsarna drev honom i döden.

Herr DICKSON: Herr talman! Innan jag säger ett ord till herr Hagberg i Luleå skulle jag vilja ta fasta på en passus i utrikesministerns andra anförande här i dag. Jag vill särskilt understrika denna passus såsom varande en riktig synpunkt. Han sade, att när det gäller att taga ställning till sådana fall, där ett territorium genom ett krigs utgång överförs från en makt till en annan, då bör man visa återhållsamhet och inte rusa i väg. Jag tror att det är mycket viktigt att hålla fast vid detta, och jag är glad över att utrikesministern sade det. I fråga om de baltiska staterna har vi ett — visserligen inte riktigt analogt — exempel, där många av oss förvisso tycker, att den dåvarande regeringen — i vilken den nuvarande excellensen inte var engagerad — rusade i väg något för hastigt.

Så var det repliken till herr Hagberg i Luleå. Jag har många gånger här i kammaren beklagat, att han använder sin stora begåvning på ett så märkligt sätt. Han talar väl, men hans ordval är ju sådant, att man inte begriper vad han menar. I sitt anförande sade han nu, att Island är ockuperat och att även Danmark och Norge är så gott som ockuperade, och han uttalade sin indignation över den förlust av suveränitet och oavhängighet, som dessa våra nordiska grannfolk får utstå. Är de nu verkligen ockuperade? I så fall undrar jag, om de själva har märkt det. Har herr Hagberg inte hört talas om sådana länder som Tjeckoslovakien, Ungern och Rumänien? Dessa länder är väl också de ockuperade på sitt sätt. Man läser ju om att massor av människor kommer därifrån, människor som inte vill vara kvar, flyktingar som reser till Tyskland, där det inte heller är så roligt, men där

man tycks trivas bättre än i de länder herr Hagberg inte nämnde. Från Island, Danmark och Norge har jag inte hört talas om att det kommer några flyktingar.

Herr Hagberg talar om demokrati, och man har en aning om att han med detta ord inte menar riktigt detsamma som flertalet av oss andra här i kammaren. Han talar nu om okkupation, och det är väl samma förhållande med detta ord. Det vore väl ändå skönt, när vi nu kanske ändå skall sitta här tillsammans i kammaren ännu någon tid, herr Hagberg, om man skulle kunna tala samma språk, så att vi alla förstår vad det gäller. Kunde inte herr Hagberg lära sig att tala svenska!

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6.

Svar på fråga ang. utbetalningen av statstjänarnas löneförbättringar.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINGMAN, erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr Henriksson har frågat mig när statstjänarnas löneförbättringar kunna väntas komma att bli utbetalade.

Propositionen om höjning av statstjänstemännens löner avlämnades till riksdagen den 19 februari. Det beror därefter på riksdagen, när beslut i ärendet kan föreligga. För att någon tid inte skall försittas har inom civildepartementet redan vidtagits förarbeten för att erforderliga författningar, därest riksdagen bifaller propositionen, skall kunna beslutas och expedieras konseljdagen närmast efter det riksdagen fattat beslut i ämnet.

Med hänsyn till den tid som åtgår för uträkningen av lönerna kan jag däremot inte uttala mig om huruvida i samtliga verk löneförbättringarna kunna utbetalas samma månad som riksdagens beslut föreligger.

Härpå anförde

Motioner ang. Sveriges utträde ur den s. k. Marshallorganisationen.

Herr HENRIKSSON: Herr talman! Jag tackar herr statsrådet Lingman för det lämnade svaret, vilket innehöll ungefär vad jag hade väntat. Först skulle jag vilja uttala den förhoppningen, att riksdagsbehandlingen nu skall kunna ske så snabbt, att det blir möjligt för Kungl. Maj:t att vidarebefordra beslutet i så pass god tid, att löneutbetalningen kan ske vid månadsskiftet mars—april. Jag tror att det är angeläget, att detta sker så tidigt som möjligt, gärna före påsk, så att de lägre statstjänarna kunna komma ur det besvärliga läge, i vilket de nu befinna sig. Detta kan ske genom denna löneförbättring.

Sedan skulle jag vilja taga upp ännu en sak. Det är tillfredsställande att man i civildepartementet gör förberedelser för en snabb behandling. Men det hänger nu inte endast på civildepartementet utan även på andra departement och underlydande myndigheter. Vi ha upptäckt att det finns anställda, som ännu inte fått del av de löneförbättringar, som riksdagen beslöt i början av december förra året. Det har alltså tagit snart tre månader att förverkliga detta beslut. Vi tycka nog att detta är alltför lång tid att behöva vänta på en löneförbättring, när den redan är beslutad. Därför skulle jag vara herr statsrådet och chefen för civildepartementet ytterligt tacksam, om han nu, i samband med att de kommande besluten expedieras, fäste vederbörande myndigheters uppmärksamhet på att även de böra handla med en sådan snabbhet, som man är inställd på i civildepartementet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7.

Föredrogs var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionen

nr 62, angående fortsatt disposition av ett för budgetåret 1946/47 anvisat anslag till byggnadsarbeten vid veterinärinrättningen i Skara; samt

till bevillningsutskottet propositionen nr 64, angående fortsatt tullfrihet i vissa fall för Föreningen Rädda barnen för kläder, beklädnadsmateriel och livs-förnödenheter.

§ 8.

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av protokoll angående handelsutbytet mellan Sverige och Portugal m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Motioner ang. Sveriges utträde ur den s. k. Marshallorganisationen.

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckta motioner angående Sveriges utträde ur den s. k. Marshallorganisationen.

Uti en inom första kammaren av herr *Öhman* och herr *Persson, Ola*, väckt motion, nr 7, ävensom uti en likalydande inom andra kammaren av herr *Hagberg* i Luleå m. fl. väckt motion, nr 8, hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till regeringen begär, att den i enlighet med bestämmelserna i artikel 27 i 'Konventionen angående europeiskt ekonomiskt samarbete' anmäler landets utträde ur denna konvention samt i enlighet med bestämmelserna i artikel XI punkt 2 i 'Överenskommelse angående ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Amerikas förenta stater', upp-säger överenskommelsen».

Utskottet hemställde, att motionerna I: 7 och II: 8 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs, och yttrade därvid:

Motioner om vissa instruktioner åt den svenska delegationen hos Förenta Nationerna. — Motion om Sveriges utträde ur Europarådet.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Under hänvisning till våra tidigare anföranden ber jag att få hemställa om bifall till motionerna I: 7 och II: 8.

Herr FAST: Herr talman! Med hänvisning till vad utskottet anført och vad som yttrats i dagens debatt hemställer jag om bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Motioner om vissa instruktioner åt den svenska delegationen hos Förenta Nationerna.

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner om vissa instruktioner åt den svenska delegationen hos Förenta Nationerna.

Uti en inom första kammaren av herr *Öhman m. fl.* väckt motion, nr 242, ävensom uti en likalydande uti andra kammaren av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.* väckt motion, nr 317, hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att instruktioner ges den svenska delegationen hos Förenta Nationerna att understödja alla förslag och initiativ som syfta till åstadkommande av förhandlingar och en fredspakt mellan de fem stormakterna och alla sådana förslag och initiativ som syfta till ett bevarande av stadgans bestämmelser om säkerhetsrådets befogenheter och vetorättens bibehållande inom detsamma».

Utskottet hemställde, att motionerna I: 242 och II: 317 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna I: 242 och II: 317.

Herr FAST: Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Motion om Sveriges utträde ur Europarådet.

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om Sveriges utträde ur Europarådet.

Uti en inom andra kammaren av herr *Johansson* i Stockholm väckt motion, nr 316, hade hemställts, »att riksdagen för sin del beslutar och i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att Sverige i enlighet med Art. 7 i Europarådets stadga anmäler sitt utträde ur Europarådet och dess organ».

Utskottet hemställde, att motionen II: 316 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Jag hemställer om bifall till motionen II: 316.

Herr FAST: Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets

Motioner om Konungens rätt att sluta fördrag m. m. — Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor.

hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Motioner om Konungens rätt att sluta fördrag m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner om Konungens rätt att sluta fördrag med främmande makter, inträda i krig och träffa fredsuppgörelse.

Uti de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 6 i första kammaren av herr *Öhman* och nr 7 i andra kammaren av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.* hade yrkats, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsam utredning och förslag om sådan förändring av regeringsformen att Konungen icke utan att först ha inhämtat riksdagens godkännande kan sluta fördrag med främmande makter, inträda i krig och träffa fredsuppgörelse».

Utskottet hemställde, att motionerna I: 6 och II: 7 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HAGBERG** i Luleå: Herr talman! Under hänvisning till min motivering tidigare i dag ber jag att få yrka bifall till motionerna I: 6 och II: 7.

Herr **HALLÉN**: Herr talman! Jag ber att i all korthet få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13.

Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor, jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor till behandling upptagits vissa spörsmål, bl. a. avseende placering i lönegrad av häradshövding- och tingsdomartjänsterna. I dessa delar innebar Kungl. Maj:ts förslag att häradshövding som hittills skulle vara placerad i lönegraden Co 14 och att tingsdomare skulle uppflyttas från Ca 33 till Ca 37.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Cassel* (I: 248) och den andra inom andra kammaren av fru *Gärde Widemar* och herr *Häckner* (II: 328), hade hemställts, att häradshövdingarna måtte uppflyttas till Co 15.

Utskottet hade i 5 särskilda punkter framlagt sitt förslag i ämnet. Under punkten 2. hade utskottet beträffande placeringen i lönegrad av vissa chefs-tjänster hemställt, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 248 och II: 328 godkänna av chefen för civildepartementet förordad placering av häradshövdingtjänsterna i Co 14,

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna av chefen för civildepartementet förordad placering av tingsdomartjänsterna i Ca 37.

Reservationer hade avgivits:

1) av fröken *Andersson* samt herrar *Bergh*, *Boman* i Kieryd, *Staxäng* och *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottet i

Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor.

punkten 2 a) bort hemställa, att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 248 och II: 328 besluta, att härads-hövdingtjänsterna skulle uppflyttas från Co 14 till Co 15;

2) av herrar *Nils Theodor Larsson*, *Svensson* i Grönvik, *Wallentheim*, *Rubbestad*, *Pettersson* i Degerfors och *Gustafsson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottet i punkten 2 b) bort hemställa, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om uppflyttning av tingsdomartjänsterna från Ca 33 till Ca 37;

3) beträffande tingsdomartjänsterna av herr *Karl Andersson*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Med anledning av den långa debatt som vi haft tidigare i dag skall jag försöka begränsa mig till kortast möjliga anförande.

I det utskottsutlåtande som här föreligger ha vi att ta ståndpunkt till en hel del uppflyttningar av högre tjänstemän. Detta är en följd i viss utsträckning, kan man säga, av det beslut som höstriksdagen fattade, när det gällde uppflyttning av vissa högre chefstjänstemän. De som då icke kommo i fråga voro sådana grupper vilka man icke var fullt på det klara med, huruvida de skulle ha någon löneförhöjning eller ej. För det ändamålet tillsatte statsrådet i fjol höst särskilda sakkunniga som skulle utreda huruvida den eller den gruppen var berättigad att flyttas upp. Det var fyra stycken sakkunniga med generaldirektören i statskontoret som ordförande och dessutom en särskild expert.

I fråga om flertalet av de tjänster som här äro i fråga i detta utlåtande ha de sakkunniga förordat en uppflyttning. Men när det gäller tingsdomare, vilka beröras i reservationen nr 2) till detta

utlåtande, ha de sakkunniga icke velat vara med om någon uppflyttning.

Man beslöt införa särskilda tingsdomare 1943, och de placerades då i A 29. Tingsdomarna ha sedan vid den allmänna löneregleringen 1948 flyttats upp till A 30. Från och med den första juli i fjol inneha de lönegrad Ca 33. De sakkunniga ha nu sagt att de inte vilja vara med om en uppflyttning av dessa tingsdomare till Ca 37, även om de ansett att en viss löneförhöjning borde komma i fråga. De sakkunniga ha menat att en dylik löneuppflyttning skulle föregripa löneplaceringen för en hel del tjänstemän på domarbanan, framför allt för assessorerna. Dessutom menade de sakkunniga att detta skulle komma att påverka befordringsgången inom hela juristvärlden. Därför ha de sakkunniga ansett det vara oriktigt att uppflytta tingsdomarna till Ca 37. Det skulle nämligen föregripa den fria prövning framtiden, som tjänsterevisionen kommer att göra beträffande dessa befattningshavare.

Jag har tillsammans med en del andra ledamöter av statsutskottet gått på den linje, som de sakkunniga förordat. Vi mena att det inte är riktigt att man föregriper den slutliga prövningen, då det gäller en hel grupp av tjänstemän, som, om löneförhöjningen godtages, kommer att utan vidare följa med upp i den högre lönegraden. Vi ha därför ansett att tingsdomarna tills vidare böra stanna kvar i Ca 33. Först sedan ytterligare prövning förekommit beträffande dessa tjänster kan man flytta upp dem i den lönegrad, som då kan bli erforderlig. Vi ha därför i vår reservation påpekat konsekvenserna av denna uppflyttning och förordat att tingsdomarna böra tills vidare stå kvar i Ca 33.

Herr talman! Vi reser vanter ha föreslagit att det stycke på s. 10 i utskottsutlåtandet som börjar med orden: »Vad i» och slutar med orden »till erinran» bör ha följande lydelse:

»Vad i propositionen i övrigt före-

Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor.

slagits beträffande domstolstjänster har icke givit utskottet anledning till annan erinran än att utskottet anser, att tingsdomarna med hänsyn till vad de sakkunniga anfört angående sambandet med såväl spörsmålet om assessorernas lönegradsplacering som frågan om det ändamålsenliga utformandet av befordringsgången på domarbanan böra tills vidare kvarbli i Ca 33 och följaktligen icke nu uppflyttas till Ca 37.»

Dessutom ha vi i reservationen nr 2 yrkat att utskottets hemställan under 2 b) borde ha följande lydelse:

»b) avslå Kungl. Maj:ts förslag om uppflyttning av tingsdomartjänsterna från Ca 33 till Ca 37.»

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den med 2) betecknade reservationen.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr PETTERSON i Degerfors: Herr talman! Jag har begärt ordet för att få möjlighet att yrka bifall till reservationen nr 2 vid detta betänkande. Jag ber om överseende, om jag nu försöker motivera hur jag bedömer detta problem. Jag behöver inte bli mångordig, ty herr Rubbestad har sagt den ungefärliga gången i detta. Jag kan för att vinna tid hänvisa till vad som anföres på s. 6 i propositionen i ämnet rörande gemensamma frågor.

Det är alldeles riktigt vad som sagts här om den stegring i lönehänseende som skett i ganska hastig takt för tingsdomarna. 1948 flyttades de ju upp till A 30 och förra året till Ca 33 och skulle nu vara färdiga med att uppflyttas fyra lönegrader till Ca 37. Den anlitade experten har stått tvivlande till detta, och de sakkunniga ha, som herr Rubbestad nyss antydde, inte kunnat biträda denna uppflyttning med hänsyn till vissa befordringsmöjligheter o. s. v.

Jag måste säga att man blir något förvånad, när man läser vad departements-

chefen framhållit i detta ärende. Jag hänvisar till s. 25 i propositionen, där departementschefen förklarar, att sedan han haft ett resonemang med chefen för justitiedepartementet så har han ansett att det var befogat att göra denna uppflyttning från Ca 33 till Ca 37. Chefen för justitiedepartementet skulle nämligen ha framhållit att tingsdomarna intaga en mycket framskjuten ställning. Jag måste säga att det är en mycket svag motivering för att gå ifrån både de sakkunniga och den anlitade experten att således låta denna överläggning med chefen för justitiedepartementet bli avgörande för den ifrågavarande lönesättningen. Utskottet har nu på en och en halv rad avfärdat hela denna fråga. Utskottets motivering finns angiven på s. 10 i utlåtandet. Jag skall kanske lämna därhän, om detta knapphändiga uttalande är avsett att dölja den handling, som här begås, eller om man från utskottsmajoritetens sida ansett att ärendet är så bagatellartat, att det inte förtjänar större uppmärksamhet.

En sak är emellertid klar, och det är att avtalsrörelsen för 1952 ännu inte är i hamn. Man kommer att följa detta beslut med mycket stor uppmärksamhet. Jag måste säga herr statsrådet, att det är nog säkert att verkningarna av detta beslut, om nu kammaren följer utskottsmajoriteten, inte komma att utebli. Det har sagts att vår tid kännetecknas av ett allmänt missnöje. Alla grupper anse att de äro eftersatta, och ingen är mest gynnad. Om nu kammaren följer det förslag, som här föreligger, kommer detta säkerligen att bidra till ytterligare missnöje bland stora grupper löntagare i detta land.

Jag kan hänvisa till att förra årets avtalsrörelse skapade en stämning som gjorde att missnöjet efter förhandlingarnas fullföljande var större än då förhandlingarna började. Jag kan erinra om att grovarbetarna fingo 8 procents lönetillägg. För verkstäderna blev motsvarande siffra 10 procent, för

Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor.

järnbruken 12 procent, för lantarbetarna 13 eller 13,3 procent eller vad det nu var. Sedan fingo vi bevittna höjningar av de avtalsenliga lönerna på 16, 18, 20 och 25, ja ända upp till 30 och 35 procent. Det var helt naturligt att det missnöje som uppstod var befogat med hänsyn till ojämnheterna i förra årets avtalsrörelse.

Nu ha väl alla varit ense om att årets avtalsrörelse skulle bli jämnare och skulle rätta till de misstag som begingos föregående år. Jag vill hänvisa till att även från statsrådsbänkarna har man förklarat att det var naturligt, om årets avtalsrörelse skulle få ett sådant förlopp, att ojämnheterna skulle kunna utjämnas. Jag lyssnade mycket noga till debatten häromdagen, då det gällde att remittera propositionen om statstjänstemännens löner.

Ombudsman Sture Henriksson kunde ju vittna om att statstjänarkartellen nästan enhälligt hade tillstyrkt uppgörelsen. Man skulle kunna tro, att det missnöje som funnits med detta skulle vara borta. Men man måste fråga sig, hur det kommer att gå nu, om stationskarlar och banvakter skulle flyttas upp en lönegrad, vilket väl betyder 250 å 300 kronor om året, men vi här äro färdiga att ta detta jättesteg för andra befattningshavare. Om vi vilja bidraga till det missnöje, som kännetecknar denna tid, skola vi handla på detta sätt. Det är sant, att det funnits anledning till missnöje med inplaceringen i de statliga lönegraderna tidigare. Men jag är mycket intresserad av hur det kommer att se ut, när tjänsteförteckningskommissionen är färdig. Om vi välja denna linje, är jag övertygad om att inplaceringarna komma att föranleda ännu större missnöje med det nya systemet än tidigare.

Det sades i fjol, när vi talade om chefs-tjänstemännens löner, att det skulle gälla en mycket begränsad och avskild grupp. Vi befarade redan då, att det inte skulle visa sig möjligt att avskilja den från

andra närstående. Hela tendensen i statsverkspropositionen visar att det går inte att upprätthålla denna skillnad. Jag skulle för min del vilja säga, att det här är inte bara en fråga, som angår statstjänarna och riksdagen, utan det är en fråga som följes med mycket stor uppmärksamhet av övriga grupper här i landet.

Med hänsyn härtill ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen nr 2 till detta utlåtande.

Fru GÄRDE WIDEMAR: Herr talman! Vid utlåtandet har fogats en reservation av fröken Andersson m. fl. med yrkande om bifall till en av mig i denna kammarväckt motion om häradshövdingarnas löner. Motionen syftar till en höjning av häradshövdingarnas löner från nuvarande Co 14 till Co 15.

Häradshövdingarnas löneställning fastställdes senast 1942. Det blev då en avvägning som ansågs skälig i förhållande till andra statliga domarlöner. Förra året skedde en chefslönerereglering, varvid de flesta tjänster i Co 14 uppflyttades till Co 15, men häradshövdingarna kommo ju inte med vid den uppflyttningen. Den av kommittén anlitade experten, hovrättspresidenten Wieslander, förordade en uppflyttning även av häradshövdingarna.

Vi motionärer ha inte kunnat finna några sakliga skäl för att man underlåtit att flytta upp häradshövdingarna på samma sätt som övriga tjänstemän. Det har inte inträffat någonting efter 1942 som skulle motivera sänkning av häradshövdingarnas löner i förhållande till andra statliga domares. Tvärtom är det så att rättegångsreformen har genomförts, vilket för samtliga häradshövdingar medfört ökad arbetsbörda och mycket större ansvar än tidigare. Det förhåller sig nämligen så att kostnaderna för process i överrätt ha ökat betydligt, vilket föranleder, att flertalet domar aldrig komma att fullföljas i överrätterna utan bli slutgiltigt avgjor-

Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor.

da i underrätterna. Därför måste man se till att rättskipningen i första instans blir så rättssäker och inger så stort förtroende som någonsin är möjligt. För den skull behöva vi högt kvalificerade domare i häradsrätten. Det innebär ju för övrigt en mycket stor besparing för statsverket, om besluten i häradsrätterna inge sådant förtroende hos parterna, att de underlåta att överklaga. Då slipper man ju en stor mängd fullföljdsfall, som man annars skulle fått.

Det har invänts att det inte är svårt att besätta häradshövdingetjänsterna i vårt land, ty genom den avlöningsförstärkning de åtnjuta utöver grundlönen bli i alla fall dessa tjänster väl avlönade i förhållande till andra. Den invändningen kan möjligen gälla de största domsagorna och de domsagor, som äro belägna i större städer, men inte de små domsagorna. Där har det redan visat sig vara mycket stora svårigheter att besätta häradshövdingämbetena med kvalificerade befattningshavare. Rättskipningen i de mindre domsagorna är minst lika viktig som rättskipningen i de större domsagorna. Vi kunna inte gå med på att det blir kvalitetsskillnad på domarne i de mindre domsagorna i jämförelse med domarne i de större.

Det har sagts från början, att man skulle besätta häradshövdingämbetena i huvudsak med revisionssekreterare och hovrättsråd. Men man kan ju själv förstå, att det är föga lockande för dylika tjänstemän att söka sig ut till landsorten och draga på sig de ökade kostnader för barnens skolgång och annat som följa med att man bor på en ort, där det inte finns läroverk eller andra möjligheter till utbildning. Dessutom är det inte likgiltigt i detta sammanhang, att man avlönar häradshövdingarna på de mindre orterna så väl, att de kvarbliva på sina tjänster och inte betrakta dem bara som passagetjänster, där man stannar en viss tid och samlar meriter för att så fort som möjligt söka sig annan tjänst. En

häradshövding bör vara en fast institution — även hans person — i ortens rättsliv, och vår rättstradition har tidigare byggt på att häradshövdingämbetena skola vara tjänster, där vederbörande stannar och gör sin huvudsakliga insats på rättsvårdens område.

Utskottets invändning, att det allmänna löneläget för cheftjänstemännen skulle kunna påverkas, förefaller mig betydligt överdriven. Man måste ju i detta sammanhang betänka häradshövdingarnas speciella ställning och det ansvar de ha att träffa kanske många gånger mycket kinkiga avgöranden utan någon som helst möjlighet att rådgöra med kolleger. Det är ju det som gör en tjänstgöring i kollegial domstol lättare. Den för mindre ansvar med sig, därför att det där alltid finns möjlighet att rådgöra med andra. De av kammarens ledamöter som äro nämndemän kunna säkerligen vitsorda, vilket stort ansvar som i det avseendet vilar på häradshövdingarna. De äro väl värda samma löneställning som de övriga tjänstemän som redan nu uppflyttas till Co 15. Den av oss här föreslagna ökningen av häradshövdingarnas löner syftar framför allt till att få till stånd en förbättrad kvalitet på domarna vid häradsrätterna i mindre samhällen.

Jag ber att få sluta med att yrka bifall till den av fröken Andersson m. fl. avgivna reservationen.

Häruti instämde herrar *Staxäng, Rylander* och *Häckner*.

Herr LINDHOLM: Herr talman! De frågor som nu äro föremål för kammarens behandling tillhöra ju den s. k. svarta listan från förra året, d. v. s. de chefslöner som inte då reglerades.

Det är i två avseenden som det har förekommit opposition här i dag. Sålunda ha herrar Rubbestad och Pettersson i Degerfors talat mot uppflyttning av tingsdomarna från 33 till 37 lönegraden. Det är alldeles riktigt att de sakkunniga, som behandlade även

Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor.

den frågan, hade stannat vid 33 lönegraden, men de gjorde det av det skälet, att man var rädd för att det skulle medföra konsekvenser beträffande assessorernas och revisionssekreterarnas lönesättning. I sak gjordes en skrivning från de sakkunniga, där man uttalade sympati för en högre lönesättning åt tingsdomarna. Hade de farhågor, som då förefunnos, icke förelegat, skulle de sakkunniga med all säkerhet ha gått in för 37 lönegraden för tingsdomarna. Sedan det numera får anses fastslaget, att en uppflyttning av tingsdomarna till 37 lönegraden inte verkar prejudice- rande för löneställningen för revisionssekreterare och assessorer, ha också herr Sundelin och jag, som båda tillhört de sakkunniga, ansett oss kunna biträda Kungl. Maj:ts förslag. Det är nämligen ingen större skillnad mellan det arbete tingsdomarna fullgöra och det som häradshövdingarna utföra. Det är nämligen så att de större domsagorna har man delat i två delar, varvid tingsdomaren får behandla brottmålen i den ena delen och häradshövdingen samma mål i den andra, och de bruka därjämte växla sina delar av domsagan år från år. Arbetsuppgifterna äro sålunda ganska jämbördiga, och det var det skälet, som vi för vår del ansågo, att vi kunde böja oss för. Jag vill på den punkten till herr Pettersson i Degerfors säga, att vi ha inte alls sökt dölja något genom att vi inte kommit med utförligare text i utlåtandet.

Sedan talade fru Gärde Widemar för en något annan uppfattning beträffande lönesättningen. Hon ville flytta upp häradshövdingarna från Co 14 till Co 15, men den lönesättning, som hon förordat, skulle otvivelaktigt medföra mycket allvarliga konsekvenser, då det gäller den chefslöne reglering, som genomfördes förra året. Vi böra komma ihåg att den lönesättning, som här är föreslagen, alltså höjning från Co 14 till Co 15, innebär icke enbart lön enligt

lönegrad Co 14 eller Co 15, utan därtill kommer också, att det för en betydande del av häradshövdingarna utgår ett särskilt lönetillägg som gör, att om t. ex. ett hovrättsråd på 5-ort skulle söka häradshövdingetjänsten i en av de medelstora domsagorna, skulle han få en lönehöjning på inte mindre än 4 200 kronor. Om man sedan undersöker vad 14 lönegraden ger, vilket man också bör göra i detta sammanhang, kunna vi konstatera, att med det nya tillägg, som skall utgå från den 1 januari i år, kommer man upp till 30 720 kronor, och det torde vara en lön som är så pass hög, att den bör locka kvalificerade sökande.

Med anledning av att fru Gärde Widemar säger, att det inte finns något sakligt underlag för den ställning, som vi ha intagit beträffande löne regleringen för häradshövdingarna, vill jag vidare erinra henne om att skulle vi gå med på lönegrad Co 15, som föreslagits i motionen, betyder det, att vissa häradshövdingar få högre lön än hovrättspresidenter. Vi kunna inte behålla lagmännens löneläge, om vi gå upp till Co 15 för häradshövdingarna, utan då måste det ske en justering uppåt jämväl av lagmännens lönesättning. Och då deras löner satts i paritet med generaldirektörer och med dem jämförliga betyder i realiteten ett bifall till reservationen, att vi få göra om den chefslöne reglering, som vi beslutade förra året, och det tror jag inte, att det finns politiska förutsättningar för.

Jag vill dessutom påpeka för kammarens ledamöter, att det är felaktigt att säga, att häradshövdingarna inte fingo någon löneökning förra året. Genom den nya löneplanen 2 tillfördes de nämligen en löneökning på 900 kronor om året. Det är kanske en ganska blygsam löneökning, men det är dock en löneökning.

Jag ber, herr talman, med det nu anförda att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Jag förstår att det är rätt besvärligt för herr Lindholm att argumentera, då det gäller tingsdomarna. Han var nämligen själv en bland de sakkunniga, som så sent som den 19 oktober i fjol avgav sitt betänkande, och något särskilt har inte inträffat sedan dess annat än att Kungl. Maj:t har lagt fram sin proposition. Jag förstår ju att de som vilja vara kungatrogna kunna ha anledning att byta ståndpunkt, men rent sakligt föreligga inga ändrade förhållanden.

Det är inte tu tal om annat än att den löneställning, som här är föreslagen, kommer att föregripa den fria provningen beträffande andra tjänster, assessorer o. d. Därför tycker jag att det är riktigast, om riksdagen går på reservationen, och jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! Herr Rubbestad har rätt, då han säger, att om man gör förändringar bör man ha ögonen öppna för de konsekvenser, som de kunna draga med sig. Det är det som skapar svårigheter, när man skall göra förändringar, att olika grupper bevaka varandra, och gör man en uppflyttning här eller där kan det lätt automatiskt dra med sig andra grupper. Det var också den frågan som de sakkunniga ha fastnat för vid sin undersökning. Av den skrivning de sakkunniga använt framgår nog rätt tydligt, att de ansågo skäl tala för en förbättrad löneställning för tingsdomarna, men att det var med hänsyn till återverkningarna för revisionssekreterare och assessorer som de inte ville lägga fram något förslag därom.

När jag närmare granskade detta och undersökte, vilka möjligheter det fanns att vidtaga någon ändring, blev jag övertygad om att det var möjligt att föreslå en uppflyttning av tingsdomarna utan att därför behöva rucka på löneläget

eller inplaceringen för revisionssekreterare och assessorer.

Det är naturligtvis en bedömningsfråga, hur långt man skall gå och vad man skall göra vid sådana här inplaceringar. Det är ju så att vad man än gör är det många som anse, att man gör för mycket, och många som anse att man gör för litet. Därför får man försöka att bedöma vad man tror vara någorlunda skäligt.

Beträffande tingsdomarna är det faktiska förhållandet det, att de på de domsagor, där de finnas, ha arbetsuppgifter som mycket nära sammanfalla och i vissa fall äro helt likartade med de uppgifter som åvila häradshövdingarna, men de ha inte rätt att åtnjuta vikariatersättning. Vad det här rör sig om är summa 22 stycken domare i hela landet, och jag tror därför att det kanske är litet överdrivet, när herr Petersen i Degerfors gör jämförelser med årets avtalsrörelse och gör gällande att det skulle bryta mot principerna för denna. Detta säger jag dels därför att det här är en mycket begränsad grupp, som man försöker att justera löneläget för, och dels därför att det gäller eftersläntare till dem som under förra året fingo sin lönereglering.

Jag har försökt iaktta den försiktighet som jag är helt överens med herr Rubbestad om att man bör iaktta. Men man bör inte vara så försiktig i alla lägen att man inte vill göra någonting alls.

Beträffande häradshövdingarna skulle jag, när fru Gärde Widemar framhåller, att de äro nästan den enda grupp som utelämnats vid chefslöneregleringen, vilja säga, att man får inte glömma bort motivet för chefslöneregleringen. Det förslag till lönereglering för chefstjänstemännen, som lades fram, byggde på en strävan att komma mera i paritet med löneläget för motsvarande tjänstemän hos kommunerna. Den enskilda marknaden kunna vi aldrig tävla med. Om vi se på domartjäns-

Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor.

terna visar det sig, att de med nuvarande placering ligga i nivå med motsvarande kommunalanställda, och skulle då härads hövdingarna höjas ytterligare skulle de gå förbi de anställda inom kommunerna. Den senaste löne regleringen för härads hövdingarna 1942 drog med sig en motsvarande upplyftning av löneläget på den kommunala sidan för domartjänsterna. Skulle man nu göra en uppflyttning på nytt innebure det att man åter igen skulle lyfta det kommunala löneläget ett stycke framför sig. Vad man annars strävar efter är att komma ifatt någorlunda på de områden, där så är möjligt.

Jag tror att det är rätt farligt om man kommer in på det resonemanget, att så snart man gör något för en grupp för att likställa den med andra, komma andra grupper att begära lika mycket. Det kommer att leda till att de ojämnheter, som man vill försöka utjämna, skulle man alltid få behålla.

Nu kan det vara olika uppgifter om hur stora svårigheterna äro att få dugliga härads hövdingar. När man talar om att det är besvärligt för dem att flytta ut till domsagorna med hänsyn till skolgången för deras barn och dylikt, skola vi inte generalisera, ty vi ha även andra statstjänstemän som få flytta från städer ut på landsbygden. De ha också barn som gå i skolan, och sådan skillnad kunna vi inte göra på människor att vi säga, att därför att de äro härads hövdingar måste vi se till att de inte få några svårigheter för sina barns skolgång. Då måste vi föra över precis samma resonemang på andra grupper.

Inplaceringen i löneplan 2 innebär att oavsett om härads hövdingarna äro placerade på 2- eller 3-ort uppbära de samma lön som om de vore placerade på högsta 4-ort. Sedan komma löneförstärkningarna till. Jag skall inte gå närmare in på detta, det har herr Lindholm redan berört.

Beträffande svårigheten att få härads-

hövdingar vill jag säga, att de uppgifter jag har fått närmast peka på att det är vissa svårigheter att få vattenrättsdomare, därför att de bästa domarna föredra att bli härads hövdingar.

Fru GÄRDE WIDEMAR: Herr talman! Herr Lindholm påpekade, att en uppflyttning av härads hövdingarna till Co 15 skulle kunna medföra att härads hövdingarna i de större domsagorna till och med finge högre lön än hovrättspresident. Jag vill då säga, att den expert, som biträtt de sakkunniga, var hovrättspresidenten Wieslander, och han sade sig vara väl medveten om detta men ansåg det ändå riktigt att de erhöillo denna löneförhöjning på grund av det stora ansvar, som åvilade härads hövdingarna.

Härads hövdingarna i de större domsagorna ha verkligen ett så stort ansvar och en så stor arbetsbörda, att jag tycker inte att det ligger något orimligt i att de få samma löneförmåner som cheferna för de administrativa verken.

Vad jag i mitt tidigare anförande närmast ville framhålla var härads hövdingarna i de mindre domsagorna och deras problem. Dessa domartjänster bli inte lättare besatta även om vissa härads hövdingar i de största domsagorna ha stora löneförmåner.

Civilministern påpekade att man hade försökt att åstadkomma en viss paritet mellan de kommunala lönerna och härads hövdingelönerna, och jag förmodar att därmed avsågs borgmästarlönerna. Det ligger dock litet annorlunda till beträffande borgmästarlönerna, därför att borgmästarna äro bosatta i städer och ha där möjlighet till extrainkomster på ett helt annat sätt än vad en härads hövding har i sin domsaga.

Jag vill sluta med att understryka att min inställning till denna fråga har helt dikterats av en önskan att få fram en förbättrad rättsvård i underrätterna.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Det är alltid vanligt, när man resonerar om en

Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor.

liten grups lönesättning, att man säger att denna påverkar inte de andra. När vi inom kommittén undersökte sambandet mellan häradshövdingarnas löneställning och övriga tjänsteställningar, voro vi fullt medvetna om att hade vi gått på Co 15, som här förordats, skulle vi ha fått som konsekvens att hela chefslönerregleringen hade fått göras om. Jag tror inte att fru Gärde Widemar kommer ifrån den konsekvensen med det yrkande hon har ställt, och därför vidhåller jag, herr talman, mitt yrkande.

Herr PETTERSON i Degerfors: Herr talman! Bara två ord!

Jag måste säga till statsrådet Lingman, när han påstår att här varit fråga om en eftersläpning för en grupp, som inte kom med förra året, att en grupp som fått 7 lönegrader på ett år, 3 förra året och enligt detta förslag 4, kan inte vara en eftersatt grupp.

Därtill vill jag bara säga, att när det framhålles, att tingsdomarna äro så få till antalet, att det inte kommer att få någon prejudicerande verkan, så är det inte sant. Däremot ställer man sig frågan: Kan man här ta risken av att skapa den situation på avtalsmarknaden, som ett godkännande av detta förslag skulle innebära? Det kanske är ofint att säga det till ett statsråd, men i statsutskottet erinrade jag avdelningens ärade ordförande, om vad Charles Lindleys fru en gång sade till sin man, när han varit ute och slarvat och kom sent hem på kvällen: Försvara dig inte, det gör saken bara värre!

Jag vill säga till herr statsrådet, att på mig verkar statsrådets inlägg på samma sätt.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr HÄCKNER: Herr talman! Jag vill såsom motionär framhålla, att min erfarenhet talar bestämt för att häradshövdingarna ha en sådan särställning,

att de böra tillgodoses enligt reservation 1). Jag känner många jurister, både häradshövdingar och i liknande befattningar. De äro ganska överens om att, fränsett vattenrättsdomarna, som äro ett fåtal, så är häradshövdingarnas ställning sådan både i fråga om ansvar och arbetsförhållanden, att de behöva en rimlig kompensation.

Jag talade senast i dag med en f. d. häradshövding, som för kort tid sedan fick förflyttning till annan post, och han sade att hans verksamhet nu i en kollegial domstol var rena himmelriket mot hans tidigare tjänstgöring. Det är också stor fara för att vårt rättsväsende skulle komma att lida skada, om vi inte se till att våra häradshövdingar få den löneförstärkning, som är begärd i reservationen. Detta behöver inte medföra sådana konsekvenser som här sagts från civilministerns sida. Man måste ju tänka på att en hovrättspresident själv varit inne på denna linje, och det måste ju ändå betyda, att man från andra cheftjänstemäns sida inte anser att en förändring på denna punkt behöver medföra konsekvenser även för andra grupper. Jag tror att det är överdriven försiktighet från statsrådet, då han ställer sig så betänksam mot denna förhöjning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Överläggningen var härmed slutad.

På därå av herr andre vice talmannen framställd proposition biföll kammarerna till en början utskottets i punkten 1. gjorda hemställan.

Beträffande punkten 2. a) gav herr andre vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan dels ock på bifall till den av fröken Andersson m. fl. avgivna reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Gärde Widemar begärde emellertid vote-

Lönegradsplacering för biträdespersonal m. m.

ring, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammar**en** bifaller statsutskottets hemställan i punkten 2. a) i utskottets förevarande utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammar**en** bifallit den av fröken Andersson m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammar**ens** ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammar**ens** ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammar**en** bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Härefter gav herr andre vice talman**en** propositioner beträffande utskottets hemställan i punkten 2. b), nämligen dels på bifall till utskottets berörda hemställan dels och på bifall till den av herr Nils Theodor Larsson m. fl. avgivna reservationen; och fann herr andre vice talman**en** den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammar**en** bifaller statsutskottets hemställan i punkten 2. b) i utskottets förevarande utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammar**en** bifallit den av herr Nils Theodor Larsson m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammar**ens** ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talman**en** tillkännagav, att han funne flertalet av kammar**ens** ledamöter hava röstat för nej-propositionen. Herr Nihlfors begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 97 ja och 99 nej, varjämte 8 av kammar**ens** ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammar**en** hade alltså bifallit den av herr Nils Theodor Larsson m. fl. avgivna reservationen.

På därå av herr andre vice talman**en** givna propositioner biföll slutligen kammar**en** vad utskottet under punkterna 2. c) samt 3—5 hemställt.

§ 14.**Lönegradsplacering för biträdespersonal m. m.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplacering för viss biträdespersonal m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr NIHLFORS: Herr talman! Jag har vid detta utskottsutlåtande fogat en blank reservation närmast för att få tillfälle att säga några ord om de resultat, som ha förelagts riksdagen genom regeringen men som äro baserade på 1947 års biträdesutredningsförslag.

Det är en av de utredningar, som varit mest efterlängtdad från biträdespersonalens sida inom statsförvaltningen. Man har hoppats mycket på ett gott resultat av denna utredning. Nu tror jag inte att man från de anställdas sida bland denna kategori tycker, att utredningen blivit så värst givande. Man har fäst sig vid att de normer, som lagts fram från regeringens sida, inte äro

Lönegradsplacering för biträdespersonal m. m.

av den natur att de kunna anses som fixa utan mera som riktlinjer för en bedömning av frågan om placeringen av dessa biträden i olika lönegrader. Nu är det emellertid så, att detta är ett försök till arbetsvärdering, varvid man enligt mitt förmenande dock inte skapat en metod för en rättvis sådan. Det är emellertid ett försök, som man får ta som det är.

Vad man emellertid fäst sig vid är, att man vid sitt ställningstagande beträffande biträdenas inplacering i lönegrader arbetat med ett remissförfarande, som ur personalorganisationernas synpunkt numera verkar litet förlegat. Till skillnad från övriga befattningshavare ha dessa kategorier anställda inte fått förhandla genom sina organisationer med utredningen, utan de ha bara skriftligen fått lägga fram sina synpunkter, och när det nu är fråga om ett slags värdering, måste det naturligtvis bli olika uppfattningar, som stå mot varandra. Därför skulle det enligt mitt förmenande ha varit till fördel, om biträdesutredningen hade gått in för att på samma sätt som tjänsteförteckningsrevisionen förhandla med dessa organisationer.

Den möjligheten finns naturligtvis att i det fortsatta arbete, som biträdesutredningen har sig ålagt, gå på den linjen, men såvitt jag kan förstå vill inte biträdesutredningen att så skall ske. Utredningen vill ha skriftliga uppgifter från personalorganisationer och verk och sedan ta den hänsyn till de skriftliga argument, som den finner för gott. Men när nu de normer som föreligga äro så svävande som de äro tycker man, att det varit bättre om ett förhandlingsförfarande kommit till stånd.

Jag har velat anmäla denna kritik från organisationernas sida. Jag tycker att den är riktig, och man får väl hoppas att det i framtiden sker förhandlingar på detta område lika väl som på andra inom statsförvaltningen när det gäller lönegradsplaceringar.

Fröken WETTERSTRÖM: Herr talman! Herr Ahlsten och jag ha i anslutning till proposition nr 14 avlämnat en motion, i vilken vi hemställt att 20 kansli-biträdestjänster hos hushållningssällskapen måtte ändras till kontorist-tjänster och att 20 befattningar såsom kontors- och skrivbiträden, som 1950 års hushållningssällskapsutredning föreslog skulle inrättas hos hushållningssällskapen, skulle ändras till kansli-biträdestjänster.

I utskottets motivering för avslag på motionen säger utskottet, att 1947 års biträdesutredning kommer att ta upp till granskning även frågan om hushållningssällskapens biträdespersonal, och att man därför inom kort kan förvänta ett bedömande av denna fråga. Åt det beskedet är jag glad, men det förefaller mig i alla fall egendomligt, att biträdesutredningen har behandlat lönegradsplaceringen för personal vid samtliga de länsorganisationer, som sortera under jordbruksdepartementet, alltså både lantbruksnämnderna, skogs-vårdsstyrelserna och lantmäteriets distriktsorganisation, med ett enda undantag, nämligen hushållningssällskapen. Det borde, tycker jag för min del, ha varit naturligt och riktigt att samtidigt ta upp också hushållningssällskapen i detta sammanhang. Arbetsuppgifterna för biträdespersonalen exempelvis vid lantbruksnämnderna och i hushållningssällskapen äro mycket likartade, och rekryteringen av lantbruksnämndernas personal har också i mycket stor utsträckning skett just ifrån hushållningssällskapen. Det är klart att så länge biträdespersonalen hos hushållningssällskapen inte erhåller en likvärdig lönegradsplacering blir det svårt för hushållningssällskapen att få behålla sina mest kvalificerade biträden. De komma helt naturligt att söka sig över till lantbruksnämnderna. Det är därför min förhoppning, att biträdesutredningen kommer att beakta de svårigheter hushållningssällskapen

Häradsrätterna: Avlöningar.

i detta avseende komma att få och att frågan snarast blir föremål för behandling.

Jag har givetvis, herr talman, intet yrkande, men jag har velat framhålla att det enligt min mening inte varit lyckligt, att hushållningssällskapen inte kunnat komma med i den proposition som nu förelagts riksdagen.

Överläggningen var härmed slutad. Utskottets hemställan bifölles.

§ 15.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av vissa från statens pensionsanstalt utgående pensioner m. m.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 16.**Utgifter under riksstatens andra huvudtitel.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1952/53 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—16.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 17.**Häradsrätterna: Avlöningar.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln, punkt 19, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i häradsrätternas personalförteckning ändra lönegraden för tingsdomarna från Ca 33 till Ca 37 samt minska antalet kontorsbiträden från 73 till 70, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för häradsrätterna, att tillämpas under budgetåret 1952/53, dels ock till

8 — *Andra kammarens protokoll 1952. Nr 7.*

Häradsrätterna: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 11 380 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i häradsrätternas personalförteckning ändra lönegraden för tingsdomarna från Ca 33 till Ca 37 samt minska antalet kontorsbiträden från 73 till 70;

b) fastställa en i punkten intagen avlöningsstat för häradsrätterna, att tillämpas under budgetåret 1952/53;

c) till Häradsrätterna: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 11 380 000 kronor.

Reservation hade vid punkten avgivits av herrar *Karl Andersson, Mårtensson i Uddevalla, Wallentheim, Rubbestad, Åkerström, Johansson i Mysinge* och *Pettersson i Degerfors*, vilka under hänvisning till den vid utskottets utlåtande nr 13 fogade, av herr Nils Theodor Larsson m. fl. avgivna reservationen ansett, att anslaget bort nedräknas med kostnaden för uppflyttning av tingsdomarna från Ca 33 till Ca 37 eller 58 600 kronor och att utskottet i enlighet därmed bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i häradsrätternas personalförteckning minska antalet kontorsbiträden från 73 till 70;

b) fastställa i reservationen angiven avlöningsstat för häradsrätterna, att tillämpas under budgetåret 1952/53;

c) till Häradsrätterna: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 11 321 400 kronor.

Sedan punkten föredragits, yttrade

Herr **MÅRTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Med hänvisning till det beslut, som kammaren nyss fattat i anledning

Häradsrätterna: Reseersättningar till nämndemän.

av statsutskottets utlåtande nr 13, ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan på denna punkt, nr 17 i förvarande utlåtande, och bifall till den reservation, som är avgiven av herr Karl Andersson m. fl.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Punkten 18.

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 19.***Häradsrätterna: Reseersättningar till nämndemän.**

Efter föredragning av punkten anförde

Herr KARLSSON i Olofström: Herr talman! Jag har fogat en blank reservation till utskottets hemställan på denna punkt. Frågan om reseersättningar till nämndemän vid häradsrätterna är ju ingalunda ny. Jag vill erinra om att vid fjolårets riksdag väcktes motioner, som inneburo att kommunerna skulle erhålla rätt att ge ifrågavarande nämndemän ett kommunalt arvode. Riksdagen avslog dessa motioner med den motiveringen, att nämndemansuppdraget är ett statligt uppdrag och att ersättning därför skall betalas av staten. Emot den principen finns ingenting att erinra. Man hade därför kunnat förvänta, att justitieministern i år skulle ha lagt fram ett förslag om förbättrade ekonomiska betingelser för fullgörande av nämndemansuppdrag. Så har dock ej skett. Det står emellertid i propositionen, att så snart det ekonomiska läget tillåter, kommer förslag om förbättrade ersättningar till ifrågavarande nämndemän

att framläggas, men att detta i nuvarande läge icke är möjligt.

Man kan då ställa den frågan, vilka betingelser som skola föreligga för samhället för att ett dylikt förslag skall kunna framläggas. Vi leva ju nu otvivelaktigt under en högkonjunktur, och under de senaste dagarna har det icke minst i pressen talats om att en proposition om skattesänkning håller på att utarbetas. Under sådana förhållanden tycker jag det borde förefinnas ekonomiska möjligheter att ge de nämndemän det här gäller en bättre ersättning än vad de för närvarande ha.

Jag vill erinra om att oavsett var nämndemännen äro bosatta har det utgått ett traktamente per tjänstgöringsdag på 14 kronor till dem. Var och en förstår, att en timlönsarbetare, som inte har någon ersättning från sin arbetsplats för annan tid än då han uppehåller sitt arbete, förlorar hela sin dagsförtjänst. Jag kan ta ett exempel från min egen hembygd. Inom parentes vill jag säga, att jag själv icke är nämndeman och sålunda icke talar i egen sak. I min hemtrakt finns det nämndemän, som få fara hemifrån klockan sex på morgonen och som i många fall icke komma hem igen förrän klockan nio på kvällen. Det är alltså en bortovaro från hemmet på 15 timmar, och för detta har vederbörande en ersättning av 14 kronor. Det är ganska lätt att räkna ut, att de pengarna praktiskt taget gå åt till att betala måltiderna på sammanträdesplatsen. Vederbörande förlorar alltså varje sammanträdesdag sin arbetsförtjänst. Detta har fört med sig att en hel rad städer, som ligga under landsrätt, samt köpingar och kommuner ha beviljat kommunala arvoden till ifrågavarande nämndemän. Men i de fall, där överklagande skett, ha besluten undanröjts.

Nu hävdas den principen — och jag skall inte göra några invändningar mot den — att nämndemansuppdraget

Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar.

är ett hedersuppdrag, men det finns ju ingen möjlighet för vederbörande, med hänsyn till uppdragets karaktär, att sköta det på fritid. Det måste göras på fastställda tider. Nämndemännen få därför ta permission från sina ordinarie arbetsplatser. De faktiska konsekvenserna bli därför, att många icke anse sig ha råd att ta ett dylikt uppdrag, och det kan ju inte vara främjande för rättsväsendet att mycket stora kategorier av befolkningen uteslängas från nämndemansuppdragen av ekonomiska skäl.

Den motion, som min bankkamrat och jag avgivit i denna fråga, gör ingalunda anspråk på att komma med någon slutlig lösning av detta problem. Vårt förslag är endast avsett att vara ett provisorium, till dess vi få ett förslag från Kungl. Maj:t. Statsutskottet har icke velat ta ståndpunkt till vårt yrkande om ett dagarvode av 25 kronor. Men samtidigt som utskottet har sagt detta har man skrivit, att utskottet räknar med att det skall komma ett förslag i frågan till nästa års riksdag. Jag tolkar utskottets skrivning så, att den innebär en direkt beställning av ett förslag om förbättrade ersättningar för ifrågavarande förtroendemän.

Med hänsyn till den välvilliga behandling vår motion fått och det yrkande, som därmed indirekt gjorts, skall jag inte fresta kammaren med att yrka bifall till motionen, utan jag tillåter mig i stället att yrka bifall till utskottets förslag. Jag har dock velat säga dessa ord för att ytterligare understryka nödvändigheten av att ett förslag om förbättrade förhållanden för ifrågavarande nämndemän verkligen framlägges vid nästa års riksdag.

Vidare yttrades ej. Utskottets i punkten gjorda hemställan bifölls.

Punkterna 20—28.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 29.

Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln, punkt 33, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av departementschefen föreslagna ändringar i fångvårdsstyrelsens personalförteckning, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för fångvårdsstyrelsen, att tillämpas under budgetåret 1952/53, dels ock till Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 735 300 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Söderquist* och *Lodenius* (I: 182) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i *Bogla m. fl.* (II: 240), hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte höja det i statsverkspropositionen upptagna anslaget till Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar med 5 032 kronor för att möjliggöra anställande av två skrivbiträden.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 182 och II: 240, i vad de avsåge förevarande anslag,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i fångvårdsstyrelsens personalförteckning vidtaga de ändringar, som angivits av departementschefen i statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för den 4 januari 1952;

b) fastställa en i punkten intagen avlöningsstat för fångvårdsstyrelsen, att tillämpas under budgetåret 1952/53;

c) till Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 735 300 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Ohlön*, fröken *Andersson*, fröken *Elmén* samt herrar *Wedén* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka förslaget i motionerna I: 182 och II: 240 om höjning av anslaget för att möjliggöra anställandet

Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar.

av två skrivbiträden och i enlighet därmed hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 182 och II: 240, i vad de avsåge förevarande anslag,

b) fastställa av reservanterna föreslagen avlöningsstat för fångvårdsstyrelsen, att tillämpas under budgetåret 1952/53;

c) till Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 740 300 kronor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Fröken **ELMÉN**: Herr talman! Jag vill bara med några få ord motivera den reservation, som fogats till förevarande punkt, vilken gäller viss skrivhjälp på fångvårdsstyrelsen. Det har sedan lång tid tillbaka rått en eftersläpning med skrivgöromålen där. Fångvårdsstyrelsen har begärt medel till avlönande av ytterligare två skrivbiträden. Kungl. Maj:t har gått med på att lämna anslag till ett skrivbiträde, och detta förslag har utskottet biträtt.

Vad blir emellertid följden, om endast ett skrivbiträde kan anställas? Jo, den sekreterare, som skall finnas enligt det fritidsverksamhetssystem man skall bygga ut och vilken skall vara placerad i lönegrad 29, blir bunden vid rent rutinarbete, såsom att skriva ut skrivelser. Jag tycker inte att det är god ekonomi att över huvud taget tänka sig, att tjänstemän i en så pass hög lönegrad skola vara bundna vid dylikt rutinarbete. De skola ägna sig åt att utföra det arbete, som de äro anställda för. Och när vi ha gått in för att fritidsverksamheten inom fångvården skall byggas ut på det sätt som det nu är fråga om, så böra vi se till att den fritidssekreterare, som skall ha hand om planläggningen av detta arbete, verkligen får tid till det och inte behöver vara bunden vid rena skrivgöromål.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid denna punkt avgivna reservationen, som går ut på att det skall beviljas ett anslag av 5 000 kronor för anställande av ytterligare ett skrivbiträde på fångvårdsstyrelsen.

Herr **MARTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Till det utlåtande, som nu är föremål för behandling, har det fogats ett flertal reservationer, vari yrkats på ökning av anslagen till bl. a. fångvårdsstyrelsen. Om man tar del av Kungl. Maj:ts proposition framgår det, att anslagen till fångvårdsstyrelsen ha ökat rätt väsentligt. Utskottet har också visat sig frikostigt på en del punkter och ökat anslagen utöver vad Kungl. Maj:t har föreslagit. Vi ha gjort detta efter moget övervägande, ty vi ha kommit till det resultatet, att en viss anslagsökning har varit behövlig.

På den punkt, som diskussionen nu gäller, har anslaget ökat med 147 800 kronor. På grund av rådande arbetsanhopning för biträdespersonalen har Kungl. Maj:t föreslagit, att ett belopp av 6 200 kronor skall ställas till förfogande för extra skrivhjälp. Det är möjligt, att det ändå kommer att bli knappt om biträdespersonal inom fångvårdsstyrelsen. Men jag vågar tro, att det är en viss överdrift från fröken Elmén's sida när hon gör gällande, att de högre tjänstemännen själva måste sitta och knacka ner sina skrivelser på maskin. Se vi på fångvårdsstyrelsens personalförteckning, så finna vi, att det är inte mindre än 30 biträdesplatser, och efter den föreslagna ökningen skulle det bli 31. Vi måste ju erkänna, att fångvårdsstyrelsen inte hör till de större verken, och nog tycker man, att det antal biträden, som stå till fångvårdsstyrelsens förfogande, åtminstone något så när skulle räcka till, så att de högre tjänstemännen slippa utföra arbete, som egentligen tillkommer kontorsbiträden.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr GUSTAFSSON i Bogla: Herr talman! Då jag tillsammans med några andra ledamöter av denna kammare motionerat om anställandet av ytterligare två kontorsbiträden hos fångvårdsstyrelsen, vill jag med några ord beröra den reservation, som avgivits av fröken Andersson och fröken Elmén m. fl. Jag anser att det yrkande, som framställs i reservationen, är väl motiverat och att det är angeläget att man utökar antalet biträden med två stycken för att frigöra viss övrig arbetskraft för andra ändamål.

Jag är tacksam för att statsutskottet i övrigt har visat en viss förståelse för motionärernas synpunkter. Jag ämnar återkomma, när punkten 30 föredrages.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den vid förevarande punkt avgivna reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 29:o i utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet

Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader.

av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkten 30.

Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln, punkt 34, föreslagit riksdagen att till Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 96 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, i vad de avsåge förevarande anslag, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sunne* och *Weiland* (I: 181) och den andra inom andra kammaren av fröken *Elmén m. fl.* (II: 325), i vilka hemställts, att riksdagen måtte höja det av Kungl. Maj:t föreslagna anslaget till Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader, i vad anginge reseersättningar och expenser, till det av fångvårdsstyrelsen begärda beloppet 103 600 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Söderquist* och *Lodenius* (I: 182) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson i Bogla m. fl.* (II: 240), i vilka hemställts, att riksdagen måtte höja det i statsverkspropositionen upptagna anslaget till Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader med 4 000 kronor till reseersättningar och 3 600 kronor till övriga expenser eller tillhoppa med 7 600 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 181 och II: 325 samt I: 182 och II: 240, i vad de avsåge förevarande anslag, till Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 96 000 kronor.

Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader.

Reservation hade avgivits av herr Ohlon, fröken Andersson, herrar Sundelin och Bergstrand, fröken Elmén samt herrar Wedén och Gustafsson i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 181 och II: 325 samt I: 182 och II: 240, i vad de avsåge förevarande anslag, till Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 103 600 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Fröken ELMÉN: Herr talman! För att inte upprepa mig för mycket skall jag be att i ett sammanhang få kommentera reservationerna vid punkterna 30:o, 32:o och 41:o, som röra resekostnader och expenser över huvud taget. Det gäller dels fångvårdsstyrelsens, dels fångvårdsanstalternas, dels slutligen skyddshemsorganisationens omkostnader.

Det är ju många gånger så — och det gäller inte bara tjänsterna inom fångvården utan även statstjänsterna i övrigt — att man bygger upp en organisation, som i och för sig kanske är tillfredsställande. Men när det så gäller resor och andra expensmedel, prutar man ofta så mycket på anslagen, att personalen inte kan arbeta på ett effektivt sätt. Detta är särskilt allvarligt när det gäller verk, som ha med människo-vårdande uppgifter att göra. Där måste man kunna handla snabbt, ty det inträffar allt som oftast händelser, som fordra att man hastigt kan ingripa. Det är därför beklagligt, att fångvården många gånger har så litet expensmedel, att den inte kan arbeta på ett riktigt sätt. Det händer t. o. m., att telefonmedlen för anstalterna äro så knappt tilltagna, att man inte ens kan larma polisen ordentligt vid rymningar.

Skyddskonsulenterna inom fångvården måste ofta snabbt kunna komma i kontakt med olika platser för att skaffa

arbete och bostad åt sina klienter. Att skriva fram och tillbaka i dessa frågor tar tid. Det bästa vore att ringa ett samtal, men det kan man inte göra på grund av att tilldelningen av telefonmedel är så liten. Detta att kunna handla snabbt verkar också psykologiskt upprykande på klienterna. Det är en helt annan sak om en skyddskonsulent måste säga till sin klient, att vi skola skriva dit och dit och höra efter om vi kunna skaffa er arbete och bostad, och om ni kommer igen om tre dagar skola vi se om vi fått svar på vår förfrågan, än om han kan säga: Var god och sitt ner, så skola vi ringa genast och se om vi kunna klara upp saken ögonblickligen. Om klienten får lov att vänta i tre dagar, vet man inte vad som kan hända. Vederbörande kanske också skall ha understöd under dessa tre dagar. Det är en omkostnad, som måhända inte märks på anslaget men som dock i realiteten finns.

Jag kan inte finna att det är ekonomiskt att beskära tjänstemännens möjligheter att kunna handla på ett riktigt sätt. Den sparsamhet, som här presteras, skapar stor irritation och verkar hämmande på arbetet. Detta skapar så stora nackdelar, att den besparing som man tror sig vinna snarare blir en förlust.

När det gäller dessa anslag säger man, att det ju rör sig om förslagsanslag, som man har rätt att överskrida. Men vi veta hur det är i praktiken. När tiden för anslagens fastställande nalkas, kommer det antagligen från finansdepartementet påtryckningar om att inga anslag få överskridas. Och när man har överskridit ett anslag och begär tilläggsanslag får man endast en del av det. I fråga om fångvårdsanstalterna hade man exempelvis begärt att få överskrida ett anslag med 25 000 kronor, men man fick endast 15 000 kronor. 10 000 kronor skulle alltså skjutas över på nästkommande års anslag, som därigenom blev minskat. För 1950/51 hade man

Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader.

överskridit anslaget till skyddskonsulenterna med 8 000 kronor, men det beviljades endast 5 000 kronor. 3 000 kronor skola skjutas över på innevarande års budget, och denna minskas alltså med detta belopp.

Detta medför också att verken bli tvingade att skicka ut cirkulärskrivelser, som för de tjänstemän, som äro ute i arbetet, många gånger te sig nästan upprörande. Det händer exempelvis att fångvårdsstyrelsen tvingas sända ut skrivelser, vari man säger ifrån — och detta kan för all del vara riktigt — att man måste begränsa sina telefonsamtal till en period och endast får ringa i ytterst trängande fall, men det tillägges att man vid risk av överskridande måste avstänga telefonen. Vidare kunna tjänstemännen riskera att själva få betala, om de i arbetet måste överskrida anslaget!

Anslagen till omkostnader äro synnerligen små, och jag tycker verkligen att det är oförnuftigt att en fängelsedirektör, som är i en lönegrad omkring Ca 31, icke ens skall ha befogenhet att när en fånge skrives ut kunna köpa en hatt åt honom utan att detta skall avgöras av fångvårdsstyrelsen, därför att anslaget är så begränsat. Kan någon tycka att detta är riktigt?

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till denna punkt, där man begär att anslaget skall ökas med sammanlagt 7 600 kronor.

Herr **MÄRTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Fröken Elmén har ju inte riktat några grava anklagelser emot utskottet, utan de grava anmärkningarna riktades emot Kungl. Maj:t. Det blir väl därför närmast departementschefen som får svara, huruvida de anslag det här är fråga om äro tillräckliga eller om de äro så knappa, att tjänstemännen inte ha möjlighet att i tillräcklig utsträckning använda sig av telefon.

Detta anslag har under innevarande

budgetår fastställts till 80 000 kronor. För nästa budgetår är föreslaget 96 000 kronor, alltså en ökning med 16 000 kronor. Utskottet har redan skrivit, att »utskottet har i anledning av ifrågavarande motioner funnit att vissa skäl kunna anföras för anslagsökningar till ifrågavarande ändamål». Men det finns ingen möjlighet för ett utskott att hos de olika ämbetsverken undersöka, om de beviljade anslagen räcka till för respektive ändamål. Men skulle det verkligen vara på det sätt, som fröken Elmén gjort gällande, att fångvårdsstyrelsens chef gjort bestämda framställningar till departementschefen om att han måste ha ökade anslag för att kunna fullfölja sina uppgifter på ett tillfredsställande sätt och han ändå fått avslag på detta, då tycker jag att fröken Elmén skulle använda sig av en annan metod än att opponera mot statsutskottet.

Fröken Elmén sade att en fängelsedirektör inte ens kan få köpa en hatt till en utskrivna fånge på grund av att medlen inte räcka till. Nu vet jag inte om detta kan vara beroende på att det saknas medel eller om vissa bestämmelser äro uppdragna i instruktionen för fängelsedirektörer, som förskriver inom vilka områden vederbörande få röra sig. Om detta sistnämnda är fallet, att det är föreskrivet i instruktionen att dessa inköp skola handhas av centralmyndigheten, alltså fångvårdsstyrelsen, då faller den största skulden för dessa förhållanden på den som skrivit instruktionen — med andra ord just fångvårdsstyrelsen. Men jag vet som sagt inte om det är instruktionen eller knapphet på medel, som gör att en fängelsedirektörs verksamhet är så begränsad som fröken Elmén här gjort gällande. Jag ber emellertid att med dessa ord, herr talman, få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken Elmén var även inne på en del andra frågor, som beröras av reservationerna, och om talmannen tillåter, skall jag säga ett par ord även på dessa punkter. Punkt 32, fångvårdsanstalter-

Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader.

nas omkostnader, skall jag inte spilla många ord på, då ifrågavarande anslag av Kungl. Maj:t ökats med 1 415 000 kronor. Utskottet har funnit att här behövs en ytterligare anslagsökning och har därför höjt detta anslag med 7 000 kronor. Den sammanlagda anslagsökningen på denna punkt är alltså inte mindre än 1 422 000 kronor. Jag tycker att t. o. m. fröken Elmén skulle kunna känna sig ganska tillfredsställd med denna kraftiga anslagsökning.

Under punkt 41 har fröken Elmén avgivit en reservation, vari hon likaså går in för ett ökat anslag. På denna punkt, som gäller skyddskonsulentorganisationens omkostnader, har Kungl. Maj:t ökat anslaget från 86 500 till 94 500 kronor. Det är vidare att märka att i det belopp på 86 500 kronor, som utgår för innevarande budgetår, ingår ett engångsanslag på 10 000 kronor. Detta belopp har icke frändragits anslaget för nästa år, och därför kan man säga att den verkliga ökningen av anslaget blir inte 8 000 kronor utan 18 000 kronor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag och att senare få återkomma med säryrkanden.

Herr GUSTAFSSON i Bogla: Herr talman! Med hänsyn till att tiden är så långt framskriden skall jag bara säga några få ord. Jag har, som jag nämnde vid behandlingen av en tidigare punkt, också motionerat under denna punkt. Här ha motionärerna delvis blivit tillgodosedda genom reservationen, som jag ber att få yrka bifall till. Men i motionen nr 240, som är lika med nr 182 i första kammaren, har det också yrkats på ett större anslag till fritidsverksamheten vid fängelser och anstalter, nämligen dels en höjning av avlöningar med 6 000 kronor till arvoden åt fritidsledare, dels en höjning av omkostnader för inköp och underhåll av inventarier med 10 000 kronor och till undervis-

ning och fritidssysselsättning 18 000 kronor.

Jag har, herr talman, inte lång erfarenhet av fångvården i Sverige, men sedan jag blev ledamot av interneringsnämnden har jag haft tillfälle att besöka en del av våra fängelser, förvaringsanstalter och kolonier, och jag har kommit till den uppfattningen, att en väl ordnad fritidssysselsättning är en mycket viktig sak när det gäller att skapa förutsättningar för de människor, som äro olyckliga nog att ha kommit utanför samhällets ramar, att kunna återföras till själslig hälsa och balans. Det har många gånger visat sig att när de förvarade, om vi så få kalla dem, kunnat intresseras för studier eller annan fritidssysselsättning, har detta skapat ett självförtroende och en harmoni hos dem, som betytt oändligt mycket för deras återupprättande.

Jag skall inte polemisera mot statsutskottet eller dess ärade talesman och inte heller mot regeringen. Jag vet ju att detta är en besvärlig anslagsfråga, men jag skulle vilja vädja till regeringen att ägna även frågan om ett högre anslag till fritidsverksamheten och anordnandet av lokaler härför en välvillig uppmärksamhet under nästa år.

Jag beklagar, att många tidningar vid olika tillfällen skrivit att våra fängelser och förvaringsanstalter och kolonier närmast påminna om förnämliga pensionat och semesterhem. Det är inte mitt intryck av de anstalter jag har fått tillfälle att se, utan jag skulle tvärtom önska en upprustning och förbättring av dem. Vid ett tillfälle i höstas besökte jag en koloni, som staten hade övertagit — den hade förut drivits av en kommunal fattigvård. När kommunen ägde kolonien, fanns det tavlor på väggarna i personalens matrum. Där funnos nu bara spikhål kvar på väggarna, som voro mycket nakna och tomma. Jag tycker att det är ledsamt att när staten övertar en anstalt skall det hela bli mycket torfigare och fattigare.

Jag har med dessa enkla och med hänsyn till tiden korta ord endast velat rikta en varm vädjan till regeringen att ägna denna fråga om anslag till fritidssysselsättningen en välvillig behandling nästa år. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid denna punkt följande reservationen av herr Ohlon m. fl.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Jag har begärt ordet, inte därför att det är den andra huvudtiteln som skall behandlas, utan därför att det är första gången detta års riksdag ställes inför frågan om det sätt, på vilket statsbudgeten har gjorts upp. Jag skulle för min del vilja fästa kammarledamöternas uppmärksamhet därpå, att för regeringen har det varit angeläget att icke låta statens utgifter svälla över alla gränser. Det talas så mycket om behovet av skattesänkning och om nödvändigheten av sparsamhet med statens medel. Nu har regeringen försökt att göra en sparsam budget. Jag skulle emellertid vilja deklarerera, att nog ha vi därvid försökt åstadkomma förbättringar på särskilt utsatta punkter, och jag vill för min del bara framhålla, att när det gäller den föreliggande andra huvudtiteln tror jag inte man kan säga, att den har behandlats med större njugethet än andra huvudtitlar. Jag skulle vilja påstå, att även de ting, som nu varit uppe i debatten, ha fått ökade anslag detta år.

Jag vill inte på något sätt polemisera mot statsutskottet för att det har räknat upp anslagen på vissa punkter. Jag har alltid haft den uppfattningen, att det är naturligt, att riksdagen och dess utskott skola granska de framlagda förslagen, och där kamrar och utskott finna anledning att göra ändringar, detta skall vara tillåtet. Jag har inte tänkt att inlägga någon gensaga mot detta, utan jag har bara velat vid början av behandlingen av huvudtitlarna säga: Låt oss ändå tänka litet på liv och lära och sammanhanget däremellan. Vi tala så mycket

Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader.

om nödvändigheten att hålla igen statsutgifterna, vi tala om behovet — jag upprepar det igen — att skapa skattesänkning. Men då får man inte reagera alltför surt, när regeringen försöker att vara sparsam. Jag vill än en gång understrika, att regeringen försökt iakttaga sparsamhet med en viss urskillning, men det blir ändå nödvändigtvis så, att inte alla kunna få alla sina önskemål uppfyllda.

Fröken **ELMÉN**: Herr talman! Jag skulle till finansministern vilja säga: Bli inte prutningarna ibland ganska schablonmässiga? Jag menar att man kanske ibland inte tar hänsyn till att det gäller människovårdande uppgifter och att man kanske därför måste handla på ett annat sätt än i andra verk.

Till herr Mårtensson i Uddevalla vill jag säga, att vi äro fullständigt överens om att vi måste se till att man arbetar på rätt sätt; på denna punkt uttalar sig ju också utskottet på ett välvilligt sätt om vår motion. Men jag kan inte förstå herr Mårtensson när han säger, att jag inte bör motionera här i kammarerna på sådana punkter där jag tycker att de framlagda förslagen äro oriktiga. Vad är det för fel i att jag gör det? Var skulle jag göra min röst hörd om inte här, när det gäller sådana förslag som jag finner felaktiga?

Att det har gått ut en sådan cirkulärskrivelse till fängelsedirektörerna, som här har nämnts, beror naturligtvis på knappheten på medel, som har gjort att fångvårdsstyrelsen har måst göra denna inskränkning i fängelsedirektörernas befogenheter.

Herr Mårtensson talar om det engångsanslag på 10 000 kronor till skyddskonsulenterna, som står kvar sedan föregående år och som enligt herr Mårtensson skulle ha samma verkan som en anslagsökning. Jag har emellertid för mig att departementschefen just framhöll, att detta anslag står kvar med hänsyn till förordningar-

na, så att i realvärde räknat blir det ingen ökning utöver anslagsramen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Jag är fullt införstådd med vad finansministern här yttrade, att utskottet måste iakttaga stor försiktighet när det gäller att räkna upp anslagen, och jag vågar säga att tredje avdelningen har iakttagit denna försiktighet. Visserligen ha vi ökat anslagen på vissa punkter, men vi ha sänkt anslagen på andra punkter med motsvarande belopp, och ser man på slutsumman ha vi inte ökat utgifterna med ett enda öre.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i punkten 30:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammaréns ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammarén bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

§ 17.

Interpellation ang. läroverkslektorernas inplacering i lönegrad.

Ordet lämnades på begäran till

Herr HÅSTAD, som yttrade: Herr talman! Vid förhandlingarna med SACO om inplacering av läroverkslärarna i lönegradssystemet meddelades, att regeringen föreslagit 31:a lönegraden för lektorer i allmänhet och 33:e lönegraden för lektorer, som nu fullgjort disputationssprov. Känt är även att ecklesiastikdepartementet i skrivelse till skolöverstyrelsen ifrågasatt ett generellt slopande av disputationsskravet såsom kompetensvillkor för lektorat vid läroverken. Även om förhandlingarna rörande lönegradsplaceringen tills vidare avbrutits, fäster man sig vid att förhandlingarna från regeringens sida tydligen förts i syfte att för framtiden dels slopa disputationsskravet, dels skapa för framdeles utnämnda lektorer en enda löneklass; lönedifferentieringen skulle så vitt framgår av tidningsmeddelandena ju blott avse de lektorer, som redan utnämnts.

Jag skall här blott erinra om det enastående värde som det allmänt ansetts vara, att vår läroverkslektorskår haft en hög vetenskaplig utrustning. Därigenom har den kunnat bilda ett slags kulturakademier i läroverksstäderna och den omkringliggande bygden. När nu nya statliga läroverk skola inrättas, måste det vara ett allmänt kulturellt intresse att även de nya läroverksstäderna, av vilka de flesta ha en anseelig folkmängd och bilda ett centrum för sin bygd, tillföras högt kvalificerade lektorer. På så sätt kan kulturen i stället för att centraliseras verkligen decentraliseras. Även om just nu och för en del år framåt någon möjlighet att besätta alla lektorat med doktorer ej ges, måste det emellertid på lång sikt vara ett centralt önskemål, att skolreformen som konsekvens ej

Interpellation ang. läroverkslektorernas inplacering i lönegrad.

skall ha en sänkning av lärarstandarden. Om någon differentiering av lektorslönerna avseende framtida utnämningar ej göres, är det likväl tämligen visst att ytterst få licentiater skola underkasta sig kostnaderna för och mödan av en disputation, då de ju därigenom inte kunna påräkna någon ekonomisk kompensation. Endast i undantagsfall kunna våra lektorer utföra den vetenskapliga prestation, som författandet av en doktorsavhandling i Sverige utgör. Då de flesta disputerande vid vederbörande fakulteter hittills gått till läroverken, är det givet, att antalet disputationer framdeles kommer att minskas och att våra akademiska lärosätens forskningsarbete i motsvarande grad kommer att inskränkas och uttunnas.

Lektorernas lönefråga är följaktligen alls inte enbart en teknisk fråga om inplacering av en lärarkår i förhållande till andra jämförliga statliga befattningshavare. Den berör direkt centrala kulturproblem för vårt universitetsliv och för många tiotal nuvarande eller blivande läroverksstäder landet runt. Den träffar själva nerven i hela vårt bildningsväsende.

Under sådana förhållanden synes det mig absolut oformligt, att denna bildningsfråga skall avgöras såsom ett renodlat lönegradsplaceringsproblem vid förhandlingsbordet. Riksdagen bör i förväg få ta ställning till denna fråga, så att den inte efter förda löneförhandlingar är de facto bunden och endast formellt har ett fritt och otvunget val. Jag sympatiserar för egen del med tanken på en differentiering av lektorslönerna men finner det ofrånkomligt att differentieringen även skall ha avseende på framtida utnämningar. Jag skall dock här alldeles förbigå de lönetekniska problem, som äro invalverade i differentieringen — jag förutsätter att riksdagen skall beredas tillfälle att ta ställning till dem — utan vill här blott peka på den stora frågan om be-

hovet av att för framtiden hindra en kulturell standardsänkning. Och jag anhallar om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för civildepartementet få ställa följande spörsmål:

Är det ej statsrådets mening, att riksdagen i förväg bör få uttala sig om principen för läroverkslektorernas inplacering i lönegradssystemet, enär ett generellt slopande av disputationsvillkoret för lektorat och en inplacering utan differentiering för framtiden av lönen mellan sådana lektorer som avlagt disputationsprov och sådana lektorer som äro fil. licentiater, ej är enbart ett lönetekniskt problem utan centralt berör hela vårt kulturella liv?

Denna anhållan bordlades.

§ 18.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr förste vice talmannen och herr andre vice talmannen i riksdagens andra kammare samt de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte talmannen och vice talmännen tillsätta kammarens kanslipersonal, den 26 februari 1952.

Med anledning av de enligt riksdagens beslut (se sammansatta konstitutions- och bankoutskottets av 1951 års riksdag godkända utlåtande nr 1) pågående försöken med utgivning av tryckta debattprotokoll ansågo herrar deputerade erforderligt, att, i enlighet med de för nämnda försök fastställda riktlinjerna, hos riksdagen anställdes ett antal reservstenografer.

Sedan sekreteraren meddelat, att, enligt vad han inhämtat, förslag komme att framställas om anställande inom första kammarens kansli av en sådan reservstenograf, beslöto herrar deputerade

de, att hos andra kammaren skulle tills vidare, så länge omförmälda försök påginge, anställas två reservstenografer. Härvid förutsattes, att samtliga hos kamrarna anställda reservstenografer skulle vara skyldiga att vid behov i tur och ordning inträda som vikarier för båda kamrarnas stenografer, oavsett hos vilken kammare reservstenograferna i första hand anställdes.

Till reservstenografer hos andra kammaren antogs tills vidare jur. stud. Bengt Gunnarson och Göte Schenning, vilka vid anställda stenografprov blivit godkända för ändamålet.

Stenografen A. Fritjof Klason beviljades tjänstledighet på grund av sjukdom tills vidare under tiden från och med denna dag till och med den 2 nästkommande april, och förordnades kanslisten Johnny G. Sköldvall och fil. stud. Gunnar Ljusterdal att under samma tid uppehålla, Sköldvall en stenografbefattning hos kammaren och Ljusterdal en kanslisttjänst.

In fidem
Gunnar Britth.

§ 19.

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen:

nr 50, angående anslag för budgetåret 1952/53 till den statliga och statsunderstödda frökontrollverksamheten m. m.;

nr 69, angående anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Ceaverken; och

nr 75, med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 kap. 9 § rättegångsbalken.

Dessa propositioner bordlades.

§ 20.

Herr andre vice talmannen meddelade, att bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsordningen anmält, att till utskottet inkommit framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret om att få taga i anspråk ytterligare 2 400 kronor för utgivning av register över allmogens besvär 1600—1719.

Denna anmälan bordlades.

§ 21.

Herr andre vice talmannen meddelade, att herrar Nilsson i Stockholm och Hansson i Skediga, som vid kammarens sammanträden den 12 respektive den 23 februari med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrade att deltaga i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sina platser i kammaren.

§ 22.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl 7.13 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Torsdagen den 28 februari.

Kl. 3 em.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionen nr 50, angående anslag för budgetåret 1952/53 till den statliga och statsunderstödda frökontrollverksamheten m. m.;

till statsutskottet propositionen nr 69, angående anslag till aktieteckning i Aktiebolaget Ceaverken; samt

till behandling av lagutskott propositionen nr 75, med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 kap. 9 § rättegångsbalken.

§ 2.

Föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet inkommit framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret om att få taga i anspråk ytterligare 2 400 kronor för utgivning av register över allmogens besvär 1600—1719.

§ 3.

Föredrogs den av herr *Håstad* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda anhängan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för civildepartementet angående läroverkslektorernas inplacering i lönegrad.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4.

Utgifter under riksstatens andra huvudtitel (Forts.).

Herr andre vice talmannen anmälde, att behandlingen av statsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1952/53 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner nu komme att fortsättas.

*Punkten 31.***Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln, punkt 35, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av departementschefen föreslagna ändringar i fångvårdsanstalternas personalförteckning, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för fångvårdsanstalterna, att tillämpas under budgetåret 1952/53, dels ock till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 10 549 200 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bl. a. nedläggande av kvinnoavdelningen vid Långholmsanstalten och mansavdelningen vid anstalten i Växjö.

Utskottet hade i förevarande sammanhang till behandling förehäft ett flertal motioner.

I motionen II: 18 av fru *Gärde Wide-mar m. fl.* hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av andra huvudtiteln måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.

om nedläggande av kvinnoavdelningen vid fångvårdsanstalten å Långholmen.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. besluta, att motionerna I: 182 och II: 240, i vad de avsåge ökade medel till fritidsledare, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. besluta, att motionerna I: 180 och II: 235 samt II: 444, i vad de avsåge förevarande anslag, icke måtte av riksdagen bifallas;

III. beträffande förslaget i motionerna I: 82 och II: 115 om överförande av en tjänst å övergångsstat såsom arbetsledare i Ca 22 till ordinarie stat under tjänstebenämningen assistent godkänna vad utskottet anförde;

IV. besluta, att motionen II: 18 icke måtte av riksdagen bifallas;

V. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 179 och II: 236

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i fångvårdsanstalternas personalförteckning, vilka angivits i statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för den 4 januari 1952;

b) fastställa en i punkten framlagd avlöningsstat för fångvårdsanstalterna, att tillämpas under budgetåret 1952/53;

c) till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 10 549 200 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Elmén* samt herrar *Wedén* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottet i punkten IV bort hemställa, att riksdagen måtte besluta att med bifall till motionen II: 18 avslå Kungl. Maj:ts förslag om nedläggande av kvinnoavdelningen å Långholmen och mansavdelningen vid anstalten i Växjö.

Utskottets i punkten gjorda hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fröken *ELMÉN*: Herr talman! Vid denna punkt är fogad en reservation. Det rör sig om nedläggandet av den kvinnliga avdelningen på Långholmen. Kungl. Maj:t och statsutskottet ha gått in för att den kvinnliga avdelningen på Långholmen skall läggas ned, och det innebär att man i princip går in för att ha endast en anstalt för kvinnliga fångar. Det kan kanske vid första påseendet tyckas synnerligen rationellt att man har endast en anstalt för kvinnliga fångar och att den manliga avdelning, som finnes i Växjö, framdeles flyttas över till en manlig anstalt. Om man sätter sig in i frågan grundligare märker man emellertid, att det som vid första påseendet kan tyckas rationellt kanske är irrationellt just när det gäller människobehandlingen. Man påvisar visserligen, att det här kan ske en differentiering inom anstalten i Växjö. Men det gäller här inte bara att kunna differentiera inom en anstalt, man måste också ha möjligheter att kunna differentiera mellan anstalter. Det händer, när man har att göra med vanliga människor men framför allt med psykiskt belastade människor, att det hela bryter samman och man ser att det inte går att klara den människan inom den anstalt där hon är, och då gäller det att kunna flytta över henne till ny omgivning och till ny ledning. Det betyder mycket för hela behandlingen och för att man skall kunna komma till ett resultat i själva arbetet. Det är bl. a. därför man tycker det vore beklagligt om man skulle utesluta den möjligheten att här kunna flytta kvinnliga fångar från en anstalt till en annan. Jag vill bara påvisa, att genom att vi ha en så stor manlig kriminalitet ha vi cirka 50 manliga fängelser, där det alltså finns möjlighet att flytta klientelet från en anstalt, där det kanske inte går att ha vederbörande, till en anstalt där det lyckas bättre.

Det är också en annan fråga, och det är ligorna, där det många gånger gäl-

ler att spränga ligan. Det är mycket svårt att tänka sig att i fortsättningen behandla en ligas medlemmar inom samma anstalt, och därför är det mycket viktigt att kunna placera dem på olika anstalter. Vad en viss liga beträffar fälldes alla dess medlemmar på en flickas bekännelse, och det är naturligtvis mycket svårt att sätta henne tillsammans med de övriga på samma anstalt. Även om man säger att »vi kunna klart skilja dem åt», är det omöjligt att i alla avseenden hålla dem åtskilda.

Jag vill också framhålla, att 1951 lades en liten anstalt, Sjölidén, ned, vilket också gör att man nu blir begränsad till endast en anstalt.

En annan synpunkt är, att 25 procent av det kvinnliga klientelet kommer ifrån Stockholm, och med mödrarna blir det andra problem än när det gäller manliga fångar. Det är här en hel del som kanske trots allt varit goda mödrar och kunnat hålla samman hemmen, och det gäller för dem att fortsättningsvis kunna kontakta hemmen och hålla ihop hemmen och barnen. Just när det är så pass många från Stockholm tycker man att detta är en viktig synpunkt.

På grund av ett avtal mellan Stockholms stad och staten skall vidare det kvinnliga häktet vara kvar på Långholmen. Det kommer alltså inte att läggas ned, och det gör ju också att man tycker att den lilla ökning av antalet, som de kvinnliga straffångarna utgöra, inte här spelar någon större roll när man ändå skall ha en kvinnlig avdelning kvar. Vidare har man ju räknat med att den manliga avdelningen för psykiatrisk undersökning nere i Växjö skall kunna flyttas över till Långholmen. Det är nog ställt på en mycket, mycket lång framtid, alldenstund det är så ont om psykiatrisk expertis att man helt enkelt inte kan lägga ned den avdelningen, och man vet att redan nu dessa sinnesundersökningar släpa efter så kolossalt.

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.

Vidare säger ju utskottet: »Utskottet förutsätter emellertid, att de organisatoriska svårigheter, som kunna uppstå, bliva föremål för ingående prövning innan slutlig ställning toges till ifrågavarande omorganisation.» När frågan är så pass outredd, att man inte anser att organisationen på något sätt är klar, då förstår jag inte varför vi redan nu skola ta ställning till nedläggandet av denna kvinnliga avdelning, vilket efter vad jag kan förstå kommer att medföra en förlust eller en nackdel när det gäller behandlingen av de kvinnliga fångarna.

Med detta, herr talman, ber jag få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr Wiklund i Stockholm.

Fröken ÖBERG: Herr talman! 1951 års fångvårdsutredning har vid genomgången av personalbehovet på de slutna anstalterna för straff- och fängelsefångar föreslagit, att man skulle genomföra ett normalarbetsschema för att därigenom kunna nedbringa personalbehovet. Denna deras uppfattning har resulterat i att man har föreslagit en nedskärning av bl. a. antalet vaktkonstaplar med 10 stycken. Nu ha några medlemmar i denna kammare tillsammans med mig inte kunnat dela denna utredningens uppfattning, utan vi ha i en motion hemställt att anslaget till avlöningar vid fångvårdsanstalterna skulle höjas så, att man kunde anställa ytterligare tvenne vaktkonstaplar vid Härlandafängelset.

Denna vår framställning motivera vi med att vi inte tro att ett införande av detta normalarbetsschema skulle nämnvärt inverka på förhållandena vid Härlanda, eftersom man på denna anstalt redan under en lång tid har tillämpat det schema, som utredningen föreslår. Vi ha framhållit, att bemanningen vid anstalten redan med nuvarande antal befattningshavare visat sig vara för liten; arbetet blir för betungande. Vård-

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.

personalen själv där nere har ju också vid sin uppvaktning inför myndigheterna påvisat, att förhållandena äro olidliga och att arbetsbelastningen är så stor att personalen slits ut i förtid. Detta bevisas ju bäst av de många och långa sjukledigheter, som måste tas där, och de ofta förekommande förtidspensioneringarna.

Huruvida det är en klok ekonomisk politik i det långa loppet att på detta sätt begränsa personalen kan väl vara ganska diskutabelt. Det är ju också så, att i och med att vi genomförde verkställighetslagen önskade och hoppades vi, att det inte bara skulle vara en vakt-tjänst, som denna personal vid anstalterna skulle utöva, utan att det också skulle vara en vårdande verksamhet, en omvårdnad av internerna. Personalen på Härlanda har sagt mig, att man inte alls kan fylla denna del av sin uppgift därför att tiden inte tillåter det. Det är så dålig bemanning, att personalen inte hinner sysselsätta sig med internernas problem. Det kan ju ibland hända att det skulle vara behövt att ge en intern ett råd, att hjälpa honom i något avseende, och den möjligheten har man som sagt inte.

Nå, vad svarar nu utskottet på vår framställning? Först talar man om att vi i motionen framhållit detta som jag nu sagt, att personalbehovet är större och att det måste tillgodoses, och så säger man: »Särskilda svårigheter ha enligt vad utskottet inhämtat också förelegat vid denna anstalt. Då det emellertid icke varit möjligt för utskottet att avväga personalbehovet för de olika anstalterna, förutsätter utskottet, att Kungl. Maj:t vid prövningen av personalfrågan tar erforderlig hänsyn till den höga medelbeläggning, som f. n. är rådande vid fångvårdsanstalterna — — —, samt i övrigt beaktar de svårigheter, som i vissa fall kunna vara rådande.»

Man kan inte säga annat än att detta låter mycket vänligt mot motionärerna. Men sedan kommer yrkandet, och det

går — som vanligt höll jag på att säga — ut på avslag. Man yrkar avslag på motionerna och bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Sedan bemyndigar man Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i fångvårdsanstalternas personalförteckning, vilka angivits i statsrådsprotokollet.

Nu skulle jag vilja fråga utskottet, om det med detta sitt uttalande menar, att man kan förvänta att Kungl. Maj:t i fråga om Härlanda skall ändra sitt förslag därhän, att de två av oss föreslagna tjänsterna komma att beviljas. Jag tror det knappast. Jag ser emellertid nu att herr statsrådet sitter i sin bänk, och jag undrar om jag vågar ställa en enkel fråga till honom hur han tolkar detta utlåtande. Anser han att han skulle kunna ge Härlanda de två av oss föreslagna tjänsterna? Detta skulle inte tillgå på så sätt, att man gjorde en överflyttning av personal från en annan anstalt till Härlanda, ty på det sättet blir saken inte bättre. Första lagutskottet har ju haft möjlighet att besöka en hel del fångvårdsanstalter i detta land, och under dessa besök ha vi nog fått en ganska stark uppfattning om att personalbristen på de flesta håll är överhängande. Därför är det, menar jag, intet skäl att flytta över personal från den ena anstalten till den andra. Därmed är ju inte hela personalbehovet tillgodosett, utan då blir det alltid någon anstalt, som blir lidande.

Jag tycker sedan att man inte heller alldeles kan bortse från det mycket sorgliga faktum, att fångarnas antal ökar på ett oroväckande sätt. Detta innebär, att utredningens förslag kanske ändå inte är tillfredsställande, eftersom man då det framlades hade att räkna med helt andra förutsättningar.

Om jag nu får ett svar av statsrådet och om detta svar går i positiv riktning, då kanske jag får lov att nöja mig med detta. Blir emellertid svaret negativt, då, herr talman, tror jag att jag ändå måste yrka bifall till vår mo-

tion. Jag tycker nämligen inte, att jag kan känna mig riktigt tillfreds, om jag inte är övertygad om att det kommer att bli en förbättring.

Herr **MÅRTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! På denna punkt föreslås en ganska omfattande omorganisation och modernisering av fängvården. Detta förslag grundar sig i stort sett på 1950 års riksdagsbeslut i detta ärende. Då godkändes i princip vissa riktlinjer för fängvårdens framtida organisation. Enligt dessa riktlinjer skulle en behövlig omorganisation av fängvården i stort sett genomföras i tre etapper. Härvid skulle i främsta rummet ungdomsbehandlingen upptagas till prövning. I nästa etapp skulle det abnorma klienteletets behandling bli föremål för undersökning. Slutligen skulle anstaltsfrågorna för det klientel, som icke behöver specialbehandling, och för de häktade bli föremål för prövning. Större delen av dessa frågor ha ännu inte lösts, men det har skett ganska omfattande förbättringar bl. a. genom en utbyggnad av koloniverksamheten o. s. v.

Vid sidan av denna långtidsplanering — där förslagets genomförande beräknades taga en lång tid — skulle en korttidsplanering bedrivas, vilken skulle ha till uppgift att lösa de omedelbara behoven. För att lösa dessa sistnämnda frågor tillsattes år 1951 en kommitté. Om jag inte missminner mig, har denna kommitté hittills framlagt fyra olika betänkanden. Ett betänkande behandlar anordnandet av fritidsverksamheten i de anstalter, som användas för verkställighet av straffarbete och fängelse. Ett annat betänkande innehåller förslag till normaldagschema för de berörda anstalterna. Vidare har kommittén framlagt förslag om personalbehovet vid fängvårdsanstalterna samt förslag om personalutbildningen.

Jag skall inte närmare gå in på förslagets olika detaljer, ty jag utgår ifrån att departementschefen kommer att

Fängvårdsanstalterna: Avlöningar.

lämna en redogörelse för dessa i den utsträckning detta kan anses erforderligt. Departementschefen har i stort sett följt utredningens förslag, men han har ansett att dessa böra genomföras i en något långsammare takt än vad utredningen hade tänkt sig.

Utskottet, som ingående har prövat dessa frågor, har i stort sett anslutit sig till departementschefens förslag. För att möjliggöra utbildning av personal — framför allt den lägre personalen samt den personal som tjänstgör vid ungdomsanstalterna — har utskottet föreslagit en höjning av detta anslag med 7 000 kronor. Denna höjning innebär ingen utgiftsökning på huvudtiteln, eftersom vi ha prutat ned ett annat anslag, som inte har med fängvården att göra.

När det gäller personalbehovet kan det uppstå vissa svårigheter på grund av den kraftiga ökning av antalet fångar, som har inträtt under senare tid. Fröken Öberg m. fl. har även motionerat om att antalet befattningshavare vid Härlanda skulle ökas med två utöver departementschefens förslag. I det personalförslag, som utredningen framlagt, har man försökt anpassa personalbehovet vid de olika anstalterna efter så rättvisa grunder som möjligt. I fråga om Härlandaanstalten har man föreslagit en indragning av fyra vaktkonstaplar. Samtidigt skulle emellertid personalen utökas med en överkonstapel. Departementschefen har inte gått så hårt fram som utredningen föreslagit, utan han har inskränkt sig till att föreslå en indragning av två vaktkonstaplar.

Om utskottet skulle ha följt motionärernas förslag och utökat vaktkonstaplarnas antal vid Härlanda med två man, vilka följder hade då detta fått för de andra fängvårdsanstalterna här i landet? Som grund för denna indragning ligger ju en utredning, som bl. a. föreslagit specialundersökningar vid varje anstalt. Det är då ganska självklart, att om utskottet gått in för att öka antalet

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.

befattningshavare vid Härlanda eller vid någon annan anstalt, så hade konsekvensen av detta kunnat bli, att personalen fått ökas vid samtliga anstalter. Det hade då inte stannat med två mans förstärkning. Därför har utskottet ansett, att det inte på egen hand kunnat föreslå någon ändring på denna punkt.

Jag sade nyss, att antalet fångar stigit ganska kraftigt under den senaste tiden. Om jag inte missminner mig, beräknades hela antalet fångar till 2 400 i fångvårdsutredningens förslag, som avlämnades förra året. För närvarande är denna siffra omkring 3 000, vilket betyder en ökning med inte mindre än 600. Med hänsyn härtill samt till nämnda motioner I:179 och II:236 framhåller utskottet bl. a.: »Särskilda svårigheter ha enligt vad utskottet inhämtat också förelegat vid denna anstalt. Då det emellertid icke varit möjligt för utskottet att avväga personalbehovet för de olika anstalterna, förutsätter utskottet, att Kungl. Maj:t vid prövningen av personalfrågan tar erforderlig hänsyn till den höga medelbeläggning, som f. n. är rådande vid fångvårdsanstalterna...» Med denna skrivning har utskottet givit departementschefen fria händer att kunna vidtaga de ändringar i personaluppsättningen, som äro absolut nödvändiga på grund av de svårigheter, som kunna uppstå vid de olika fängelserna i landet.

Beträffande sedan frågan om nedläggandet av den kvinnliga avdelningen vid Långholmen så är det självfallet — vilket utskottet även framhåller — att detta kan medföra vissa svårigheter vid själva omorganisationen. Utskottet framhåller i sin skrivning på s. 39 i utlåtandet: »Som av motionen II:18 framgår kunna, vad angår frågan om nedläggandet av kvinnoavdelningen vid Långholmen, skäl anföras både för och emot en sådan åtgärd. Utskottet har dock funnit de av departementschefen och utredningen anförda synpunkterna

för nedläggande av kvinnoavdelningen vid Långholmsanstalten och mansavdelningen vid anstalten i Växjö så bärande, att utskottet icke velat motsätta sig departementschefens förslag. Utskottet förutsätter emellertid, att de organisatoriska svårigheter, som kunna uppstå, bliva föremål för ingående prövning innan slutlig ställning toges till ifrågasvarande omorganisation.»

Jag har bibringats den uppfattningen, att det vid Växjöanstalten finns goda differentieringsmöjligheter, om den manliga avdelningen där lägges ned. Vidare finns vid denna anstalt en välbelägen öppen avdelning för klientelet. Detta tror jag är någonting som man bör sätta värde på. Det är möjligt att en sådan anordning, som fröken Elmén omnämnde, med differentiering mellan de olika fängelserna, kan vara till fördel. Man kan emellertid ställa sig frågan, om det kan tjäna något större intresse att transportera fångarna från den ena anstalten till den andra. När de varit på en anstalt några månader, kommer man kanske underfund med att de inte äro lämpliga där, och då placeras de över på ytterligare någon anstalt, och till slut kanske de återföras till den anstalt, där de första gången voro intagna. Även det förhållandet att chefen för anstalten i Växjö är en framstående kvinnlig läkare är väl något som talar för lämpligheten av att de kvinnliga fångarna bli koncentrerade till denna anstalt.

Fröken Elmén var även inne på frågan om de svårigheter man skulle förorsaka de kvinnliga fångar som ha sina hem i Stockholm, om de flyttades över till Växjö. Dessa svårigheter gälla väl inte enbart Stockholm, utan samma förhållande uppstår beträffande de övriga storstäderna i landet, Malmö, Göteborg o. s. v. Om man droge ut konsekvensen av fröken Elméns resonemang, skulle följden bli att vi måste ha kvinnofångelser på många olika platser här i landet.

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.

Nu finns det emellertid dess bättre inte så många kvinnliga fångar på Långholmen; sammanlagt äro de nio stycken, av vilka sju äro från Stockholm. Av dessa sju äro tre gifta. Detta problem har alltså inte någon större räckvidd.

Jag får därför med dessa ord yrka bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Sedan skulle jag, herr talman, endast vilja säga några ord om motiveringen på en del punkter.

På s. 38 i utskottsutlåtandet står: »Önskvärt vore enligt utskottets mening exempelvis att schemats regler gjordes i någon mån elastiska, så att styresmännen finge möjlighet att anpassa tillämpningen efter de skilda förhållandena på olika anstalter.»

Det är alldeles självklart, att tillämpningen av dessa bestämmelser icke får ske enbart efter föreståndarnas för anstalterna eget gottfinnande, utan den måste självfallet ske i fullt samförstånd med fångvårdsstyrelsen.

Vidare skulle jag vilja säga, att utskottets skrivsätt i frågan om utbildning av personal möjligen kan förorsaka misstolkningar. På s. 40 står: »För att möjliggöra anordnande av utbildning för personal i tillsynstjänst även vid ungdomsanstalterna förordar utskottet att motionerna I: 180 och II: 235 samt II: 444 bifallas på det sätt, att för utbildningsändamål under budgetåret 1952/53 anvisas 7 000 kronor utöver det av departementschefen äskade beloppet.»

Det är klart, att denna utbildning av den lägre personalen i tillsynstjänst inte bara skall gälla ungdomsanstalterna, utan den skall komma alla anstalter till del.

Med dessa förklaringar ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken ÖBERG (kort genmäle): Herr talman! Jag skulle gentemot herr Mår-

tensson vilja framhålla, att jag inte tycker det är riktigt att säga, att andra anstalter med samma rätt skulle kunna göra liknande yrkanden, om vi på Härlanda få dessa två konstaplar. Jag sade i mitt första anförande, att skillnaden ligger däri, att det föreslagna normalarbets-schemat, som skulle nedbringa personalbehovet på anstalterna, redan tillämpats i mycket stor utsträckning på Härlanda, och vi ha därför inte ansett det vara möjligt att nedbringa personalen. Vi begära inte alls någon ökning av personalen utan endast ett bibehållande av den personalstyrka, som redan nu enligt det föreslagna normalarbets-schemat visar sig vara för liten.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla (kort genmäle): Herr talman! Jag vill endast gentemot fröken Öberg säga, att det förslag till normalarbets-schema, som föreslagits i propositionen, har prövats av fångvårdstjänstemännens huvudorganisationer, och de ha inte haft några anmärkningar att göra mot en lämplig uppdelning av personalen mellan de olika anstalterna.

Fru GÄRDE WIDEMAR: Herr talman! Som motionär i denna fråga skall jag endast helt kort instämma i de synpunkter, som fröken Elmén nyss framförde. Särskilt skall jag be att få understryka de humanitära skälen för ett bibehållande av den kvinnliga avdelningen på Långholmen. Herr Mårtensson försökte bagatellisera dessa skäl genom att säga, att det endast finns några få kvinnliga fångar på Långholmen. Jag kan inte finna att detta är någon bärande motivering. Även om det är få fångar, böra vi ge dem så god behandling som möjligt. Så länge vi ha kvar avdelningen på Långholmen, finns det i alla fall möjlighet att bereda kvinnliga brottslingar från Stockholm och även från Norrland och mellersta Sverige plats på Långholmen, varifrån de ha lättare

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.

att ta kontakt med sina hem än om de skulle skickas till Växjö. Det är för många av dem ett mycket stort intresse att kunna hålla kontakten med sina familjer. I en del fall äro de gifta — det kanske för närvarande endast är tre stycken, det känner jag inte till, men jag utgår från att denna uppgift är riktig — men det finns kanske lika många som vilja upprätthålla kontakten med sina gamla föräldrar eller sina barn. Man får inte heller glömma den stora möjlighet, som nu finns för de fångar som sköta sig, att få permission och resa till sina hem eller att ta emot besök av sina anhöriga. Om dessa kvinnor skickas till Växjö, omintetgöres denna möjlighet för dem. Dessutom är det mycket viktigt att man redan under fängelsetiden förbereder fångens återanpassning till samhället efter utskrivningen. Detta blir oändligt mycket lättare, om man under fängelsetiden kan låta fången upprätthålla kontakten med sina anhöriga.

Om jag förstått fångvårdsutredningen rätt, är det huvudsakliga skälet för ett nedläggande av denna avdelning, att man önskar åstadkomma en personalbesparing. Man vet ju emellertid inte ännu, om en sådan åtgärd tjänar detta syfte. Dr Grubb, som säkert sköter sitt fängelse i Växjö på ett utomordentligt sätt, säger i nästan varje yttrande, som kommer till allmänhetens kännedom, att hon behöver mera personal i Växjö. Man kan väl under sådana förhållanden inte utgå från att hon med sin nuvarande personal skall kunna sköta även ännu en del av det kvinnliga fångvårds-klientelet. Dessutom har i reservationen påpekats, att man ändå måste behålla denna avdelning på Långholmen; vederbörande ha nämligen förbundit sig att där ha häktningsavdelning för de kvinnliga åtalade.

Utskottet framhåller, vilket också har understrukits av såväl fröken Elmén som herr Mårtensson, att man med

detta inte har velat ta slutlig ställning till frågan om denna omorganisation. Man förutsätter, att en sådan omorganisation kommer att medföra en hel del svårigheter, och man vill uppskjuta tidpunkten för det definitiva ställningstagandet. Finns det då verkligen någon anledning att nu fatta ett principbeslut, som även om det kanske aldrig kommer att genomföras i praktiken dock kommer att vålla mycket stor oro bland alla som beröras av det?

Vidare är det så, att fängelset på Långholmen så småningom skall nedläggas. Varför kunna vi då inte behålla den kvinnliga avdelningen till dess? Vid den tidpunkten har man kanske lyckats bygga ut kvinnofängelset i Växjö, och man kan ju då ta ställning till om man behöver ytterligare en kvinnlig avdelning.

Som fröken Elmén påpekade, kan en viss del av klientelet inte anpassa sig på en stor anstalt. Det är därför man behöver ha möjlighet att hänvisa några av fångarna till en mindre anstalt. Vad de manliga fångarna beträffar har man nu tillämpat den metoden, att då en fånge blivit orolig eller man haft anledning att tro, att han skulle ställa till oro på anstalten, har man flyttat vederbörande till en annan anstalt. Detta har i de flesta fall visat sig leda till mycket stora förbättringar. Denna princip — herr Mårtensson tar visserligen avstånd från den — tillämpas allmänt beträffande de manliga fångarna, och då borde den väl även kunna tillämpas beträffande de kvinnliga fångarna.

Den kvinnliga fångvården här i landet är inte av någon större omfattning, och man borde därför ha råd att ha en differentierad fångvård, inte bara inom en och samma anstalt, som dessutom i vad det gäller Växjö även utgör alkoholistanstalt och tvångsarbetsanstalt, utan även på skilda anstalter.

Herr Mårtensson nämnde att det fanns en öppen avdelning i Växjö. Att

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.

så småningom få till stånd en modern öppen anstalt för kvinnliga fångar är naturligtvis ett mycket starkt önskemål för oss alla, som äro intresserade av fångvårdsproblem. Det är emellertid inte detta frågan gäller i dag. I dag är frågan, om vi skola behålla den kvinnliga avdelningen på Långholmen eller inte.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av fröken Elmén med flera avgivna motionen.

Herr LINDBERG: Herr talman! Jag har begärt ordet närmast för att säga några ord angående motionen II: 236, men eftersom den endast gäller Härlanda kanske jag kommer att anföra några synpunkter även på andra frågor i detta sammanhang.

Vi inom första lagutskottet ha gjort besök vid åtskilliga fångvårdsanstalter i landet. Det har därvid alltid från personalens sida framhållits, att personalen varit för liten och att många dukat under — detta är väl kanske för starkt sagt, men yttrandena ha gått i den riktningen — av överansträngning. De säga, att de inte ha kunnat ta ut semester, att de inte ha fått kompensation i form av fritid för övertidsarbete och att många ha blivit nervsjuka på grund av förhållandena vid anstalterna.

Nu kommer man emellertid och talar om att personalen vid fångvårdsanstalterna i ett slag kan minskas — det säges inte vad följderna därav blir för personalen själv, men det går kanske att räkna ut ändå. Enligt det referat, som återfinnes på s. 27 i statsutskottets utlåtande nr 2, säger fångvårdsutredningen att förslaget innebär »att personalen vid befintliga anstalter skulle kunna minskas med 10 befattningshavare. Skulle emellertid i stället för förslaget normaldagsschema hittills tillämpade regler för det dagliga livet inom de slutna anstalterna för straff- och fängelsefångar alltfört

bestå, beräknar utredningen tvärtom en förstärkning nödvändig med ej mindre än 43 befattningshavare». Det är alltså det föreslagna normalarbetsschemat som skulle åstadkomma det stora underverket — måste jag säga — att personalen i ett slag skulle kunna minskas med 10 befattningshavare, medan den, om det gamla systemet bibehålles, skulle behöva ökas med 43. Det är alltså här fråga om en skillnad på 53 befattningshavare. Är det då verkligen möjligt att genomföra ett sådant normalarbetsschema utan att det har några som helst konsekvenser för personalen? Jag tror att man måste sätta ett frågetecken för den saken. Jag kan inte för min personliga del nu omedelbart gå in på någon kritisk granskning av det hela, men nog förefaller det ganska otroligt att ett normalarbetschema skulle kunna ha sådana verkningar.

Meningen är nu tydligen — det har framskyttat åtminstone på något ställe — att fångarna skola låsas in under fritiden, och under den tid, som de sålunda är inlåsta, skulle en stor del av fångvårdspersonalen vara befriad från tjänstgöringsskyldighet. Men om det är riktigt att man tänker följa denna princip, drar man då inte ett ganska brett streck över den humanare fångvård, varom riksdagen redan tidigare har fattat beslut? Det kan visserligen invändas att de bestämmelser, som redan finnas och som alltså skola efterlevas, inte utesluta möjligheten att under viss tid, kortare eller längre, låsa in fångar i enskild cell. Men man har i alla fall under en följd av år praktiserat ett helt annat system, där inlåsning på fritiden icke förekommit. Om man nu återgår till systemet med inlåsning i enrum o. s. v., vad blir det då av talet om fritidssysselsättningar för fångarna? Skola dessa försiggå, när fångarna vistas i enmansceller eller då de äro sammanförda i större lokaler? Det talas ju om särskilda loka-

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.

ler, där fritidssysselsättning skall bedrivas, men vare sig nu fångarna äro inlåsta där eller i sina celler, måste det väl förekomma övervakning under den tid som de utöva fritidssysselsättningar.

Allt detta är frågor som behöva besvaras innan man genomdriver de förändringar som ha ifrågasatts.

Vidare måste man nog se till att fångvårdspersonalen får ett sådant arbetsschema att den kan stå kvar i tjänst. Därigenom skulle man också uppmuntra aspiranter att söka sig till dessa befattningar — det har ju i något sammanhang talats om att det är en viss fara för att nyrekryteringen inte blir tillräckligt stor. Men man får inte några aspiranter till en tjänstgöring, som är alltför betungande och besvärlig i förhållande till de förmåner personalen kan komma att få i framtiden vid avancemang till konstaplar, överkonstaplar o. s. v.

Statsutskottet har ju också i två olika sammanhang sagt att man bör iakttaga försiktighet vid genomförandet av ett normalarbetsschema. Jag tror att det är nödvändigt att ganska kraftigt understryka detta, så att man inte vid genomförandet av detta schema bara utgår från teoretiska spekulationer, utan också tar hänsyn till de praktiska förhållandena vid olika anstalter. Ur denna synpunkt är det kanske också befogat att understryka vad herr Mårtensson här sagt om behovet av elasticitet och möjligheter för vederbörande anstaltsdirektör att ha ett ord med i laget när schemat skall genomföras.

Vid en del anstalter, som besökts av första lagutskottet, har det varit fråga om att lägga igen vissa bottnar för att därigenom få större möjligheter till differentiering av fångvårdsklientelet. Man är nu också i färd med att göra detta, men för att det skall kunna bli en differentiering, som för fångarna är bättre och förmånligare än hittills,

behövs det nog också personal i ökad omfattning, och jag tvivlar på att det vid ett fullt ut genomfört system med ett normalarbetsschema skall vara möjligt att dra in 43 fångvårdsmän. Jag tror inte att det går utan vissa vådor för personalen. Jag tillåter mig därför att hemställa till vederbörande att gå försiktigt fram, så att inte på sina håll hela fångvården äventyras.

Vidare bör det inte heller vidtagas sådana åtgärder att man äventyrar humaniteten i fångvården. Alla människor äro ju inte lika, och den ena tål kanske att vistas i ensam cell under lång tid, medan den andra inte alls gör det eller i varje fall endast kan vistas där mycket kort tid. Men övervakning måste det ju finnas, såvida inte rymningarna från anstalterna skola bli ännu talrikare än fallet för närvarande är.

Det är också ett par andra påpekanden, som jag anser böra göras i samband med dessa anslagsfrågor och som måhända mera röra fångvården i stort.

Det sades i går av någon talare att det inte finns tillräckligt med anslag för att tjänstemännen inom fångvårdsstyrelsen skola kunna använda det smidiga kommunikationsmedel som heter telefon. På detta svarades från herr Mårtenssons sida att utskottet gått in för en höjning av anslaget för detta ändamål med 16 000 kronor. Detta förändrar emellertid inte situationen för budgetåret 1951/52, ty det förhöjda anslaget kan ju först tagas i anspråk under budgetåret 1952/53. Frågan är emellertid — den saken är inte utredd vare sig av utskottet eller någon annan — om inte staten här ger med den ena handen och tar igen med den andra handen därigenom att kostnadsökningarna äta upp dessa 16 000 kronor och att alltså inte möjligheterna att använda detta kommunikationsmedel ökas. Det är knappast troligt att det blir någon slant över av dessa 16 000

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.

kronor, och resultatet är alltså att möjligheterna att telefonera bli lika små i fortsättningen.

Finansministern varnade ju i går, inte bara oss här i kammaren, som kanske kunna behöva en varning litet till mans, utan också statsutskottet, som enligt vad jag förstår har gjort sig mindre förtjänt av en sådan varning — om det är några, som äro snåla med statens medel, är det statsutskottets ledamöter; det är nog alla vi, som inte tillhöra det höga statsutskottet överens om — för att höja de anslag som Kungl. Maj:t en gång föreslagit. Om man är litet elak kanske man då kan fråga: Vad är det egentligen för mening med att Kungl. Maj:t lägger fram förslag, om det inte skall vara tillåtet att rucka på dem i någondera riktningen. Eller äro förslagen kanske framlagda i förhoppning att statsutskottet skall visa den generositeten mot Kungl. Maj:t, att man sänker anslagen med några hundra tusen kronor här och några hundra tusen där? Meningen kan väl emellertid inte vara att förslagen skola granskas för att godkännas utan några som helst ändringar, och finansministern framhöll ju också själv, att man naturligtvis har rättighet att göra vissa justeringar.

Herr Mårtensson replikerade på detta — han har understrukt det också i dag — att statsutskottet visserligen har höjt anslagen på vissa punkter i den huvudtitel, som vi nu behandla, men att man har sänkt anslagen på andra områden, varför slutresultatet blir ungefär plus minus noll. Kungl. Maj:t skulle alltså i varje fall på förevarande huvudtitel få sitt budgetförslag genomfört utan att det totalt sett sker vare sig någon ökning eller minskning av anslagssumman.

Om detta är riktigt, har ju inte finansministern något att beklaga sig över. Däremot ha nog vi andra en del att beklaga oss över i detta sammanhang. Det är väl meningen att de la-

gar och förordningar, som vi här besluta, skola följas både av myndigheterna och andra, men då måste det också ställas sådana resurser till förfogande att de kunna följas. Det är liten glädje med att i en lagtext ha inskrivna humanitära bestämmelser, vilka inte kunna efterlevas på grund av brist på ekonomiska medel. Det är litet lönt att ståta med fina bestämmelser bara för att utåt kunna flagga med dem, samtidigt som man låter bli att tala om att bestämmelserna inte kunna tillämpas därför att det inte finns pengar därtill. Och om enskilda motionärer i detta eller andra sammanhang skulle begära en höjning av anslagen för att lagen skall kunna efterlevas på det sätt som är avsett, bör icke detta klandras vare sig av statsråd eller andra. Det bör i stället anses vara en normal skyldighet för vilken riksdagsman som helst att komma med dylika förslag.

Jag har inte något särskilt yrkande, herr talman, utan jag ber bara att ännu en gång få understryka vikten av att man vid genomförandet av normalarbetschemat går fram med försiktighet och även medger den elasticitet som utskottets talesman här rekommenderat.

Fru ERIKSSON i Stockholm: Herr talman! År efter år ha vi här i riksdagen fått höra talas om bristerna inom fångvården, och så fort en konstapel blivit misshandlad av en fänge eller det inträffat någon annan sensation, har också intresset för dessa frågor blivit mycket stort. Men när det framlägges positiva förslag till förbättring av fångvården blir genast intresset här i riksdagen betydligt mindre. Det är mycket egendomligt, måste jag säga, att återigen konstatera detta när man nu för första gången på ett bra tag har gått från ord till handling efter den nya reform som principiellt beslutades redan 1945 och som ju alla voro med på — det kostar

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.

ju inte någonting att ha, såsom herr Lindberg nyss sade, fina bestämmelser inskrivna i en lag. Men när det sedan gäller att realisera dem har det tagit skruv år efter år.

I år föreligger det ett positivt förslag, men under de år jag har varit i riksdagen har man aldrig riktat så mycket kritik mot förslaget som denna gång. Man har aldrig varit så negativt inställd till Kungl. Maj:ts försök att förbättra fångvården som i år, när jag tycker att regeringen verkligen bjudit till. Det är i alla fall ganska glädjande saker som regeringen kommer med när det äntligen väcks förslag till en personalutbildning. Vid varje tillfälle då det varit något obehag i fångvården har man sagt att personalutbildningen är så dålig att man inte kan bemästra svårigheterna i fängelserna.

Det förslag till personalutbildning som nu har lagts fram är jag särskilt glad åt därför att det tar sikte även på den lägre personalen och därför att man i en passus i trycket säger ifrån att den som har lägre utbildning och är intresserad skall kunna avancera och få den högre utbildningen. När man nu får ett modernt förslag till utbildning, tycker jag man skall uppskatta det, även om det är långtifrån möjligt att på alla punkter genomföra det som man 1945 trodde sig kunna nå inom kort tid.

Jag tycker alltså att man skall vara litet mer positiv till det framlagda förslaget och erkänna att det innebär en ljusning. Vi misströsta inte alldeles om vår justitieminister när vi sett detta förslag — det tycker jag han skall få höra från någon här i kammaren.

Jag skall sedan be att få beröra reservationen, där det yrkas att man inte skall flytta de kvinnliga fångarna från Långholmen till Växjö. Att döma av de argument som anförs i reservationen för att man skall gå emot detta förslag om flyttning av de kvinnliga fångarna äro reservanterna på det klara med vissa olägenheter av att ha kvin-

nor i ett mansfängelse, men man säger att det nu har vidtagits sådana anordningar på Långholmen att detta inte längre vållar några olägenheter. Olägenheten ligger i att några kvinnor äro inrymda i ett mansfängelse, snett emot sig ha de män som kunna se dem, bakom dem, inåt mot byggnaden, finns det manliga fångar, över sig ha de manliga fångar, och de ha alla möjligheter att komma i kontakt med detta manliga klientel.

Fröken Elmén sade i ett annat sammanhang att man kan differentiera, som hon uttryckte sig närmast med tanke på Växjöanstalten, men inte hindra fångarna av olika kön att få en hel del gemensamt. Det är precis samma sak om man har manliga och kvinnliga fångar tillsammans på Långholmen; det går inte att effektivt skilja dem åt.

Vilka anordningar är det då man har vidtagit som skulle hindra fångarna att komma i kontakt med varandra? Jo, i en dörr i väggen mellan den manliga och den kvinnliga avdelningen har man satt in en lucka så att personalen kan se vilka den skall släppa in genom dörren. Det är den anordning som skulle ta bort alla olägenheter med att man har även kvinnliga fångar i ett manligt fängelse.

Det har vidare nämnts att det i medeltal skulle finnas sju häktade kvinnliga fångar i Stockholm. Jag vet inte varifrån den stora siffran har kommit, men det kan jag kanske få höra. Jag tycker emellertid att den verkar hög. Inte kan det väl i medeltal finnas sju häktade kvinnor i Stockholm?

Man har också sagt att det inte är möjligt att differentiera och att det skulle vara en sådan fördel att kunna skicka en fänge från ett fängelse till ett annat. Jag undrar om inte skickandet av fångar mellan olika fängelser är en stor olägenhet. Jag tror liksom herr Mårtensson att det alls inte är till gagn för vården att man skickar fångar från det ena fängelset till det andra. Ibland

i en outhärdlig situation finns det ingenting annat att göra med de små resurser som stå till buds, men det är en nödåtgärd som inte bör ingå i god fångvård. Om man flyttar över kvinnor till Växjö och flyttar ut de manliga fångarna, får man större möjligheter att differentiera.

Sedan har det sagts att det bara är en så futtig synpunkt som ligger bakom detta förslag som att man skulle spara in sju befattningshavare. Här i riksdagen räknas väl ingenting som en så stor vinning som att kunna minska ner antalet befattningshavare, och därför tycker jag att det för riksdagen borde te sig som en stor förtjänst. Enligt min uppfattning ligger emellertid inte den största förtjänsten i detta.

När man talar om de humanitära synpunkterna, har man fått stöd av fångvårdsstyrelsen. Reservanterna och fångvårdsstyrelsen äro humana i jämförelse med dem som kommit fram med detta förslag. Bland dessa finns emellertid också en representant för fångvårdsstyrelsen, och han och några övriga utredningsmän samt justitieministern och en f. d. justitieminister ha inte beaktat de humanitära synpunkterna lika mycket som reservanterna.

Jag vill inte bestrida att det kan vara behagligt och till hjälp även för en kvinnlig fånge, antingen hon är gift eller ogift, antingen hon har barn eller inte, att få komma i kontakt med dem som stå henne nära. Det finns emellertid många olika former av specialvård. Jag tycker det är allra svårast för barn som få fara över hela Sverige till en anstalt långt borta för att där få specialvård och som därigenom skiljas från familjen. Det förekommer alltså ännu mera hjärtskärande fall av att man skiljer en människa som skall ha vård från hennes familj, och detta är inte något enastående.

Det finns emellertid också en annan humanitär synpunkt, som för mig har varit avgörande, och den avser en olä-

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.

genhet som man inte bara har haft på Långholmen utan också kommit till synes i Växjö när man haft blandat klientel. Det sades att man skulle få bättre vård på Långholmen än i Växjö, och det har jag svårt att avgöra. Jag har fullt förtroende för den vård som direktör Grubb består sina interner i Växjö, men fru Gärde Widemar ansåg det vara så värdefullt att ha de kvinnliga fångarna på Långholmen. Jag tror att det i sig självt inte är så stor skillnad för den direkta vården om de få komma till Växjö, men det är lätt att få bevis både från direktör Grubb och från dem som varit intagna i Växjö för att det varit svårigheter med att ha både manligt och kvinnligt klientel.

Om man känner den mänskliga naturen och inte är inställd på att bara moralisera, förstår man vilka påfrestningar det måste innebära för de manliga fångarna att se och höra de kvinnliga fångarna. De ha alla möjligheter att komma i kontakt med varandra, men de få inte träffas. Det är ingen här i riksdagen som är så liberal att han vill släppa ihop det manliga och det kvinnliga klientelet, utan vi vilja ha dem åtskilda. Under sådana förhållanden tycker jag det är humanare att låta dem vara ordentligt skilda åt och inte göra pipan värre genom denna irriterande närvaro. Det är svårt för en människa att behålla sin personlighet i ett fängelse. Jag undrar om det är möjligt att inte bli nerbruten, och det är ännu svårare om de erotiska påfrestningarna ökas. Vi böra hjälpa fångarna att hålla sig strama, och för mig har det varit avgörande att man i detta avseende får bättre förhållande i Växjöanstalten om man inte har blandat klientel.

Sedan är det ju inte tänkt att hela denna reform skall kunna genomföras på en dag medan man byter tåg, utan det har sagts ifrån att man ser fram mot denna utveckling i den mån tillgången på läkare gör det möjligt att ge vård på båda hållen och i den mån

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.

personalorganisationen gör det möjligt att på ett smidigare sätt ordna förhållandena. Jag ser då inga skäl för att man inte skulle kunna säga att det är lyckligare om utvecklingen går i denna riktning än om vi bara låta det vara som det är, när man räknat med att få ta hänsyn till de besvärligheter som tillgången på läkare och annan personal vållar.

Jag ber med dessa ord att på denna punkt liksom på de övriga få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SENANDER: Herr talman! Jag kan instämma i de anföranden som har hållits av fröken Öberg och herr Lindberg, och jag gör det så mycket hellre som jag har lyckats förvärva en viss sakkunskap på området. Jag har nämligen vid fyra olika tillfällen inifrån studerat fängelset på Härlanda som politisk fånge, och jag har därigenom blivit i stånd att ganska opartiskt bedöma vaktkonstaplarnas tjänstgöring.

Jag måste säga, att om man inte bereder lätnader åt fångkonstaplarna i deras arbete och till och med ger dem extra förmåner, blir det hart när omöjligt att i framtiden rekrytera fångvårdspersonalen. Vid flera tillfällen kunde jag konstatera att det råder ett allmänt missnöje hos vaktkonstaplarna och att de har en benägenhet att vilja sluta sina anställningar. Endast det förhållandet att de har varit länge i tjänst gör att de inte kunnat förverkliga sin föresats. Vid ett tillfälle var det en fångkonstapel på Härlanda som beklagade att jag hade hamnat i cellen. Jag svarade honom att han var mera att beklaga därför att jag bara hade tre månaders fängelse medan han hade livstids straffarbete. Det kan förefalla som en överdrift, men den som vet vilken enslig, obehaglig och många gånger farlig tjänstgöring som vaktkonstaplarna har, måste medge att det ligger någonting i påståendet att de faktiskt med sin anställning vid fångvården, särskilt om de har hand

om den inre vården, måste betraktas såsom i viss mån livstidsfångar.

Jag tror också man här måste se upp, så att man inte, såsom herr Lindberg tidigare har framhållit, genom en snål personalpolitik äventyrar den verkstälighetsreform, som riksdagen beslutat om och som utav alla humanitänkande människor hälsats med tillfredsställelse. Över huvud taget tror jag att det är nödvändigt att visa mera generositet mot personalen inom statsförvaltningen för den händelse man skall bli i stånd att skaffa det folk, som är kvalificerat att utföra de uppgifter som där förekommer. Detta gäller i synnerhet fångvårdspersonalen, som ju har mycket grannliga och ömtåliga uppgifter.

Ja, herr talman, med vad jag här anfört skulle jag vilja instämma i ett eventuellt bifallsyrkande — jag har inte uppfattat att det direkt har framställts — till de förslag, som motionsvis framställts av fröken Öberg m. fl.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG: Herr talman! För hundra år sedan bröt det igenom helt nya tankar i fråga om behandlingen av lagöverträdare. Förut hade man fört ihop dem i stora skaror och satt dem till tvångsarbete i fängelser och gruvor, och det var ett allmänt och berättigat klagomål över de förskräckliga resultat, som åstadkommos av den påverkan dessa brottslingar utövade på varandra. Så bröt det alltså igenom en helt ny tanke. Man skulle försöka behandla lagöverträdarna på det viset, att man skulle låsa in dem i var sin cell. Man tänkte sig att de genom att tillbringa långa tider i ensamheten och begrundade vad de hade gjort skulle bli bättre människor och på det viset få nytta av straffet till gagn för både dem och samhället.

De nya idéerna förde med sig att man gjorde upp ett stort program om att bygga nya fängelser över hela riket och om en fullständig omorganisation

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.

även i fråga om personal. Det var ett storslaget reformprogram som genomfördes i dåtidens fattiga Sverige, men det tog naturligtvis lång tid. Det gick åtskilliga decennier, under vilka man uppförde de stora välbekanta cellfängelser, som vi nu ha på olika ställen i landet.

Vi äro nu i en liknande situation. Det har brutit igenom nya tankar om hur man skall behandla lagöverträdarna. Vi ha nu förstått att inlåsningen i cell inte medför den förbättring av fången som man hade hoppats; tvärtom har den en nedbrytande verkan. Man vill nu försöka att genom arbetsträning, genom psykologiska och medicinska metoder och genom olika slag av påverkan hjälpa de intagna, som oftast äro alkoholiserade eller på annat sätt socialt förkomna människor, att komma in i arbetslivet och att, när de sedan en gång komma ut, bli hyggliga medborgare igen.

Det stora nya reformprogrammet antogs i princip av riksdagen genom 1945 års verkställighetslag. Det är emellertid klart att detta program — liksom det för hundra år sedan — inte kan genomföras på en gång. När man nu, på sätt och vis med rätta, klagar över att principerna inte äro genomförda i praktiken, så tror jag ändå att man bra mycket skjuter över målet. Det var naturligtvis aldrig riksdagens uppfattning, att det med en gång skulle gå att genomföra en sådan väldig omorganisation, d. v. s. att ersätta alla gamla anstalter och all gammal personal med nya anstalter och upplärd ny personal för dessa nya och svårare uppgifter.

När riksdagen i alla fall med öppna ögon antog den nya straffverkställighetslagen, var det säkert i det riktiga medvetandet att det ändå — trots att man inte, som idealiskt vore, kunde genomföra lagstiftningen på en gång — var ofantligt mycket bättre att successivt och så småningom och med hjälp

av tillgängliga resurser föra fram de nya idéerna än att sätta hela reformen på en oviss och obestämd framtid.

Under de år som ha gått har i alla fall, trots alla svårigheter, inte minst på byggnadsfronten och kanske lika mycket på personalsidan, en del redan gjorts. Jag vill bara erinra om en sådan sak som att för närvarande vårdas inte mindre än en fjärdedel av fångklientelet på öppna kolonier och, enligt vad det visat sig, med ett alldeles utomordentligt gott resultat. Å andra sidan är det naturligtvis endast de bästa och mest skötsamma, som man kan våga behandla på det viset. Då återstår problemet om dem, som man fortfarande måste hålla inlåsta i anstalter av mera sluten karaktär. För dem gäller det alltså att åstadkomma något helt nytt i byggnadsväg, och för personalens del gäller det att få igenom nya tankar och utbilda den hittillsvarande personalen och att nyrekrytera på lämpligt sätt — ett verkligt omfattande reformprogram.

Som grundval för allt detta antog riksdagen år 1950 nya riktlinjer för vad vi kalla långtidsprogrammet inom fångvården. Det går ut på att hela fångvårdsorganisationen, både i fråga om anstalter och personalorganisation och annat, skall fullständigt förändras och förnyas i enlighet med dessa nya tankar. Det var då emellertid självklart, att detta inte kunde ske på en gång. Det är alltså tänkt som ett långtidsprogram, avsett att genomföras i tre olika etapper.

Den första av dem avser ungdomsvården. Förra året, alltså redan året efter principbeslutet, hade jag glädjen att kunna för riksdagen framlägga ett principförslag om Røxtuna, den nya ungdomsvårdsanstalten. Att vi började med ungdomsvården var rätt självfallet. Det är ju de unga lagöverträdarna, som man har de bästa förhoppningarna om att kunna göra till laglydiga medborgare, och när man dessutom vet att ungdomsbrottsligheten är särskilt stadd i

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.

ökning var det klart att man ville sätta in den första stora stöten på det gebitet.

Riksdagen begärde emellertid förra året, att det skulle göras en översyn av princippropositionen om Røxtuna, i synnerhet för att söka åstadkomma besparingar. En sådan undersökning har också verkställts, och jag hoppas att inom kort kunna framlägga för riksdagen ett slutgiltigt förslag till denna första stora etapp i långtidsprogrammet för fångvårdens fullständiga reformering.

I avbidan på genomförandet av detta långtidsprogram, som alltså självfallet måste ta lång tid i anspråk och kosta mycket pengar, kan man ju inte slå sig till ro med förhållandena sådana som de äro, utan såsom kammaren väl känner har det också pågått en utredning om vad vi kallat korttidsprogrammet. Det går ut på att med hjälp av tillgängliga resurser — de anstalter och den personal man har — göra det bästa möjliga och alltså i största möjliga utsträckning försöka åstadkomma förbättringar inom ramen för det bestående. Det är de första förslagen härom, som nu äro förelagda riksdagen. Återstoden hoppas jag kommer nästa år. De föreliggande förslagen till förbättringar inom ramen av det bestående kunna uppdelas på olika grenar, om vilka jag skall be att få säga några ord.

Här ha nu varit debatter på flera av dessa punkter i anslutning till motioner om ökningsar av än det ena, än det andra av dessa anslag. Jag vill härom först helt allmänt erinra om vad finansministern påpekade här i kammaren i går. Vi leva nu under sådana förhållanden, att alla ha varit ense om nödvändigheten av att inte låta statsverksamheten svälla ut alltför mycket, att hålla nere skatterna och över huvud taget iakttaga den största sparsamhet med statens medel, inte minst när det gäller personella tillgångar. Detta är ett program, som vi alla i regeringen måste vara ense om att försöka följa, även om det kan gå ut

över ting, som var och en av oss naturligtvis gärna skulle vilja tillgodose. Det kan inte gå för sig att olika departementschefer försöka begära en bättre ställning än andra för de önskemål, som ligga dem själva om hjärtat. Vi vilja alla gärna vara solidariska med den politik, som praktiskt taget alla medborgare äro ense om nödvändigheten att föra.

Med denna bakgrund måste jag säga, att om man utan förutfattade meningar vill studera det förslag till korttidsprogram, som nu föreligger och som nu utskottet i allt väsentligt har tillstyrkt, får man nog erkänna att inom ramen för det för ögonblicket möjliga har regeringen sökt att på en rad punkter inte alltför snålt tillgodose de viktiga sociala krav som gjort sig gällande i fråga om upprustningen.

Det första av dessa förslag rör fritidsverksamheten på normaldagsschemat. Det låter kanske litet märkligt med »fritidsverksamhet» som en viktig detalj inom fångvården. »Normaldagsschemat» låter kanske inte heller så värst intressant, men bakom dessa begrepp döljer sig någonting av motsättningen mellan de olika principer för behandling av brottslingar, som jag i korthet berört i den lilla historik jag började med.

Hur skall man alltså behandla dessa människor? Man står i viss mån mellan Scylla och Carybdis. Få fångarna vara ensamma, vållar man dem de psykologiska påfrestningar av nedbrytande karaktär, som vi sett följa med cellstraffet. Det är också självfallet, att det inte kan bli fråga om något slags återgång till det gamla cellsystemet. Å andra sidan måste man erkänna, att en okontrollerad samvaro mellan alla intagna — de äro rätt olika, gamla, förhärdade återfallsförbrytare och yngre anpassningsbara och ganska hyggliga människor — ofta visar sig medföra stora vådor och bekymmer, något i stil med dem som på sin tid, för hundra år se-

dan, föranledde krav just på det då moderna cellsystemet.

Under de nu förflutna första åren av straffverkställighetslagens tillvaro har man prövat sig fram, och de olika cheferna för anstalterna ha i viss mån fått laga efter lägligheten för att utröna hur det skulle gå bäst. Det har då visat sig att under de tider fångarna hållits i arbete — och genom riksdagens anslag ha vi under de senaste åren lyckats få ett antal moderna verkstäder för arbetsträning och upplärning av fångarna — under arbetet alltså liksom under måltider, idrott o. d. har allting gått rätt hyfsat och bra. Men de svårigheter och påfrestningar, som alla känna till, ha satt in just under vad man kan kalla fritiden, under kvällarna, under lördagseftermiddagarna, under söndagarna och under helgerna. Det är ingen tillfällighet att det under ett par års tid just under julhelgen har varit upploppsungar på ett par fängelser. De ha inte varit av så farlig karaktär, som man kunnat tro ibland när man läser kvällstidningarna, men de ha varit illavarslande nog för dem, som ha ansvar för ordningen på dessa anstalter.

Det har visat sig att under den fritid, som även i fängelset inte är så kort, har det uppstått mycket stora svårigheter och bekymmer genom den okontrollerade samvaron mellan fångar av helt olika kaliber. Tankegången bakom normaldagschemat och det anslag för fritidsverksamheten, som här yrkas, är just att försöka få ordning på detta problem. Meningen är alltså den att man skall ha ett schema, som inte bara omfattar de tider, då de intagna hållas till arbete eller skola ha måltider o. s. v., utan också fritiden. Vad skola de intagna då göra? Ja, det beror just på de olika kategorierna. För dem, som äro mest skötsamma och som anstaltsledningen kan lita på, skall man i stort sett göra som hittills, d. v. s. låta dem sköta sig själva och hålla till i de dagrum eller korridorer som finnas. Dessa äro

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.

ju otillräckliga. Oftast är det så, att man bara har lagt igen golvet på en fängelseavdelning, men det är i alla fall något ställe, där de intagna kunna vara tillsammans under sin fritid. Men för dem, som inte äro pålitliga eller som ha uppviglat de andra och stört ordningen, går det inte att tillåta en okontrollerad fritidssamvaro — det har förekommit att hyggliga fångar bett att få bli inneslutna i sina celler för att slippa umgänget med dessa uppviglare och bråkmakare.

Därmed är emellertid inte sagt, att man för dessas del vill eller bör återgå till cellsystemet. Jag tror att herr Lindberg fullkomligt missuppfattat förslaget, när han talar om inlåsning i cell. Tvärtom går detta förslag ut på att man skall ta hand om alla de intagna även under fritiden och på olika sätt ordna så, att denna fritid skall kunna utnyttjas. Jag skall inte ta upp tiden med att i detalj beskriva hur detta skall ske. Meningen är emellertid att man i första hand skall försöka få till stånd en hobbyverksamhet för dem, som kunna syssla med sådant, och ordna med sport- och studieverksamhet. Man skall för detta ändamål ta kontakt med olika ideella folkrörelser. Det har visats stort intresse från deras sida, och man hoppas mycket på samverkan från bildnings- och nykterhetsrörelsen, från politiska organisationer och andra.

För att kunna genomföra detta behövs det pengar. Det anslag, som det här är fråga om, innebär en ökning på mer än 100 000 kronor om året för att kunna hålla denna viktiga fritidsverksamhet i gång. Därigenom att man genomför ett normaldagschema, kan man alltså tillgodose både vårdintresset och ordningssynpunkterna på våra anstalter.

Nästa huvudavdelning i förslaget rör personalbehovet. Det är mig väl bekant, såsom också här nyligen har framhållits, att man från fångvårdspersonalens sida har klagat över överansträngning

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.

och personalbrist. Jag förstår också väl, att de tjänstemän, som ha det mycket besvärliga och ofta otacksamma arbetet att handskas med dessa svårt missanpassade människor, kunna bli nervösa och på ett eller annat sätt skadade själva under sitt svåra människovårdande arbete. Nu innebär förslaget också i fråga om personalens tjänstgöring ett uppgörande av schemata. Utredningen har gått igenom, hur arbetet bedrivs på varenda fångvårdsanstalt i landet, och därvid funnit, att schemat för personalens arbete i många fall har varit mycket illa uppgjort. Sålunda har man — tydligen i syfte att få lång sammanhängande fritid under en del av veckan — på flera håll pressat ihop alltför lång tjänstgöring under den andra delen av veckan. Det är klart att detta också kan medföra fara för överanstängning. Nu är, som jag antydde, ett nytt schema uppgjort för personalens arbete på varje anstalt, och på grundval av det schemat har det uträknats hur många tjänstemän som behövas på var och en av landets anstalter. Man har så långt möjligt försökt att vara fullständigt rättvis och se till att det blir proportionsvis lika mycket personal på alla anstalter.

Därmed kommer jag in på frågan om Härlanda, som flera talare förut ha berört. Det visade sig vid denna översyn, att anstalten i Göteborg på Härlanda hade proportionellt mera personal än någon annan fångvårdsanstalt i riket. Förslaget om indragning av personal på Härlanda innebär därför ingenting annat än att man likställer Härlandaanstalten med varje annan fångvårdsanstalt i fråga om antalet tjänstemän. Skulle man nu, såsom här motionsvis föreslagits, utöka antalet tjänstemän där, så måste man med nödvändighet göra motsvarande utökning på andra anstalter. Det skulle säkerligen på Långholmen erfordras ungefär sex nya tjänster och i hela riket mellan tjuo och trettio sådana. Man kan allt-

så inte bara inskränka sig till Härlanda och säga att därför att man där förut haft det på visst sätt, måste det förbli så även i fortsättningen.

En annan sak är, att det kan tänkas, att personalbeståndet över huvud taget är väl knappt beräknat. Det uträknades nämligen i höstas på grundval av dåvarande fångantal. Nu kan man naturligtvis inte ändra personalens storlek alltför ofta till följd av tillfälliga växlingar i fångantalet, men antalet intagna har under det senaste halvåret undergått en kraftig ökning. Skulle det visa sig, att denna ökning är bestående, måste man givetvis utöka personalen, vilket då får ske proportionellt och rättvist på alla anstalter. För det ändamålet behövs inte något nytt anslag, eftersom utskottet välvilligt nog har ställt i utsikt, att regeringen får möjlighet att med begagnande av anslagets förslagsnatur tillgodose det behov, som kan visa sig vara erforderligt, exempelvis just på grund av utökning av fångantalet.

Förslaget innebär vidare nya linjer för utbildning av tjänstemännen, och tanken är den, att man genom kursverksamhet skall göra dem mera skickade för sitt ömtåliga värv. Sålunda äro utbildningslinjer uppdragna såväl för den lägre som för den högre personalen, och som fru Eriksson i Stockholm nämnde, har man också tänkt sig möjligheten att genom utbildning av tjänstemän skapa möjlighet till befordran för duktig lägre personal till högre tjänster. Detta gäller alltså den personal som redan finns. Också beträffande nyanställning innebär förslaget en fullständig omläggning. Hittills har varje anstalt kunnat rekrytera sig själv i stort sett. Det har gått till på det sättet, att när det uppstått behov av vikarier med anledning av semestrar eller sjukdomsfall, har man skaffat folk, och dessa ha så småningom liksom fått meriter och kommit in i fångvården. Det har naturligtvis inte alltid varit de mest

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.

lämpliga personer man på det sättet mera slumpvis kunnat få. Förslaget innebär, att det nu skall tillskapas en aspirantkår, som skall användas för sådana vikariat och som under tiden får utbildning och blir prövad, så att man verkligen, när det blir fråga om fast anställning, kan säga vilka som skött sig väl och äro personligt lämpade för uppgiften.

Vidare innehåller förslaget en hel del andra ting. Jag skall bara nämna en sådan sak som inrättandet av en särskild anstalt för de allra yngsta lagöverträdarna. Västeråsanstalten skall upprustas för att ta emot dessa. Jag skall icke närmare uppehålla mig vid den saken — det kan hända, att frågan kommer upp i annat sammanhang i riksdagen. Det har emellertid uppstått en beklaglig praxis så till vida, att alltför unga människor ha satts in i fängelse, fastän man kan vara ganska säker på att det varit bättre, om de under längre tid hade behandlats inom socialvårdens ram. Det kommer dock att bli ofrånkomligt, att ett antal unga människor fortfarande komma att sitta på vanliga fängelser, och där böra de självfallet icke blandas med gamla återfallsförbrytare utan i möjligaste mån inom fångvården få en för dessa ungdomar avpassad utbildning. Förslaget innebär som sagt, att anstalten i Västerås skall apteras för detta syfte och få för ändamålet lämpad personal.

Detta är i stora drag de förslag, som framläggas i propositionen. De innebära, tycker jag, tämligen stora partiella förbättringar. Det är klart att jag mycket väl vet, hur bekymmersamt läget är inom denna mycket eftersatta gren av socialvården, och därför gärna skulle önska, att mera kunde göras. Men nog tror jag mig ha anledning att uttrycka min tacksamhet till utskottet, när det i allt väsentligt tillstyrkt de förslag, som här äro framlagda. Jag tror, att de komma att vara till gagn för fångvården och i alla fall utgöra ett någorlun-

da hyggligt steg fram mot bättre förhållanden i avvaktan på den stora reform av hela landets fångvård, som successivt måste genomföras.

Fröken ELMÉN: Herr talman! Jag skall bemöta herr Mårtensson i Uddevalla och fru Eriksson i Stockholm på ett par punkter. Jag har inte avsett att rikta någon kritik mot Växjöanstalten. Jag tror att det är ett mycket välskött fängelse. Men vad jag inte kan förstå är varför man inte borde ha möjlighet att i nödfall differentiera mellan olika anstalter. Jag vill därmed inte säga, att vi i princip skola rotera med fångarna mellan anstalterna, utan man skall ha anstalterna så väl utrustade, att man i den utsträckning som det är möjligt kan behandla fångarna på en enda anstalt. Men det kan bli motstånd mot ledningen på en anstalt, och då är det en tillgång att kunna flytta klientelet till en annan anstalt. Det är detta vi ha att ta ställning till i dag, alltså frågan om vi skola ha ett kvinnligt fängelse eller flera.

När man vidare kommer in på frågan om de sociala hänsynen och familjehänsyn, frågar herr Mårtensson i Uddevalla, varför Stockholm och Stockholms omgivningar skola ha denna förmån, när man inte kan ha den i Göteborg och Malmö och på andra platser. Jag vill liksom fru Gärde Widemar påpeka, att det är fråga om en större räkning än Stockholm. Området omfattar även Uppsala och Västerås och sträcker sig uppåt mot Norrland. Varför skall man beröva detta klientel den möjlighet som nu finns? Jag förstår inte varför man skall ta bort den tillgång, som detta dock är. När fru Eriksson ville i jämförelse med andra åtgärder bagatellisera denna humana sociala åtgärd förstår jag henne inte. Jag tycker, att om vi här kunna se till den sociala sidan, skola vi göra det i den utsträckning som det är möjligt.

Fru Eriksson sade att det är besvär-

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.

ligt med att ha manliga och kvinnliga fångar på Långholmen. Statsutskottet har ju varit ute på Långholmen och bl. a. sett på den kvinnliga avdelningen. Efter vad man kan förstå ligger den väl isolerad, och inte ens personalen har några betänkligheter i detta avseende. Man talade inte om några svårigheter därvidlag. Vad personalen däremot framhöll, var de svårigheter, som skulle uppstå, om man inte över huvud taget hade denna avdelning. Bland de intagna fanns det en kvinna, som behövde specialistbehandling — hon var cancerpatient — och genom att hon hade möjlighet att komma till Långholmen, kunde hon få sådan behandling.

Vidare skall jag säga, att när man såg denna avdelning, fick man ett mycket gott intryck av den. Den verkade över huvud taget mycket välskött.

Fru Eriksson säger, att det är svårt, när man inte har väl avskilda avdelningar. Vad Växjö beträffar kan jag inte säga, hur det är där, men vi äro överens om att den manliga avdelningen där skall läggas ned. Vi äro fullt medvetna om att den skall nedläggas, men det kan inte ske på många år av brist på psykiatrisk expertis. Vi veta alla att sinnesundersökningarna släpa efter på ett beklagligt sätt.

När fru Eriksson talar om att det är svårt att skilja de manliga och kvinnliga fångarna, hur svårt skall det då inte vara att inom en och samma avdelning kunna skilja ligamedlemmar åt.

Jag skulle också vilja påpeka, att när man är med i statsutskottet, är man fullt medveten om att man skall försöka göra de personalbesparingar som äro möjliga. Man skall spara i den mån det är möjligt, men man måste därvid ta hänsyn till det resultat man vill uppnå.

Jag skulle vidare vilja framhålla, att ett bibehållande av kvinnoavdelningen medför inte heller någon kostnadsökning.

Vidare frågade fru Eriksson, om det verkligen kunde vara sant, att det är

sju häktade på kvinnoavdelningen. Enligt en rapport i går var det sju häktade på kvinnoavdelningen och dessutom sex straffångar. Beläggningen har varit uppe i 17 under tiden 11/9—12/9, då det var stor beläggning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Jag skall inte vidare gå in på fröken Elmens resonemang — jag skall bekänna att det tjänar inte mycket till — men jag vill säga ett par ord till fru Gärde Widemar.

Fru Gärde Widemar gjorde gällande att på Långholmen finns det större möjligheter för kvinnorna att få anpassning i samhället. Jag skulle vilja ställa den frågan direkt till fru Gärde Widemar, om det inte även vid det kvinnliga fängelset i Växjö göres allt vad som är möjligt för att återanpassa det fångklientel som finns där.

Sedan nämnde fru Gärde Widemar något om att det finns möjlighet till en öppen anstalt i framtiden. Jag vill erinra om vad jag framhöll i mitt första anförande, nämligen att det finns en sådan öppen anstalt i Växjö, och denna har ett mycket bra läge.

Herr Lindberg i Stockholm gjorde gällande att den organisationsplan, som har föreslagits i detta betänkande, kommer att medföra en minskning av personalbeståndet. Nej, herr Lindberg, förslaget kommer i stället att innebära en utökning av personalen och även av vaktpersonalen genom tillskapande av nya avdelningar o. s. v., men sedan tillkommer det olika kategorier av ny personal på grund av det beslut, som riksdagen redan tidigare har fattat.

Sedan nämnde herr Lindberg något om att Kungl. Maj:t har varit alltför sparsam i fråga om anslag till fångvården. Ja, herr Lindberg, jag har gjort en hastig översräkning, och jag har kommit till att Kungl. Maj:t har föreslagit en ökning av anslagen till fångvården med

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.

3 731 700 kronor. Det är mycket möjligt att jag vid denna beräkning ändå har uteglömt någon post. Jag skulle tro att om herr Lindberg i Stockholm var den bestämmande, när det gäller att ta ställning till de ekonomiska frågor, som behandlas bl. a. i statsutskottet, skulle det inte vara roligt att vara finansminister i detta land.

Herr LINDBERG (kort genmäle): Herr talman! För det första skall jag säga herr Mårtensson i Uddevalla, att jag har inte talat om den andra personal, som det är fråga om att utöka vid anstalterna, utan jag har talat om fångvårdspersonalen. Där är det fråga om att minska. Om det sedan på grund av nya avdelningar o. s. v. blir mera personal är en helt annan fråga.

Vad gäller den ekonomiska beräkningen så har jag inte klandrat statsutskottet för att det varit snålt. Jag har sagt att vi ha den uppfattningen, att det är det.

Jag har heller inte vid något tillfälle försökt att plädera för högre anslag än som varit nödvändiga för att kunna sköta fångvården, exempelvis efter de lagar och författningar som vi ha. Om det sedan kostar 3 miljoner kronor mera på grund av prisfördyringar på alla håll och kanter, är det ju en sak, som jag inte rör för och inte statsutskottet heller naturligtvis. Men det är ingenting att dra upp i detta sammanhang.

Fru GÄRDE WIDEMAR: Herr talman! Herr Mårtensson i Uddevalla frågade mig, om jag inte trodde att man i Växjö gjorde allt för att återanpassa de kvinnliga fångarna efter frigivningen. Som jag redan från början sade tror jag att Växjö är ett mycket välskött fängelse och jag vill inte framställa någon som helst kritik emot det. Jag tror man där gör allt vad man kan för att bereda fångarna möjlighet att efter

frigivningen bli återanpassade i samhället. Vad jag ville säga var emellertid, att detta är mycket lättare, om de få avtjäna straffet på den ort, där de ha möjlighet att hålla kontakt med sitt yrkesarbete och sin familj. Det är då lättare för dem att förbereda återvändandet till friheten än från en plats, där de inte ha möjlighet att ha någon sådan kontakt under fängelsetiden.

Herr HENRIKSSON: Herr talman! Jag har i likhet med många andra motionerat om anslag på andra huvudtiteln. Jag har gjort det när det gäller frågan om utbildning av fångvårdspersonal, och enligt egen uppfattning har jag gjort det på goda grunder, eftersom jag därvid har stött mig på den utredning, som byråchefen Torsten Eriksson på ett förtjänstfullt sätt i samråd med personalorganisationen har verkställt.

Nu har utskottet på den punkten tillgodosett motionen så långt, att man varit med om en anslagsökning på 7 000 kronor per år. Jag har inte någon anledning att rikta någon erinran emot det. Jag vill bara uttala den förhoppningen, att man undan för undan skall kunna fullfölja de riktlinjer, som äro uppdragna i den utredning, som ägt rum angående förbättrad utbildning av fångvårdspersonalen.

Anledningen till att jag nu begärt ordet är att jag vill rikta ett par kritiska anmärkningar, kanske inte så mycket emot utskottets utlåtande utan mera mot det som kommit fram i diskussionen under dessa två dagar.

I går diskuterade vi, huruvida man inom fångvårdsstyrelsen skulle behöva ett skrivbiträde till utöver vad utskottet föreslagit, eller om det vore tillräckligt med detta antal. På den punkten har utskottets majoritet bestämt sagt, att det behövs inte. Lika självsäkert ha reservanterna sagt att det behövs. Bland reservanterna återfinna vi herrar Wedén och Gustafsson i Skellefteå. Då frågar man sig: Vad veta utskottsmajori-

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar.

teten och reservanterna i fråga om behovet av ett eller två skrivbiträden i fångvårdsstyrelsen? Förmodligen veta varken utskottsmajoriteten eller reservanterna mycket om det, ty de ha inte någon möjlighet att följa arbetet i fångvårdsstyrelsen. Sannolikt har utskottsmajoriteten bara velat följa det förslag, som är framlagt i propositionen, medan reservanterna velat följa vad som framförts i vissa motioner, men det finns inte på någondera sidan någon möjlighet att bedöma det faktiska behov som föreligger, så långt jag ser det i varje fall.

Nu ha vi i dag diskuterat om det behövs två vaktkonstaplar till på Härlanda eller om det nuvarande antalet är tillräckligt. Förmodligen är det få av kammarens 230 ledamöter som veta, om detta antal är tillräckligt eller inte. Jag menar att det är väldigt besvärligt för riksdagen att ta ställning till dessa frågor. För egen del har jag inte någon bestämd uppfattning om, huruvida två ytterligare vaktkonstaplar kunna behövas eller om man kan klara sig med det antal som finns. Vad jag vet är, att man från fångvårdspersonalens sida under lång tid klagat över att personaluppsättningen är för knapp, att man skulle behöva flera tjänstemän för att få dels någon lindrigare tjänstgöring och dels kunna klara de arbetsuppgifter, som man har sig anförtrodd, på ett bättre sätt än för närvarande.

Härmed skulle jag komma fram till det som skulle vara kärnpunkten i mitt korta anförande. Kan inte frågan om vaktkonstaplarnas antal lösas så, att man begagnar sig av den möjlighet till större rörlighet i anslaget som finns, så att fångvårdsstyrelsen får tillgodose det behov av ökad vaktpersonal, som kan föreligga vid Härlanda och på andra platser. Jag har nu fått klart för mig, att det finns sådana resurser inom ramen för det anslag som behandlas här i dag, och i så fall tycker jag det är mindre väsentligt att man

inom riksdagen diskuterar, om man skall på stat uppta ytterligare två fångvårdskonstaplar. Huvudsaken är att man har möjlighet till anpassning, så att man får den arbetskraft, som vid varje tillfälle behövs för att internerna på våra fångvårdsanstalter skola få en effektiv vård.

Fröken ÖBERG: Herr talman! Jag har i mitt första anförande sagt, att jag skulle vänta med mitt yrkande, för den händelse jag skulle få svar från departementschefen på min fråga. Jag har nu fått det, och jag tyckte nog att det var ett positivt svar, i någon mån i varje fall, i hans framställning. Jag hoppas att den diskussion, som nu har förts, också skall gagna saken, så att man i ännu högre grad har uppmärksamheten riktad på denna fråga.

För dagen skall jag inte framställa något yrkande i förhoppning om att herr statsrådet tänker på Härlandaanstalten. Skulle det visa sig, att det blir lika besvärligt ett annat år, kommer jag tillbaka.

Fru ERIKSSON i Stockholm: Herr talman! Fröken Elmén säger, att hon inte hört personalen på Långholmen tala om några svårigheter på grund av det blandade klientelet där, men att hon inte hade hört sig för hur det var i Växjö.

Utan att ha talat med personalen på Långholmen har jag genom tidningarna fått klart för mig, att man nog har det besvärligt där också. Det var inte så länge sedan det gick en historia genom tidningarna om en sutenör, som blivit bekant med en kvinna på Långholmen och tjänat 100 000 kronor på henne. Ur hans synpunkt kanske inte förhållandena voro så besvärliga, men ur fångvårdens synpunkt verkar det inte så lockande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskot-

tets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 31:o i utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkten 32.

Fångvårdsanstalterna: Omkostnader.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln, punkt 36, föreslagit riksdagen att till Fångvårdsanstalterna: Omkostnader för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 5 420 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet förehaft ett antal motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Holmbäck (I: 180) och den andra inom andra kammaren av herr Olsson i Mellerud m. fl. (II: 235), hade hem-

Fångvårdsanstalterna: Omkostnader.

ställts, att riksdagen måtte höja det i statsverkspropositionen upptagna anslaget till Fångvårdsanstalterna: Omkostnader, posten till utbildning av personal, med 31 500 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar Sunne och Weiland (I: 181) och den andra inom andra kammaren av fröken Elmén m. fl. (II: 325), hade hemställts, att riksdagen måtte höja det av Kungl. Maj:t föreslagna anslaget till Fångvårdsanstalterna: Omkostnader, i vad anginge reseersättningar och expenser, med 7 000 resp. 15 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 180 och II: 235 ävensom II: 444 samt med avslag å motionerna I: 181 och II: 325 samt I: 182 och I: 240, samtliga motioner i vad de avsåge förevarande anslag, till Fångvårdsanstalterna: Omkostnader för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 5 427 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr Ohlson, fröken Andersson, herrar Sundelin och Bergstrand, fröken Elmén samt herrar Wedén och Gustafsson i Skellefteå, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka förslaget i motionerna I: 181 och II: 325 om höjning av posten till reseersättningar med 7 000 kronor och av beloppet till övriga expenser med 15 000 kronor utöver vad departementschefen föreslagit och därför hemställa att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 180 och II: 235 samt II: 444 ävensom med bifall till motionerna I: 181 och II: 325 samt med avslag å motionerna I: 182 och II: 240, samtliga motioner i vad de avsåge förevarande anslag till Fångvårdsanstalterna: Omkostnader, för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 5 449 000 kronor.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Fångvårdsanstalterna: Omkostnader.

Fröken **ELMÉN**: Herr talman! Med den motivering, som jag anförde i går, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr **MÄRTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **OLSSON** i Mellerud: Herr talman! Jag förmodar att diskussionen i den föregående punkten har konsumerat kammarledamöternas intresse för detta spörsmål, och det tjänar kanske därför inte mycket till att ta upp någon längre debatt om punkt 32, där det annars kunde finnas åtskilligt att säga.

Det är med tillfredsställelse jag kunnat konstatera det intresse, som för närvarande råder för den kris inom den svenska fångvården — om jag så får kalla den — som vi tyvärr fortfarande befinna oss i. Jag konstaterar också med tillfredsställelse, att departementschefen har visat stort intresse för att på detta område komma problemens lösning på spåren. Med min allmänna ekonomiska varsamhet har jag aldrig någonsin avsett att ställa några långtgående ekonomiska krav på denna punkt, men jag tror ändå att det finns vissa krav, som man har mycket svårt att komma ifrån, om man vill nå ett tillfredsställande resultat på fångvårdens område. För mig har aldrig fångvårdskrisens lösande varit liktydigt med nya anstalter och nya anordningar av materiellt slag, utan min tanke har mera varit den, att vi inom ramen för de nuvarande anstalterna skulle med små medel försöka åstadkomma vad som är möjligt i fråga om förbättringar.

Jag ber, om ursäkt, herr talman, om det jag här kommer att säga skulle spänna över på vad vi redan diskuterat i den föregående punkten, men det rör även denna punkt, nr 32.

Jag är djupt besviken över den armarna-i-kors-politik — om jag så får kalla den — som bedrivits av fångvårdsmyndigheterna, anstalter såväl som andra,

när det gällt den uppbyggande verksamheten i den svenska fångvården. Jag hade för någon tid sedan tillfälle att tillsammans med några andra kammarledamöter — det var inte lagutskottet, som förut sagts, utan det var några ledamöter inom första lagutskottet — ägna denna fråga en mycket ingående uppmärksamhet. Vi inte bara besökte en hel del anstalter, utan vi försökte också verkligen att tränga till botten med fångvårdsproblemen. Jag kan därför säga, att med litet större initiativkraft och litet mera utpräglat praktiskt sinne hos vederbörande anstaltsmyndigheter skulle det varit möjligt att komma till rätta med många av de missförhållanden som nu råda.

En av de största svårigheterna när det gällt personalen har t. ex. varit den mycket utpräglade gemensamhet, som förekommer inom de större fängelserna, en gemensamhet, som beror på det genombrutna systemet, där en mycket stor del av klientelet har möjlighet att komma tillsammans i korridorerna under fritiden. Där finns kanske då bara en eller ett par fångvårdskonstaplar, och med detta gemensamhetssystem har det faktiskt för dessa vaktmän blivit ett stort problem och ett påfrestande arbete att behärska det stora klientelet. Vi veta ju, att det i en stor massa människor är mycket lätt för en eller annan orosstiftare att skapa situationer, som kunna bli i hög grad påfrestande för vaktmanskapet. Jag menar därför, att det skulle vara mycket att vinna på att lägga igen ett lämpligt antal bottnar i anstalterna och på så sätt skilja internerna åt. Genom en sådan avgränsning finge man bort den nuvarande stora anhopningen av interner, och bara det skulle vara ett bra korrektiv. Så har från myndigheternas sida redan gjorts i någon utsträckning, men dessa anordningar ha enligt min mening gått alldeles för sakta.

Jag tror, att fångvården inte enbart är ett anslagsproblem. När man har inte ett hundratal utan kanske flera hundra

Fångvårdsanstalterna: Omkostnaden

sysslolösa människor, som man letar efter sysselsättningar åt, vad är då naturligare än att man skaffar en arbetsledare och inom fängelsets ram med egna arbetskrafter utför de för avgränsningen nödiga arbetena.

Jag besökte nyligen en av våra fångvårdsanstalter, som ligger mycket nära huvudstaden, för att inte säga inom dess gränser. På denna anstalt befunno sig lokalerna på många håll i ett miserabelt tillstånd. Rappningen höll på att falla ned på människorna — samtidigt som man sökte efter sysselsättning åt klientelet! En lekman frågar sig omedelbart, om man inte kunde ge de intagna litet flitpengar och skaffa dem en arbetsledare, så att man åtminstone fick sina egna lokaler reparerade. Jag skulle vilja rekommendera våra fångvårdsmyndigheter att besöka en eller ett par av våra bäst skötta verkstadsskolor. Där kan man få se hur eleverna faktiskt t. o. m. bygga sin skola. Något av den andan skulle jag vilja se i fångvården.

Det finns åtskilligt annat att påtala. Det finns t. ex. fångar, som vilja vara i fred, och de klaga över de skrällande högtalare, som nu finnas uppsatta i anstaltskorridorerna och som äro påslagna praktiskt taget under fritiden. Dessa högtalares oväsen gör, att det är omöjligt att t. ex. sitta i en cell och läsa en bok och att över huvud taget ta del av vad biblioteket har att bjuda. Nog skulle man väl därvidlag kunna göra på samma sätt som man har det ordnat vid sjukhusen eller andra allmänna inrättningar, nämligen inmontera hörtelefoner i cellerna. På det sättet skulle de intagna slippa ifrån den i många fall synnerligen besvärande musik, som nu spelas under praktiskt taget hela fritiden.

Så är jag framme vid frågan om personalens utbildning. Den ligger huvudsakligen inom punkt 32. Där har jag tillåtit mig att väcka en motion med hemställan om ett högre anslag för utbildningsändamål. Det har framhållits,

icke blott från fångvårdens sida utan från alla som över huvud taget ha sysslat med dessa spörsmål, att en av våra största svårigheter för närvarande är, att vi icke ha personal, som kan taga hand om den nya straffverkställighet inom fångvården, som vi ha beslutat om. Jag förstår att det kan ligga åtskillig sanning i detta, men jag säger å andra sidan: Här har år gått efter år, utan att man från vederbörande myndigheters sida har gjort *någonting* för att utbilda den personal vi ha. Det förefaller åtminstone mig ganska klart att i ett centralfängelse, där man har en fångvårdschef och en assistent med akademisk utbildning samt en läkare med i regel psykiatrisk utbildning, borde man väl i dessa ha tillgång till personer, som i veckosluts- och kvällskurser på något sätt skulle kunna ge åtminstone en förstahandsutbildning i de frågor, som man vill att fångvårdspersonalen skall vara insatt i.

Jag anser mig också kunna säga, att man från fångvårdspersonalens fackliga sammanslutningar — i varje fall från deras centralorganisationer — är mycket intresserad av att få i gång en sådan utbildningsverksamhet. Jag frågar: Varför kommer den icke till stånd? Det har sagts mig att inte vilken direktör som helst lämpar sig för detta utbildningsarbete. Nej, det kan tänkas att han i något fall kan behöva bistånd i detta uppbyggnadsarbete, men jag vill då fråga: Saknar fångvårdsstyrelsen möjligheter att skicka ut en lämplig person till centralfängelserna för att ta hand om eller biträda vid sådana kurser för fångvårdspersonalen?

Det är sådana frågor lekmannen ställer sig, när han kommer i kontakt med fångvården, och de frågorna ha icke blivit tillfredsställande besvarade. Jag anser mig därför ha fog för mitt påstående, att det går att med små medel rätta till många av de missförhållanden, som vi nu besväras med inom fångvården. Jag skulle också tro, att

Fångvårdsanstalterna: Omkostnader.

statsutskottet, om det gällde att verkligen pröva en sådan verksamhet, skulle ställa sig välvilligt och se till att de nödvändiga medlen icke saknades.

Ja, detta är i huvudsak vad jag hade att säga. Det är emellertid en liten sak till, nämligen vad departementschefen yttrade om en ny anstalt för de allra yngsta i Västerås, som föranleder mig till några funderingar. Jag skall villigt erkänna, att jag kanske inte riktigt trängt in i problemet, så att jag för dagen har en absolut bestämd mening om detsamma, men åtminstone mina förhandsstudier hittills ge mig anledning sätta ett frågetecken för huruvida det är klokt att föra samman stora grupper av ungdomar i väsentligen samma åldersklasser. De erfarenheter jag har gjort hittills äro, att det är farligt — ja, kanske farligt är för starkt uttryckt — men tvivelaktigt, om det är klokt att sammanföra stora grupper av ungdomar, som redan äro ute på det sluttande planet, till en och samma anstalt och under sådana förhållanden, att de få tillfälle att bilda ligor och göra sig oåtkomliga för påverkan utifrån. Dessa ligor bli så att säga avglattade, de göra sig fullkomligt oåtkomliga för den personal, som skall söka öva påverkan på dem. Jag anför som exempel ungdomsfängelset i Uppsala. Jag medger gärna, att detta exempel kanske inte helt täcker de synpunkter jag framfört, därför att i Uppsala har det ju varit ett besvärligare klfientel än det vanliga. Men vid de konferenser jag hade med en vaken och intelligent fångvårdspersonal vid denna anstalt sade man mig, att svårigheten där faktiskt ligger däri, att man sammanfört så stora grupper av ungdom i samma åldersklasser, som till övervägande del spekulera i disciplinära ting, i rymningar och i att bereda svårigheter för personalen. Man hade där gjort ett intressant försök, som det kanske kan ligga något i. Man hade nämligen för att lugna ner stämningen bland dessa ungdomar fört in några stycken

straffarbetsfångar; jag förmodar att man gjort detta med viss urskillning. Resultatet blev att stämningen faktiskt lugnade ner sig. Ungdomar, som vi resonerade med saken om, erkände, att det var dessa äldre straffarbetsfångar, som hade varnat dem för en hel del dumheter, som de annars voro inställda på, och hade bidragit till att skapa en bättre stämning än tidigare.

Jag vill inte dra för långt gående slutsatser av detta resonemang, men innan man är färdig med detsamma tror jag det vore skäl i att noggrant överväga om de synpunkter jag här anfört möjligen skulle kunna föranleda någon modifiering av de tankegångar man varit inne på. Som sagt, herr talman, vågar jag inte säga, att jag är fullt färdig med någon ståndpunkt, men jag har velat anförda detta sista för att ge ett bidrag till de överväganden, som man kan komma till med anledning av vad som härvidlag förevarit.

Till sist, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den motion om ökat anslag till utbildning av fångvårdspersonal, som av mig väckts i denna kammar.

Häruti instämde herr *Jacobsson* i Sals.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **ZETTERBERG**: Herr talman! Jag skulle bara vilja replikera några ord med anledning av den sista fråga, som herr Olsson i Mellerud tog upp till diskussion, nämligen frågan om man skall sammanföra de unga fångarna med äldre eller samla ihop många unga fångar på ett ställe.

Rent teoretiskt kan man naturligtvis anförda skäl för bägge dessa ståndpunkter. Den senaste ärade talaren har ju framfört de synpunkter, som peka i den riktningen, att det är riskabelt att föra ihop så många ungdomar på ett ställe och att det kanske vore bättre att sätta dem under påverkan av äldre,

Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar.

vilka ofta äro lugnare och inte fallna för ligabildning med därav följande risk för återfall i brott och sådant.

Å andra sidan kan man likaledes helt abstrakt och ur allmänna psykologiska synpunkter säga, att det dock är besynnerligt — jag tror jag påpekade det i mitt förra anförande — att placera ännu unga påverkbara människor tillsammans med gamla återfallsförbrytare. Vill man försöka åstadkomma en anstalt för unga lagöverträdare kan man göra den mera skolmässig och behandla de intagna med den pedagogik som hör ungdomen till.

Med sådana allmänna resonemang kommer man kanske inte till något riktigt slut. Vi ha emellertid en del statistisk erfarenhet att bygga på. Jag kan inte komma med slutgiltiga siffror för olika metoder, ty materialet är inte riktigt färdigbearbetat ännu. Men jag skulle ändå vilja lämna en uppgift, som jag tror är tillräckligt oroande för att man inte skall våga rekommendera ett sammanförande av mycket unga lagöverträdare med gamla förbrytare. Under år 1950 voro 26 stycken ungdomar i åldern 15—17 år placerade på anstalt tillsammans med äldre. Inom ett år hade 25 av dem begått nya brott.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav till en början propositioner beträffande den i omkostnadsanslaget ingående posten till utbildning av personal, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i denna del dels ock på bifall i motsvarande del till motionerna I: 180 av herr Holmbäck och II: 235 av herr Olsson i Mellerud m. fl.; och biföll kammaren vad utskottet i denna del hemställt.

Härefter framställde herr andre vice talmannen proposition beträffande utskottets i punkten i övrigt gjorda hemställan, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i

enlighet med innhållet i den förra propositionen.

Punkterna 33—39.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 40.

Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln, punkt 44, föreslagit riksdagen att dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för skyddskonsulentorganisationen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53, dels till Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 390 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått tre motioner.

I en av herr *Wiklund* i Stockholm m. fl. inom andra kammaren väckt motion (II: 239) hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att tre arvodestjänster som skyddsassistenter inom den öppna kriminalvården måtte förändras till extra ordinarie-tjänster.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. i anledning av motionerna I: 250 och II: 364 samt motionen II: 239, i vad den avsåge förevarande anslag, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i motiveringen anfört;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

a) fastställa i punkten intagen avlöningsstat för skyddskonsulentorganisationen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53;

b) till Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 390 000 kronor.

Sedan punkten föredragits anförde

Herr **WIKLUND** i Stockholm: Herr talman! Jag har en motion på denna

Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar.

punkt, och jag tillåter mig därför framföra några synpunkter på denna fråga.

Jag vill gärna, liksom flera talare tidigare gjort här i debatten om andra huvudtiteln, uttala min tillfredsställelse med utskottets välvilliga skrivning på ett flertal punkter i detta utlåtande. Jag har emellertid, liksom också flera talare här tidigare sagt, inte kunnat upphöra att förvåna mig över att det skall vara så svårt att någorlunda snart få en tillfredsställande lösning av alla de ömtåliga, krisartade problem, som samhällets behandling av lagöverträdare erbjuder. Hela detta frågekomplex berör ju kvantitativt sett en relativt liten grupp. Det är ungefär 10 000, som behandlas utanför anstalt, och 3 000 på anstalt. Vi ha ju flera vårdområden, där klientelet numerär är avsevärt större än inom kriminalvården, t. ex. sinnessjukvården. Om det på dessa områden föreligger stora svårigheter att ordna en effektiv och tillfredsställande vårdverksamhet är det mera förklarligt än att det skall vara så segt och motigt att få igenom nödvändiga reformer inom kriminalvården.

Ett exempel på denna svårighet utgör skyddskonsulentorganisationen. Den tillkom ju som bekant sedan vi fått en ny lag om villkorlig dom, som trädde i kraft 1944, och genom de ungefär samtidigt utvidgade möjligheterna till villkorlig frigivning. Men man fick då en långt ifrån tillräcklig personalorganisation för att tillämpa denna öppna behandling av lagöverträdare. 1949 beställde därför riksdagen ett förslag till en till storleken godtagbar skyddskonsulentorganisation, som dock skulle vara billigare än den organisation fångvårdsstyrelsen föreslagit i sin stora utredning samma år om kriminalvård i frihet. Trots att denna beställning effektuerades prompt, företog man 1950 bara en högst tillfällig förstärkning av konsulentorganisationen för en kostnad av några tiotusental kronor, jag tror det var sammanlagt 70 000 kronor. Sam-

tidigt höjde man visserligen också övervakararvodena, men på grund av penningvärdets fall var höjningen alltför obetydlig för att det skulle kunna bli fråga om en nämnvärd *reell* justering uppåt. Man hade nämligen fastställt dessa arvoden för så länge sedan som 1933 och inte ändrat dem sedan dess.

Nu har den fortsatta penningvärdeförsämringen klart minskat den faktiska ersättningen till frivilliga övervakare och tillsynsmän, vilket likväl icke föranlett något förslag till ökning av dessa arvoden. Därför har jag tillåtit mig att tillsammans med några andra ledamöter av kammaren väcka en motion om kompensation för penningvärdeförsämringen också till dessa funktionärer, ett som vi anse mycket rimligt yrkande.

Justitieministern framhöll för två år sedan, att skyddskonsulentorganisationens förstärkning var ett provisorium. Detta provisorium är alltjämt bestående, som det ofta brukar bli. Justitieministern uttalade samtidigt i de starkaste ordalag en förhoppning om att en snar utbyggnad av denna organisation skulle kunna ske. Det framstod, sade han, som »den angelägnaste åtgärden på det kriminalpolitiska området». Det var således inte *en* av de angelägnaste utan *den främsta* åtgärden. 1951 uttalade justitieministern i statsverkspropositionen rörande denna fråga, efter redovisning av viss utredning om skyddsarbets aktuella läge, att en utbyggnad av konsulentorganisationen alltjämt var ytterst angelägen, men han ansåg sig likväl inte böra framlägga några förslag därom. I år föreslås endast en ny arvodestjänst som skyddsassistent.

Det förefaller mig som om den föregående debatten om den slutna fångvården tagit så stora proportioner, att man alldeles glömt bort den öppna vården, den vård som berör ett större antal klienter än det som befinner sig på anstalterna. Därmed vill jag givetvis på intet sätt påstå, att det inte är ange-

Skyddskonsulentorganisationen: Omkostnader.

lägna behov av reformer, som vi sysslat med här för en stund sedan. Tvärtom skulle jag nog för min del ha velat gå ännu längre — jag har ju varit med om att skriva på motioner i det syftet också — men det förefaller mig som om 1951 års fängvårdsutredning med alla de viktiga förslag den framlagt har bidragit till att man väl mycket bortser från den kriminalvård i frihet, som vi alla, tror jag, finna vara ett ytterligt glädjande framsteg, då det gäller behandlingen av lagöverträdare. Vi ha därför, några motionärer, tillåtit oss att yrka bifall till fängvårdsstyrelsens förslag om extraordinariesättning av tre skyddssistenttjänster för att få en viss ökad stadga åt denna organisation och att samtidigt uttala en bestämd förväntan, att nästa års riksdag får ett förslag till en mer definitivt ordnad skyddskonsulentorganisation. Utskottet tycks dela denna uppfattning, att döma av en välvillig skrivning avseende något eventuellt kommande förslag till personalförstärkningar. Jag ber att få starkt understrika vad utskottet härvidlag anfört:

»I anslutning till det nu anförda och med hänvisning till vad riksdagen uttalat såväl år 1950 som år 1951 angående skyddskonsulentorganisationens problem förutsätter utskottet att Kungl. Maj:t ägnar denna fråga erforderlig uppmärksamhet och för riksdagen framlägger de förslag, som kunna anses erforderliga.»

Jag har för min del varit benägen att föreslå en skärpning av detta uttalande, då en liknande, visserligen klart positiv men dock något försiktig inställning från riksdagens sida i denna fråga 1949 — som jag framhöll — inte lett till att vi ännu fått en skyddskonsulentorganisation, som är så pass tilltagen i formatet, att de frivilliga övervakarna och tillsynsmännen kunnat få erforderligt stöd, handledning och stimulans i sitt viktiga arbete. Jag nöjer mig dock med att särskilt poängtera utskottets citerade uttalande och hoppas att detta ut-

talande ändå kommer att förpliktiga till något.

Även om jag alltså tycker att utskottet varit välvilligare i år än tidigare år, kan jag inte underlåta att dessutom yrka bifall till den motion, som jag har väckt i denna fråga, II: 239, i vad den avser skyddskonsulentorganisationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till det av herr Wiklund i Stockholm under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Wiklund i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 40:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Wiklund i Stockholm under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkten 41.

Skyddskonsulentorganisationen: Omkostnader.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln,

Övervakning av villkorligt dömda.

punkt 45, föreslagit riksdagen att till Skyddskonsulentorganisationen: Omkostnader för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 94 500 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sunne* och *Weiland* (I:181) och den andra inom andra kammaren av fröken *Elmén m. fl.* (II: 325), hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte höja det i statsverkspropositionen upptagna anslaget till Skyddskonsulentorganisationen: Omkostnader, i vad anginge expenser, med 8 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 181 och II: 325, i vad de avsåge förevarande anslag, till Skyddskonsulentorganisationen: Omkostnader för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 94 500 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Ohlon*, fröken *Andersson*, herrar *Sundelin* och *Bergstrand*, fröken *Elmén* samt herrar *Wedén* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 181 och II: 325, i vad de avsåge förevarande anslag, till Skyddskonsulentorganisationen: Omkostnader för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 102 500 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Fröken **ELMÉN**: Herr talman! Med hänsyn till att hela skyddskonsulentorganisationen är underbemannad ber jag att få yrka bifall till den reservation, som är fogad vid denna punkt. Den går ut på att omkostnadsanslaget till skyddskonsulenter skall ökas med 8 000 kronor för att dessa skola ha möjlighet att arbeta på ett effektivare sätt.

Herr **MÄRTENSSON** i Uddevalla: Med hänsyn till den motivering, som jag anförde under gårdagens debatt, ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 42.**Övervakning av villkorligt dömda.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln, punkt 46, föreslagit riksdagen att till övervakning av villkorligt dömda för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 475 000 kronor.

I en av herr *Wiklund* i Stockholm m. fl. inom andra kammaren väckt motion (II: 239) hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen till återställande av realvärdet hos arvodena åt frivilliga övervakare måtte medverka till en justering av dessa genom att bevilja ett förslagsanslag å 570 000 kronor till dylika arvoden.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 239, i vad den avsåge förevarande anslag, till övervakning av villkorligt dömda för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 425 000 kronor.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **WIKLUND** i Stockholm: Herr talman! Den motion som jag nyss berörde går bl. a. ut på ett yrkande om höjning av anslagen till arvoden åt övervakare och tillsynsmän med 95 000 respektive 15 000 kronor, för att dessa arvodens realvärde skall kunna återställas. Man har i utskottet, tydligen av ekonomiska skäl, inte velat gå med på detta men anser dock att motio-

Tillsyn över villkorligt frigivna m. fl. — Bidrag till Svenska skyddsförbundet.

närernas uttalande i denna fråga är värt beaktande.

Nu visar det sig emellertid, att fängvårdsstyrelsen av olika skäl beräknat anslaget i årets statsverksproposition till dessa arvoden för högt. Det finns enligt styrelsen möjlighet att sänka det äskade anslagsbeloppet med 125 000 kronor. Vårt förslag om höjning med 95 000 plus 15 000 gör 110 000 kronor. Denna summa skulle alltså rymmas inom det av fängvårdsstyrelsen begärda anslaget till övervakar- och tillsynsarvoden. Därför kan jag för min del, herr talman, inte annat än yrka bifall till motionen II : 239 i vad den avser punkt 42.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Jag vill vid denna tidpunkt inte närmare ingå på denna fråga utan ber endast att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen i nu förevarande del; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Punkten 43.**Tillsyn över villkorligt frigivna m. fl.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln, punkt 47, föreslagit riksdagen att till Tillsyn över villkorligt frigivna m. fl. för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 75 000 kronor.

I en av herr Wiklund i Stockholm m. fl. inom andra kammaren väckt motion (II: 239) hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts att riksdagen till återställande av realvärdet hos arvoden å t frivilliga tillsyningsmän måtte medverka till en justering av dessa genom att bevilja ett förslagsanslag å 90 000 kronor till dylika arvoden.

Utskottet hemställde, att riksdagen

måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 239, i vad den avsåge förevarande anslag, till Tillsyn över villkorligt frigivna m. fl. för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 75 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr WIKLUND i Stockholm: Herr talman! Med hänvisning till vad jag anfört under punkt 42 yrkar jag bifall till motionen nr 239 i denna kammare, i vad den avser denna punkt.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i den föredragna punkten dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen i förevarande del; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Punkten 44.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 45.**Bidrag till Svenska skyddsförbundet.**

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde

Herr GUSTAFSON i Göteborg: Herr talman! Jag har tillåtit mig att under denna punkt väcka en motion om ökat anslag till Svenska skyddsförbundet, detta särskilt med hänsyn till de mycket svåra omständigheter under vilka Skyddsvärnet i Göteborg arbetar. Motionen gick ut på ett tilläggsanslag för innevarande budgetår med 48 000 kronor och en ökning av anslaget för nästa budgetår av 43 000 kronor.

Givetvis är jag mycket glad över att utskottet kunnat tillstyrka en höjning av anslaget med 25 000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t hade föreslagit. Jag

Motioner om rätt till uppskjuten livränta för befattningshavare, som dömts till avsättning eller på grund av tjänstefel skilts från tjänsten före år 1935.

har emellertid begärt ordet för att söka klargöra, att denna ökning tyvärr icke är tillräcklig. Jag vill inte uppta tiden med att här framföra den argumentering som finns i motionen, men jag vill framhålla att enligt en kalkyl över Skyddsvärnets utgifter för första halvåret i år som jag har här framför mig redovisas för denna tid ett underskott på 20 000 kronor. Man har även meddelat mig, att Skyddsvärnet varit tvungen att ta upp ett lån på 15 000 kronor för att över huvud taget kunna fortsätta verksamheten under de närmaste månaderna.

Vid bedömande av detta underskott för ett halvår på 20 000 kronor måste man dessutom taga två omständigheter med i beräkningen. För det första är det inte räknat med någon som helst kompensation åt tjänstemännen för penningvärdets fall, och man kan förstå, att det blir svårt att få kompetenta tjänstemän med dessa låga löner. För det andra har det varit nödvändigt att i mycket stor utsträckning finansiera tjänstemännens löner med de arvoden, som utgå för övervakningar. Man har varit tvungen att låta tjänstemännen ha mellan 100 och 200 övervakningar var, och vi förstå, att det under sådana förhållanden inte är möjligt att få någon effektiv övervakning till stånd. Om man kunnat öka anslaget mera än utskottet ansett sig kunna förorda, hade det varit möjligt att nedbringa antalet övervakningar per tjänsteman. Vi äro väl alla överens om att det är viktigt att övervakningen sker på ett tillfredsställande sätt.

Jag förstår, herr talman, att det inte tjänar någonting till att yrka bifall till motionen. Jag har bara velat fästa uppmärksamheten på denna sak och hemställa till herr statsrådet att följa frågan med uppmärksamhet.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan i punkten bifölls.

Punkterna 46—52.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 53.

Lades till handlingarna.

§ 5.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 33, i anledning av väckta motioner om rätt till semester och vissa andra förmåner för pensionerade statliga befattningshavare, som återanställas i tjänst.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Motioner om rätt till uppskjuten livränta för befattningshavare, som dömts till avsättning eller på grund av tjänstefel skilts från tjänsten före år 1935.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckta motioner om rätt till uppskjuten livränta för befattningshavare, som dömts till avsättning eller på grund av tjänstefel skilts från tjänsten före år 1935.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Söderquist m. fl.* (I: 345) och den andra inom andra kammaren av fröken *Vinge m. fl.* (II: 454), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att de statens befattningshavare, som dömts till avsättning eller på grund av tjänstefel skilts från tjänsten före år 1935, måtte tillerkännas uppskjuten livränta i likhet med dem, som efter 1935 års ingång kommit i motsvarande situation.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 345 och II: 454 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Sundelin, Lundqvist, Söderquist, Malmborg* i Skövde, *Boman* i Kieryd, *Svensson* i Ljungskile och *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottet bort

Motioner om rätt till uppskjuten livränta för befattningshavare, som dömts till avsättning eller på grund av tjänstefel skilts från tjänsten före år 1935.

hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 345 och II: 454 besluta att de statens befattningshavare, som dömts till avsättning eller på grund av tjänstefel skilts från tjänsten före år 1935, måtte tillerkännas uppskjuten livränta i likhet med dem, som efter 1935 års ingång kommit i motsvarande situation;

2) av herr *Näsgård*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Fröken *VINGE*: Herr talman! Till förevärande utlåtande finnes en reservation fogad, vari yrkas på att de statliga befattningshavare, som dömts till avsättning eller på grund av tjänstefel skilts från tjänsten före år 1935, må tillerkännas uppskjuten livränta i likhet med dem som efter 1935 års ingång kommit i motsvarande situation. Reservationen innebär yrkande om bifall till en motion, som bl. a. jag har undertecknat. Utskottet avstyrker motionen med den motiveringen, att ett bifall skulle innebära, »att bestämmelserna i civila tjänstepensionsreglementet om uppskjuten livränta i förevärande fall gäves retroaktiv tillämplighet».

Ja, herr talman, det är just det som vi motionärer begärt, nota bene för denna speciella kategori av befattningshavare. Mot utskottets formalistiska standpunkt ställa vi vår vädjan om hänsyn till de människor det här gäller. Det är orimligt att staten skall lägga beslag på de pensionsavgifter, som dessa personer för att trygga sin ålderdom ha betalt in under många år. De ha förbrutit sig mot samhället — det är sant — men också för en brottsling måste det finnas rättvisa i ett rättssamhälle. Samhället bör inte på administrativ väg lägga en extra pålaga på det av domstol utmätta straffet. Detta extra straff drabbar ju för övrigt inte

bara den dömda utan också hans familj.

Jag vill, herr talman, vädja till kammaren att bifalla reservationen.

Herr *LINDHOLM*: Herr talman! Vi behandlade förra året i denna kammare en motion liknande den det nu är fråga om. Kammaren avlog då motionen på de skäl, som utskottet anförde. Inom utskottet ha vi inte kunnat finna, att det sedan dess inträffat någonting, som motiverar ett förändrat standpunktstagande. Jag vill erinra om att 1949 års riksdag beslutade en omläggning av grunderna för pensionsrätten, så att jämväl de som voro avskedade eller dömda till avsättning skulle ha rätt till tjänstelivränta, och detta beslut gjordes retroaktivt till den 1 juli 1935. Anledningen till att man inte lät retroaktiviteten sträcka sig längre var, att före den 1 juli 1935 fanns inte begreppet tjänstelivränta. Man har alltså gjort beslutet retroaktivt så långt tillbaka i tiden, som det har funnits tjänstelivränta i vårt land.

Jag vill dessutom fästa kammarens uppmärksamhet på att motionärerna vilja begränsa rätten att erhålla livränta till sådana personer, som fått avsked eller förklarats icke värdiga att i rikets tjänst inneha anställning. Den kategori, som frivilligt lämnat sina anställningar hos staten och därigenom gått miste om dessa pensionsförmåner, har man inte ömmat för. Det förefaller mig som om man, när man behandlar dessa spörsmål, bör tänka en liten smula också på den gruppen.

Då det ur principiell synpunkt är synnerligen farligt att gå på den linje, som motionen företräder, hemställer jag, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Fröken *VINGE*: Herr talman! Jag vill bara i korthet nämna, att vi motionärer ha tänkt också på den andra kategori, som herr Lindholm nämnde.

Motion om ändring av pensionsåldersgränserna för personal i civil statstjänst.

Men vi mena att det är den skillnaden, att den som frivilligt har avgått i regel gjort detta för att övergå till annan verksamhet och sannolikt inte befinner sig i det nödläge, som vi veta att vissa av dem som avskedats äro i.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Jag vill erinra om att vi inom statsutskottets femte avdelning haft till behandling åtskilliga motioner om rätt till pension åt personer, som på ett tidigt stadium lämnat sin tjänst. Men på grund av de bestämmelser som gälla ha vi yrkat avslag på motionerna, och mot detta har riksdagen inte reagerat.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Sundelin m. fl. avgivna reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7.**Motion om ändring av pensionsåldersgränserna för personal i civil statstjänst.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckt motion om ändring av pensionsåldersgränserna för personal i civil statstjänst.

I en inom andra kammaren av herr *Senander* väckt motion (II: 126) hade hemställts, att riksdagen måtte, med upphävande av sitt beslut i saken den 16 maj 1951, besluta, att de fasta pensionsåldrar, som före nyssnämnda beslut ägde tillämpning, åter skulle gälla.

Utskottet hemställde, att motionen II: 126 icke måtte av riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr DAHLGREN: Herr talman! Det beslut, som riksdagen förra året fattade om pensionsåldersgränserna för personal i civil statstjänst, innebar en förändring på så sätt, att de gränser

som tidigare gällde ersattes med s. k. pensionsperioder om ett, två eller tre år. Vid det tillfället yrkade ledamoten av denna kammare herr *Senander* liksom nu i en motion avslag på förslaget med motivering att en sådan förändring skulle betyda försämrade befordringsmöjligheter speciellt för den yngre personalen.

Den korta tid som gått sedan beslutet trädde i kraft har visat, att motionären hade rätt. Det har blivit allt svårare att anställa folk, och det råder ett allmänt utbrett och mycket berättigat missnöje med de införda bestämmelserna. Då motionären inte är här, vill jag i hans ställe yrka bifall till motionen II: 126, som innebär att man slopar de nu gällande bestämmelserna om pensionsåldersgränserna och går tillbaka till de bestämmelser som funnits tidigare.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Det är klart, att man med en förlängd tjänstetid i någon mån reducerar befordringsmöjligheterna för dem som äro yngre än de tjänstemän, som enligt tidigare gällande bestämmelser skulle ha avgått. Men nog tror jag att herr Dahlgren gör sig skyldig till en överdrift när han säger, att det råder ett mycket stort missnöje med dessa bestämmelser. Det är väl tvärtom så, att de som få behålla sina tjänster äro relativt nöjda med den nya anordningen. Och då det såvitt vi inom utskottet kunna finna inte inträffat något som motiverar ett annat ställningstagande i år än det som vi gingo in för förra året, ha vi hemställt om avslag på motionen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Motioner om rätt för skogsarbetare m. fl. att vid taxering till skatt för inkomst åtnjuta avdrag för vissa fördyrade levnadskostnader.

§ 8.

Föredrogos vart för sig:

statsutskottets utlåtande nr 36, i anledning av väckta motioner om utredning rörande tilläggs pension åt vissa pensionerade statliga befattningshavare; och

bevillningsutskottets betänkande nr 7, i anledning av väckt motion om återbetalning till Constance Seth av visst skattebelopp.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtande och betänkande hemställt.

§ 9.

Motioner om rätt för skogsarbetare m. fl. att vid taxering till skatt för inkomst åtnjuta avdrag för vissa fördyrade levnadskostnader.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 8, i anledning av väckta motioner om rätt för skogsarbetare m. fl. att vid taxering till skatt för inkomst åtnjuta avdrag för vissa fördyrade levnadskostnader.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr ERICSSON i Sörsjön: Herr talman! Motionärerna ha vid innevarande års riksdag liksom någon gång tidigare framhållit, att det föreligger högst olika möjligheter till avdrag för fördyrade levnadskostnader för olika medborgare inom landet.

Vid innevarande års taxeringar ämnar man tillämpa avdragsrätten för skogsarbetare och med dem jämställda arbetare i våra sex nordligaste län på sätt som framgår av tabellen på s. 6 i utskottets utlåtande, vilken gäller avdrag för fördyrade levnadskostnader i sådana fall där arbetsplatsen varit så belägen, att övernattning icke har kunnat ske i hemmet.

Tabellen visar att det rör sig om

mycket små avdragsbelopp; de variera mellan 2 kronor 50 öre och 3 kronor 25 öre för skattskyldig med eget hushåll i hemorten och från 1 krona 25 öre till 1 krona 50 öre för skattskyldig utan eget hushåll i hemorten.

Det föreligger ju en viss ojämnheter i avdragen de olika länen emellan. För egen del anser jag dock att dessa ojämnheter i och för sig inte äro så förfärligt stora. En ytterligare utjämning de olika länen emellan kan naturligtvis tänkas. Men jag menar att de medgivna avdragsbeloppen i sig själva te sig ytterligt små, i synnerhet om man tänker på att det finns andra medborgare som ha rätt till ganska betydande avdrag för fördyrade levnadskostnader.

Jag skall här nöja mig med att anföra ett enda exempel till stöd för vad jag här yttrat. Detta exempel är hämtat från det arbetsområde där skogsarbetarna äro sysselsatta. Jag tar nämligen som exempel en revirförvaltare. Jag har hänvänt mig till domänverket och där fått de uppgifter som jag här skall lämna inför kammaren och som gälla de traktamenten, vilka utbetalas till revirförvaltarna i enlighet med inom domänverket gällande besparingsreglemente. När en revirförvaltare är ute i tjänstgöring inom reviret och övernattar utom hemmet, får han i dagtraktamente 11 kronor 75 öre och i natttraktamente 8 kronor 75 öre, alltså tillsammans 20 kronor 50 öre. Och jag vet av erfarenhet, att dessa tjänstemäns levnadskostnadsfördyring ofta inte är större än skogsarbetarnas. Vi ha ju tänkt att man så småningom skulle komma så långt, att andra medborgare skulle få en rätt till avdrag med summor som närmade sig de statliga befattningshavarnas traktamenten, vilka ju i sin helhet äro skattefria. Det är dithän vi motionärer syfta.

Nu framhålls det från utskottets sida, att motionärernas önskemål inte

Motioner om rätt för skogsarbetare m. fl. att vid taxering till skatt för inkomst åtnjuta avdrag för vissa fördyrade levnadskostnader.

kunna tillgodoses genom ändrad lagstiftning, eftersom spørgsmålet om skogsarbetarnas avdrag för fördyrade levnadsomkostnader vid arbete i annan ort än hemorten är en tillämpningsfråga. Det vill med andra ord säga att taxeringsmyndigheterna redan med nu gällande bestämmelser skulle ha rätt och möjlighet att medge skäliga avdrag.

Jag måste emellertid för min del framhålla att man kanske inte har så stora möjligheter att nå fram till en sådan gräns för avdragen, att skogsarbetarnas och de med dem jämställdas önskemål härvidlag kunna bli tillfredsställda. Det kan ju bli en och annan tioöring och tjugofemöring, men att man skall komma till den av oss åsyftade utjämningen på den vägen, det tror jag för min del är ganska omöjligt.

I en del fall visar man vederbörande skattskyldiga en ganska stor generositet, men i andra fall söker man iakttaga ganska stor försiktighet — då är man rädd om tioöringar och tjugofemöringar. Det är väl möjligt att detta spørgsmål kan ordnas bättre på en annan väg än den av utskottet anvisade. Jag föreställer mig att det i framtiden kanske skall vara tänkbart att uppnå en överenskommelse mellan arbetare och arbetsgivare om en skälig ersättning för fördyrade levnadsomkostnader. Om man kommer så långt, kanske det skall bli möjligt att erhålla avdrag med de belopp, som man har kommit överens om mellan arbetare och arbetsgivare.

Jag har, herr talman, intet yrkande att framställa, utan jag har endast velat framföra dessa synpunkter, innan klubban faller för det av utskottet gjorda avslagsyrkandet.

På grund av förfall för undertecknad övertogs protokollsföringen nu, enligt herr andre vice talmannens förordnan-

de, av tjänstemannen hos kammaren P. Bergsten.

In fidem
Gunnar Brith.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Jag tror att motionären här i kammaren något missuppfattat utskottets avslagsyrkande. Man kan inte ordna denna sak genom ändring i lagstiftningen. Denna ger alla de möjligheter som motionärerna syfta till, och det är här huvudsaken att få lagstiftningen tillämpad på ett sådant sätt som är avsett.

Utskottet har vid de föregående tillfällena, då detta spørgsmål varit uppe till behandling, sagt klart och tydligt ifrån, att det skall ske ett avdrag för fördyrade levnadskostnader, som är tillräckligt och som alltså fyller det ändamål som lagstiftningen har avsett. Det har aldrig lyckats att få detta omsatt i det praktiska livet. Nu har emellertid riksskattenämnden, som ju kommit till för att försöka lösa frågor om likformig tillämpning av lagstiftningen över hela landet, tagit sig an denna sak. Det är vår förhoppning att riksskattenämnden snart nog skall ha kommit fram till en linje, som möjliggör att även skogsarbetarna i detta avseende skola nå fram till en väsentligt förbättrad ställning i förhållande till vad som nu gäller.

Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Herr ERICSSON i Sörsjön: Herr talman! Jag måste säga med anledning av herr Adolv Olssons anförande, att jag nog inte har missuppfattat vad utskottet har skrivit. Jag har ju läst alltihop ganska grundligt. Ingen skulle vara mera tacksam än jag om herr Adolv Olssons spådomar och förhoppningar skulle komma att gå i uppfyllelse. Men jag har ju sagt att jag tror att det kommer att bli ganska svårt att

Motion ang. sådan ändring av bestämmelserna i 32 § kommunalskattelagen, att resekostnads- och traktamentsersättning, som anvisas av annan än staten, icke skall utgöra skattepliktig intäkt.

komma så långt att den rättvisa, som vi önska skipad, blir verklighet.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 10.

Motion ang. sådan ändring av bestämmelserna i 32 § kommunalskattelagen, att resekostnads- och traktamentsersättning, som anvisas av annan än staten, icke skall utgöra skattepliktig intäkt.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 9, i anledning av väckt motion angående sådan ändring av bestämmelserna i 32 § kommunalskattelagen att resekostnads- och traktamentsersättning, som anvisas av annan än staten, icke skall utgöra skattepliktig intäkt.

Utskottets hemställen föredrogs. Därvid anförde:

Herr **CHRISTENSON** i Malmö: Herr talman! Enligt nuvarande skatte- och taxeringsförfattningar äro statens tjänstemän och riksdagens ledamöter inte skyldiga att deklarerera sådan intäkt, som av staten har anvisats för bestridande av särskilda, med vissa tjänster eller uppdrag förenade kostnader, såsom resekostnads- och traktamentsersättning.

Vid olika tillfällen ha krav framställts av skattskyldiga befattningshavare vid statliga institutioner och tjänstemän i kommunerna bland annat på att de i beskattningshänseende skulle jämföras med statstjänstemännen. De skattskyldiga, som här åsyftas, äro inte så få till antalet som man skulle vilja tro. Till gruppen »i kommunal tjänst anställda» torde nämligen kunna räknas inte endast de, som äro anställda i primärkommuner, utan också de som äro anställda hos t. ex. landsting och hushållningssällskap, vidare befattningshavare i skogsvårdsstyrelser m. fl.

institutioner samt i sådana företag, där aktiemajoriteten innehas av staten och där staten sålunda har möjlighet att fixera traktamentsersättningens storlek. Utskottet anför som skäl för sitt avstyrkande, att beskattningsmyndigheternas rätt till granskning och prövning av traktamente, som anvisas av annan än staten, icke bör inskränkas, detta av den anledningen, att sådan kostnadsersättning utgår efter varierande grunder.

Denna förmodan kan vara riktig beträffande traktamente, som många enskilda företagare utbetala, men är knappast befogad i fråga om andra traktamenten, d. v. s. de som utges i kommunal eller därmed jämförbar tjänst. Här kan det i vissa fall t. o. m. påvisas, att kostnadsersättningarna äro knappare tillmätta än de statliga. Man synes därför inte vara berättigad till det generella påståendet, att kommunerna skulle vara mer rundhanta än staten.

Aldeles nyss hänvisade bevillningsutskottets ärade ordförande i en replik till föregående talare till vad utskottet anfört. Av de sista raderna i utskottets utlåtande får man det intrycket, att utskottet inte är riktigt övertygat om att allt är bra som det är. Jag syftar på den passus, där utskottet ger uttryck för den tanken, att riksskattenämnden skall äga utfärda vägledande anvisningar för taxeringsmyndigheternas bedömning av frågor om avdrag för fördyrade levnadskostnader. Denna möjlighet förefaller vara ägnad att medge en mera enhetlig tillämpning än vad som för närvarande är fallet. Men den löser inte det spörsmål, som upptagits i motionen och som avser att få till stånd för alla tjänsteinkomsttagare likartade bestämmelser om beskattning av traktamentsersättning. I utskottsutlåtandet erinras också om att anledningen till att statstjänstemännen inte behöva deklarerera sina traktamenten är, att dessa

Motion ang. sådan ändring av bestämmelserna i 32 § kommunalskattelagen, att rese- kostnads- och traktamentsersättning, som anvisas av annan än staten, icke skall utgöra skattepliktig intäkt.

anses vara så tillmätta, att de endast skola täcka de fördyrade levnadskostnader, som uppkomma under tjänstere-sor. Man bygger med andra ord på den uppfattningen, att ersättning och mer-utgifter alltid täcka varandra.

Denna olikhet i skattehänseende blir än mer framträdande och orättvis, då beskattning av inbesparade levnads-kostnader genomföres för i kommunal eller enskild tjänst anställda personer, även om deras traktamentsersättning är knappt tillmätt och kanske lägre än den kostnadsersättning, som skulle ha utgått, om vederbörande varit stats-tjänsteman och sålunda uppburit skat-tefri kostnadsersättning.

I direktiven för 1950 års skattelags-sakkunniga har utredningsuppdragets huvudsyfte angetts vara att genomföra en genomgripande teknisk revision av de nuvarande skattereglerna samt att i samband med detta arbete beakta och bringa till lösning aktuella reformfrågor på olika områden av skattelagstiftningen. De sakkunniga ha dessutom som uppgift att eftersträva att såvitt möjligt ernå enklare beskattningsregler. Då det i motionen framförda förslaget ligger i linje med det uppdrag, som lämnats de sakkunniga, anser jag, att utskottet vid behandlingen av motionen dock haft anledning att överväga den möjlighet som stått öppen, nämligen att hos riksdagen hemställa om en skriveelse till Kungl. Maj:t av innehåll, att Kungl. Maj:t måtte anbefalla de sakkun-niga att närmare utreda förevarande detaljspörsmål och snarast inkomma med förslag i ämnet. Jag anser mig emellertid, herr talman, inte i sakens nuvarande läge böra framställa yrkande därom.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Någon verklig lösning av de problem som herr Christenson i Malmö fört fram finns inte, om man inte vill be-

skatta alla dagtraktamenten, således även dem, som staten utbetalar. Det är den enda möjligheten att nå likställig-het i det avseende som herr Christen-son syftar på. Staten har ju, kan man säga, av rent taxeringstekniska skäl un-dantagit sina tjänstemän från beskatt-ning av dagtraktamenten. Om taxerings-nämnderna skulle pröva alla dessa trak-tamenten, är jag övertygad om att taxe-ringsorganisationen skulle komma att utsättas för en sådan påfrestning, att fråga är, om den skulle hålla. Vad staten har gjort i detta avseende är ju, att den för sina tjänstemän skapat en schablon, där det är klart utsagt, att traktamen-tena avse att täcka merkostnaderna, men något utrymme ges ej för avdrag därutöver. Men hur är det i andra fall när det gäller befattningshavare i kom-munal och enskild tjänst? Beträffande dessa är, om herr Christenson läser 32 och 33 §§ kommunalskattelagen och anvisningarna därtill, klart och tydligt fastslaget, att de skola behandlas unge-fär som statens anställda, därest de kunna visa att de haft utgifterna. Om den som yrkar avdrag för sina utgifter kan styrka dem — det är det som folk i allmänhet har så förfärligt svårt att göra — är det inte fråga om annat än att han säkerligen kan få ett avdrag som kanske rent av överstiger de be-lopp, som en statens motsvarande be-fattningshavare hade fått i dagtrakta-mente.

Jag tror som sagt inte på möjligheten att skapa likställighet på annat sätt än att man gör rent hus över hela linjen, men det tror jag ingen vågar göra. Det skulle fresta taxeringsorganisationen för mycket. Då gäller det bara att ställa den frågan, om de som ha så höga dag-traktamenten att det blir avsevärda överskott på desamma, skola vara be-friade från skatt på vad de få över. Det är en litet indiskret fråga, herr Christenson, men lagstiftningen har inte

Motion om beredande av rätt för enskild ägare av automobil att utan särskilt trafik-tillstånd få mot ersättning transportera skolbarn till och från skolan.

avsett, att den som får sina inkomster på det ena eller andra sättet skall undgå beskattning av desamma.

När utskottet har uttalat, att riksskattenämnden skall ägna uppmärksamhet åt dessa spörsmål, är det därför att det är oformligt med skiftande praxis de olika länen emellan — ja, man kan säga de olika taxeringsdistrikten emellan — för vad man får dra av, då man ej utnyttjat det egna hushållet. Det är naturligtvis ett problem, som det vore önskvärt att få löst på ett eller annat sätt.

Till sist, herr talman, skulle jag bara vilja säga att jag aldrig tror, att lösningen ligger däri att allt det, som utgår i dagtraktamenten, skall vara skattefritt. Herr Christenson, för hur många människor vore det inte idealiskt, om deras årsinkomster utginge i dagtraktamenten, som vore skattefria! Vi skola inte vara blinda för att en sådan möjlighet finnes, och den luckan botar man ej genom det Christensonska förslaget.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till vad utskottet här har föreslagit.

Herr CHRISTENSON i Malmö: Herr talman! Utskottets ärade ordförande påpekar mycket riktigt, att den skattskyldige skall styrka sina avdragsyrkanden. Nu är det så, att i taxeringsärenden intager den skattskyldige en vida ogynnsammare ställning än t. ex. i straffprocessen. Där tillkommer det åklagaren att styrka sin talan, men i skatteprocessen råder motsatta förhållandet.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Är det orimligt att en medborgare, om han begär avdrag för ett mycket stort belopp i höjda levnadskostnader på grund av sina resor, skall styrka, att han haft ungefär dessa utgifter, så att de inte bara äro luft?

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 30 april 1948 (nr 218) om sambruksföreningar.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Motion om beredande av rätt för enskild ägare av automobil att utan särskilt trafik-tillstånd få mot ersättning transportera skolbarn till och från skolan.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om beredande av rätt för enskild ägare av automobil att utan särskilt trafik-tillstånd få mot ersättning transportera skolbarn till och från skolan.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr ANDERSSON i Dunker: Herr talman! Jag har tillsammans med herr Onsjö väckt en motion, som utskottet avstyrkt. I motionen ha vi framhållit, att kostnaderna för våra skolskjutsar ute i kommunerna äro ganska betydande. I den nu framlagda staten för nästa budgetår ha statens kostnader för bidrag till skolskjutsarna upptagits till inte mindre än 18 miljoner kronor. Kommunerna ha ju också ganska betydande kostnader för samma ändamål, och totalkostnaden ökas för varje år. Vi ha funderat på detta och framhållit i motionen, att man borde kunna vidtaga vissa åtgärder för att möjligen hålla dessa kostnader nere. Vi ha föreslagit att det skulle möjliggöras för enskilda bilägare att få transportera barn till och från skolan, alltså utföra skolskjutsar, utan att man skulle ställa de stora krav på deras bilar och deras körkortsförhållanden, som man gör för yrkesmässig trafik. Ty om man gör det lär man inte få några enskilda bilägare,

Motion om beredande av rätt för enskild ägare av automobil att utan särskilt trafik-tillstånd få mot ersättning transportera skolbarn till och från skolan.

som vilja åtaga sig sådant. Vi mena att man för denna speciella trafik skulle kunna förfara på ett enklare sätt än när det gäller yrkesmässig trafik i allmänhet.

Beträffande orsaken till att vi kommit in på denna tanke kan jag säga, att jag för min del känner till vissa speciella fall, där man sökt ordna sådant tillstånd. Det visade sig emellertid, att vederbörande länsstyrelse inte ansåg sig kunna lämna tillstånd till sådan trafik, utan först när man gick vidare till kommunikationsdepartementet lyckades man få ett speciellt tillstånd. Jag tror för min del att det vore all anledning att här försöka lätta på förhållandena. Utskottet pekar på att det här finns vissa lättnader, men de innebära inte någonting annat än att vederbörande myndighet, som skall lämna sådant tillstånd, kan befrias från skyldigheten att höra en rad olika myndigheter i varje särskilt fall, som den annars skall göra. Men det är ju ingen egentlig lättnad för den som skulle önska detta trafiktillstånd för skolskjutsar.

Utskottet erinrar här om att det så pass långt tillbaka som 1940 i en proposition till riksdagen, nr 155, refererades ett yttrande av skolöverstyrelsen, där styrelsen, efter att ha verkställt en utredning och kommit fram till en bestämd mening, ansåg att det borde i gällande trafikförordning göras några ändringar, som skulle underlätta för enskild bilägare att få utföra dylik skolbarnstransport. Utskottet har emellertid inte velat göra något i detta fall. Jag beklagar detta, ty det är nu ofta så i kommunerna, att det finns en enda trafikbilägare som kan utföra denna körning av skolbarn. Då blir det gärna en monopolställning, som det inte är så lätt för kommunerna att komma till rätta med. Det gör ju att det blir onödigt dyrt.

Jag skall, herr talman, inte nu ställa något yrkande. Nu har vi tyvärr inte

vår ärade finansminister i kammaren, men jag skulle ändå vilja hemställa till honom, att han måtte se på den här saken. Ty när kostnaderna för staten redan äro uppe i 18 miljoner kronor om året och dessutom kommunernas kostnader tillkomma samt kostnaderna ökas undan för undan, så skulle jag nästan tro, att finansministern skulle, om han ville, med den förmåga han har, kunna göra något för att spara åtskilliga miljoner i det här fallet. Jag ville bara göra denna hemställan till finansministern att se på detta problem, och jag har för övrigt intet yrkande.

Herr PERSSON i Appuna: Herr talman! Herr Andersson i Dunker har här framhållit att det är stora kostnader för skolskjutsarna, och på den punkten delar jag hans uppfattning. Däremot är jag inte beredd att dela den när han anser att man skulle få det så väsentligt mycket billigare i den händelse man låte t. ex. privata bilägare utföra dessa skolskjutsar. Jag tror inte att man skulle tjäna alltför mycket på det. Jag tror å andra sidan också att vi inte skola ge oss in på att göra uppmjukningar både här och där på detta område. Vi ha förra året fattat ett beslut, att en jordbrukare, som äger en lastbil för mjölktransport, skall få köra sockerbetor utan särskilt tillstånd. Jag tror att om man skall ge sig in på att utvidga rätten att utföra dessa transporter, kan det bli rent kaos på detta område.

Nu säger herr Andersson i Dunker att utskottet sagt, att om man skulle ge sig in på en sådan sak skulle man självfallet ställa lika stora krav på fordonets beskaffenhet som man gör när det gäller en vanlig trafikbilägare. Jag tycker inte att det är oförnuftigt att göra det. När det gäller dessa skolskjutsar ligger det dessutom till på det sättet, att man ställer stora krav på förarna. Man kräver att de läkarundersökas för

Motioner om vissa ändringar i förordningen angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.

att de inte skola ha smittosamma sjukdomar o. s. v.

Jag tror å andra sidan, att när man kommer ut på landsbygden så finner man där många som skaffat sig personbil och fått trafikrättigheter. De utföra en ganska viktig uppgift i området, där det för närvarande är svårt med kommunikationerna. De tjäna inte så mycket pengar på de vanliga transporterna, och de ha nu på grund av indelningen i storkommuner lyckats skaffa sig dessa skolskjutsar och få på det sättet en extrainkomst.

Jag har här samma uppfattning som utskottet. Jag tycker t. o. m. att det har skrivits litet för snällt på denna punkt, ty det har ju i slutet bl. a. sagts, att när det gäller att pröva dessa saker skall man taga all möjlig hänsyn. Detta innebär väl att man kanske kan göra lättnader på vissa håll. För min del är jag icke beredd att dela den uppfattningen. Jag anser att en uppmjukning här inte är lycklig. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.**Motioner om vissa ändringar i förordningen angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i förordningen angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 309 i första kammaren av herr *Cassel* samt nr 403 i andra kammaren av herr *Hagård*.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala

sig för en sådan omarbetning av 9 § 1 mom. och 25 § 1 mom. förordningen den 25 oktober 1940 angående yrkesmässig automobiltrafik m. m., att bestämmelserna om kungörande i tidning rörande ansökan om trafiktillstånd skulle utgå, samt att det måtte tillkomma »trafikinspektör» att godkänna bil, som skulle brukas i yrkesmässig trafik.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 309 och II: 403, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Nilsson* i Göteborg och *Hagård*.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **HAGÅRD**: Herr talman! Det må tillåtas mig att i detta ärende säga några ord, särskilt med tanke på att den motion, som åsyftas, kommer in på några frågor av mera principiell innebörd.

Jag vill då först säga, att behandlingen i utskottet och kammarens beslut här i dag, som jag förutsätter kommer att gå på endast ett sätt, kunna anses vara belysande för vår innersta inställning när det gäller sådana saker, som mycket ofta debatterats, nämligen kravet på förenkling och sparsamhet i förvaltningen.

De båda synpunkter, som äro behandlade i motionen, skall jag inte besvara med att utveckla i detalj. Så pass mycket måste jag kanske ändå i korthet säga, att i ena fallet gäller det ett förslag rörande 9 § i förordningen om yrkesmässig automobiltrafik m. m., att bestämmelserna om kungörandet i en på förhand bestämd tidning beträffande ansökan om trafiktillstånd måtte moderniseras och förenklas.

Det andra förslaget gäller 25 § i förordningen, där ett liknande kungörelseförfarande föreskrives. På den punkten krävs en förenkling beträffande godkännande av bil som skall brukas

Motioner om vissa ändringar i förordningen angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.

i yrkesmässig trafik. Det är att observera att motionens förslag tidigare i flera sammanhang varit föremål för närmare behandling av olika utredningskommittéer och att förslaget realiserande inte på något sätt äventyrar trafiksäkerheten. Resonemanget ligger helt och hållet på det administrativa planet.

Utskottet har också redovisat de nämnda utredningarnas resultat. Först gäller det decentraliseringsutredningen. Den har på vissa angivna skäl föreslagit, att bestämmelserna om obligatoriskt kungörande av ansökan om tillstånd till beställningstrafik måtte slopas. Beträffande godkännande av bil för allmän yrkesmässig trafik för personbefordran har samma utredning föreslagit att befogenheten att utfärda detta godkännande skulle överflyttas från länsstyrelse till besiktningsman, samt ansett att det skulle innebära en betydande förenkling.

Detta sades i januari 1948. Den av regeringen tillsatta 1950 års besparingsutredning anslöt sig utan tvekan till samma ståndpunkt i båda fallen.

Så skedde i juni 1951 en föredragning i kommunikationsdepartementet beträffande dessa spörsmål. I den första frågan var föredragandens ståndpunkt inte särdeles deciderad. Olägenheterna och fördelarna av den föreslagna ändringen vägdes mot varandra med, enligt föredragandens mening, en liten övervikt för olägenheterna. Även den andra frågan behandlades, och där kom man till ungefär samma resultat. Någon åtgärd har inte Kungl. Maj:t vidtagit i någonda riktningen, i varje fall inte hittills.

Nu har utskottet byggt hela sitt resonemang på de synpunkter som föredraganden i kommunikationsdepartementet anförde, och så resolveras, utan att man hör någon remissinstans och utan att man skänker något beaktande åt de synpunkter som samfällt ha

framförts av decentraliseringsutredningen och 1950 års besparingsutredning, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vi ta, herr talman, ibland här i riksdagen och även annorstädes upp frågan om förenkling och sparsamhet i förvaltningen, men när det kommer fram ett konkret förslag svikta vi. De flesta vittna om nödvändigheten av att minska antalet tjänstemän, och det finns de som alltid avvisa kravet på personalökning. Enligt min mening vore det betydligt viktigare att såvitt möjligt försöka inskränka på utvidgningar av administrationens arbetsbörda och såvitt görligt förenkla och minska ner sådana uppgifter. Men, ärade ledamöter av kammaren, när vi i själva riksdagen tveka då det föreligger möjligheter till förenklingar och besparingar, blir resultatet av alla utredningar och försök på detta område lika med noll och av intet värde.

Jag kan, herr talman, inte göra annat än rent demonstrativt yrka bifall till den motion som här har avgivits.

Herr HELLBACKEN: Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Jag utgår från att kammarens ledamöter ha läst vad andra lagutskottet i sitt betänkande har anført, men jag vill också erinra om att denna sak redan tidigare varit föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet. Önskemålet har varit att allmänheten skulle få största möjliga kännedom om trafiktillstånd som beviljas, och Kungl. Maj:t har ansett, att kungörelseförfarandet i tidningarna varit det bästa.

Nu har motionärerna anført i sin motion, och det har understrukits av reservanten herr Hagård här, att trafikorganisationerna kunna få kännedom om dessa saker utan att man behöver använda kungörelser i tidningarna. Emellertid är det nog ändå i stora delar av landet så att alla bil-

Motioner om vissa ändringar i förordningen angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.

ägare inte äro organiserade eller inte genom sina organisationer kunna få veta vad länsstyrelsen i detta avseende beslutat. För närvarande kan man tack vare kungörelseförfarandet slippa onödiga remisser till olika organisationer, då den stora allmänheten genom kungörelserna i tidningar har möjlighet att få veta vad länsstyrelsen beslutat.

Jag kan inte finna, herr talman, att motionärerna eller den föregående talaren ha anfört någonting som kan rubba de förhållanden som äro prövade under många år och som Kungl. Maj:t i olika sammanhang haft tillfälle taga ställning till men icke funnit sig böra ändra.

Jag hemställer med dessa korta ord, herr talman, om bifall till utskottets utlåtande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr Johnsson i Stockholm under tolv dagar från och med den 29 innevarande februari.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 6.50 em.

In fidem
Per Bergsten.